

สถาบันพระปกเกล้า
King Prajadhipok's Institute

รายงานวิจัย
ฉบับสมบูรณ์

การประยุกต์ใช้ อุดมการณ์ประชานิยมฝ่ายซ้าย ในพรรคการเมือง กรณีศึกษาในประเทศสเปน กรีซ และไทย

อรรถสิทธิ์ สิกิริดำรง
ภูริภัทร์ เครือณพรัตน์

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์การประยุกต์ใช้อุทฺมการณ์ประชานิยมฝ่ายซ้ายในพรรคการเมือง
กรณศึกษาในประเทศสเปน กรีซ และไทย

โดย อรรถสิทธิ์ สิทธิดำรง

ภูริภัทร์ เกร็อนพรัตน์

เลขมาตรฐานสากลประจำหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ISBN 978-616-476-333-3

รหัสสิ่งพิมพ์สถาบัน สนป.66-12-00.0 (ebook)

เผยแพร่ครั้งแรก พฤษภาคม 2566

จำนวนหน้า 84 หน้า

คณะผู้วิจัย

อรรถสิทธิ์ สิทธิดำรง

ภูริภัทร์ เกร็อนพรัตน์

บรรณาธิการ

อัษฎา พรสกุลคริสต์

สงวนลิขสิทธิ์ © 2566

ลิขสิทธิ์ของสถาบันพระปกเกล้า

จัดพิมพ์โดย

สำนักนวัตกรรมการเพื่อประชาธิปไตย สถาบันพระปกเกล้า

ศูนย์ราชการเฉลิมพระเกียรติ 80 พรรษาฯ

อาคารรัฐประศาสนภักดี ชั้น 5 (โซนทิศใต้)

เลขที่ 120 หมู่ 3 ถนนแจ้งวัฒนะ แขวงทุ่งสองห้อง

เขตหลักสี่ กรุงเทพฯ 10210 <http://www.kpi.ac.th>

โทรศัพท์ 02-141-9596 โทรสาร 02-143-8177

บทคัดย่อ

งานวิจัยชิ้นนี้เป็นการศึกษาการประยุกต์ใช้ทฤษฎีและยุทธศาสตร์ของการเมืองแบบประชานิยมฝ่ายซ้าย กับพรรคการเมืองในสามประเทศ โดยการเลือกประเทศเป็นกรณีศึกษานั้น เป็นเลือกกรณีศึกษาจากพรรคการเมืองที่นำทฤษฎีไปปฏิบัติที่เปิดเผยอย่างชัดเจนว่าเป็นผู้สมานทานทฤษฎี/ยุทธศาสตร์ประชานิยมฝ่ายซ้ายไปใช้เองทั้งสิ้น โดยศึกษาจากพรรคการเมืองสามพรรค ในสามประเทศ คือ 1. พรรคโปเดมอส ในประเทศสเปน 2. พรรคซิริสซ่า ในประเทศกรีซ และ 3. พรรคอนาคตใหม่ ในประเทศไทย ซึ่งเป็นการศึกษาผ่านงานวิจัย หนังสือ และบทสัมภาษณ์ ในกรณีของพรรคโปเดมอสและซิริสซ่า และศึกษาผ่านเอกสาร และทำการสัมภาษณ์เชิงลึกในกรณีพรรคอนาคตใหม่ โดยเป็นการศึกษาถึงบริบททางการเมืองของประเทศนั้น ๆ อันเป็นเงื่อนไขให้เกิดประชานิยมฝ่ายซ้าย จากนั้นศึกษาการก่อตัวของพรรคการเมืองต่าง ๆ ว่าเกิดขึ้นสอดคล้องกับความเป็น "ประชาชน" ตามแบบของประชานิยมได้อย่างไร อีกทั้งการหยิบเอากรอบคิดต่าง ๆ เช่น ห่วงโซ่แห่งความเท่าเทียม (chain of equivalence) nodal point หรือ การหลอมรวมความต้องการของประชาชน (articulation of demand) ว่ามีการนำมาปรับใช้กับบริบททางการเมืองของพรรคการเมืองในประเทศนั้น ๆ ได้อย่างไร ซึ่งบทสรุปพบว่า การเกิดขึ้นของประชานิยมฝ่ายซ้ายนั้น เกิดจากความต้องการเปลี่ยนแปลงของประชาชนโดยรวมในประเทศนั้น ๆ ซึ่งอาจมีสาเหตุที่แตกต่างกัน เช่น อาจมีสาเหตุจากทั้งปัญหาทางเศรษฐกิจ ปัญหาทางการเมืองที่ไม่เป็นประชาธิปไตย หรือความเหลื่อมล้ำหรือความไม่ยุติธรรมทางสังคม จากนั้นจึงส่งผ่านความต้องการนี้ไปสู่พรรคการเมืองที่เป็นตัวแทนที่แท้จริงของประชาชนโดยรวม ซึ่งเป็นสถาบันทางการเมืองที่จะเป็นเครื่องมือที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในระบบรัฐสภาหรือการเมืองในระบบได้ พรรคการเมืองเหล่านั้นจึงต้องนำเสนอนโยบายเพื่อหาเสียงที่ตรงกับความต้องการของประชาชน เพื่อเป็นที่นิยมของประชาชน จึงจะได้รับเสียงสนับสนุน และเมื่อได้รับความไว้วางใจให้เข้าสู่อำนาจ ก็จะเป็นบทพิสูจน์ว่า พรรคการเมืองเหล่านั้นสามารถปฏิบัติให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อปัญหาเหล่านั้นได้หรือไม่ อาจเป็นที่สรุปได้ว่าการชนะเลือกตั้งและถืออำนาจรัฐนั้นอาจไม่ใช่ตัววัดความสำเร็จของประชานิยมฝ่ายซ้าย เนื่องจากข้อจำกัดของความความเป็นรัฐ หากแต่ความสำเร็จอาจไม่ใช่สิ่งที่ทำได้ในระยะเวลานั้น หรือเป็นความสำเร็จในระยะสั้น แต่เป็นความสำเร็จที่ได้ปลุกชีวิตของความเป็นการเมืองขึ้นอีกครั้งในรัฐ โดยประชาชนนั่นเองที่มีบทบาทสำคัญในการทำให้การเมืองมีความเป็นการเมือง ความตื่นตัวทางการเมือง ทำให้ประชาชนได้ตระหนักถึงปัญหาว่าการเมืองของตนเองคืออะไร และกระตุ้นให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้นต่อไปในอนาคต

คำสำคัญ: ประชานิยม, ประชานิยมฝ่ายซ้าย, ประชาชน, ความเหลื่อมล้ำ, โปเดมอส, ซิริสซ่า, อนาคตใหม่

Abstract

This research is the study of the application of the theory and strategy of Left-wing populist politics with three political parties in three countries. Cases were picked by parties that clearly revealed that they are the adherents of Left-wing populist theories/strategies. The case studies were these political parties in three countries: 1. Podemos in Spain 2. Syriza in Greece and 3. Future Forward Party in Thailand. The study was conducted via previous research, academic books, and recorded interviews in the case of Podemos and Syriza. And through both documents and conducted in-depth interviews on the case of the Future Forward Party. The research begins with the political context of the countries, which is a condition for left-wing populism. Then the formation of the said political parties and see how they construct the “people” in the term of populism. Moreover, the adoption of concepts such as the chain of equivalence, the nodal point, or the articulation of demand of the people, to see how they are applied to the political context of the political party in each country. In conclusion, the research found that the emergence of Left-wing populism is a product of the demand to change from the people in that country. Which may have different causes, for example, it may be caused by both economic problems, undemocratic political problems or inequality or injustice. Then the “people” will pass these demands on to political parties that truly represent the “people” as a whole. The parties as a political institution can be a tool that can lead to changes in the parliamentary system or other systems in formal politics. Thus, those political parties must present policies to campaign for elections that meet the needs of the people, to be popular with the public, and to receive support. Once they are entrusted to come into power, it will prove whether those political parties implement changes to those problems. It could be concluded that winning elections and holding power may not be a measure of the success of left-wing populism. Due to the limitations of being the state’s power. However, success may not be achieved in a short period of time. But it was success that revived the political life of the state. It is the people who play an important role in making politics politicized. Political awakening makes people aware of their problems of what their own politics is and encourages people to engage in politics in the future even more.

Keywords: populism, left-wing populism, people, inequality, Podemos, Syriza, the Future Forward Party

สารบัญ

บทคัดย่อ.....	2
บทที่ 1 บทนำ.....	5
บทที่ 2 จากการศึกษาเคลื่อนไหวเพื่อชนชั้นกรรมาชีพสู่การเคลื่อนไหวเพื่อสร้างประชาชน: เออร์เนสโต ลาคลาว, ซองตาล มูฟ และการรื้อสร้างลัทธิมาร์กซ์เพื่อประชาานิยมฝ่ายซ้าย.....	10
2.1 ขีดจำกัดและการข้ามผ่านขีดจำกัดทางทฤษฎีในลัทธิมาร์กซ์แบบดั้งเดิม: อุดมการณ์และการข้ามผ่านตัวแปรทางเศรษฐกิจ.....	10
2.2 วาทกรรม การเชื่อมต่อ และอำนาจนำในฐานะแกนกลางของแนวคิดแบบหลังลัทธิมาร์กซ์.....	16
2.3 สรุป: จากหลังลัทธิมาร์กซ์สู่ประชาานิยมฝ่ายซ้าย และพันธกิจของการสร้างประชาชน	21
บทที่ 3 กรณีพรรคโปเดมอส (Podemos) ในประเทศสเปน.....	23
3.1 บริบททางการเมืองของประเทศสเปนก่อนการเกิดขึ้นของกระแสอุดมการณ์ประชาานิยมฝ่ายซ้าย....	25
3.2 การก่อตั้งพรรค จากการศึกษาของประชาานิยมฝ่ายซ้าย.....	28
3.2.1 โปเดมอสและ 15-M การถือฤกษ์กันตั้งแต่เริ่มการเคลื่อนไหว.....	29
3.2.2 จากการศึกษาเคลื่อนไหวบนท้องถนนสู่สถาบันทางการเมือง.....	31
3.2.3 ปัญหาของการเปลี่ยนผ่านสู่สถาบันทางการเมือง.....	33
3.3 การสร้างคู่ตรงข้าม/ใช้อำนาจนำในการสลายคู่ตรงข้ามเดิม และสร้างคู่ตรงข้ามใหม่ได้อย่างไร....	36
3.3.1 ซ้าย/ขวา vs ประชาชน/ชนชั้นสูง	37
3.3.2 จาก antagonism สู่ agonism.....	41
3.4 บทสรุปและบทเรียนจากโปเดมอส.....	43
บทที่ 4 กรณีพรรคซิริซ่า (Syriza) ในประเทศกรีซ.....	45
4.1 บริบททางการเมืองของกรีซช่วงเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ.....	45
4.2 การพัฒนาเป็นพรรคการเมืองที่มีลักษณะเป็นประชาานิยมฝ่ายซ้าย.....	47
4.3 จุดเปลี่ยน (nodal point) ที่ทำให้เกิดประชาานิยมแนวใหม่ในกรีซ : ห่วงโซ่แห่งความเท่าเทียม.....	51
4.4 การขึ้นสู่ [และลงจาก] อำนาจของซิริซ่า.....	54
4.5 บทสรุปและบทเรียนจากซิริซ่าและประเทศกรีซ.....	56
บทที่ 5 สร้างประชาชนโค่นล้มเผด็จการ: พรรคอนาคตใหม่กับทฤษฎีประชาานิยมฝ่ายซ้าย และการสถาปนาประชาธิปไตยอันตั้งมั่นในสังคมไทย.....	59
5.1 บริบททางการเมือง: ความขัดแย้งของภาพตัวแทนประชาชนและโอกาสหลังการเปลี่ยนรัชสมัย.....	60
5.2 พรรคอนาคตใหม่กับยุทธศาสตร์การก่อร่างสร้างประชาชน (ขึ้นมาใหม่).....	64
5.3 ประชาธิปไตยของอนาคตใหม่: ลักษณะเฉพาะของสังคมไทยและความแตกต่างจาก การประยุกต์ใช้ทฤษฎี.....	69
5.4 สรุป: จากประชาธิปไตยของ “อนาคตใหม่” สู่อนาคตใหม่ของประชาธิปไตย.....	73
บทที่ 6 บทสรุป บทเรียน และอนาคตของการเมืองของฝ่ายซ้าย.....	75
บทที่ 7 บรรณานุกรม.....	78

บทที่ 1

บทนำ

1. หลักการและเหตุผล

คงไม่มีใครปฏิเสธว่าในรอบห้าถึงหกปีหลังมานี้ “ประชานิยม” หรือ “Populism” เป็นหนึ่งในคำศัพท์ทางรัฐศาสตร์ที่ได้รับการพูดถึงกันอย่างร้อนแรง โดยเฉพาะเมื่อพิจารณาพร้อมกับสถานการณ์ในการเมืองโลกปัจจุบัน ทั้งชัยชนะจากการเลือกตั้งประธานาธิบดีของนายโดนัลด์ ทรัมป์ (Donald Trump), การลงประชามติออกจากสหภาพยุโรปของชาวอังกฤษ (BREXIT), หรือความนิยมที่เพิ่มมากขึ้นของพรรคการเมืองฝ่ายขวาหลายแห่งในยุโรป อันเป็นภาพสะท้อนถึงความตื่นตัวของประชาชนในการมีส่วนร่วมและแสดงออกทางการเมืองอย่างเปิดเผยโดยอาศัยช่องทางของการเลือกตั้ง กลายเป็นรากฐานความนิยมในตัวผู้นำพรรคการเมือง หรือตัวแบบ (figure) ทางการเมืองหนึ่ง ๆ จนสามารถช่วงชิงอำนาจรัฐ หรือชนะการเลือกตั้งในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยด้วยตัวแทนและส่งผลเปลี่ยนแปลงภูมิทัศน์ทางการเมืองของโลกขนาดใหญ่ โดยเฉพาะการกลับมาท้าทายกับคุณค่าและหลักการที่ระบอบประชาธิปไตยยึดถือ¹

นั่นจึงไม่แปลกที่ “ประชานิยม” จะกลายเป็นคำที่สื่อไปถึงการต่อต้านท้าทายค่านิยมของสังคมประชาธิปไตย ตลอดจนไปถึงขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองที่สัมพันธ์กับอุดมการณ์ชาวจัดอนุรักษนิยม แต่ก่อนมักเป็นคำที่นิยมใช้กับนักการเมืองหรือพรรคการเมืองที่เป็นฝ่ายอนุรักษนิยม ไม่ว่าจะเป็นการเคลื่อนไหวในนามของชาตินิยม เชื้อชาติ หรือศาสนา กระนั้น ความเข้าใจต่อประชานิยมดังกล่าวก็เป็นเพียงแค่ความเข้าใจด้านเดียว เพราะควบคู่ไปกับชุดความหมายที่สัมพันธ์กับคุณค่าแบบอนุรักษนิยม/ชาวจัด ประชาชนยังสื่อไปถึงการเคลื่อนไหวแบบซ้ายสุดขั้วหรือ radical left ซึ่งนำเสนอขึ้นมาโดยเออร์เนสโต ลาคลาวและซีงตาล มูฟ สองนักทฤษฎีการเมืองชาวอาร์เจนตินาและเบลเยียม ผู้เล็งเห็นช่องทางในการนำการเมืองประชานิยมมาเป็นยุทธศาสตร์/ยุทธวิธีขับเคลื่อนวาระทางการเมืองแบบก้าวหน้า โดยทฤษฎีการเมืองแบบประชานิยมฝ่ายซ้ายที่ ลาคลาวและมูฟคิดค้นขึ้นมานั้นจะเริ่มต้นจากการตั้งคำถามกับแนวทางแบบมาร์กซิสต์ดั้งเดิมซึ่งให้ความสำคัญกับชนชั้นกรรมาชีพ ด้วยการขยับเป้าหมายของการต่อสู้จากการปฏิวัติทางชนชั้นผ่านการยึดอำนาจปกครองของรัฐ มาสู่การต่อสู้ในระบอบประชาธิปไตยภายใต้การขับเคลื่อนวาระที่มุ่งผนวกอัตลักษณ์อันหลากหลายของผู้คน (ไม่ว่าจะเป็นชนชั้นล่าง, กรรมาชีพ, ผู้หญิง, เพศที่สาม, คนผิวสี ฯลฯ) ภายใต้ชื่อ “ประชาชน” เข้าต่อกรกับการครอบงำของชนชั้นนำและเทคโนโลยีที่มักปฏิเสธพลังและสิทธิทางการเมืองของประชาชน²

1 ดู Cas Mudde, “The Populist Zeitgeist”, *Government and Opposition*, 39:4 (March 2004), pp. 542-63; JanWerner Muller, *What is Populism?* (London: Penguin Books, 2017); Yascha Mounk, *The People VS. Democracy: Why Our Freedom is in Danger & How To Save It* (Harvard: Harvard University Press, 2018); Takis Pappas, *Populism and Liberal Democracy* (Oxford: Oxford University Press, 2019)

2 ประเด็นเรื่องการก่อตัวของทฤษฎีการเมืองประชานิยมแบบซ้ายโดย ลาคลาวและมูฟนั้นจะเป็นประเด็นที่ผู้วิจัยนำเสนออย่างละเอียดอีกครั้งในงานวิจัยชิ้นนี้ อย่างไรก็ตามหากผู้ใดสนใจแนวทางความคิดหรือพัฒนาของทฤษฎีดังกล่าวอย่างคร่าว ๆ สามารถดูได้ใน Ernesto Laclau, “An Interview with Ernesto Laclau: Questions from David Howarth”, in *Ernesto Laclau: Post-Marxism, Poplism, and Critique*. David Howarth (Edited) (Oxon: Routledge, 2015), pp.257-271; Ernesto Laclau, “Theory, Democracy, Socialism”. In *New Reflections on the Revolution of Our Time* (London: Verso, 1990), pp. 197-245.

จริงอยู่ แม้ทฤษฎีและข้อเสนอทางการเมืองของลาคลาวและมูฟอจถูกวิพากษ์วิจารณ์จากนักทฤษฎีมาร์กซิสต์จำนวนไม่น้อย แต่ก็เป็นที่น่าสนใจว่าทฤษฎีดังกล่าวกลับกลายเป็นต้นน้ำที่ให้แรงบันดาลใจแก่พรรคการเมืองหลาย ๆ พรรคที่มุ่งขับเคลื่อนสังคมด้วยวาระทางการเมืองอันก้าวหน้า นักแน่นไม่ว่าจะเป็นพรรคโพเดมอสในสเปน, พรรคไซริซาในกรีซ, หรือพรรคอนาคตใหม่ในประเทศไทย แต่อะไรคือเนื้อหาสำคัญในทฤษฎีประชานิยมฝ่ายซ้าย ? ทฤษฎีดังกล่าวมีพัฒนาการอย่างไร เมื่อถูกนำมาประยุกต์ใช้ผ่านพรรคการเมืองในประเทศต่าง ๆ แล้ว ทฤษฎีประชานิยมฝ่ายซ้ายนี้ได้รับการปรับเปลี่ยนไปอย่างไร ? อะไรคือขีดจำกัดทางทฤษฎีเมื่อเผชิญหน้ากับบริบทเฉพาะทางการเมืองของแต่ละประเทศ และพรรคการเมืองที่ประยุกต์ทฤษฎีนี้มีแนวทางปรับตัว/รับมือกับข้อจำกัดดังกล่าวอย่างไร ?

เพื่อจะตอบคำถามข้างต้น ข้อเสนอทางวิจัยชิ้นนี้จึงถูกเขียนขึ้นมาเพื่อชี้ให้เห็นถึงความน่าสนใจและความเป็นไปได้ของการศึกษาแนวทางการปรับประยุกต์ใช้ทฤษฎีการเมืองแบบประชานิยมฝ่ายซ้ายผ่านการทำความเข้าใจบทบาทและแนวทางกลยุทธ์ของพรรคการเมืองต่าง ๆ ทั้งในต่างประเทศและประเทศไทย ทั้งนี้เพื่อแสดงให้เห็นถึงพลวัตการสลายเส้นแบ่งระหว่างภาคทฤษฎีกับภาคปฏิบัติการทางการเมืองที่ทฤษฎีซึ่งก่อตัวภายใต้บริบททางการเมือง “เฉพาะ” สามารถมีอิทธิพลเป็นเข็มทิศนำทางให้กับปฏิบัติการทางการเมืองในสังคมที่หลากหลาย เช่นเดียวกันกับการประยุกต์ใช้ทฤษฎีการเมืองในบริบทที่แตกต่างไปจากที่ตัวทฤษฎีก่อตัวขึ้นมา ก็สามารถยกระดับทำให้ทฤษฎีดังกล่าวมีความรุ่มรวย ข้ามผ่านขีดจำกัดอันเป็นผลจากลักษณะเฉพาะในบริบทที่ให้กำเนิดตัวทฤษฎีเหล่านั้นเองเช่นกัน

ด้วยเหตุนี้ สำนักนวัตกรรมเพื่อประชาธิปไตย สถาบันพระปกเกล้า จึงได้มีความสนใจในการศึกษาความคิดทางการเมืองของประชานิยมฝ่ายซ้าย และการนำไปปรับใช้ของพรรคการเมืองในประเทศต่าง ๆ เพื่อเป็นการสำรวจแนวกระแส/แนวความคิดทางการเมืองใหม่ ๆ ที่กำลังเป็นที่นิยม และมีผลกระทบต่อความเป็นประชาธิปไตยทั้งในบริบทโลกและประเทศไทย อีกทั้งยังทบทวนความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับการเมืองการปกครอง เพื่อเป็นองค์ความรู้หลักในการขับเคลื่อน และนำความรู้ไปปรับใช้ในสถานการณ์การเมืองไทย และยังสามารถนำข้อมูลจากการวิจัยนี้ไปใช้ต่อยอดในกิจกรรม งานเขียนและงานวิจัยต่อไปในภายภาคหน้า

2. คำถามการวิจัย

3. วัตถุประสงค์การศึกษาวิจัย

3.1 เพื่อศึกษาแนวคิด/อุดมการณ์ทางการเมืองประชานิยมฝ่ายซ้ายที่กำลังมีอิทธิพลอยู่ในทั่วโลกและประเทศไทย

3.2 เพื่อแสดงให้เห็นถึงขีดจำกัดของทฤษฎีประชานิยมฝ่ายซ้ายเมื่อถูกนำมาใช้ในบริบทโลกตะวันตกตลอดและในประเทศไทย

4. ขอบเขตการศึกษาวิจัย

4.1 ขอบเขตของการเก็บรวบรวมข้อมูลและรายงานผล

เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ ศึกษาและรวบรวมข้อมูล ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องภายใต้ความคิดทางการเมืองแบบประชานิยม ประชานิยมฝ่ายซ้าย และการประยุกต์ทฤษฎีและแนวคิดดังกล่าวมาปรับใช้โดยพรรคการเมืองในการเลือกตั้งในประเทศต่าง ๆ

4.2 ขอบเขตด้านเนื้อหา

ศึกษารวบรวมข้อมูล โดยมีรายละเอียด 3 ส่วน ดังนี้

4.2.1 ส่วนที่ 1 บริบททั่วไป

- ศึกษาลักษณะทั่วไปของความคิดทางการเมืองแบบประชานิยม ประชานิยมฝ่ายซ้าย และผลกระทบต่อแนวคิด/ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย (กูริภัทร์ เครือณพรัตน์)

- ศึกษาและรวบรวมข้อมูลพื้นฐานความรู้หรือทบทวนวรรณกรรมของทฤษฎี/การก่อตัวและความเป็นมาของทฤษฎีประชานิยมฝ่ายซ้าย เช่น Hegemony and Socialist Strategy, Emancipations, On Populist Reason, For a Left Populism (อรรถสิทธิ์ สิทธิดำรง)

- พัฒนาการของความคิดทางการเมืองฝ่ายซ้ายจากมาร์กซ์ ทรัมพ์ กลุ่มมาร์กซิสต์อิตาลี ฝรั่งเศส กลุ่มโครงสร้างนิยม กลุ่มวัฒนธรรมศึกษาในอังกฤษ จนถึงเออเนสโต ลาคลาว และชองตาล มูฟ (อรรถสิทธิ์ สิทธิดำรง)

- ภูมิหลังและทฤษฎีอำนาจนำและประชานิยมของ เออเนสโต ลาคลาว และชองตาล มูฟ ตั้งแต่ความต้องการ (demands) ของประชาชน การรวบรวม (articulation) ของความต้องการเหล่านั้น จนการเข้าสู่อำนาจนำของประชาชนในที่สุด (อรรถสิทธิ์ สิทธิดำรง)

- บริบททางการเมืองและเศรษฐกิจแบบเสรีนิยมใหม่ ที่เอื้อให้เกิดการเมืองแบบประชานิยมแบบซ้ายในแบบของ เออเนสโต ลาคลาว และชองตาล มูฟ (อรรถสิทธิ์ สิทธิดำรง)

4.2.2 ส่วนที่ 2 บริบทของการปรับใช้ทฤษฎีของพรรคการเมืองในพื้นที่ต่าง ๆ

- กรณีของพรรคโปเดมอสในสเปน (กูริภัทร์ เครือณพรัตน์)

- กรณีของพรรคซิริซาในกรีซ (กูริภัทร์ เครือณพรัตน์)

- กรณีพรรคอนาคตใหม่ในไทย (อรรถสิทธิ์ สิทธิดำรง)

กรณีศึกษาในประเทศไทยหลังจากการเลือกตั้ง เดือนมีนาคม พ.ศ.2562

ศึกษาการปรับเอาทฤษฎีการเมืองฝ่ายซ้ายไปใช้ในบริบทที่แตกต่างกันโดยเฉพาะในประเทศไทย โดยการศึกษาทางเอกสารและสัมภาษณ์เชิงลึกกับพรรคอนาคตใหม่/ก้าวไกล ในประเทศไทย

4.2.3 ส่วนที่ 3 สรุปผลการศึกษาข้อมูล (ดำเนินงานร่วมกัน)

- สรุปผลการศึกษาและสังเคราะห์ผลการศึกษาที่ได้จากการศึกษาข้อมูล

5. วิธีการศึกษา

การศึกษาวิจัยนี้ ดำเนินการศึกษาวิจัยแบ่งออกเป็น 2 วิธี ดังนี้

5.1 การศึกษาเชิงคุณภาพ ในเชิงทฤษฎีจากงานเขียนต้นฉบับและงานเขียนชั้นรอง ที่เกี่ยวข้องกับแนวความคิดและทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องภายใต้ความคิดทางการเมืองแบบประชานิยม ประชาธิปไตยฝ่ายซ้าย และการประยุกต์ทฤษฎีและแนวคิดดังกล่าวมาปรับใช้โดยพรรคการเมืองในการเลือกตั้งในประเทศต่าง ๆ มีรายละเอียด ดังนี้

5.2 การสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ทรงคุณวุฒิ โดยมีวิธีการดำเนินการ ดังต่อไปนี้

การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ทรงคุณวุฒิจากพรรคอนาคตใหม่ (อดีตพรรค) และพรรคก้าวไกลในปัจจุบัน จำนวน 3 ท่าน (เพื่อทราบถึงยุทธศาสตร์การทำพรรคการเมืองโดยหลักการของอุดมการณ์ประชานิยมซ้าย)

ผู้ทรงคุณวุฒิ	ตำแหน่ง
รศ.ดร.ปิยบุตร แสงกนกกุล	อดีตเลขาธิการพรรคอนาคตใหม่และเลขาธิการคณะก้าวหน้า
นายชัยวัช ตุลาธน	ผู้ก่อตั้งพรรคอนาคตใหม่และเลขาธิการพรรคก้าวไกล
อาจารย์อุเชนทร์ เชียงแสน	อาจารย์ประจำสำนักรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ ม.วลัยลักษณ์

ระยะเวลาดำเนินการ

ตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน 2564 - สิงหาคม 2565

เดือน	รายละเอียด	เป้าหมาย
พ.ย.-ก.พ.	ศึกษาลักษณะทั่วไปของปรากฏการณ์ทางการเมืองแบบประชานิยม และทบทวนทฤษฎีประชานิยมฝ่ายซ้ายของเออร์เนสโต ลาคลาว และของตาล มูฟ	เข้าใจถึงลักษณะโดยทั่วไปของประชานิยมตลอดจนแก่นแกนของทฤษฎีประชานิยมฝ่ายซ้าย ทั้งที่มาและพัฒนาการของทฤษฎีรวมถึงกรอบยุทธศาสตร์ทางการเมืองที่ได้รับการนำเสนอผ่านทฤษฎีนี้
มี.ค.-พ.ค.	ศึกษาการปรับเอาทฤษฎีการเมืองฝ่ายซ้ายไปใช้ในบริบทที่แตกต่างกันคือในสเปน, กรีซ, และไทย(สัมภาษณ์ในกรณีพรรคอนาคตใหม่ในประเทศไทย และวิจัยเอกสารในกรณีพรรคโปเดมอสในสเปน และพรรคไซริซาในกรีซ)	เข้าใจแนวทางการบริหารจัดการพรรคการเมืองภายใต้แรงบันดาลใจของทฤษฎีการเมืองประชานิยมฝ่ายซ้ายตลอดจนขีดจำกัดเชิงบริบทเมื่อประยุกต์ใช้ทฤษฎีการเมืองดังกล่าวในสังคมเฉพาะที่แตกต่างกัน รวมไปถึงยุทธการปรับตัวของพรรคเมื่อเผชิญหน้ากับขีดจำกัดดังกล่าว
มิ.ย.-ส.ค.	ส่งให้ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินงานวิจัยและปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ	ได้รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์

6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

6.1 มีความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิด/ทฤษฎีของอุดมการณ์ประชานิยมฝ่ายซ้าย ว่ามีความโดดเด่นและมีความเหมือน/แตกต่างจากประชานิยมในรูปแบบอื่นอย่างไร และสามารถพัฒนาเป็นองค์ความรู้ที่เข้าใจได้โดยง่าย เผยแพร่สู่สาธารณชนได้ต่อไป ทำให้ประชาชน/ชุมชนทางวิชาการ ตื่นตัวกับอุดมการณ์ประชานิยมฝ่ายซ้าย

6.2 มีความเข้าใจว่าการที่พรรคการเมืองในประเทศต่าง ๆ และที่สำคัญที่สุดในประเทศไทย มีการก่อตัว/ตั้งมั่นของอุดมการณ์ประชานิยมฝ่ายซ้ายอย่างไร และการที่พรรคการเมืองเหล่านั้นสมานอุดมการณ์นี้ นำไปสู่อะไร

7. ผู้วิจัย

7.1 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อรรถสิทธิ์ สิทธิดำรง

7.2 นายภูริภัทร์ เครือณพรัตน์

บทที่ 2

จากการเคลื่อนไหวเพื่อชนชั้นกรรมาชีพสู่การเคลื่อนไหวเพื่อสร้างประชาชน: เออร์เนสโต ลาคลาว, ชองตาล มูฟ และการรื้อสร้างลัทธิมาร์กซ์เพื่อประชานิยมฝ่ายซ้าย

ควรกล่าวตั้งแต่แรกว่าแม้งานวิจัยชิ้นนี้จะพิจารณาเออร์เนสโต ลาคลาว (Ernesto Laclau) และชองตาล มูฟ (Chantal Mouffe) ว่าเป็นสองนักทฤษฎีการเมืองผู้บุกเบิกแนวทางการเคลื่อนไหวแบบประชานิยมฝ่ายซ้าย แต่ก็ปฏิเสธไม่ได้ว่าการบุกเบิกดังกล่าวเป็นผลสืบเนื่องจากความพยายามที่จะก้าวข้ามทางตันในทฤษฎีฝ่ายซ้ายกระแสหลักในขณะนั้น ซึ่งอยู่ภายใต้วิธีคิดแบบลัทธิมาร์กซ์ดั้งเดิม (Orthodox Marxism) การทำความเข้าใจทฤษฎีประชานิยมฝ่ายซ้ายของลาคลาวและมูฟจึงแยกไม่ขาดจากการทำความเข้าใจจุดยืนทางทฤษฎีของทั้งคู่ ในฐานะนักทฤษฎีผู้บุกเบิกแนวทางการแบบหลังลัทธิมาร์กซ์ (หรือ Post-Marxism) โดยเฉพาะการตั้งคำถามกับแนวทางการวิเคราะห์ที่ใช้การทำความเข้าใจความขัดแย้งทางเศรษฐกิจมาเป็นตัวกำหนดปัจจัย 10 การเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ในสังคม ตลอดจนการจัดวางให้ชนชั้นกรรมาชีพเป็นตัวแทนพลังแห่งการเปลี่ยนแปลงเพื่อบรรลุเป้าหมายทางการเมืองแบบฝ่ายซ้าย

ด้วยเหตุนี้ เนื้อหาอันเป็นแก่นแกนของงานวิจัยในบทนี้ จึงเป็นเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับรากฐานทางทฤษฎีของลาคลาวและมูฟซึ่งแม้จะอยู่ภายใต้อิทธิพลของนักคิดฝ่ายซ้ายและลัทธิมาร์กซ์ แต่ก็ตระหนักถึงข้อจำกัดทางทฤษฎีของฝ่ายซ้ายซึ่งส่งผลต่อมาถึงความอ่อนแอ (และล้มเหลว) ของขบวนการทางการเมืองที่ใช้ยุทธศาสตร์ภายใต้ของกำกับทางทฤษฎีข้างต้น โดยบทนี้จะแบ่งเนื้อหาออกเป็นสองส่วนด้วยกัน ส่วนแรกจะกล่าวถึงจารีตทฤษฎีที่เป็นรากฐานทางความคิดให้กับลาคลาวและมูฟ ขณะเดียวกันที่เป็นทางตันทางความคิดที่ส่งผลให้ทั้งคู่ต้องคิดค้นแนวทางทฤษฎีการเมืองในแบบของตนเองขึ้นมา ขณะที่ในส่วนที่สองจะกล่าวถึงทฤษฎีหลังลัทธิมาร์กซ์ซึ่งเป็นทฤษฎีที่ทั้งคู่นำเสนอเพื่อก้าวข้ามทางตันจากในส่วนแรก โดยหัวใจสำคัญของทฤษฎีหลังลัทธิมาร์กซ์ดังกล่าว ก็คือการเคลื่อนไหวฐานการวิเคราะห์จากเดิมที่ให้ความสำคัญกับความขัดแย้งทางเศรษฐกิจไปสู่การทำความเข้าใจไวยากรณ์ทางการเมือง เช่นเดียวกับการย้ายฐานการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงสังคมจากเดิมที่ขับเคลื่อนผ่านชนชั้นกรรมาชีพไปเป็นองคาพยพทางการเมืองที่เรียกว่ากันว่า “ประชาชน” อันจะกลายเป็นหัวใจสำคัญในการทฤษฎีประชานิยมฝ่ายซ้ายต่อมา

2.1 ขีดจำกัดและการข้ามผ่านขีดจำกัดทางทฤษฎีในลัทธิมาร์กซ์แบบดั้งเดิม: อุดมการณ์และการข้ามผ่านตัวแปรทางเศรษฐกิจ

เพื่อหลีกเลี่ยงความเข้าใจผิดที่อาจเกิดขึ้น จึงเป็นเรื่องจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องคลี่คลายความหมายของคำว่า “หลังลัทธิมาร์กซ์” หรือ Post-Marxism เสียตั้งแต่ต้น เพราะความหมายในคำดังกล่าวค่อนข้างสับสนเสี่ยงต่อการถูกเข้าใจ (ผิด) ว่าหมายถึงลัทธิหรือกลุ่มแนวคิดที่ปฏิเสธหรือต่อต้านวิธีการวิเคราะห์แบบลัทธิมาร์กซ์ อย่างไรก็ตาม ดังที่ลาคลาวได้ให้สัมภาษณ์ในช่วงปี ค.ศ.1988 ว่าตัวเขาไม่ได้พิจารณาความคิดแบบหลังลัทธิมาร์กซ์ของตนว่าเป็นเรื่องของการต่อต้าน/ปฏิเสธ มากเท่ากับเป็นเรื่องของการยกระดับและปรับปรุงแบบทางทฤษฎีของลัทธิมาร์กซ์

ให้สอดคล้องไปกับสถานการณ์และความจำเป็นของยุคสมัย³ คำว่าหลังลัทธิมาร์กซ์ จึงไม่ควรถูกเข้าใจว่าเป็นการทอดทิ้งหรือปฏิเสธลัทธิมาร์กซ์ แต่ควรได้รับความเข้าใจว่าเป็นหนึ่งในความพยายามของผู้ที่เติบโตภายใต้ลัทธิมาร์กซ์เองที่ต้องการปรับเปลี่ยนและทำให้แนวคิด/ทฤษฎีของลัทธิมาร์กซ์ยังทันสมัยใช้งานได้ในยุคของตน

ด้วยเหตุนี้ การทำความเข้าใจรากฐานทางความคิดและจุดยืนซึ่งตั้งคำถามจนนำไปสู่การบุกเบิกทฤษฎีการเมืองแบบหลังลัทธิมาร์กซ์ของลาคลาวและมูฟ จึงไม่อาจแยกขาดจากการทำความเข้าใจบริบทของยุคสมัยที่กำลังก้าวข้ามเส้นขอบฟ้าความคิดของทั้งคู่ โดยเฉพาะบริบททางการเมืองซึ่งผลให้ทั้งลาคลาวและมูฟ มองเห็นขีดจำกัดทางทฤษฎีของลัทธิมาร์กซ์ที่ไม่สามารถตอบสนองไปกับสถานการณ์ทางการเมืองในขณะนั้นได้ โดยสถานการณ์ทางการเมืองดังที่วาทนี้ก็คือความไร้น้ำยาของฝ่ายซ้ายในการผนวกและประสานความไม่พอใจของผู้คนทั่ว ๆ ไปในสังคมการเมืองเพื่อขับเคลื่อนขบวนการที่มุ่งล้มล้างระบอบการเมืองอันไม่เป็นธรรมภายใต้การนำของพวกตนสำหรับลาคลาวแล้ว ความไร้น้ำยาดังกล่าวจะปรากฏให้เห็นเป็นรูปธรรมผ่านประสบการณ์อันล้มเหลวของตัวเขาในฐานะอดีตนักกิจกรรมชาวอาร์เจนตินาผู้เป็นส่วนหนึ่งของขบวนการเคลื่อนไหวปีกซ้ายแห่งพรรคสังคมนิยมฝ่ายซ้ายแห่งชาติ (El Partido Socialista de la Izquierda Nacional: PSIN) ในช่วงทศวรรษที่ 1960 ซึ่งแม้จะมีเป้าหมายที่มุ่งปลดปล่อยประเทศอาร์เจนตินาจากระบอบทุนนิยมที่กดขี่และเป็นต้นตอความของเหลื่อมล้ำภายในประเทศ แต่ก็กลับไม่สามารถเชื่อมต่อดาวระทางการเมืองของพรรคเข้ากับความไม่พอใจต่อระบอบดังกล่าวของชาวอาร์เจนตินา จนเปิดช่องให้ขบวนการเคลื่อนไหวของชนชั้นกลางภายใต้การนำของนักการเมืองเผด็จการฝ่ายขวาอย่างนายฮวน เปรอน (Juan Peron) สามารถช่วงชิงและผนวกความไม่พอใจข้างต้นเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในขบวนการเคลื่อนไหวแบบอำนาจนิยมของตนได้เป็นผลสำเร็จ⁴

จริงอยู่ แม้อาจกล่าวได้ว่าประสบการณ์อันล้มเหลวในฐานะนักกิจกรรมทางการเมืองของลาคลาวดังที่กล่าวไปนั้น อาจเป็นผลมาจากบริบททางการเมืองเฉพาะของประเทศอาร์เจนตินา ทว่าตัวลาคลาวเองกลับมองเห็นว่าความล้มเหลวที่ขบวนการเคลื่อนไหวฝ่ายซ้ายของตนไม่สามารถประสานและเชื่อมต่อดาวระทางการเมืองเข้ากับความไม่พอใจต่อระบอบทุนนิยมของชาวอาร์เจนตินาได้นั้น จะมีสาเหตุมาจากความคับแคบทางยุทธศาสตร์ของขบวนการที่ผูกขาดเป้าหมายทางการเมืองของตนเข้ากับผลประโยชน์ของชนชั้นกรรมาชีพ จนเพิกเฉยกลยุทธ์การรณรงค์ทางการเมืองเพื่อสร้างแนวร่วมและประสานความร่วมมือกับชาวอาร์เจนตินาที่อาจไม่ได้นิยามตนเองว่าอยู่ในชนชั้นกรรมาชีพ⁵ ในแง่นี้ ความล้มเหลวของขบวนการเคลื่อนไหวฝ่ายซ้ายในอาร์เจนตินา (ตามที่ลาคลาวมีประสบการณ์ตรง) จึงมีเพียงแต่เป็นผลจากลักษณะเฉพาะภายใต้บริบทของสังคมการเมืองอาร์เจนตินาเท่านั้น หากแต่ยังเป็นภาพสะท้อนถึงปัญหาทางทฤษฎีของลัทธิมาร์กซ์ซึ่งคอยกำหนดแนวทางยุทธศาสตร์การเคลื่อนไหวของพรรคการเมืองฝ่ายซ้ายในขณะนั้น นั่นก็คือการยึดเอาประโยชน์ของชนชั้นกรรมาชีพเป็นแกนกลางภายใต้แนวทางการวิเคราะห์แบบเศรษฐกิจกำหนด (economic determinism) ที่อาศัยความขัดแย้งระหว่างชนชั้นจากความสัมพันธ์บนการถือครองปัจจัยการผลิตมาเป็นตัวกำกับรูปแบบและแนวทางในการเคลื่อนไหว⁶ ดังที่ลาคลาว

3 Ernesto Laclau, "Building a New Left". In *New Reflections on the Revolution of Our Time* (London: Verso, 1990), p.179

4 Ernesto Laclau, "Theory, Democracy, and Socialism". In *New Reflections on the Revolution of Our Time*, pp.199-200.

5 Ibid, p.199.

6 Ibid.

ได้ชี้ให้เห็นว่าปัญหาทางทฤษฎีตรงนี้จะมิเพียงปรากฏในบริบททางการเมืองเฉพาะของประเทศอาร์เจนตินา แต่ยังเป็นปัจจัยเบื้องหลังความไร้หน້ายของขบวนการเคลื่อนไหวฝ่ายซ้ายในสังคมการเมืองตะวันตกที่ไม่สามารถเชื่อมต่อกับวาระทางการเมืองของตนเข้ากับความไม่พอใจในสภาพสังคมและเศรษฐกิจของเหล่านักคิด/นักศึกษาจนก่อให้เกิดเป็นการเคลื่อนไหว (และจลาจล) ครั้งใหญ่ในปี ค.ศ. 1968 ตลอดไปจนถึงการละเลยแนวร่วมที่ขบวนการฝ่ายซ้ายไม่สามารถเชื่อมต่อกับตนเองเข้ากับขบวนการเคลื่อนไหวในทศวรรษต่อมา ซึ่งมีลักษณะเป็นขบวนการเคลื่อนไหวแบบใหม่ที่ไม่ได้อาศัยปัจจัยด้านชนชั้นมาเป็นเกณฑ์ขับเคลื่อนมากเท่ากับปัจจัยด้านเพศสภาพ เชื้อชาติ และสีผิว ฯลฯ⁷

การตั้งคำถามต่อปัญหาความคับแคบทางทฤษฎีในลัทธิมาร์กซ์ของลาคลาวนี้ นอกจากจะเป็นผลมาจากการทบทวนถึงประสบการณ์ทางการเมืองอันล้มเหลวของเขาแล้ว ยังสะท้อนถึงรากฐานทางทฤษฎีที่พุ่มพุกความคิดและการประเมินสถานการณ์ต่าง ๆ ของตัวเขาเองด้วย กล่าวคือ แม้จะนิยามตนเองเข้ากับขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองแบบฝ่ายซ้าย แต่ลาคลาวก็ไม่เคยโอบรับแนวทางทฤษฎีแบบลัทธิมาร์กซ์ดั้งเดิมที่ให้ความสำคัญกับการวิเคราะห์สถานการณ์ทางการเมืองผ่านปัจจัยความขัดแย้งทางเศรษฐกิจเป็นหลัก เพราะแนวทางที่มีอิทธิพลจริง ๆ ต่อความคิดของตัวเขานั้นกลับเป็นแนวทางภายใต้จารีตลัทธิมาร์กซ์แบบโครงสร้างนิยมของหลุยส์ อัลธูแซร์ (Louis Althusser) นักปรัชญาคณิศสำคัญชาวฝรั่งเศส ผู้เล็งเห็นถึงความเป็นเอกเทศของไวยากรณ์และกลไกการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่อาจมีความสัมพันธ์ แต่ก็มีได้อยู่ภายใต้การกำหนดจากความขัดแย้งทางเศรษฐกิจ ดังที่ลาคลาวได้กล่าวยั่วว่ารากฐานดั้งเดิมที่ส่งผลในการก่อตัวทางความคิดและโลกทัศน์ทางทฤษฎีของตัวเขานั้นจะมาจากปรัชญาลัทธิมาร์กซ์ของอัลธูแซร์ โดยเฉพาะแนวคิดเรื่อง “การกำหนดเชิงซ้อน” หรือ overdetermination ซึ่งเป็นแนวคิดรากฐานที่ช่วยให้ตัวเขาสามารถจำแนกมรรควิธีในการวิเคราะห์สถานการณ์ทางการเมืองออกจากกรอบการวิเคราะห์แบบเศรษฐกิจกำหนดของลัทธิมาร์กซ์ดั้งเดิม⁸

ทั้งนี้สำหรับผู้ที่ยังคุ้นเคยกับข้อเขียนของอัลธูแซร์ คงทราบกันเป็นอย่างดีว่าหนึ่งในคุณูปการทางทฤษฎีที่อัลธูแซร์มีให้กับลัทธิมาร์กซ์ก็คือการขบเน้นลักษณะเด่นในแนวทางวิเคราะห์สังคมการเมืองของคาร์ล มาร์กซ์ (Karl Marx) ที่ผิดแผกแตกต่างไปจากแนวทางวิเคราะห์ของนักปรัชญารุ่นก่อนหน้าอย่างเฮเกิล (Georg Wilhelm Friedrich Hegel) ผู้ให้ความสำคัญกับเอกภาพในไวยากรณ์ของความขัดแย้ง (logics of contradiction) ภายใต้ปฏิบัติการของกฎแห่งวิภาษวิธี กล่าวคือแม้เฮเกิลและมาร์กซ์อาจให้ความสำคัญกับวิภาษวิธีผ่านการยอมรับถึงนิमितขององค์รวมทางสังคม (social totality) อันเป็นหัวใจสำคัญในไวยากรณ์ที่ขับเคลื่อนกฎแห่งวิภาษวิธี แต่อัลธูแซร์จะพิจารณาว่านิमितที่มาร์กซ์มีต่อองค์รวมทางสังคมนั้นจะแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญจากนิमितในเรื่องเดียวกันนี้ของเฮเกิล เพราะในขณะที่เฮเกิลจะสรุปเหตุการณ์และการคลี่คลายทางประวัติศาสตร์ผ่านไวยากรณ์ความขัดแย้งของความคิด (Idea) และจิตสากล ซึ่งส่งผลลดทอนตัวแปรและความซับซ้อนที่ปรากฏในรูปของประสบการณ์ภาคปฏิบัติ (practical experience) จากเหตุการณ์เหล่านั้น มาร์กซ์ (ตามสายตาของอัลธูแซร์) กลับพิจารณาความสูงอมทางประวัติศาสตร์ (ซึ่งนำไปสู่การแตกหักกับเงื่อนไขทางการเมืองก่อนหน้าจนก่อให้เกิดเป็นสถานการณ์ปฏิวัติ) ว่ามิได้เกิดขึ้นผ่านการถือครองปัจจัยการผลิตตามกรอบทฤษฎีตั้งต้นของตนแต่เพียงอย่างเดียว หากแต่เป็นผลจากการผสมกันของความขัดแย้งหลายระดับที่ต่างก็กำหนดซ้อนทับซึ่งกันและกัน (overdetermine)

7 Laclau, “Building a New Left”. pp.179-180

8 Ibid, pp.178-179; Laclau, “Theory, Democracy, and Socialism”. p.199.

อันเป็นส่วนหนึ่งในภาคปฏิบัติที่ผู้อยู่ในเหตุการณ์สามารถมีประสบการณ์ถึง ไม่ว่าจะเป็นความขัดแย้งของการครอบครองปัจจัยการผลิต ความขัดแย้งภายในกลุ่มผลประโยชน์ทางการเมืองต่าง ๆ หรือความขัดแย้งภายในอุดมการณ์ที่คอยกำกับแบบแผนความสัมพันธ์ของผู้คนในสังคมขณะนั้น ฯลฯ⁹

ข้อวิเคราะห์ของอัลธูแซร์ที่มุ่งนำเสนอความลุ่มลึกในมรรควิธีทางการวิเคราะห์ของมาร์กซ์ด้วยการปฏิเสธลักษณะแบบเศรษฐกิจกำหนดที่ลดทอนความขัดแย้งทางการเมืองให้กลายเป็นเพียงความขัดแย้งจากการถือครองปัจจัยการผลิตแต่เพียงอย่างเดียว นั้น ถือเป็นข้อวิเคราะห์สำคัญที่กำหนดรากฐานทางทฤษฎีที่ลาคลาวจะใช้เป็นจุดตั้งต้นในการพัฒนาแนวทางการวิเคราะห์ของตนต่อมา เพราะนอกจากจะทำทลายมรรควิธีของลัทธิมาร์กซ์ดั้งเดิมซึ่งผูกโยงความขัดแย้งทุกอย่างว่ามีต้นตอมาจากปัจจัยทางเศรษฐกิจแล้ว ข้อวิเคราะห์ดังกล่าวยังชักนำให้ลาคลาวหันมาสนใจการทำงานของอุดมการณ์ ซึ่งมีไวยากรณ์เฉพาะ เป็นเอกเทศจากความขัดแย้งในการครอบครองปัจจัยต่าง ๆ ทางเศรษฐกิจ นั่นก็คือ กลไกการเปลี่ยนผู้คนให้กลายเป็นองค์ประธาน (subject) ผู้เป็นหุ่นเชิดที่สมยอมกับกระบวนการกดขี่ต่าง ๆ ด้วยถูกทำให้มีสำนึกอันผิดพลาด (misrecognition) ว่ากำลังดำรงชีวิตภายใต้ความสัมพันธ์ทางสังคมที่ถูกต้องเหมาะสม ทั้ง ๆ ที่แท้จริงแล้วความสัมพันธ์ดังกล่าวคือความสัมพันธ์อันไม่เท่าเทียมที่ตนเองเป็นฝ่ายที่ถูกกดขี่ขูดรีด¹⁰

กระนั้น แม้อาจได้ชื่อว่าเป็นผู้บุกเบิกมรรควิธีของการศึกษาอุดมการณ์โดยไม่ตกไปอยู่ภายใต้กำกับจากความขัดแย้งทางเศรษฐกิจ แต่ฐานคิดของอัลธูแซร์ก็ยังคงไม่สามารถหลุดออกจากอิทธิพลทางความคิดที่ให้ความสำคัญกับปัจจัยทางเศรษฐกิจได้อยู่ดี ดังที่ลาคลาวได้วิจารณ์ว่าแม้มรรควิธีของอัลธูแซร์อาจเป็นมรรควิธีที่มุ่งเน้นความเป็นเอกเทศในไวยากรณ์การทำงานของกลไกทางอุดมการณ์ แต่มรรควิธีดังกล่าวก็กลับมีขีดจำกัดทางทฤษฎีที่จัดวางให้ไวยากรณ์ของอุดมการณ์ยังคงเป็นส่วนหนึ่งภายในวิธีการผลิตที่กำหนดความขัดแย้งทางเศรษฐกิจระหว่างชนชั้น¹¹ ไวยากรณ์ของอุดมการณ์ตามแนวทางการวิเคราะห์แบบอัลธูแซร์ (เมื่อพิจารณาจากสายตาของลาคลาว) จึงเป็นไวยากรณ์ที่ถูกกำกับผ่านการดำรงอยู่ของชนชั้น ราวกับว่าการดำรงอยู่ของชนชั้นเป็นการดำรงอยู่ตามธรรมชาติที่คอยกำหนดเนื้อหาของอุดมการณ์ตลอดจนอัตลักษณ์ของผู้ที่ตกอยู่ภายใต้อุดมการณ์ดังกล่าว¹² นั่นจึงไม่แปลกที่แม้จะยอมรับว่าได้รับอิทธิพลจากอัลธูแซร์ แต่ลาคลาวก็ยังคงมองเห็นขีดจำกัดทางทฤษฎีในมรรควิธีที่อัลธูแซร์ใช้เพื่อศึกษากลไกการทำงานของอุดมการณ์ ขีดจำกัดซึ่งก็คือการยึดเอาปัจจัยทางเศรษฐกิจมาเป็นเงื่อนไขตั้งต้นในการทำงานของอุดมการณ์ จนบดบังศักยภาพของมรรควิธีดังกล่าวที่ (สำหรับลาคลาวแล้ว) จะไม่ใช่อะไรเลยนอกจากไวยากรณ์ทางการเมือง (political logics) ซึ่งเป็นไวยากรณ์ที่มีเพียงแต่ควรเป็นอิสระจากการกำหนดของปัจจัยทางเศรษฐกิจ แต่ยังมีบทบาทสำคัญในการก่อรูปของสำนึกและอัตลักษณ์ทางการเมืองให้กับบุคคลต่าง ๆ¹³

9 Louis Althusser, "Contradiction and Overdetermination: Notes for an Investigation", in *For Marx* (London: Verso, 2005), pp.89-115.

10 ดูตัวอย่างการวิเคราะห์อุดมการณ์ที่ลาคลาวประยุกต์ใช้แนวทางของอัลธูแซร์ได้ใน Ernesto Laclau, "Fascism and Ideology", in *Politics and Ideology in Marxist Theory* (London: Verso, 1979), pp.81-142 สำหรับการวิเคราะห์อุดมการณ์ในแบบของอัลธูแซร์ดูเพิ่มเติมได้ใน Louis Althusser, *On the Reproduction of Capitalism: Ideology and Ideological State Apparatuses*. G.M. Goshgarian, Translated (London: Verso, 2014), pp. 256-266.

11 Ernesto Laclau, *The Rhetorical Foundations of Society* (London: Verso, 2014), p.5.

12 Laclau, "Fascist and Ideology", pp. 104-106.

13 Laclau, *The Rhetorical Foundations of Society*, p.5.

ด้วยเหตุนี้ จึงอาจกล่าวได้ว่าพร้อม ๆ กับการขีดเกลารากฐานทางทฤษฎีภายใต้แรงบันดาลใจจากแนวทางการวิเคราะห์สังคมการเมืองของอัลดูแซร์ ลาคลาวาก็ได้มองเห็นถึงทางตันที่ทำให้แนวทางดังที่กล่าวไปนี้ยังไม่สามารถบรรลุศักยภาพขั้นสูงสุดตามที่ควรจะเป็น กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ถ้ารากฐานทางทฤษฎีที่กำหนดวิธีคิด/พิจารณาสังคมและสถานการณ์ทางการเมืองของลาคลาวามีที่มาจากแนวทางการวิเคราะห์สังคมการเมืองของอัลดูแซร์ จุดตั้งต้นที่ทำให้ลาคลาวาพัฒนาทฤษฎีแบบหลังลัทธิมาร์กซ์ในเวลาต่อมา ก็คงเป็นอย่างอื่นไปเสียมิได้นอกจากการเติมเต็มให้แนวทางการวิเคราะห์ซึ่งได้รับการบุกเบิกโดยอัลดูแซร์สามารถบรรลุศักยภาพสูงสุดตามที่ควรจะเป็น นั่นก็คือการถอดรหัสกลไกการทำงานของอุดมการณ์ ก่อนที่จะรวบยอดเพื่อสร้างกรอบคิดสำหรับอธิบายกลไกการทำงานดังกล่าวภายใต้ไวยากรณ์ทางการเมือง อันมีลักษณะแยกขาดเป็นเอกเทศสมบูรณ์ จากการควบคุมของเงื่อนไขและปัจจัยทางเศรษฐกิจ

นี่จึงเป็นต้นเหตุที่ส่งผลให้ลาคลาวาและมุฟพัฒนาทฤษฎีการเมืองแบบหลังลัทธิมาร์กซ์ของตนโดยอาศัยกรอบการวิเคราะห์เพื่อรวบยอดไวยากรณ์ทางการเมืองภายใต้แนวคิดเรื่องอำนาจนำหรือ Hegemony ของอันโตนิโอ กรัมสซี (Antonio Gramsci) นักปรัชญาลัทธิมาร์กซ์ชื่อดังชาวอิตาลีเลียน ดังที่ลาคลาวาได้เคยยอมรับว่าหลังจากที่เผชิญหน้ากับขีดจำกัดทางทฤษฎีในมรรควิธีของอัลดูแซร์แล้ว ตัวเขาก็ได้หันมาสนใจศึกษาแนวคิดเรื่องอำนาจนำของกรัมสซีตามแนวทางที่มุฟผู้เป็นทั้งเพื่อนร่วมงานและคู่ชีวิตของเขาได้นำเสนอเอาไว้¹⁴ แน่นนอน การที่ลาคลาวาและมุฟหันมาให้ความสำคัญกับแนวคิดเรื่องอำนาจนำของกรัมสซีนั้น ย่อมสัมพันธ์อย่างแยกไม่ออกจากบริบทของสหราชอาณาจักรในช่วงคริสต์ทศวรรษที่ 1970 อันเป็นประเทศที่ทั้งลาคลาวาและมุฟได้เคลื่อนย้ายถิ่นฐานจากบ้านเกิดของตน เพื่อลงหลักปักฐานพัฒนากรอบความคิดทางวิชาการสำหรับแก้ปริศนาความล้มเหลวของฝ่ายซ้ายดังที่ได้กล่าวไปก่อนหน้านี้ โดยเฉพาะความนิยมของปัญญาชน/นักวิชาการฝ่ายซ้ายขณะนั้นที่มีต่อแนวคิดเรื่องอำนาจนำของกรัมสซี อาทิเช่น ข้อเขียนทางการเมืองของสจิวต์ ฮอลล์ (Stuart Hall) นักวิชาการด้านวัฒนธรรมศึกษาผู้เป็นบรรณาธิการของวารสาร *New Left Review* อันโด่งดัง ที่นำเอาแนวคิดเรื่องอำนาจนำของกรัมสซีไปปรับประยุกต์เพื่อทำความเข้าใจความอ่อนแอของขบวนการฝ่ายซ้ายในสหราชอาณาจักรรวมถึงกลยุทธ์ของฝ่ายอนุรักษ์นิยมที่มีชัยเหนือฝ่ายซ้ายผ่านชัยชนะอันถล่มทลายจากการเลือกตั้งของนางมากาเร็ต แทตเชอร์ (Margaret Thatcher)¹⁵

ทว่า แม้แนวคิดเรื่องอำนาจนำของกรัมสซีจะเริ่มเป็นที่นิยมในกลุ่มนักวิชาการฝ่ายซ้ายในสหราชอาณาจักรขณะนั้น แต่ในขณะที่นักวิชาการคนอื่น ๆ อาจมุ่งเน้นการนำเอาแนวคิดดังกล่าวไปใช้ทำความเข้าใจลักษณะทางวัฒนธรรมที่รองรับบรรยากาศทางการเมืองที่กำลังเปลี่ยนไป ลาคลาวาและมุฟกลับใช้แนวคิดเรื่องอำนาจมาเป็นกุญแจสำหรับแก้ปัญหาความคับแคบภายในแนวคิดเรื่องอุดมการณ์ของอัลดูแซร์ ดังบทความชิ้นสำคัญของมุฟซึ่งมุ่งนำเสนอประเด็นว่าแนวคิดเรื่องอำนาจนำของกรัมสซีนั้นแท้จริงแล้วจะไม่ใช่อะไรเลยนอกจากคำอธิบายถึงไวยากรณ์ทางการเมืองที่กำกับภาคปฏิบัติการของอุดมการณ์ กล่าวคือ ในขณะที่กรัมสซีจะกล่าวถึงอำนาจนำว่าเป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยให้ขบวนการเคลื่อนไหวของชนชั้นกรรมาชีพสามารถขยายแนวร่วมผ่านบทบาทของปัญญาชน (ของขบวนการ) ที่นำเสนอและเผยแพร่ชุดความคิด/ความรู้ต่อสังคมการเมืองจนกำหนดวาระทางสังคม/ศีลธรรม ทำให้สมาชิกของชนชั้นอื่น ๆ คล้อยตามเป้าหมายของชนชั้นกรรมาชีพที่มุ่งปฏิวัติเปลี่ยนแปลงระบอบการเมืองที่เป็นอยู่ มุฟกลับมองว่าการสร้างอำนาจนำผ่านบทบาทของปัญญาชนเพื่อเผยแพร่ชุดความคิด/

14 Ibid, pp. 5-6

15 ดูเพิ่มเติมได้ใน Perry Anderson, *The H-Word: The Peripeteia of Hegemony* (London: Verso, 2017), pp.85-99

ความรู้ดังกล่าวนั้น ก็คือปฏิบัติการทางการเมืองในการสร้างโลกทัศน์ที่ส่งผลต่อการก่อรูปขององค์ประธานจนทำให้สมาชิกของชนชั้นต่าง ๆ มองโลแบบเดียวกัน ไม่ต่างไปจากคำอธิบายถึงอุดมการณ์ตามมรรควิธีของอัลดูแซร์ ที่ให้ความสำคัญกับการก่อรูปขององค์ประธานดังที่อธิบายไปก่อนหน้านี้¹⁶

แน่นอน ข้อพิจารณาของมูฟที่นำเสนอว่าแนวคิดเรื่องอำนาจนำของกริมซึ่งเป็นเรื่องเดียวกันกับคำอธิบายถึงแบบแผนและกลไกการทำงานของอุดมการณ์นั้น นับเป็นข้อพิจารณาที่มีนัยสำคัญต่อแวดวงการศึกษาการปฏิบัติงานของอุดมการณ์ เพราะข้อพิจารณาดังกล่าวมีเพียงแต่ทำลายฐานะอันยิ่งใหญ่ของอัลดูแซร์ในฐานะผู้บุกเบิกการศึกษาการปฏิบัติงานของอุดมการณ์¹⁷ แต่ยังสร้างชุดคำอธิบายที่ช่วยปลดปล่อยกลไกการทำงานของอุดมการณ์ออกจากอิทธิพลของการวิเคราะห์ภายใต้ความขัดแย้งทางเศรษฐกิจได้อย่างสมบูรณ์ ดังที่มูฟได้นำเสนอให้เห็นว่าเมื่อพิจารณาผ่านกรอบวิเคราะห์เรื่องอำนาจนำของกริมที่ อุดมการณ์จะไม่ใช้ผลผลิตภายใต้ความขัดแย้งทางชนชั้นอีกต่อไป หากแต่คือชุดของความคิด/ความรู้ถึงกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ของโลกซึ่งเป็นผลจากปฏิบัติการทางการเมืองของการเชื่อมต่อ (articulation) ที่ปัญญาชนกลุ่มหนึ่งได้เชื่อมเอาบางองค์ประกอบในชุดความคิด/ความรู้ของกลุ่มต่าง ๆ ในสังคมมาต่อเข้ากับชุดความคิด/ความรู้ของตนบนทิศทางที่เอื้อประโยชน์ให้กับฝ่ายที่ตนสังกัด ดังที่มูฟได้กล่าวว่า:

“ถึงตรงนี้ กริมก็ได้ชี้ให้เห็นอย่างชัดเจนเป็นที่สุดว่า การปฏิรูปทางภูมิปัญญาและศีลธรรมนั้นมิได้ประกอบด้วยการกวาดล้างโลกทัศน์ (world-view) ที่มีอยู่อย่างราบคาบ ก่อนจะแทนที่ทั้งหมดด้วยโลกทัศน์อันแตกต่างและได้รับการสรรสร้างขึ้นมาใหม่ ตรงกันข้าม การปฏิรูปทางภูมิปัญญาและศีลธรรมกลับเป็นเรื่องของกระบวนการเปลี่ยนรูป...และการเชื่อมต่อใหม่ขององค์ประกอบภายในอุดมการณ์ (Ideological elements) ที่มีอยู่นั้นเอง (เพราะ) สำหรับเขาแล้ว ระบบอุดมการณ์จะประกอบไปด้วยรูปแบบจำเพาะของการเชื่อมต่อองค์ประกอบภายในอุดมการณ์ที่จะจัดวางน้ำหนักให้แก่องค์ประกอบส่วนหนึ่งส่วนใดเป็นพิเศษเหล่านั้น หากแต่คือการเชื่อมต่อเนื้อหาทางอุดมการณ์นั้นเสียใหม่ด้วยการแยกองค์ประกอบพื้นฐานในอุดมการณ์ดังกล่าวออกเป็น ส่วน ๆ ตามด้วยตรวจสอบองค์ประกอบที่ถูกแยกมาเพื่อพิจารณาว่าส่วนไหนที่เมื่อนำมาประกอบเข้ากับเนื้อหาใหม่แล้วจะเหมาะสมเข้ากับสถานการณ์ใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้น...”¹⁸

จากคำกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่าหัวใจสำคัญของไวยากรณ์ทางการเมืองที่กำกับการทำงานของอุดมการณ์คือการเชื่อมต่อซึ่งประกอบไปด้วยการตัดการเชื่อมต่อ (dis-articulation) ที่ปัญญาชนจะตัดบางองค์ประกอบภายในอุดมการณ์เดิมที่ดำรงอยู่ในสังคม ก่อนจะใส่องค์ประกอบอื่น ๆ เพื่อสร้างการเชื่อมต่อใหม่ (re-articulation)

16 Chantal Mouffe, “Hegemony and Ideology in Gramsci”. In *Chantal Mouffe: Hegemony, Radical Democracy, and the Political*. James Martin (Edited) (Oxon: Routledge, 2013), pp. 23-31

17 ด้วยการชี้ให้เห็นว่ากริมที่ต่างหากที่เป็นผู้เข้าใจกลไกการทำงานของอุดมการณ์ก่อนที่อัลดูแซร์จะเล็งเห็นความสำคัญ และนำเสนอกรอบทฤษฎีเพื่อทำความเข้าใจอุดมการณ์อย่างเป็นเรื่องเป็นราวในภายหลัง (ดู Ibid, p.41)

18 แปลจากต้นฉบับภาษาอังกฤษที่ว่า “Here Gramsci indicates extremely clearly that intellectual and moral reform does not consist in making a clean sweep of the existing world-view and in replacing it with a completely new and already formulated one. Rather, it consists in a process of transformation...and of rearticulation of existing ideological elements. According to him, an ideological system consists in a particular type of articulation of ideological elements to which a certain ‘relative weight’ is attuned. The objective of ideological struggle is not to reject the system and all its elements but to rearticulate it, to break it down to its basic elements and then to sift through past conceptions to see which ones, with some changes of content, can serve to express the new situation...” ดู Ibid, pp.34-35.

จนทำให้ได้อุดมการณ์ชุดใหม่ ที่แม้อาจไม่ได้นำเสนอกฎเกณฑ์ใหม่ของโลกในแบบพลิกฟ้าคว่ำดิน แต่ก็เพียงพอที่จะหันเหและทำให้ผู้คนในสังคมการเมืองเกิดโลกทัศน์และความเข้าใจต่อปรากฏการณ์ต่าง ๆ ในสังคมที่แตกต่างไปจากเดิม¹⁹ ในแง่นี้ อุดมการณ์ตามที่ผู้นำเสนอผ่านแนวคิดเรื่องอำนาจนำของกรัмышี จึงไม่ได้ขึ้นอยู่หรือเป็นส่วนหนึ่งของความสัมพันธ์ภายใต้ปัจจัยทางเศรษฐกิจ หากแต่เป็นเรื่องของความสามารถทางการเมืองในการเชื่อมต่อ/ตัดการเชื่อมต่อ/สร้างการเชื่อมต่อใหม่ ที่จะได้ขึ้นอยู่กับผู้คนสมบัติทางชนชั้นแต่อย่างใด ดังที่มูฟได้เน้นย้ำว่าการที่ชนชั้นหนึ่ง ๆ สามารถสถาปนาตนเองเป็นชนชั้นนำ ซึ่งสามารถใช้อุดมการณ์ของตนครอบงำชนชั้นอื่น ๆ นั้น มิใช่เพราะคุณลักษณะพิเศษทางชนชั้นที่สามารถผูกขาดเนื้อหาทางอุดมการณ์เพื่อครอบงำชนชั้นอื่น ๆ หากแต่เป็นเพราะความสามารถของปัญญาชนซึ่งนิยามตนเองเข้ากับชนชั้นนั้นต่างหาก ที่สามารถดัดแปลงเชื่อมต่อกับความคิด/ความรู้ต่าง ๆ ให้กลายเป็นอุดมการณ์ที่มัดด้านหนึ่งจะสอดคล้องไปกับผลประโยชน์ของผู้คนทั่ว ๆ ไป แต่ขณะเดียวกันก็จะมีส่วนเกื้อหนุนผลประโยชน์ให้กับชนชั้นของตน²⁰

ด้วยเหตุนี้ จึงไม่ใช่เรื่องแปลกที่แม้แรงบันดาลใจตั้งต้นในการพัฒนาทฤษฎีการเมืองแบบหลังลัทธิมาร์กซ์ของลาคลาวและมูฟจะมาจากมรรควิธีในการศึกษาอุดมการณ์ของอัลธูแซร์ แต่แก่นแกนทางความคิดอันเปรียบได้กับกระดูกสันหลังทางทฤษฎีของทั้งคู่กลับวางอยู่บนแนวคิดของกรัмышีเรื่องอำนาจนำ อันเป็นแนวคิดที่นอกจากจะปลดปล่อยคำอธิบายถึงกลไกการทำงานของอุดมการณ์จากอิทธิพลของวิถีคิดที่ยึดเศรษฐกิจเป็นปัจจัยกำหนดแล้วยังนำเสนอกรอบวิเคราะห์ที่ช่วยรวบยอดไวยากรณ์ทางการเมืองเบื้องหลังกลไกการทำงานของอุดมการณ์ดังกล่าวให้ปรากฏเด่นชัดตามไปด้วย อย่างไรก็ตาม ควรกล่าวในที่นี้ว่าแม้อาจเป็นรากฐานที่ลาคลาวและมูฟใช้ปรับเปลี่ยนและยกระดับทฤษฎีของมาร์กซ์จนก่อเกิดเป็นแนวคิดแบบหลังลัทธิมาร์กซ์ แต่ก็ต้องไม่ลืมว่าการกล่าวถึงอำนาจนำของกรัмышีนั้น ถึงที่สุดแล้วก็คือการกล่าวถึงภายใต้บริบททางยุทธศาสตร์ที่มุ่งให้พรรคคอมมิวนิสต์ประสพชัยชนะในทางการเมือง ดังนั้น ทั้ง ๆ ที่อุดมการณ์ภายใต้กำกับจากแนวคิดเรื่องอำนาจนำของกรัмышีอาจไม่จำเป็นต้องมีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับการต่อสู้ทางชนชั้น (ดังที่มูฟได้แสดงให้เห็น) แต่ก็ย่อมเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ที่ตัวกรัмышีเองจะยังพิจารณาประเด็นนี้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของการต่อสู้ทางชนชั้นที่มีชนชั้นกรรมาชีพเป็นตัวแสดงหลัก²¹

ในแง่นี้ เพื่อยกระดับทฤษฎีของมาร์กซ์ให้สอดคล้องไปกับแนวทางแบบหลังลัทธิมาร์กซ์อย่างสมบูรณ์ ทั้งลาคลาวและมูฟจึงจำเป็นต้องพิจารณากลวิธีที่จะช่วยปลดปล่อยไวยากรณ์ทางการเมือง (ซึ่งกำกับกลไกของอุดมการณ์) ออกจากกำกับทางยุทธศาสตร์ของการต่อสู้ทางชนชั้น การพิจารณาที่จะนำพาทั้งคู่ไปสู่แนวคิดเรื่องวาทกรรมและการพิจารณาองค์ประธานภายใต้จารีตทางปรัชญาแบบหลังโครงสร้างนิยม ดังที่จะได้ชี้ให้เห็นในส่วนต่อไป

2.2 วาทกรรม การเชื่อมต่อ และอำนาจนำในฐานะแกนกลางของแนวคิดแบบหลังลัทธิมาร์กซ์

ในงานเขียนเรื่อง *Hegemony and Socialist Strategy* (1985) อันเป็นงานเขียนที่บุกเบิกและจัดวางเส้นทางทฤษฎีการเมืองแบบหลังลัทธิมาร์กซ์ ลาคลาวและมูฟได้ชี้ให้เห็นว่าด้วยอิทธิพลจากวิถีคิดเชิงยุทธศาสตร์ที่ให้ความสำคัญกับการปลดแอกของชนชั้นกรรมาชีพ จึงทำให้แนวคิดเรื่องอำนาจนำถูกจำกัดศักยภาพไว้ภายใต้เพดานความคิดซึ่งยึดเงื่อนไขทางเศรษฐกิจเป็นปัจจัยกำหนด²² ด้วยเหตุนี้ บนเป้าหมายของการสถาปนาแนวทาง

19 Ibid, pp.35-37.

20 Ibid, p.37

21 Ibid, p.42.

22 Ernesto Laclau and Chantal Mouffe, *Hegemony and Socialist Strategy: Towards a Radical Democratic Politics* (London:Verso, 1985), pp. 65-78.

การศึกษาแบบหลังลัทธิมาร์กซ์ที่เน้นปลดปล่อยไวยากรณ์ทางการเมืองออกจากกำกับของวิธีคิดแบบเศรษฐกิจกำหนด หัวใจสำคัญก็คงเป็นอย่างอื่นไปเสียมิได้ นอกจากการปลดปล่อยแนวคิดเรื่องอำนาจนำจากพันธนาการทางทฤษฎีของลัทธิมาร์กซ์ดั้งเดิม การปลดปล่อยซึ่งทั้งคู่เล็งเห็นว่าสามารถเป็นไปได้ผ่านการประยุกต์ใช้แนวคิดเรื่องวาทกรรมหรือ discourse ซึ่งเป็นแนวคิดยอดนิยมของมิเชล ฟูโกต์ (Michel Foucault) หนึ่งในนักปรัชญาและทฤษฎีที่โด่งดังที่สุดในช่วงครึ่งหลังของศตวรรษที่ยี่สิบ

แน่นอน สำหรับผู้ที่คุ้นเคยกับข้อเขียนหรือติดตามงานศึกษาด้านสังคมศาสตร์มาบ้าง คงทราบกันเป็นอย่างดีถึงชื่อเสียงของฟูโกต์ ตลอดไปจนถึงกรอบแนวคิดเรื่องวาทกรรมอันหมายถึงปฏิบัติการของอำนาจภายใต้เป้าหมายสำคัญอย่างการผลิตสร้างตัวตนหรือ subject ให้มีวิถีชีวิตและโลกทัศน์สอดคล้องไปตามแนวทางที่อำนาจบงการ²³ อย่างไรก็ตาม แม้ว่าทฤษฎีอาจเป็นแนวคิดของฟูโกต์ที่ได้รับความนิยม มีผู้นำไปประยุกต์ใช้กันอย่างแพร่หลาย แต่คำอธิบายถึงวาทกรรมของฟูโกต์ตามที่ลาคลาวและมูฟเลือกมาประยุกต์ใช้นั้น จะเป็นคำอธิบายในช่วงทศวรรษที่ 1960 ซึ่งเป็นช่วงที่แนวคิดเรื่องวาทกรรมยังไม่ได้คลี่คลายไปเป็นความเข้าใจเรื่องปฏิบัติการของอำนาจ หากแต่จะยังคงเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับปฏิบัติการทางภาษา (discursive practice) ที่ส่งผลต่อการประกอบสร้างชุดความรู้อันจะส่งผลกำหนดอัตลักษณ์ ตัวตน ตลอดจนนิยามความจริงของสรรพสิ่งต่าง ๆ ดังที่ลาคลาวได้อธิบายให้เห็นว่าตามทัศนะของเขาแล้ว หัวใจสำคัญในแนวคิดเรื่องวาทกรรมของฟูโกต์ก็คือปฏิบัติการทางภาษาที่ผลิตสร้างความรู้ซึ่งส่งผลก่อร่างเป็นความหมายให้กับสรรพสิ่งและโลก²⁴

แต่อะไรคือแก่นแกนของสิ่งที่เรียกว่าวาทกรรม? ถ้าฟูโกต์อธิบายว่าวาทกรรมคือปฏิบัติการทางภาษา อะไรคือปทัสฐานที่กำกับปฏิบัติการดังกล่าว? ทั้งนี้ ใน *Archaeology of Knowledge* (1969) งานเขียนสำคัญที่รวบรวมความคิดของตัวเขาในช่วงทศวรรษที่ 1960 ฟูโกต์ได้ไตร่ตรองและตกผลึกความคิดของตนจนชี้ให้เห็นว่าแม้ว่าทฤษฎีอาจคือปฏิบัติการทางภาษาที่ส่งผลในการผลิตความรู้ (และกำหนดความจริง) แต่ตัวเขาก็ไม่สามารถระบุเนื้อหาหน้าตาของปทัสฐานที่คอยขับเคลื่อนเป็นเบื้องหลังกลไกการทำงานของวาทกรรมได้ จนต้องพิจารณาว่าสิ่งที่อยู่เบื้องหลังวาทกรรมนั้น จะไม่ใช่อะไรเลยนอกจากปฏิบัติการทางภาษาที่วางอยู่บนการเชื่อมต่อ (articulation) สร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่าง องค์ประกอบต่าง ๆ จนก่อให้เกิดเป็นชุดกติกา (regularity) ที่กำหนดทิศทางการใช้ชีวิตของผู้คนในสังคมการเมือง ไม่ว่าจะป็นความคิดรวบยอด (concept) ที่ถูกนำเสนอผ่านข้อความ (statement) ประเด็น (object) ที่ชุดภาษาในข้อความทำหน้าที่เป็นรูปสัญลักษณ์หมายถึงไปถึง หรือสถานะและที่ท่าของผู้ที่นำข้อความไปพูด (modalities of enunciation) ตลอดจนสถาบันที่ให้การรองรับบทบาทและสถานะของผู้พูดข้างต้น²⁵ ข้อพิจารณาดังกล่าวของฟูโกต์ นับเป็นข้อพิจารณาสำคัญที่ลาคลาวและมูฟได้นำมาประยุกต์ต่อ ด้วยการสรุปเนื้อหาของวาทกรรมว่าเป็นผลของการเชื่อมต่อจากปฏิบัติการทางภาษาที่ส่งผลให้ข้อความต่าง ๆ กลายเป็นความรู้และความจริง วาทกรรมในฐานะของปฏิบัติการทางภาษา (สำหรับลาคลาวและมูฟ) จึงเป็นสิ่งที่ถูกพิจารณาต่อมามีปฏิบัติการแห่งการเชื่อมต่อ หรือ articulatory practice²⁶ กล่าวคือถ้าความรู้และความจริงเป็นผลมาจากปฏิบัติการทางภาษา สิ่งที่กำหนดว่าอะไรคือความรู้และความจริง ก็คงมีอาจเป็นเพียงแค่ภาษาหรือชุดข้อความที่มีเนื้อหา

23 ผู้สนใจสามารถดูสรุปความเข้าใจตรงนี้ได้ ใน Michel Foucault, "Truth and Power", in *Power: Essential Works of Foucault 1954-1984* (Volume 3), Robert Hurley and others (translated), James Faubion (Edited) (London: Penguin Books, 2020), pp.111-133

24 Ernesto Laclau, "Discourse", in *A Companion to Contemporary Political Philosophy* (Second Edition), Robert Goodin, Philip Pettit and Thomas Pogge (Edited) (Sussex: Wiley Blackwell, 2012), pp.544-545

25 Michel Foucault, *The Archaeology of Knowledge*, Sheridan Smith (Translated) (London: Routledge, 1989), pp.80-84.

26 Laclau and Mouffe, *Hegemony and Socialist Strategy: Towards a Radical Democratic Politics*, p. 91.

สื่อไปถึงคุณลักษณะของความรู้/ความจริง แต่จะต้องเป็นปฏิบัติการ (practice) ที่เชื่อมต่อการใช้ชุดข้อความดังกล่าวมีน้ำหนัก ได้รับการยอมรับในช่วงเวลาหนึ่ง ๆ แต่อะไรคือคุณลักษณะสำคัญของการเชื่อมต่อ? ถ้าวาทกรรมเป็นเรื่องของการเชื่อมต่อ อะไรคือเงื่อนไขสำคัญที่ทำให้การเชื่อมต่อเป็นไปได้?

จริงอยู่ แม้อาจออกตัวด้วยการชี้ให้เห็นถึงสัญญาภาพของหลักปฏิบัติที่คอยกำกับกลไกการทำงานของวาทกรรม แต่ฟูโกต์ก็มีได้มีทัศนะแบบนักอภิปรัชญาโดยทางญาณวิทยาที่มองไม่เห็นความเกี่ยวเนื่องซึ่งทำให้องค์ประกอบต่าง ๆ ทางภาษาถูกเชื่อมต่อเข้าด้วยกันจนก่อเกิดเป็นวาทกรรมที่คอยกำหนดความรู้และความจริง เพราะถึงที่สุดแล้วทุก ๆ การเชื่อมต่อก็ล้วนแต่ต้องอาศัยขอบเขต (frontier) บางอย่างที่ทำให้แต่ละองค์ประกอบสามารถผูกโยงเข้าหากันได้ เพียงแต่ในขณะที่นักวิชาการโดยทั่วไปอาจอธิบายขอบเขตดังกล่าวผ่านคุณลักษณะที่สามารถจับต้องมองเห็นได้ ฟูโกต์กลับอธิบายขอบเขตตรงนี้ด้วยการชี้ให้เห็นถึงสิ่งที่ถูกขอบเขตดังกล่าวกีดทับในฐานะความเป็นอื่นบางอย่างที่ไม่มีตำแหน่งแห่งที่ในโครงข่ายการเชื่อมต่อที่ก่อร่างวาทกรรมขึ้นมา²⁷ ในแง่นี้ถ้าวาทกรรมคือปฏิบัติการทางภาษาอันเป็นผลมาจากการเชื่อมต่อองค์ประกอบต่าง ๆ วาทกรรมก็คือการดำรงอยู่บนความสัมพันธ์เชิงนิเสธที่ตัวมันเองปฏิเสธการดำรงอยู่ขององค์ประกอบบางอย่างจนกีดกันให้องค์ประกอบเหล่านั้นกลายเป็นความเป็นอื่นซึ่งถือเป็นเงื่อนไขตั้งต้นในการขีดเส้นแบ่งขอบเขตและทำให้การเชื่อมต่อเป็นไปได้

นี่จึงเป็นเหตุผลที่ลาคลาวและมูฟได้อธิบายต่อมาว่าหัวใจสำคัญของวาทกรรมนั้นจะไม่ใช่อะไรเลยนอกจากการดำรงอยู่ของความเป็นอื่นซึ่งอยู่นอกเหนือ กระทั่งปฏิเสธการดำรงอยู่ของวาทกรรมเอง²⁸ และโดยอาศัยลักษณะของความสัมพันธ์เชิงนิเสธนี้ ทั้งลาคลาวและมูฟจึงพิจารณาการดำรงอยู่ของตัวตนหรือ subject ในฐานะองค์ประธานผู้เป็นจุดตั้งต้นให้กับพัฒนาการทางความรู้และความก้าวหน้าของมนุษยชาติว่าหาใช่การดำรงอยู่ที่ยึดโยงอยู่กับคุณสมบัติพิเศษภายในตัวตندังกล่าว หากแต่เป็นผลลัพธ์จากการเชื่อมต่อเข้ากับ subject position หรือตำแหน่งแห่งที่ซึ่งถูกสถาปนาโดยโครงข่ายทางวาทกรรมภายใต้ความสัมพันธ์เชิงนิเสธต่อความเป็นอื่นต่าง ๆ ที่ทำให้ความเป็นองค์ประธานมีคุณลักษณะอันชัดเจนในฐานะตัวตนที่ปฏิเสธความเป็นอื่นเหล่านั้น²⁹ กล่าวในอีกแบบก็คือ ถ้าวาทกรรมเป็นปฏิบัติการของการเชื่อมต่อที่เชื่อมร้อยองค์ประกอบต่าง ๆ ในการใช้ภาษาเข้าไว้ด้วยกัน ปฏิบัติการดังกล่าวก็คงมีอาจเป็นไปได้หากทุก ๆ องค์ประกอบมิได้มีจุดร่วมสำคัญอย่างการดำรงอยู่ของความเป็นอื่นที่ทุก ๆ องค์ประกอบเหล่านั้นต่างก็มีความสัมพันธ์เชิงนิเสธร่วมกัน³⁰

จากตรงนี้ ก็คงเล็งเห็นไม่ยากถึงแนวทางที่ลาคลาวและมูฟได้ปรับประยุกต์เอาแนวคิดเรื่องวาทกรรมของฟูโกต์มาใช้เป็นแกนกลางสำหรับพัฒนารากฐานความคิดแบบหลังลัทธิมาร์กซ์ ด้วยการปลดปล่อยแนวคิดเรื่องอำนาจจากพันธนาการทางทฤษฎีของลัทธิมาร์กซ์ดั้งเดิมที่ลดทอนความขัดแย้งต่าง ๆ ในสังคมการเมืองว่าเป็นเพียงภาพสะท้อนของความขัดแย้งทางชนชั้นบนการถือครองพลังการผลิตที่ไม่เท่าเทียมกัน เพราะภายใต้ข้อพิจารณาว่าความรู้และความจริงเป็นผลลัพธ์จากการประกอบสร้างโดยวาทกรรม ก็ย่อมหมายความว่า การดำรงอยู่ของชนชั้นตลอดไปจนถึงความขัดแย้งทางชนชั้นเอง ก็หาใช่การดำรงอยู่ภายใต้กำกับจากความขัดแย้งทางเศรษฐกิจ แต่เป็นผลจากปฏิบัติการของการเชื่อมต่อที่กลุ่มหรือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งได้เชื่อมต่อ

27 Foucault, *The Archaeology of Knowledge*, pp.138-140.

28 Laclau and Mouffe, *Hegemony and Socialist Strategy: Towards a Radical Democratic Politics*, pp. 92-93.

29 Ibid, p. 95.

30 ดังนั้นความเป็นอื่นตามที่ลาคลาวและมูฟอธิบาย จึงไม่เคยเป็นเพียงแต่ความแตกต่างหรือ difference เพราะการดำรงอยู่ของตัวตนที่แตกต่างกันย่อมไม่ได้นำมาสู่การภาวะปฏิเสธที่ต่างฝ่ายต่างก็มุ่งทำลายล้างอีกฝ่ายโดยอัตโนมัติความเป็นอื่นในที่นี้จึงหมายถึงการดำรงอยู่ของนิเสธต่อตัวตนที่นอกจากจะแตกต่างจากตัวตนแล้วยังส่งผลปฏิเสธหรือทำลายการคงอยู่ของตัวตนต่าง ๆ เองด้วย ibid, pp.108-113

ความต้องการ (demand) ของกลุ่มอื่น ๆ เข้ากับวาระและผลประโยชน์ที่ฝ่ายตนเป็นผู้นำด้วยการกำหนดว่าใครคือศัตรูหรือปรปักษ์ร่วมที่ขัดขวางความต้องการของกลุ่มต่าง ๆ เหล่านั้น³¹ ดังที่ลาคลาวได้เน้นย้ำอีกครั้งในบทความที่ตัวเขาตีพิมพ์ในเวลาต่อมาว่าต้นตอของความขัดแย้งทางชนชั้นจะมีได้เกิดจากความขัดกัน (contradiction) ในวิธีการผลิตระหว่างพลังการผลิตกับความสัมพันธ์ทางการผลิต (ตามที่มาร์กซ์ได้บรรยายเอาไว้) แต่คือสภาพของความเป็นปรปักษ์ (antagonism) ที่ฝ่ายผู้ถูกขูดรีดจะตระหนักรู้ว่าตนเองไม่เพียงแต่ถูกขูดรีดจากอีกฝ่าย หากแต่ยังอยู่ภายใต้สถานะที่ปราศจากความมั่นคง ถูกบั่นทอนและลิดรอนชีวิต ไม่ต่างไปจากการเป็นเพียงแหล่งทรัพยากรที่รอการขูดรีดแรงงานโดยปราศจากศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ใด ๆ ทั้งสิ้น³²

ในแง่นี้ ถ้าการเกิดขึ้นของชนชั้น (และความขัดแย้งทางชนชั้น) เป็นผลจากความเป็นปรปักษ์ระหว่างฝ่ายที่ถูกขูดรีดกับฝ่ายที่ขูดรีด (มากกว่าแค่ความขัดกันทางเศรษฐกิจระหว่างพลังการผลิตกับความสัมพันธ์ทางการผลิต) ก็คงไม่ใช่เรื่องแปลกที่ลาคลาวและมูฟจะพิจารณาแนวคิดเรื่องอำนาจนำเสียใหม่ว่าเป็นปฏิบัติการทางการเมืองซึ่งไม่ได้ผูกติดกับเป้าหมายเชิงชนชั้น (และเงื่อนไขทางเศรษฐกิจ) หากแต่จะสัมพันธ์กับการเชื่อมต่อ นั่นก็คือการช่วงชิงการนำผ่านการกำหนดปรปักษ์ร่วมอันจะนำไปสู่การเชื่อมต่อเพื่อสร้างอัตลักษณ์และกลุ่มก้อนสำหรับเคลื่อนไหวทางการเมืองต่อมา³³ นี่จึงอาจเป็นเหตุผลสำคัญที่ช่วยให้เข้าใจได้ว่านอกจากจะเป็นปฏิบัติการทางการเมืองที่ไม่ขึ้นต่อบัจจัยทางเศรษฐกิจอย่างชนชั้นแล้ว อำนาจนำ—จากมุมมองของลาคลาวและมูฟ—ยังเป็นแนวคิดที่กำหนดเงื่อนไขตั้งต้นของชนชั้นและความแตกต่างทางชนชั้น ดังที่ทั้งคู่ได้อธิบายว่าถ้าความคิดเรื่องชนชั้นเป็นสิ่งที่ถูกประกอบสร้างด้วยการที่บุคคลกลุ่มหนึ่งสามารถเชื่อมต่อความต้องการหรือความไม่พอใจของคนในสังคมเข้ากับวาระทางการเมืองที่พวกตนเป็นแกนนำความคิดเรื่องการแบ่งแยกทางชนชั้นก็ย่อมเป็นสิ่งที่ถูกกำหนดจากผู้ครองอำนาจนำ ซึ่งก็คือกลุ่มคนที่ประสบความสำเร็จในการเชื่อมต่อยวาระทางการเมืองของตนเข้ากับความไม่พอใจของผู้คนในสังคมด้วยการสร้างวาทกรรมความขัดแย้งทางชนชั้น เพื่อแปลงเอาความไม่พอใจดังกล่าวไปเป็นความไม่พอใจภายใต้โลกทัศน์ที่มองว่าความขัดแย้งทุกอย่างเป็นผลมาจากการกีดกันทรัพยากรบนฐานความไม่เสมอภาคทางชนชั้น³⁴

ถึงตรงนี้ คงเป็นที่ชัดเจนว่า ภายใต้ความคิดแบบหลังลัทธิมาร์กซ์ซึ่งลาคลาวและมูฟพัฒนาขึ้นด้วยการปลดแอกไวยากรณ์ทางการเมืองจากกำหนดของเงื่อนไขทางเศรษฐกิจผ่านการนำเสนอแบบแผนการทำงานของอำนาจนำเสียใหม่นั้น แกนกลางสำคัญจะเป็นอย่างไรไปเสียมิได้นอกจากการเชื่อมต่อเพื่อสร้างเครือข่ายโยงใยจนก่อเกิดเป็นอัตลักษณ์ทางการเมืองภายใต้การกำหนดลักษณะของปรปักษ์ร่วมที่มีคุณสมบัติเป็นนิเสธต่ออัตลักษณ์เหล่านั้น กล่าวอีกแบบก็คือ ถ้าไวยากรณ์ทางการเมืองซึ่งเป็นหัวใจของความคิดแบบหลังลัทธิมาร์กซ์คือการใช้อำนาจนำในฐานะปฏิบัติการแห่งการเชื่อมต่อ แกนกลางของไวยากรณ์ดังกล่าวก็คงเป็นอย่างไรไปเสียมิได้นอกจากการสร้างภาวะที่ลาคลาวและมูฟเรียกว่าห่วงโซ่แห่งความเชื่อมโยงเท่าเทียม หรือ chain of equivalence ซึ่งก็คือภาวะที่อัตลักษณ์เฉพาะอันแตกต่างหลากหลายของกลุ่มต่าง ๆ ได้ถูกละวางผ่านการเชื่อมต่อที่เชื่อมให้แต่ละกลุ่มเหล่านี้ต่างก็มีอัตลักษณ์ทางการเมืองร่วมกันผ่านการกำหนดว่าใครหรืออะไรคือปรปักษ์ร่วมที่ทุกกลุ่มต้องร่วมมือกันต่อสู้³⁵

31 Ibid, pp. 106-107.

32 Laclau, *New Reflections on the Revolution of Our Time*, pp.5-17.

33 Laclau and Mouffe, *Hegemony and Socialist Strategy: Towards a Radical Democratic Politics*, pp. 121-122.

34 Ibid, pp. 105-106.

35 Ibid, pp. 113-115.

ในแง่นี้ นอกจากกำหนดปรบักษ์ร่วมแล้ว การครองอำนาจนำตามที่ลาคลาวและมูฟนำเสนอจึงยังต้องอาศัยการกำหนด nodal point หรือจุดยึดทางอัตลักษณ์ในฐานะสัญลักษณ์ที่หยิบนั่นตัวตนทางการเมืองซึ่งจะเชื่อมร้อยทุก ๆ กลุ่มเข้าไว้ด้วยกันในฐานะของสิ่งที่ต้องร่วมกันปกป้องจากภัยคุกคามที่มาจากปรบักษ์³⁶ โดยคุณสมบัติสำคัญของสัญลักษณ์ที่จะทำหน้าที่เป็นจุดยึดทางอัตลักษณ์ได้นั้นจะต้องเป็นรูปสัญลักษณ์ (signifier) ที่วางอยู่บนความกำกวมของความหมายในแง่ที่ว่าด้านหนึ่งรูปสัญลักษณ์ดังกล่าวจะมีนัยสื่อถึงองค์ภาพพทั้งหมดของสังคม แต่ในขณะเดียวกันก็กลับไม่สามารถระบุและผูกขาดความหมาย (signified) ขององค์ภาพพเหล่านั้น ซึ่งลาคลาวและมูฟได้ชี้ให้เห็นว่าความกำกวมดังกล่าวมานี้คือเงื่อนไขสำคัญต่อปฏิบัติการของอำนาจนำ เพราะการมีนัยสื่อถึงองค์ภาพพทั้งหมดย่อมทำให้สัญลักษณ์ซึ่งทำหน้าที่เป็นจุดยึดทางอัตลักษณ์สามารถดึงดูดให้กลุ่มต่าง ๆ เข้าร่วมและรับการเชื่อมต่อกันได้หวังโซ่แห่งความเชื่อมโยงเท่าเทียม หากแต่ด้วยเหตุที่สัญลักษณ์ดังกล่าวไม่อาจระบุและผูกขาดความหมาย ก็ย่อมหมายถึงโอกาสที่กลุ่มต่าง ๆ อาจก้าวขึ้นมาเป็นผู้นำด้วยการนำเสนอความหมายให้กับสัญลักษณ์ดังกล่าว (ซึ่งย่อมตามมาด้วยการกำหนดปรบักษ์ต่อความหมายที่ถูกนำเสนอ) เฉกเช่นเดียวกับที่กลุ่มอื่น ๆ เองก็อาจสามารถช่วงชิงการนำจากกลุ่มผู้นำเดิมด้วยการนำเสนอความหมาย (และปรบักษ์) ใหม่แก่สัญลักษณ์เหล่านั้น³⁷

36 Ibid, pp. 98-99.

37 นั้นจึงไม่ใช่เรื่องแปลกที่สถานะของจุดยึดทางอัตลักษณ์ตรงนี้จะดูคล้ายคลึงกับสิ่งที่นักวิชาการด้านสัญวิทยาวิทยาเรียกว่าตัวหมายล่องลอยหรือ floating signifier ที่รูปสัญลักษณ์จะสามารถเปลี่ยนความหมายของตนไปได้เรื่อย ๆ กระนั้นในสายตาของลาคลาวแล้วหากเทียบเคียงจุดยึดทางอัตลักษณ์เข้ากับกลไกการทำงานของสัญลักษณ์ จุดยึดดังกล่าวก็คงไม่ใช่รูปสัญลักษณ์ที่ล่องลอย หากแต่คือสิ่งที่เรียกว่า “รูปสัญลักษณ์เกินความหมาย” หรือ empty signifier ซึ่งก็คือรูปสัญลักษณ์ที่สื่อไปถึงขีดจำกัด หรือคู่ตรงข้ามของระบบที่กำหนดการสื่อสาร (signifying system) ทั้งหมด ด้วยการชี้ให้เห็นขีดจำกัดที่การสื่อความหมายผ่านการทำงานในโครงสร้างระหว่างรูปสัญลักษณ์และความหมายสัญลักษณ์ไม่สามารถเกิดขึ้นมาได้ เพราะหัวใจสำคัญของจุดยึดทางอัตลักษณ์นั้น จะไม่ใช่แค่การที่ตัวมันเองเป็นรูปสัญลักษณ์ที่ยึดติดกับความหมายใด ๆ หากแต่คือการเป็นรูปสัญลักษณ์ที่มีนัยสื่อถึงองค์ภาพพทั้งหมดของสังคม (แม้อาจไม่สามารถกำหนดความหมายขององค์ภาพพต่าง ๆ ได้อย่างตายตัว ก็ตาม) ผู้สนใจสามารถดูเพิ่มเติมที่ชนะของลาคลาวตรงนี้ได้ ใน Ernesto Laclau, “Why do Empty Signifiers Matter to Politics?”, in *Emancipation(s)* (London: Verso, 1996), pp.36-46. อนึ่ง ควรกล่าวไว้ในที่นี้ว่าการพิจารณาจุดยึดทางอัตลักษณ์ว่าเป็นรูปสัญลักษณ์เกินความหมายดัง ที่อธิบายไปนั้น ย่อมบ่งชี้ให้เห็นถึงร่องรอยทางความคิดแบบจิตวิเคราะห์ที่ลาคลาวและมูฟได้รับอิทธิพลจาก ฌาร์ค ลากอง (Jacques Lacan) นักจิตวิเคราะห์คนสำคัญชาวฝรั่งเศส อย่างไรก็ตาม แม้อาจมีร่องรอยปรากฏ แต่ก็เป็นที่น่าเชื่อว่า ในขณะที่ทั้ง คู่กำลังนำเสนอตัวแบบการวิเคราะห์ผ่านแนวคิดเรื่องวาทกรรมและการเชื่อมต่อใน *Hegemony and Socialist Strategy* นั้น ทั้งลาคลาวและมูฟยังคงไม่ได้ตระหนักถึงความคล้ายคลึงกัน ระหว่างข้อเสนองานของตนกับแนวคิดทางจิตวิเคราะห์ของลากอง หลักฐานที่ยืนยันประเด็นนี้ได้เด่นชัดที่สุดก็คือการที่ทั้งคู่เลือกอธิบายการสร้างอัตลักษณ์ทางการเมืองให้กับ ตัวตนหรือ subject ว่าเป็นเรื่องของการเชื่อมโยงเข้ากับตำแหน่งแห่งที่ที่ถูกผลิตสร้างโดยวาทกรรม หรือที่เรียกว่า subject position แทนที่จะอธิบายตามแบบจิตวิเคราะห์ของลากองว่า เป็นเรื่องของการจัดวางและเร่งเร้าความปรารถนา (desire) อันเป็นองค์ประกอบแกนกลางภายในโครงสร้างของตัวตนหรือ subject เอง ในแง่นี้ จึงไม่ผิดนักที่การขยับคำอธิบายของลาคลาวและมูฟในเรื่องการสร้างตัวตนทางการเมืองจาก subject position มาเป็น subject จะเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในภายหลัง โดยเฉพาะหลังจากที่ทั้ง คู่ได้อ่านข้อวิพากษ์จากสลาวอย ชิเชก (Slavoj Zizek) ซึ่งวิจารณ์ในประเด็นนี้ หลังจากที่ทั้งคู่นำเสนอแนวคิดของตัวเองใน *Hegemony and Socialist Strategy* ไปแล้ว (ดู Slavoj Zizek, “Beyond discourse-Analysis”, *New Reflections on the Revolution of Our Time* , pp.249-260) ด้วยเหตุนี้ แม้อาจตระหนัก ถึงอิทธิพลที่ลาคลาวและมูฟได้รับจากลากอง แต่เมื่อพิจารณาว่า ในช่วงที่พัฒนากรอบโครงใหญ่ทางความคิดผ่านงานเขียนอย่าง *Hegemony and Socialist Strategy* นั้น ทั้งคู่ยังไม่ได้รับหรือตระหนักถึงอิทธิพลของลากองจริง ๆ ประกอบกับทิศทางภาพรวมของงานวิจัย ชี้นี้ที่มุ่งจะนำเสนอทฤษฎีที่จะกลายเป็นตัวแบบทางยุทธศาสตร์ให้กับการขับเคลื่อนและสร้างพรรคการเมืองในทางปฏิบัติอันมาจากงานเขียนอย่าง *Hegemony and Socialist Strategy* เป็นหลัก จึงเห็นควรที่จะลวงคำอธิบายถึงพัฒนาการทางความคิดที่ลาคลาวและมูฟจะพัฒนาความคิดของตนไปในแนวทางจิตวิเคราะห์ของลากองไว้แต่เพียงเท่านี้ ด้วยคาดหวังว่าคณะผู้วิจัยจะมีโอกาสได้สวนและนำเสนอประเด็นความสัมพันธ์ทางความคิดระหว่างทฤษฎีการเมืองของลาคลาวและมูฟ กับแนวคิดจิตวิเคราะห์ของลากองในงานวิจัยอื่น ๆ ในอนาคตต่อไป

ด้วยเหตุนี้ จึงอาจกล่าวสรุปได้ว่า ถ้าแกนหลักในวิธีคิดแบบหลังลัทธิมาร์กซ์คือการปลดปล่อยไวยากรณ์ทางการเมืองจากพันธนาการทางทฤษฎีที่ยึดเงื่อนไขทางเศรษฐกิจเป็นแกนหลัก และถ้ารูปธรรมของการปลดปล่อยดังกล่าวคือการนำเสนอแบบแผนการทำงานของอำนาจนำเสียใหม่ว่าเป็นเรื่องของการเชื่อมต่อผ่านการกำหนดจุดยึดทางอัตลักษณ์และปรับักษ์ผู้เป็นภัยต่อจุดยึดทางอัตลักษณ์นั้น ๆ ก็คงไม่ใช่เรื่องแปลกหากจะรวบยอดหัวใจสำคัญในวิธีคิดแบบหลังลัทธิมาร์กซ์ว่าเป็นการช่วงชิงการนำ ผ่านการนิยามความหมายของสัญลักษณ์ซึ่งมีนัยถึงองคาพยพทั้งหมดของสังคม ให้สอดคล้องไปกับแนวทางหรือวาระทางการเมืองที่ตนต้องการ แต่อะไรคือสัญลักษณ์ที่ลาคลาวและมูฟเห็นว่าสามารถทำหน้าที่เป็นจุดยึดทางอัตลักษณ์ได้? ถ้าสัญลักษณ์อันเป็นเวทีสำคัญในการช่วงชิงอำนาจนำคือรูปสัญลักษณ์ที่แม้อาจไม่มีความหมายชัดเจนแต่ก็มีนัยถึงองคาพยพทั้งหมดของสังคม สัญลักษณ์ดังกล่าวจะถูกขับเคลื่อนด้วยรูปสัญลักษณ์ใด?

2.3 สรุป: จากหลังลัทธิมาร์กซ์สู่ประชานิยมฝ่ายซ้าย และพันธกิจของการสร้างประชาชน

งานวิจัยบทนี้ถูกเขียนขึ้นมาเพื่อนำเสนอที่มาและพัฒนาการทางความคิดของผู้ที่ได้ชื่อว่าให้กำเนิดทฤษฎีซ้ายประชานิยมอย่างเฮอร์เนสโต ลาคลาวและชองตาล มูฟ โดยเนื้อหาส่วนใหญ่ของบทนี้จะกล่าวถึงความพยายามของลาคลาวและมูฟในการยกระดับทฤษฎีการเคลื่อนไหวของฝ่ายซ้าย จากที่เคยตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของลัทธิมาร์กซ์ดั้งเดิมซึ่งเน้นเงื่อนไขทางเศรษฐกิจเป็นตัวกำกับไปสู่ทฤษฎีหลังลัทธิมาร์กซ์ที่ให้ความสำคัญกับไวยากรณ์ทางการเมืองซึ่งก็คือปฏิบัติการของการครองอำนาจนำที่เน้นการเชื่อมต่อเพื่อสร้างอัตลักษณ์ร่วมหมู่ที่จะขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงในสังคมการเมืองผ่านการกำหนดจุดยึดทางอัตลักษณ์และปรับักษ์ต่อจุดยึดดังกล่าว

นั่นจึงไม่แปลกที่การเคลื่อนไหวภายใต้กำหนดของทฤษฎีแบบหลังลัทธิมาร์กซ์จะไม่ใช้การเคลื่อนไหวซึ่งเน้นจิตสำนึกและความขัดแย้งทางชนชั้นเป็นหลัก เพราะถ้าแก่นแกนของแนวคิดแบบหลังลัทธิมาร์กซ์คือการปลดปล่อยแนวคิดเรื่องอำนาจนำออกจากพันธนาการทางทฤษฎีที่ยึดเงื่อนไขทางเศรษฐกิจเป็นสำคัญ ชนชั้นซึ่งเป็นแนวคิดที่ผูกพันโดยตรงกับเงื่อนไขความขัดแย้งทางเศรษฐกิจก็ย่อมจะต้องถูกลดบทบาทตามไปด้วย แต่ถ้าการเคลื่อนไหวแบบหลังลัทธิมาร์กซ์ไม่ใช้การเคลื่อนไหวในนามของชนชั้นผู้ถูกขูดรีด การเคลื่อนไหวดังกล่าวจะเป็นการเคลื่อนไหวในนามของอะไร? ถึงตรงนี้ ทั้งลาคลาวและมูฟก็ได้ชี้ให้เห็นถึงองค์ประกอบหนึ่งที่ดำรงอยู่ในแนวคิดเรื่องอำนาจนำของกรัมสกี ซึ่งแม้ตัวกรัมสกีอาจไม่ได้ยกระดับ แต่ทั้งคู่ก็เห็นถึงศักยภาพอันเปี่ยมล้นขององค์ประกอบดังกล่าว นั่นก็คือการดำรงอยู่ของ populism หรือพลังประชานิยม อันเป็นพลังซึ่งเป็นแกนหลักในการก่อตัวของอัตลักษณ์ทางการเมืองที่ผสมผสานดำรงอยู่ร่วมกันกับองคาพยพต่าง ๆ ในสังคมการเมือง³⁸ ดังที่มูฟเคยชี้ให้เห็นอย่างน่าสนใจว่าถ้าตัดความจำเป็นทางยุทธศาสตร์ที่ต้องให้น้ำหนักกับการต่อสู้ทางชนชั้น รากฐานสำคัญในแนวคิดเรื่องอำนาจนำของกรัมสกีก็คือการดำรงอยู่ของสิ่งที่เรียกว่า national-popular หรือประชาชาติ ในฐานะพื้นที่และเงื่อนไขที่ทำให้การครองอำนาจนำประสบผลสำเร็จ ซึ่งก็คือการที่วาระทางการเมืองของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งประสบผลสำเร็จกลายเป็นวาระร่วมทางสังคมที่ “ประชาชน” ทุกคนเห็นด้วย³⁹

ในแง่นี้ จึงอาจกล่าวแบบรวบยอดได้ว่าถ้าการเคลื่อนไหวในแบบหลังลัทธิมาร์กซ์ไม่ใช้การเคลื่อนไหวที่อาศัยชนชั้นเป็นพลังขับเคลื่อน การเคลื่อนไหวดังกล่าวก็คือการเคลื่อนไหวภายในพลังประชานิยมโดยมีเป้าหมายสำคัญคือการเชื่อมต่อเพื่อทำให้วาระทางการเมืองของกลุ่มหนึ่งได้รับการยอมรับจนกลายเป็นความต้องการของ “ประชาชน” แน่نونข้อเสนอของลาคลาวและมูฟที่หันมาให้ความสำคัญกับประชาชนแทนที่ชนชั้นผู้ถูกขูดรีดนี้ย่อมเป็นเข็มทิศบ่งบอก

38 Laclau and Mouffe, *Hegemony and Socialist Strategy: Towards a Radical Democratic Politics*, p. 123.

39 Mouffe, “Hegemony and Ideology in Gramsci”. p. 37

ทิศทางการเมืองของแนวคิดแบบหลังลัทธิมาร์กซ์ได้อย่างมีนัยสำคัญ เพราะการให้ความสำคัญกับประชาชนคงเป็นหลักฐานชั้นดีสำหรับลาคลาวและมูฟ เป้าหมายในการต่อสู้ของฝ่ายซ้ายจะไม่ใช้เรื่องของการปฏิวัติหรือล้มล้างระบอบการเมืองปัจจุบันหากแต่จะเป็นการเคลื่อนไหวภายใต้เงื่อนไขของประชาธิปไตยซึ่งมีศูนย์กลางอยู่ที่อำนาจของประชาชน⁴⁰

กระนั้น ควรทราบไว้ว่าแม้อาจให้ความสำคัญกับประชาชน แต่ลาคลาวและมูฟก็ไม่เคยพิจารณาว่าประชาชนคือตัวตนที่ดำรงอยู่จริง ๆ เพราะสำหรับทั้งคู่ ประชาชน จะไม่ใช่อะไรเลยนอกจากชื่อหรือรูปสัญลักษณ์ที่ถูกใช้เพื่อสื่อไปถึงความต้องการของผู้คนทั้งหมดในสังคม ประชาชนจึงเป็นสิ่งที่ต้องถูกสร้างมากกว่าจะเป็นเรื่องของ “ตัวจริง” ผู้เป็นเจ้าของอำนาจอภิปไตยในระบอบประชาธิปไตย⁴¹ การเคลื่อนไหวทางการเมืองแบบหลังลัทธิมาร์กซ์จึงไม่ใช่การเคลื่อนไหวเพื่อเป็นตัวแทนของประชาชน (เหมือนกับการเคลื่อนไหวแบบลัทธิมาร์กซ์ดั้งเดิมที่จะอ้างว่าเป็นตัวแทนของชนชั้นกรรมาชีพที่ถูกขูดรีด) แต่คือการเคลื่อนไหวที่มุ่งก่อร่างสร้างประชาชนผ่านปฏิบัติการแห่งอำนาจนำซึ่งเน้นการเชื่อมต่อวาระทางการเมืองของตนเองเข้ากับกลุ่มต่าง ๆ จนเข้าถึงพลังประชานิยม และสถาปนาเป็นการเคลื่อนไหวในนามของ “ประชาชน” ในท้ายที่สุด

นั่นจึงไม่แปลกที่สุดท้ายแล้ว การเคลื่อนไหวแบบหลังลัทธิมาร์กซ์จะถูกเข้าใจว่าเป็นการเคลื่อนไหวตามแนวทางของซ้ายประชานิยม ที่ให้ความสำคัญกับการก่อร่างสร้างประชาชนเพื่อดึงเอาพลังประชานิยมมาเป็นฐานสำคัญสำหรับเปลี่ยนแปลงและสร้างสังคมการเมืองที่สนองตอบต่อความปรารถนาของทุกคน และก็คงไม่แปลกอีกเช่นที่การเคลื่อนไหวดังกล่าวจะมีลักษณะคล้ายคลึงกับการเคลื่อนไหวของฝ่ายขวาคลั่งชาติ ซึ่งเน้นขับเคลื่อนขบวนการผ่านการอ้างอิงกลับไปถึงพลังของประชาชนควบคู่ไปกับการจัดตั้งปรักษ์ของประชาชนในฐานะปรักษ์ของชาติ⁴² อย่างไรก็ตาม แม้การเคลื่อนไหวแบบหลังลัทธิมาร์กซ์ อาจดูเป็นการเคลื่อนไหวแบบประชานิยมที่ขับเคลื่อนด้วยการกำหนดปรักษ์ของประชาชน แต่การขีดเส้นเพื่อกำหนดปรักษ์ของประชาชนดังกล่าว ก็กลับแตกต่างไปจากการเคลื่อนไหวของพวกฝ่ายขวาคลั่งชาติ เพราะในขณะที่การกำหนดปรักษ์ของประชาชนตามแบบของฝ่ายขวาจะเป็นการกำหนดบนการแบ่งแยกตามเส้นแนวตั้งระหว่างพวกที่ร่วมชาติ ร่วมเผ่าพันธุ์เดียวกันกับพวกที่อยู่กันคนละเผ่าพันธุ์ คนละชาติ การกำหนดปรักษ์ของประชาชนตามแนวทางของลาคลาวและมูฟจะเป็นการกำหนดบนการแบ่งแยกแนวนอนระหว่างคนส่วนใหญ่ในสังคมที่ถูกกดขี่กับอภิสิทธิ์ชนที่คอยกดขี่พวกเขา การเคลื่อนไหวประชานิยมแบบหลังลัทธิมาร์กซ์จึงไม่ใช่การเคลื่อนไหวที่อ้างอิงไปถึงความบริสุทธิ์ทางชาติพันธุ์ แต่จะเป็นการเคลื่อนไหวที่มุ่งล้มล้างอภิสิทธิ์ชนด้วยการนำเสนอและเผยแพร่ให้ความเสมอภาคเป็นเป้าหมายปลายทางของทุกคนในสังคม

แต่การเคลื่อนไหวที่มุ่งแบ่งแยกระหว่างประชาชนกับอภิสิทธิ์ชน (ในฐานะปรักษ์ของประชาชน) จะเกิดขึ้นได้อย่างไร? อะไรคือแนวทางยุทธศาสตร์ที่ช่วยให้การเคลื่อนไหวแบบซ้ายประชานิยมดังกล่าวเป็นไปได้? เพื่อจะตอบคำถามดังกล่าว บทถัดไปจะเป็นการนำเสนอสรุปธรรมของการเคลื่อนไหวแบบซ้ายประชานิยมที่ขับเคลื่อนผ่านการกำหนดปรักษ์ของประชาชนตามการแบ่งแยกแนวนอน เพื่อแสดงให้เห็นถึงองค์ประกอบต่าง ๆ ที่ทำให้การเคลื่อนไหวดังกล่าวเป็นไปได้ไม่ว่าจะในบริบทของสังคมการเมืองยุโรปอย่างในกรณีของประเทศสเปนและกรีซ หรือในบริบทที่อำนาจของประชาชนอาจยังไม่ได้ตั้งมั่นอย่างในสังคมการเมืองไทย ดังที่จะได้อธิบายให้เห็นต่อไป

40 สำหรับความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนและหลักการขั้นพื้นฐานของประชาธิปไตย สามารถดูเพิ่มเติมได้ใน Andreas Kalyvas, “Constituent Power”, in *Political Concepts: A Critical Lexicon*, J.M. Bernstein, Adi Ohir, and Ann Laura Stoler (Edited) (New York: Fordham University Press, 2018)

41 Laclau and Mouffe, *Hegemony and Socialist Strategy: Towards a Radical Democratic Politics*, pp. 138-139.

42 ดูตัวอย่างการเคลื่อนไหวแบบฝ่ายขวาที่จัดวางให้ปรักษ์ของประชาชนมีลักษณะเป็นปรักษ์ของชาติได้ใน Michael Mann, *The Dark side of Democracy: Explaining Ethnic Cleansing* (reprinted edition) (Cambridge: Cambridge University Press, 2004)

บทที่ 3

กรณีพรรคโปเดมอส (Podemos) ในประเทศสเปน

พรรคโปเดมอส (Podemos: po'ðemos) เป็นพรรคการเมืองในประเทศสเปน ที่ก่อตั้งขึ้นเมื่อปี ค.ศ.2014 หรือ พ.ศ.2557 เป็นพรรคการเมืองที่ได้ชื่อว่าเป็นพรรคการเมืองที่เป็นประชานิยมฝ่ายซ้าย (left-wing populism) ที่มีชื่อเสียงที่สุดพรรคหนึ่งของโลก ซึ่งชื่อโปเดมอสนั้น เป็นภาษาสเปน ที่แปลเป็นภาษาอังกฤษว่า “we can” หรือภาษาไทยว่า “เราทำได้” ซึ่งก่อนจะถึงปรากฏการณ์ของการมีบทบาทของอุดมการณ์ประชานิยมฝ่ายซ้ายนั้น เราควรต้องศึกษาถึงบริบททางการเมืองของสเปน ในช่วงก่อนการเกิดขึ้นของพรรคโปเดมอส ว่ามีปัญหาทางการเมืองและเศรษฐกิจในแง่ใดเกิดขึ้น ที่ก่อเป็นเงื่อนไขของการเกิดขึ้นของพรรคการเมืองในลักษณะประชานิยมฝ่ายซ้ายในลักษณะนี้

และเนื่องจากปี ค.ศ.2011 หรือ พ.ศ.2554 นั้น เป็นปีที่มีความสำคัญต่อการเคลื่อนไหวทางสังคม (social movement) ในรูปแบบการชุมนุมที่มีลักษณะต่อต้าน ไม่ว่าจะเป็นการต่อต้านรัฐ ต่อต้านทุนนิยม หรือต่อต้านความรุนแรง มีการชุมนุมที่สำคัญที่เป็นเสมือนสัญลักษณ์ของช่วงเวลานี้มากมาย ในหลายสถานที่ทั่วโลก ไม่ว่าจะเป็น Occupy Wall Street ที่เมืองนิวยอร์ก สหรัฐอเมริกา ขบวนการ indignados ในสเปน *aganaktismenoi* ในกรีซ อิตาลี อังกฤษ เยอรมนี ซึ่งมักจะมีเป้าหมายไปที่ตลาดหุ้น หรือสัญลักษณ์ของระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม ล้วนแล้วแต่เป็นการประท้วงของประชาชนเพื่อตอบโต้กับภาวะความเหลื่อมล้ำที่เกิดขึ้นทั่วไปในสังคมโลก และพุ่งเป้าไปยังนโยบายรัดเข็มขัดและเข้มงวดทางเศรษฐกิจของรัฐบาล (anti-austerity policies) ซึ่งการเคลื่อนไหวนั้นมีเป้าหมายเพื่อการเปลี่ยนแปลงโลก โดยประชาชนที่มีจำนวนมากกว่ากลุ่มของผู้มีอำนาจและผู้ถือทรัพยากรส่วนมากของโลก จึงเป็นที่มาของขบวนการที่บอกว่าตนนั้นเป็นกลุ่ม 99 เปอร์เซนต์ ที่ไม่ได้เป็นเจ้าของทรัพยากรเหล่านั้น และถูกเอาเปรียบโดยคนเพียง 1 เปอร์เซนต์⁴³ ที่กุมทรัพยากรไว้ การชุมนุมประท้วงเหล่านี้ จึงเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นและส่งผลทำให้เกิดแรงผลักดันทางการเมืองขึ้นเป็นอย่างมาก ถือเป็นปรากฏการณ์ที่ริเริ่มการเคลื่อนไหวที่สุดโต่ง (radical)⁴⁴ เพราะประชาชนเริ่มตั้งคำถามกับระบบการเมืองเดิม ๆ ระบบเศรษฐกิจเดิม ๆ

43 การใช้คำกล่าวที่เป็นคล้ายกับขบวนการที่ว่า 99% ปะทะ 1% (99% vs 1%) เป็นการบ่งบอกว่าการต่อสู้นั้น เป็นการต่อสู้ของคนส่วนมากและคนส่วนน้อย ซึ่งมีที่มาจากจากการชุมนุม Occupy Wall Street ที่เมืองนิวยอร์ก สหรัฐอเมริกา ในปี 2011 ซึ่งเป็นการโต้ตอบต่อนโยบายรัดเข็มขัดและเสรีนิยมใหม่ โดยผู้ชุมนุมมักเรียกตัวเองว่าเป็นผู้ที่อยู่ใน 99% นั้น (We are the 99%) ข้อความดังกล่าวจึงมักปรากฏอยู่ในป้ายที่ใช้ในการชุมนุม โบปลิว หรือเป็นโปสเตอร์ติดผนังซึ่งการต่อสู้สื่อความหมายว่าผู้ชุมนุมที่เป็นตัวแทนที่หลอมรวมคนส่วนมากถึง 99% ที่มีรายได้ต่ำกว่า 1% อย่างชัดเจน และช่องว่างของรายได้ หรือ “จำนวนเงินในกระเป๋า” นั้นห่างกันอย่างมาก จึงแสดงถึงความไม่เท่าเทียมและความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจที่มีมาก จนคนเพียงแค่ 1% เท่านั้น ที่ถือครองความมั่งคั่ง และร่ำรวยนั่นเอง อย่างไรก็ตามการใช้หน่วยเป็นร้อยละหรือเปอร์เซ็นต์นั้น ไม่ได้เป็นเพียงการบ่งบอกถึงรายได้แต่เพียงอย่างเดียวแต่ยังหมายถึงองค์ประกอบอื่น ๆ ที่ทำให้พวก 1% นั้นมีความมั่งคั่ง และยังคงอยู่สถานะที่ร่ำรวยได้ ดู ‘Who Exactly Are the 1%?’, *The Economist*, accessed 25 January 2023, <https://www.economist.com/united-states/2012/01/21/who-exactly-are-the-1>. จึงที่เป็นมาของขบวนการประชานิยมฝ่ายซ้ายที่จะกล่าวถึงต่อไป เนื่องจากการใช้คู่ตรงข้ามระหว่างผู้มีอำนาจ/ชนชั้นนำที่มีจำนวนน้อย ที่ต่อสู้กับประชาชนคนธรรมดาสามัญที่มีจำนวนมากกว่า

44 Katsambekis and Kioupiolis (eds.) (2019). *The Populist Radical Left in Europe*. Routledge: Oxford, UK, xi. ซึ่งคำว่า “สุดโต่ง” ซึ่งผู้วิจัย ที่ได้แปลจากภาษาอังกฤษคำว่า “radical” นั้น ในบริบทนี้ไม่ได้มีความหมายในเชิงลบที่หมายถึงกลุ่มหัวรุนแรงที่นิยมใช้ความรุนแรงในบริบทอื่น ๆ หากแต่หมายถึง การพยายามยกระดับให้คุณค่าหนึ่ง ๆ นั้นมีความเข้มข้น (intensity) และมีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น ซึ่งในบริบทของประชานิยมฝ่ายซ้ายที่จะกล่าวถึงในงานวิจัย ชื่อนี้จะหมายถึงการทำให้คุณค่าของระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยนั้นเข้มข้นขึ้น ไม่ว่าจะเป็นประเด็นของเสรีภาพ ความเท่าเทียม หรือ ความยุติธรรม เป็นต้น

นำไปสู่การเรียกร้องสิ่งใหม่ ๆ และต้องการการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ ด้วยเหตุนี้จึงเกิดแนวทางทางการเมืองใหม่ ๆ ที่เป็นข้อเสนอให้ประชาชนได้ หนึ่งในนั้นก็คือพรรคการเมืองแนวใหม่ ที่เสนอแนวทางออกให้กับประชาชนที่ต้องการการเปลี่ยนแปลง ซึ่งหนึ่งในนั้นก็คือพรรคฝ่ายซ้าย

โดยเฉพาะพรรคโปเดมอส ซึ่งการที่พรรคการเมืองในลักษณะประชานิยมซ้ายเหล่านี้ มักจะเกิดขึ้นหลังจากการชุมนุมเคลื่อนไหวของประชาชน หรือที่อาจเรียกว่าเป็นการเคลื่อนไหวทางสังคมที่มักเป็นการเคลื่อนไหวเพื่อต่อต้านการดำเนินนโยบายทางเศรษฐกิจแบบเสรีนิยมใหม่ (neo-liberalism) ของรัฐ อันเป็นปฏิกริยาต่อความไม่ยุติธรรมในสังคม แนวทางการเมืองแบบสถาบันทางการเมืองแบบดั้งเดิม ที่ต้องการระบบรัฐสภาและองค์กรทางการเมืองอื่น ๆ เป็นกลไกในการบริหารงานเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนจึงไม่สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างพึงพอใจ ประชาชนจึงอยากออกมาแสดงออกทางการเมืองโดยตรงมากยิ่งขึ้น และเมื่อประชาชนธรรมดาไม่สามารถมีส่วนร่วมและมีบทบาทในสถาบันทางการเมืองเหล่านั้นได้ หนทางที่ประชาชนนั้นสามารถแสดงออกถึงความต้องการได้นั้น ก็คือการชุมนุมประท้วง เพื่อบ่งบอกถึงความต้องการของประชาชน การเรียกร้องบนถนนจึงเป็นการสื่อสารของประชาชนที่ส่งไปยังผู้มีอำนาจ

แต่เมื่อความต้องการของประชาชนนั้นมีความแตกต่าง และกระจัดกระจายเป็นวงกว้าง จึงทำให้ต้องเกิดพรรคการเมืองที่เป็นตัวแทนที่แท้จริงของประชาชน ซึ่งต้องเป็นพรรคการเมืองที่มีลักษณะที่รวบรวมความต้องการ (articulating demands) ที่หลากหลายของประชาชน มาเป็นแนวทางในการกำหนดนโยบาย เพื่อให้ประชาชนนั้นสนับสนุน และสามารถได้รับการเลือกตั้ง ขึ้นสู่อำนาจ และสามารถครองอำนาจนำ (hegemony) ได้ในที่สุด⁴⁵ กระนั้น พรรคการเมืองในแง่นี้ จึงต้องเป็นพรรคการเมืองที่สามารถดึงดูดประชาชนได้ พรรคการเมืองจึงต้องผูกติดกับความต้องการของประชาชน เพื่อให้พรรคการเมืองนั้นสามารถขับเคลื่อนมวลชนของประชาชนนั้นได้ กล่าวคือพรรคการเมืองในลักษณะนี้นั้น ใช้ยุทธศาสตร์แบบ “ประชานิยม” ในการดึงดูด/รวบรวม/ก่อตัว ผู้สนับสนุนตัวพรรคการเมืองเอง⁴⁶ ในแง่นี้ หากจะกล่าวว่าเป็นเรื่องของการเมืองแบบอนุรักษนิยม หรือการเมืองของฝ่ายขวา ก็คงไม่ใช่เสียทีเดียว เพราะ “เนื้อหา” ในการดึงดูด/รวบรวม/ก่อตัว ผู้สนับสนุนตัวพรรคการเมืองนั้น ไม่ได้เป็นเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับเรื่องชาตินิยม เชื้อชาติ หรือความต้องการหวนกลับไปสู่ธรรมเนียมปฏิบัติดั้งเดิมของสังคมนั้น ๆ หากแต่เป็นเนื้อหาที่มีความเกี่ยวข้องการต่อต้านอุดมการณ์แบบเสรีนิยมใหม่ และสนับสนุน/เรียกร้องการเมืองที่เป็นประชาธิปไตย และเป็นธรรมกับสังคมและประชาชนมากขึ้น จึงอาจเรียกได้ว่า พรรคการเมืองเหล่านี้ เป็นพรรคการเมืองในรูปแบบที่เป็น “ประชานิยมฝ่ายซ้าย” กล่าวคือ

45 ดู Ernesto Laclau, *On Populist Reason*, Reprint edition (London ; New York: Verso, 2018).

46 ดู Paul Taggart, *Populism*, 1st edition (Buckingham England ; Philadelphia: Open University Press, 2000), 2–5. ได้มีการใช้คำว่า ‘heartland’ ในการอธิบายถึง การก่อร่างขององค์ภาพของ “ประชาชน” ที่มีความต้องการและอุดมการณ์ที่เหมือนกันจนสามารถถูกสร้างขึ้นเป็น “ประชานิยม” ได้ ประชาชนในแง่นี้จึงไม่ได้หมายความว่าเพียงแค่นโยบาย ตัวบุคคล หรือเพียงอุดมการณ์ แต่เป็นเสมือน ดินแดน หรือพื้นที่ทางการเมือง ที่ประชาชน หรือตัวแสดงทางการเมืองนั้น เข้ามามีส่วนร่วม (engagement) ในพื้นที่ต่าง ๆ เพื่อแสดงความเห็น และปฏิบัติการทางการเมืองหนึ่ง ๆ ตามความต้องการ หรืออุดมการณ์ต่าง ๆ ทางการเมืองได้ ประชาชนจึงไม่ใช่อุดมการณ์หลัก (grand ideology) ของพื้นที่ทางการเมืองเหล่านี้ แต่ประชานิยมเป็นเสมือนปรากฏการณ์ที่รับเอา/สมานทานอุดมการณ์หลักเหล่านั้น เข้ามาเป็นความคิดขับเคลื่อน/หล่อเลี้ยงกระแสของประชานิยมให้คงอยู่ และปฏิบัติการต่อไปได้ ดังนั้น ในแง่นี้ประชานิยมด้วยตัวเอง จึงไม่ได้มีแก่นแกน/สารัตถะ (essence) ของอุดมการณ์เป้าหมายในเชิงอุดมการณ์ในตัวเอง แต่จะต้องอาศัยเนื้อหา/สารัตถะของอุดมการณ์ต่าง ๆ มาช่วยพยุง ให้ขบวนการประชานิยมเองนั้นสามารถดำเนินต่อไปได้ ดังนั้น ประชาชนจึงเป็นเพียงปรากฏการณ์ที่เป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อนทางการเมืองเพื่อให้บรรลุเป้าหมายอย่างใดอย่างหนึ่งเท่านั้น หรือดู Marina Prentoulis, *Left Populism in Europe: Lessons from Jeremy Corbyn to Podemos*, 1st edition (Pluto Press, 2021), 1, 104.

ใช้ยุทธศาสตร์แบบประชานิยม แต่ใช้เนื้อหาที่มีความเป็นฝ่ายซ้าย ในแง่ของเสรีภาพ ความเท่าเทียม และประชาธิปไตย ในการดึงดูด/ควมรวม/ก่อตัว ของประชาชนที่มาสันับสนุน เพื่อครองอำนาจในสังคม นำไปสู่การปกครองแบบประชาธิปไตยที่ยังรากลึก (radical democracy)⁴⁷ ที่เป็นการทำให้คุณค่าของประชาธิปไตยอย่างเสรีภาพและความเท่าเทียมนั้นมีความเข้มข้นมากขึ้น⁴⁸

นอกจากนี้ สิ่งหนึ่งที่อาจสร้างความแตกต่างให้ประชานิยมแบบซ้าย และขวา คือ ความเป็นการเมือง (the political)⁴⁹ ซึ่ง Taggart (2000, 5, 97-98) ชี้ว่าประชานิยม นั้น เป็นการต่อต้านความเป็นการเมือง ในยามวิกฤต⁵⁰ ซึ่งประชานิยม นั้นมักจะเกิดขึ้นได้ดีในยามวิกฤตอยู่แล้ว เพราะประชาชนตกอยู่ในสภาวะที่ยากลำบาก ก็เป็นธรรมดาที่จะใช้เหตุผลน้อยลง แต่ มูฟ ว่าประชานิยมแบบซ้ายนั้น เป็นการดึงความเป็นการเมืองกลับมาสู่ประชาชน เพียงแต่ใช้ประชานิยมเป็นเครื่องมือในการสร้างยุทธศาสตร์เพื่อครองอำนาจโดยประชาชน โดยการแบ่งแนวหน้าทางการเมือง (political frontline) ที่มีสองพวก คือ ประชาชนที่ไม่ได้ถืออำนาจ และกลุ่มชนชั้นสูง (elites⁵¹ ที่กุมอำนาจอยู่ 51 เพื่อสร้างประชาธิปไตยที่ยังรากลึกในสังคมเท่านั้น พรรคโปเดมอส (รวมถึงซิริซ่า และอนาคตใหม่ ที่จะกล่าวถึงต่อไปด้วยนั้น) ก็เป็นพรรคการเมืองหนึ่งที่ประกาศตัวชัดเจนว่าปรับใช้อุดมการณ์/แนวคิด/ยุทธศาสตร์ นี้ ในการสร้างพรรคการเมืองและประสบความสำเร็จในช่วงแรก

เราจึงควรต้องมาพิจารณาว่า ในกรณีของพรรคโปเดมอส ที่ถือกำเนิดขึ้นในประเทศสเปนในทศวรรษที่ 2010 นั้น มีการก่อตัวขึ้นท่ามกลางบริบทและวิกฤตทางการเมืองและเศรษฐกิจอย่างไร ตลอดจนสามารถนำแนวคิดและอุดมการณ์ประชานิยมฝ่ายซ้ายไปปรับใช้ได้อย่างไร และวิธีการของพรรคโปเดมอสนั้น แตกต่างจากการพรรคการเมืองอื่น ๆ ที่เคยมีมาในการเมืองในระบอบประชาธิปไตยทั่วไปในแง่ที่ว่าสามารถสร้างคู่แข่งใหม่ในฐานะอุดมการณ์ทางการเมืองได้อย่างไร

3.1 บริบททางการเมืองของประเทศสเปนก่อนการเกิดขึ้นของกระแสอุดมการณ์ประชานิยมฝ่ายซ้าย

หลังจากที่สเปนได้มีการเปลี่ยนแปลงจากระบอบเผด็จการอำนาจนิยมมาเป็นประชาธิปไตยหลังจากสิ้นสุดยุคของฟรังซิสโก ฟรังโก (Francisco Franco) ในปี 1975 แล้ว การเปลี่ยนแปลงไปสู่ประชาธิปไตย (democratization) ก็เริ่มต้นขึ้น⁵² ไม่ว่าจะเป็นการเลือกตั้งทั่วไปในปี 1977 หรือการลงประชามติรับรองการมีรัฐธรรมนูญในปี 1978 การเมืองของสเปนก็ดูจะลงหลักปักฐานเป็นประชาธิปไตย (democratic consolidation) เหมือนหลายประเทศในยุโรป อันเป็นการสิ้นสุดช่วงเวลาเปลี่ยนผ่านของสเปน⁵³ เนื่องจากการปกครองที่อำนาจอธิปไตยนั้นมีที่มาจากประชาชน ระบอบการปกครองของประเทศสเปนนั้น จึงเป็นแบบกษัตริย์ภายใต้รัฐธรรมนูญ (constitutional monarchy) ส่วนหนึ่งก็เนื่องจากกษัตริย์ฮวน คาร์ลอส ที่ 1 (Juan Carlos I) นั้นมีบทบาทในการช่วยให้สเปนเปลี่ยนผ่านมาสู่ระบอบประชาธิปไตยมาได้ ไม่เพียงเท่านั้น กลุ่มทางสังคมและภาคประชาสังคมต่าง ๆ ไม่ว่าจะ

47 Ernesto Laclau and Chantal Mouffe, *Hegemony and Socialist Strategy: Towards a Radical Democratic Politics*, 2nd edition (London: Verso, 2001), 3; Chantal Mouffe, *For a Left Populism* (London ; New York: Verso, 2018).

48 Íñigo Errejón and Chantal Mouffe, *Podemos: In the Name of the People* (London: Lawrence and Wishart Ltd, 2016), 23.

49 ดู Chantal Mouffe, *On the Political*, 1st edition (London ; New York: Routledge, 2005).

50 Taggart, *Populism*, 5,97-98.

51 Mouffe, *For a Left Populism*, 11.

52 Juan Carlos Colomer Rubio, “ ‘ Todo Está Casi Perdonado’ A Propósito de La Transición, Debate Historiográfico y Propuestas Metodológicas. ’, *Studium: Revista de Humanidades*, no. 18 (2012): 257–72.

53 Pamela Beth Radcliff, *Modern Spain: 1808 to the Present*, 1st edition (Wiley-Blackwell, 2017), 250.

เป็นพรรคฝ่ายค้านอย่างพรรคคอมมิวนิสต์ กลุ่มสหภาพแรงงาน กลุ่มนักศึกษา หรือแม้แต่แรงงานนอกระบบ ก็มี ส่วนในการต่อต้าน “ระบอบฟรังโก” ด้วยกันทั้งสิ้น⁵⁴ ซึ่งนับว่าเป็นการเห็นพ้องต้องกันของประชาคมของสเปน ในการเปลี่ยนผ่านดังกล่าว⁵⁵

โดยรัฐธรรมนูญฉบับปี 1978 นั้น ได้มีการกำหนดระบบเศรษฐกิจที่มีตลาดเสรี และให้ความสำคัญกับ ทรัพย์สินส่วนบุคคล อย่างไรก็ตาม ระบบเศรษฐกิจยังคงเป็นระบบผสม เนื่องจากยังมีการให้อำนาจในการยึด ทรัพย์สินบางอย่างได้เพื่อประโยชน์ส่วนรวม⁵⁶ รัฐธรรมนูญดังกล่าวยังมีการเปิดโอกาสให้ผู้หญิงมีส่วนร่วมทางการเมือง ได้มากขึ้น ถือเป็นกาทำให้เกิดความเท่าเทียมระหว่างเพศขึ้นในสเปน ณ ขณะนั้น ทำให้ไม่มีการแบ่งแยกหรือ การเลือกปฏิบัติระหว่างเพศ เช่น สิทธิในการถือครองที่ดินและทรัพย์สิน หรือสิทธิในการทำงาน ตลอดจนการเพิ่ม บทบาทของผู้หญิงในสายเลือดของราชวงศ์⁵⁷ จึงสามารถกล่าวได้ว่า การมีขึ้นและได้รับการยอมรับของรัฐธรรมนูญ ฉบับนี้ เป็นเสมือนหมุดหมายในการลงหลักปักฐานของประชาธิปไตยในสเปนสมัยใหม่ แม้ว่าจะมีการกล่าวว่ายุคสมัยของการเปลี่ยนผ่านนั้นจบลงเมื่อเกิดการเปลี่ยนผ่านที่สงบสันติในปี 1982 เมื่อมีการเปลี่ยนรัฐบาลโดย การเลือกตั้งจากพรรค UCD (Union of the Democratic Centre) ไปสู่พรรค PSOE (Spanish Socialist Workers' Party) หลังจากปราศจากการรัฐประหารและอำนาจนอกระบบที่เกิดขึ้น⁵⁸ การลงหลักปักฐานจึงควรเกิดขึ้นหลังจาก ที่ระบบการเมืองนั้นมีความลงตัวแล้ว เช่น การเปลี่ยนแปลงรัฐบาลโดยกติกาทางการเมืองเอง เป็นต้น ดังนั้น ในทศวรรษ ที่ 1980 เป็นต้นมา นับว่าประชาธิปไตยนั้นก็กลายเป็นการปกครองที่เป็นบรรทัดฐานของสเปน

กระนั้นแม้ว่า สเปนจะมีรัฐธรรมนูญที่เป็นประชาธิปไตยและมีระบบการเมืองที่ค่อนข้างลงตัวแล้ว ปัญหา ที่มักจะตามมาหลังจากที่รัฐหนึ่ง ๆ เปลี่ยนแปลงมาสู่ระบอบประชาธิปไตยก็คือปัญหาในการจัดการทรัพยากร ทางเศรษฐกิจ จริงอยู่ว่าความเท่าเทียมทางเพศ สิทธิในการเลือกตั้ง สิทธิในการทำงาน หรือเสรีภาพขั้นพื้นฐานนั้น อาจเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานอันพึงมีได้ของพลเมืองในรัฐที่มีการปกครองในระบอบประชาธิปไตย แต่ขณะเดียวกัน ประเด็นเรื่องเศรษฐกิจที่เป็นตัวกำหนดความเป็นอยู่ของปากท้องก็สำคัญไม่แพ้กัน ในปี 2008 เกิดวิกฤตการณ์ ทางเศรษฐกิจครั้งใหญ่ ซึ่งส่งกระทบกันทั่วโลก แม้ว่าวิกฤตทางการเงินนั้น จะเป็นผลมาจากการซื้อขายบ้าน และ การจำนองที่อยู่อาศัย (mortgage) แต่สิ่งเหล่านั้นก็ปฏิเสธไม่ได้ว่าเป็นผลมาจากการดำเนินนโยบายเศรษฐกิจ แบบเสรีนิยมใหม่ หรือการก่อตัวของอำนาจนำของเสรีนิยมใหม่ (neoliberal hegemonic formation)⁵⁹ ส่งผล

54 Ibid., 253.

55 ณาจญา ตัญญาพัฒนกุล, 'อ่านสเปน กับ นุชชิดา ราสีวิสุทธิ์', *The 101 World* (blog), 22 October 2020, <https://www.the101.world/nuchthida-rasiwisut-interview/>.

56 Radcliff, *Modern Spain*, 260.

57 Ibid.

58 Ibid., 261-262,264.

59 เป็นคำที่ Chantal Mouffe ใช้ในการก่อตัวของอุดมการณ์และการดำเนินนโยบายทางเศรษฐกิจแบบเสรีนิยมใหม่ ที่เริ่มมา ตั้งแต่ทศวรรษที่ 1980 ซึ่ง Mouffe กล่าวว่าการก่อตัวของเสรีนิยมใหม่ดังกล่าวจะตามมาด้วยการตอบโต้ของประชาชน ที่จะมา ในรูปแบบของห้วงเวลาหรือจังหวะของประชานิยม เนื่องจากการก่อตัวของอำนาจนำของเสรีนิยมใหม่นั้นจะทำให้ไปสู่สภาวะหลังการเมือง (post-politics) และสภาวะหลังประชาธิปไตย (post-democracy) ซึ่งเป็นสภาวะทางการเมืองที่ความเป็นการเมืองไม่มีความหมาย การมีสภาไม่มีความหมายการเลือกตั้ง ไม่มีความหมาย เพราะจะเลือกพรรคการเมืองชั่วคราว ไม่ว่าจะชายหรือชวา ก็จะได้ พรรคการเมืองที่ดำเนินนโยบายไม่ต่างกัน กล่าวคือปฏิบัติตามกลไกของเสรีนิยมใหม่ทั้งสิ้น ไม่ว่าจะใครมีอำนาจก็มีแนวทางคล้าย กันทางแก้งคือการทำให้ความเป็นการเมืองนั้นกลับคืนมา โดยใช้กระบวนการที่เป็นการเมืองในการสร้างแนวหน้าทางการเมือง ของประชาชน ทำให้ประชาธิปไตยนั้นหยั่งรากลึกมากยิ่งขึ้น หรือที่เรียกว่า “radicalising democracy” โดยทำให้ประชาชนนั้น ครอบอำนาจนำให้ได้ ดู Mouffe, *For a Left Populism*, 11-12,16-18.

ให้เกิดปัญหาที่เปราะบางสองประการของสเปน คือ อัตราการว่างงานที่สูงขึ้น และความเหลื่อมล้ำที่สูงขึ้น วิกฤตดังกล่าวส่งผลต่อความเชื่อมั่นของพรรคการเมืองที่มีเสียงข้างมาก และยังทำให้เสถียรภาพทางเศรษฐกิจและการเมืองของ⁶⁰สเปนนั้นลดลง และทำให้เกิดการเคลื่อนไหว เช่น การชุมนุมของผู้คนตั้งแต่ระดับรากหญ้า⁶¹ ซึ่งจะได้กล่าวถึงต่อไป

ในปี 2011 – 2012 ความเชื่อมั่นต่อพรรคการเมืองนั้นลดลงเรื่อย ๆ จนเกิดการเคลื่อนไหวที่เรียกว่า 15-M หรือ M15 [เป็นการตั้งชื่อจากการชุมนุมในวันที่ 15 เดือนพฤษภาคม (May) 2011] หรืออีกชื่อหนึ่งคือ *indignados* ซึ่งเป็นการแสดงออกของประชาชนผ่านการชุมนุม การใช้อารยขัดขืน ตลอดจนการเข้ายึดสถานที่เพื่อต่อต้านนโยบายรัดเข็มขัดอย่างเข้มงวด (austerity policies) เช่นการลดรายจ่าย และการขึ้นภาษีของรัฐ การเคลื่อนไหวดังกล่าวเป็นการเคลื่อนไหวในนาม 99% ปะทะ 1% (99% vs 1%) เป็นการใช้อีเมลออนไลน์ โซเชียลมีเดียในการเคลื่อนไหว มีการเคลื่อนไหวทั้งในโลกออนไลน์และบนท้องถนนจริง ซึ่งประเด็นในการเคลื่อนไหวก็มีตั้งแต่ การแปรรูปสิทธิการรักษาพยาบาลให้เป็นเอกชน ภาวะการณ์ขาดที่อยู่อาศัย (เป็นผลมาจากปัญหาการจำนองบ้าน) ซึ่งเป็นประเด็นของชีวิตความเป็นอยู่ทั้งสิ้น การชุมนุมเรียกร้องในกรุงมาดริดของกลุ่มปัญหาดังกล่าว นำไปสู่ความโกรธแค้นต่อความอยุติธรรม ลามไปถึงการวิพากษ์วิจารณ์การทุจริตในการเมืองของสเปน ที่กลายเป็นต้นตอของความแตกต่างของ “ผู้ที่มี” และ “ผู้ที่ไม่มี”⁶²

การเคลื่อนไหวของคนรากหญ้างดงกล่าวส่งผลให้เกิดพรรคการเมืองสองพรรคขึ้น ซึ่งก็ได้แก่พรรคโปเดมอสที่เป็นฝ่ายซ้าย และพรรคซิวดาดานอส (Ciudadanos) ซึ่งเป็นฝ่ายขวากลาง (centre-right) พรรคโปเดมอสซึ่งก่อตั้งขึ้นในปี 2014 ได้รับการเลือกตั้งในสภาของสหภาพยุโรปราว 8% หรือเสียงโหวตกว่า 1,200,000 เสียง และในปี 2015 ในการเลือกตั้งทั่วไปในสเปน โปเดมอสได้ที่นั่งเป็นอันดับสาม ได้ที่นั่งถึง 69 ที่นั่ง จาก 350 ที่นั่ง ซึ่งนับว่าสูงสำหรับพรรคใหม่ ด้านพรรคที่ได้อันดับที่หนึ่ง คือพรรค PP (People's Party – ซึ่งเป็นพรรคฝ่ายขวาของสเปน) นั้น ได้รับเพียง 123 ที่นั่ง ซึ่งเป็นจำนวนที่น้อยที่สุดของเสียงข้างมากในประวัติศาสตร์การเลือกตั้งสเปน ถัดมาพรรค PSOE [พรรคสังคมนิยมประชาธิปไตย – ซึ่งผู้ที่ถืออุดมการณ์ประชานิยมฝ่ายซ้ายนั้นถือว่ายังเป็นซ้ายไม่พอ ดังนั้นจึงไม่ใช่ตัวแทนเสียงของพวกเขา] นั้น ได้ 90 ที่นั่ง ซึ่งพรรคโปเดมอสนั้นได้ถึง 69 ที่นั่ง และโปเดมอสยังได้ประกาศตัวเป็นพรรคทางเลือกของพรรคการเมืองฝ่ายซ้ายในสเปน ณ ขณะนั้น ทำให้ได้รับความนิยมจากประชาชนมากขึ้น แม้จะไม่ได้รับคะแนนนิยมเป็นอันดับแรก แต่ปรากฏการณ์นี้ทำให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงฉกฉุนของการเมืองสเปน ที่ทำให้การเลือกตั้งไม่สามารถทำให้เกิดเสียงข้างมากในสภาได้ หน้าตาของสภา Congress of Deputies ซึ่งเป็นสภาล่างของสเปนหลังจากการเลือกตั้งในเดือนธันวาคม 2015 นั้น เป็นสภาที่แตกกระจาย ไม่เป็นเอกภาพที่สุดตั้งแต่มีการเลือกตั้งมา ส่งผลให้จัดตั้งรัฐบาลไม่ได้ ประธานสภาจึงต้องร่างพระราชกฤษฎีกาอาศัยพระราชอำนาจจากพระมหากษัตริย์ตามรัฐธรรมนูญในการยุบสภา นับเป็นครั้งแรกในการเปลี่ยนผ่านสู่ประชาธิปไตยของสเปนที่มีการใช้พระราชอำนาจในการยุบสภาในลักษณะนี้

สุดท้ายถึงทำให้เกิดการเลือกตั้งขึ้นอีกครั้งในเดือนมิถุนายน 2016 การเลือกตั้งในครั้งนี้ ทำให้พรรค PP ได้คะแนนเสียงมากขึ้น เป็น 130 ที่นั่ง และพรรค PSOE ซึ่งเป็นอันดับสองได้ที่นั่งลดลง ขณะที่โปเดมอสที่นั่งคงที่ การเลือกตั้งครั้งนี้ ก็ยังไม่สามารถหาสูตรการจัดตั้งรัฐบาลที่ลงตัวได้ แม้ว่าจะมีการคิดสูตรรัฐบาลผสมที่รวบรวม

60 Radcliff, *Modern Spain*, 278.

61 Ibid.

62 Ibid., 279.

ซ้ำเดียวกัน และต่างข้อออกมามากมาย แต่ด้วยทั้งอุดมการณ์ลึก ๆ ที่แตกต่างกัน ก็ไม่สามารถทำให้ร่วมมือกัน จัดตั้งรัฐบาลได้ การเมืองของการจัดตั้งรัฐบาลก็ดำเนินไปเป็นเวลากว่า 4 เดือน มีการลงคะแนนเสียงหลายครั้ง สรุปลึบลงด้วยการสามารถจัดตั้งรัฐบาลของพรรค PP ด้วยเสียงสนับสนุน 170 เสียงรับรอง ต่อ 111 เสียงไม่รับรอง ดออกเสียง 68 เสียง และขาดประชุม 1 เสียง ซึ่งพรรค PSOE เป็นผู้งดออกเสียง

การเกิดขึ้นของโปเดมอสแม้จะไม่ได้เป็นรัฐบาลในครั้งแรกของการเลือกตั้ง และไม่เพียงแต่ทำให้การเมืองของสเปนนั้นต้องเผชิญกับความท้าทายเท่านั้น แต่ยังแสดงให้เห็นถึงการสะท้อนความต้องการของประชาชนผ่านทาง การสร้างนโยบาย ทำให้เห็นถึงการใช้ยุทธศาสตร์ของประชานิยมฝ่ายซ้ายที่ชูเรื่องความมั่นคงของประชาชน การสนับสนุนให้มีประชาธิปไตยทางตรง และมีความเป็นสังคมนิยมประชาธิปไตยมากขึ้น โดยการเปลี่ยนเสียงเรียกร้องบนท้องถนนให้เป็นเสียงที่ดัง และได้รับการรับฟังในสภา สามารถทำให้เสียงของประชาชนนั้น มีอำนาจได้จริงผ่านการเมืองแบบรัฐสภา ซึ่งต่อไปเราจะได้ศึกษาถึงการก่อตั้งพรรคภายใต้อุดมการณ์และ ยุทธศาสตร์ของประชานิยมฝ่ายซ้าย

3.2 การก่อตั้งพรรค จากการก่อตัวของประชานิยมฝ่ายซ้าย

การก่อตั้งพรรคโปเดมอสนั้น ไม่ได้เป็นผลพวงที่เกิดขึ้นอย่างตั้งใจของขบวนการเคลื่อนไหว 15-M⁶³ อย่างไรก็ตามการเกิดขึ้นของพรรคโปเดมอสนั้น เป็นการยื่นข้อเสนอต่อประชาคมการเมืองสเปนว่า จะเป็นพรรคการเมืองในฐานะ “เครื่องมือ” บนฐานของการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ซึ่งไม่ได้เป็นเพียง พรรคการเมืองแบบธรรมดาทั่ว ๆ ไป ที่เคยเกิดขึ้นมาก่อน ทั้งในประเทศสเปน และทั่วโลก แต่เป็นพรรคการเมือง ที่เป็นเครื่องมือที่ใช้วิธีการในการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และเป็นศูนย์รวม/เอกภาพ/ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน อันเป็นการรวมพลังกันของประชาชนผู้ต่อต้านนโยบายรัดเข็มขัดอย่างเข้มงวด (anti-austerity) ในฝ่ายซ้าย⁶⁴ ถือเป็นการสร้าง “แนวหน้า” ทางการเมือง (political frontier)⁶⁵ ของฝ่ายซ้ายในสเปนในการเมืองรัฐสภา

ไม่เพียงแต่พรรคโปเดมอสจะเป็นพรรคการเมืองใหม่ที่เกิดขึ้นและเติบโตจนได้เสียงจากการเลือกตั้งทั้ง ในสภาของสหภาพยุโรป และสภาผู้แทนของสเปนเองเท่านั้น แต่โปเดมอสใช้โอกาสทางการเมืองนี้ในการ เปลี่ยนแปลงภูมิทัศน์ทางการเมืองของสเปนใหม่ จากการเมืองที่มีเพียงสองขั้วอำนาจคืออำนาจอยู่⁶⁶ มาเป็นการ ขึ้นมา มีพลังของขั้วที่สามเป็นครั้งแรกตั้งแต่เกิดการเปลี่ยนแปลงจากระบอบฟรังโก ส่งผลให้ไม่สามารถจัดตั้ง รัฐบาลในระบบรัฐสภาได้เป็นเวลานานดังที่ได้กล่าวไป นับว่าเป็นห้วงเวลาหรือจังหวะของประชานิยม (populist moment)⁶⁷ ที่มาได้ประจวบเหมาะกับการชุมนุมเรียกร้องของประชาชนเพื่อต่อต้านวิกฤตของเสรีนิยมใหม่ ที่อาจ มาในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การลดบทบาทของรัฐในการควบคุมกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ของตลาด (market deregulation) การแปรรูปให้เป็นเอกชนขององค์กรต่าง ๆ (privatization) หรือการใช้นโยบายรัดเข็มขัดทางการเงินดังที่ได้กล่าวไป และด้วยพรรคนี้เป็นเครื่องมือที่เกิดขึ้นในระหว่างที่ประชาชนมีความต้องการ พรรคได้ทำหน้าที่ในการรวบรวม ความต้องการของประชาชน และสร้างกลไก/ยุทธศาสตร์ในการชิงอำนาจนำของสังคมให้เป็นไปตามความต้องการ ของประชาชน การเกิดขึ้นของพรรคโปเดมอสจึงได้ฉกฉวยโอกาสที่มีพลังทางการเมืองของประชาชนจำนวนมาก ที่แสดงความต้องการออกมาผ่านทาง การชุมนุม มาทำการก่อตั้งพรรคการเมืองเพื่อช่วงชิงอำนาจนำในระบบรัฐสภา

63 Cristina Flesher Fominaya, *Democracy Reloaded: Inside Spain's Political Laboratory from 15-M to Podemos: Inside Spain's Political Laboratory from 15-M to Podemos* (New York, NY: Oxford University Press, 2020), 221.

64 Ibid.

65 Mouffe, *For a Left Populism*, 20–21.

66 Fominaya, *Democracy Reloaded*, 222.

67 Mouffe, *For a Left Populism*, 10–11.

นอกจากนี้ พรรคโปเดมอสนั้นเป็นผลผลิตที่ตอบโจทย์สำคัญทางการเมืองอย่างหนึ่งของการเมืองร่วมสมัย คือ เหตุใดการเคลื่อนไหวทางสังคมในรูปแบบใหม่ (New Social Movements) ที่วิพากษ์วิจารณ์ประชาธิปไตยแบบตัวแทน และเชื่อในความเป็นอิสระในการเคลื่อนไหวจากพรรคการเมืองและกลุ่มทางการเมืองต่าง ๆ เชื่อในการกระจายอำนาจในการเคลื่อนไหวของมวลชน จึงอ้าแขนรับพรรคโปเดมอสและกลุ่มพรรคการเมืองในแวดวงของโปเดมอส ในขณะที่ยังเชื่อมั่นในความเป็นอิสระอยู่ ? คำตอบแม้จะไม่ได้มีอยู่อย่างชัดเจน แต่ในสภาพความเป็นจริงคือ นักกิจกรรมบางคนเข้าร่วมในการเคลื่อนไหวกับโปเดมอสนั้น เสมือนเห็นทางสว่างว่าการเปลี่ยนแปลงที่แท้จริงและเป็นไปได้นั้น ต้องทำในสถาบันทางการเมือง เช่น รัฐสภา เป็นต้น แต่กลุ่มที่เข้าร่วมพรรคการเมืองก็ยังไม่ได้ตัดสัมพันธ์กับการเคลื่อนไหวนอกสภาแต่อย่างใด⁶⁸

จะเห็นได้ว่า การเกิดขึ้นของพรรคโปเดมอสนั้น เป็นการเกิดขึ้นมาอย่างคู่ขนานของการเคลื่อนไหวนอกสภาของประชาชนโดยตรง ขณะเดียวกันก็มีพรรคการเมืองไว้เป็นเครื่องมือของการเคลื่อนไหวในเชิงสถาบันทางการเมืองที่เป็นทางการ คือการเมืองในสภานั้นเอง หากการดำเนินยุทธศาสตร์ประชานิยมฝ่ายซ้าย คือ การช่วงชิงอำนาจนำของฝ่ายประชาชนที่ต้องการครองอำนาจนำเพื่อให้อำนาจทางการเมืองนั้น เป็นของประชาชนอย่างแท้จริง พรรคการเมืองซึ่งเป็นสถาบันทางการเมืองที่สำคัญ และได้รับการรับรองจากรัฐธรรมนูญย่อมเป็นอีกเครื่องมือหนึ่งที่สำคัญในการต่อสู้ของประชาชนอย่างมีความชอบธรรม แม้ว่าการชุมนุมหรือการเคลื่อนไหวนอกสภาดังกล่าวก็จะมี ความชอบธรรมในแง่การใช้สิทธิและเสรีภาพอันพึงมีของประชาชน แต่การมีพรรคการเมืองที่มีนโยบายที่สะท้อนเสียงของประชาชน และสามารถเป็นตัวแทนของประชาชนได้อย่างแท้จริงในสภาได้ จึงเป็นเครื่องมือที่ตืออย่างหนึ่งในการเข้าสู่อำนาจนำของประชาชน พรรคการเมืองอย่างโปเดมอสในสเปน ซิริซาในกรีซ ฟ้าใส (5 Star) ในอิตาลี จึงเป็นพรรคที่เรียกได้ว่าเป็นพรรคการเมืองแบบลูกผสม (hybrid party)⁶⁹ ที่มีพันธมิตรของการเคลื่อนไหวทั้งในและนอกสภา เป็นการขับเคลื่อนวาระทางการเมืองร่วมกันในเวลาเดียวกัน ซึ่งทั้งพรรคการเมือง และการเคลื่อนไหวนั้นจะต้องเป็นตัวแทนของกันและกัน

3.2.1 โปเดมอสและ 15-M การเกี่ยวกันตั้งแต่เริ่มการเคลื่อนไหว

พรรคโปเดมอสก่อตั้งขึ้นหลังจากการเกิดขึ้นของขบวนการ 15-M ในปี 2014 จากที่ขบวนการได้เริ่มก่อตั้งในปี 2011 ซึ่งเป็นปีของการชุมนุมประท้วงต่อความไม่ยุติธรรมในสังคมโดยเฉพาะเรื่องเศรษฐกิจ แท้จริงแล้ว ทั้งพรรคโปเดมอสและขบวนการ 15-M นั้น กำเนิดขึ้นมาจากแรงผลักดันทางเศรษฐกิจ ก่อนที่จะมาเป็นพลังในการเคลื่อนไหวทางการเมือง หากจะย้อนไปตั้งแต่ความคิดริเริ่มในการตั้งพรรค อาจย้อนกลับไปได้ถึงปี 2010 ที่มีรายการโทรทัศน์ชื่อว่า La Tuerka ซึ่งเป็นรายการที่เกี่ยวข้องกับการวิพากษ์วิจารณ์วิกฤตเศรษฐกิจ ซึ่งดำเนินรายการโดย Pablo Iglesias Turrión ผู้ก่อตั้งคนสำคัญของพรรคโปเดมอส โดยมีลักษณะปฏิเสธความเชื่อกระแสหลักที่เป็นฉันทามติของสังคม และยิ่งเชื่อว่า การเผชิญหน้าทางการเมืองต้องทำด้วยการสื่อสาร⁷⁰ จะเห็นได้ว่า หลังจากวิกฤตทางเศรษฐกิจที่เป็นชนวนของปัญหา และทำให้กลุ่มทางการเมืองนี้แสวงหายุทธศาสตร์ในการตอบโต้กับปัญหานั้น ริเริ่มมาตั้งแต่การทำรายการโทรทัศน์เพื่อสื่อสารกับผู้ชม สื่อ จึงเป็นเครื่องมือที่สำคัญของแนวทางทางการเมืองของประชานิยมฝ่ายซ้าย จึงเห็นได้ว่า พรรคโปเดมอสนั้นเริ่มหาทางสื่อสารกับ “ประชาชน” ของพวกเขาตั้งแต่ก่อนก่อตั้งพรรคและเริ่มมีการเคลื่อนไหวทางการเมืองชุมนุม

68 Fominaya, *Democracy Reloaded*, 222.

69 Ibid., 224,250.

70 Pablo Iglesias, *Politics in a Time of Crisis: Podemos and the Future of Democracy in Europe*, trans. Lorna Scott Fox (Verso, 2015). อ้างใน Fominaya, *Democracy Reloaded*, 225.

แต่หากจะย้อนไปก่อนหน้านั้นก็ได้มีสมาชิกของกลุ่ม ที่ในปี 2006 Luis Giménez หนึ่งในผู้ร่วมรายการ *La Tuerka* ดังกล่าวได้ทำกิจกรรมเช่นการแสดงออกในโรงอาหารของคณะรัฐศาสตร์และสังคมวิทยา มหาวิทยาลัย Madrid's Universidad Complutense โดยการแต่งชุดสีขาวและปราศรัยประท้วงเพื่อแสดงออกว่ามหาวิทยาลัยควรจะเป็นที่ที่สนุกและผ่อนคลาย ไม่ใช่พื้นที่แห่งความจำยอม ประกอบกับมีการเคลื่อนไหวทั้งในรูปแบบของกิจกรรม และในรูปแบบของวิชาการมากมาย เช่น *La Promotora del pensamiento crítico* (The promoter of critical thought) ที่มีกลุ่มนักวิชาการจากมหาวิทยาลัยมาดริด ที่รวมถึง Pablo Iglesias Turrión, Íñigo Errejón, Carolina Bescansa และ Juan Carlos Monedero ที่จะเป็นผู้ก่อตั้งพรรคในเวลาต่อมา ได้จัดกิจกรรมทั้งในแง่มุมของการเคลื่อนไหวและวิชาการเข้าด้วยกัน เพื่อเชื่อมพื้นที่ของวิชาการและการเคลื่อนไหวทางสังคมต่าง ๆ เข้าด้วยกัน⁷¹

จากนั้นจึงเกิดการจัดกิจกรรมและการชุมนุมในลักษณะนี้มากมาย โดยความร่วมมือของเครือข่ายที่กว้างขึ้นในสเปน และทำให้มีฐานของผู้ฟังและผู้สนใจแนวทางของกลุ่มมากขึ้น ในช่วงเวลาดังแต่ปี 2006 –2010 นั้นเป็นช่วงเวลาที่คาบเกี่ยวกับวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นในปี 2007 – 2008 ที่ทำให้ประชาชนประสบปัญหาทางเศรษฐกิจมากมาย ทำให้เกิดความเดือดร้อน ทำให้คนหันมาสนใจถึงปัญหามากขึ้น สิ่งที่กลุ่มนี้กำลังเป็นการศึกษาและวิพากษ์ถึงแนวทางและอุดมการณ์ทางเศรษฐกิจแบบเสรีนิยมใหม่ที่นำมาสู่การเกิดขึ้นของวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจดังกล่าว หลังจากปี 2008 การอภิปรายในเรื่องเหล่านี้จึงขยายวงกว้างออกไปนอกมหาวิทยาลัย กลุ่ม *La Promotora* ดังกล่าวที่แสดงตัวว่าเป็นกลุ่มวิพากษ์ ที่ก่อตั้งโดยผู้คนที่จะกลายเป็นสมาชิกที่ให้กำเนิดพรรคโปเดมอสในอนาคต การเสวนานั้นมีตั้งแต่ประเด็นการเปลี่ยนผ่านการปกครอง สิทธิมนุษยชน การเปลี่ยนแปลงของช่วงวัย การเปรียบเทียบบริบทการเมืองในละตินอเมริกา เพื่อมาปรับใช้ในสเปน ซึ่งโปเดมอสเองได้รับอิทธิพลและแรงบันดาลใจมาจากรูปแบบทางการเมืองในละตินอเมริกา ที่เมื่อฝ่ายซ้ายมีอำนาจรัฐฝ่ายซ้ายสามารถที่จะทำการเปลี่ยนแปลงได้ ในแง่นี้การเปลี่ยนแปลงจึงสามารถทำได้จากผู้ถืออำนาจรัฐ⁷² และยังมีการใช้ทั้งสื่อโทรทัศน์จัดรายการ เช่น นำเสนอในรูปแบบการตอบคำถามในเวลา 99 วินาที เป็นต้น มีการเชิญแขกรับเชิญที่มีชื่อเสียงมากมาย ยังมีการเชิญผู้สนับสนุนพรรค PP ซึ่งเป็นพรรคฝ่ายขวา และใช้พวกเขาเป็นคู่ซ้อมในการอภิปรายออกอากาศ ทำให้ได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก มีการใช้ความรู้ในเรื่องของสื่อในสังคมออนไลน์ เพื่อขยายฐานความรู้จัก และยังใช้ความรู้ของการสื่อสารทางการเมือง (Political Communication) ในการสื่อสารกับผู้ชมทุกกลุ่ม ยังมีการสื่อสารกับสถาบันและองค์กรทางสังคมต่าง ๆ ทั้งในและต่างประเทศ เพื่อทำให้เกิดพลังทางการเมืองจากสถาบันต่าง ๆ ในลักษณะที่เป็นแรงเสริมให้การเคลื่อนไหวของโปเดมอส ที่ไม่ได้เป็นเพียงการเคลื่อนไหวของมวลชนเท่านั้น⁷³

แต่ในปี 2010 ที่ผลกระทบของวิกฤตนั้นถึงจุดที่หนักหน่วง กลุ่มทางการเมืองหลายกลุ่มในสเปนจึงรวมตัวกันทำกิจกรรม ทั้งการจัดรายการ การเคลื่อนไหวต่าง ๆ รวมถึงในรูปแบบใต้ดิน ในปี 2011 ก่อนเกิดเหตุการณ์ 15-M มีผู้ชมหลายล้านคน ซึ่งสูงขึ้นเป็นอย่างมาก อีกทั้งในรายการยังได้มีการให้นิยามของคำใหม่ เช่น คำว่า “ชาติ” หรือ “ประเทศ” ซึ่งมักเป็นคำที่ฝ่ายขวาใช้ในการอ้างอิงถึงความสำคัญ ให้มาเป็นกรอบคิดที่เป็นความหมายในแบบของฝ่ายซ้าย เหตุนี้การอภิปรายกับตัวแทนของพรรค PP ด้วยเรื่องเหล่านี้จึงทำให้รายการได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก⁷⁴

71 Fominaya, *Democracy Reloaded*, 226,231.

72 Salvador Schavelzon and Jeffery R. Webber, 'Podemos and Latin America', in *Podemos and the New Political Cycle: Left-Wing Populism and Anti-Establishment Politics*, ed. Óscar García Agustín and Marco Briziarelli (Cham: Springer International Publishing, 2018), 177–78, https://doi.org/10.1007/978-3-319-63432-6_8.

73 Fominaya, *Democracy Reloaded*, 226–30.

74 Ibid., 229–30.

เนื่องจากการกล่าวถึงค่านิยมของฝ่ายตัวเอง แต่ตีความให้เป็นอย่างอื่น ทำให้ผู้ชมที่สนับสนุนรู้สึกว่าเป็น
ก็สามารถเป็น “ประชาชน” ที่รักชาติ รักประเทศ และยังสามารถต่อต้านสิ่งที่รัฐทำได้ ไม่ได้หมายความว่า
ฝ่ายต่อต้านแล้ว จะต้องเป็นผู้ซึ่งชาติ หรือไม่หวังดีต่อประเทศชาติอีกต่อไป

นี่จึงเป็นอีกหนึ่งความชอบธรรม ที่ Iglesias และ Monedero นั้นสร้างกรอบคิดเหล่านี้ขึ้นเพื่อ
ให้การเคลื่อนไหวของขบวนการ 15-M เกิดขึ้นอย่างมีความชอบธรรมและมีเหตุผล นอกจากนี้กรอบคิดเหล่านี้
ยังเป็นฐานให้กับอุดมการณ์และรากฐานให้กับพรรคโปเดมอสในอนาคตอีกด้วย เมื่อชื่อเสียงของ Iglesias ถูกจุดติด
โดยสื่อกระแสหลัก เขาได้รับเชิญให้ไปออกรายการทั้งของฝ่ายซ้ายและขวา “หนุ่มผมม้า” คนนี้จึงเป็นที่รู้จัก
ไปทั่วยุโรป⁷⁵ จากนั้นเมื่อขบวนการ 15-M เกิดขึ้น ทำให้บรรยากาศทางการเมืองของสเปนนั้นเปลี่ยนแปลงไป
เป็นขบวนการที่ทำทลายอำนาจรัฐในช่วงวิกฤต ต่อต้านนโยบายรัดเข็มขัด และต้องการประชาธิปไตยที่แท้จริง⁷⁶
กลุ่มคนเหล่านี้ ไม่ว่าจะเป็น Pablo Iglesias Turrión, Íñigo Errejón, หรือ Juan Carlos Monedero จึงเป็น
กลุ่มคนที่สำคัญในการสร้างความรู้ทางการเมืองเพื่อเปิดทางให้เกิดขบวนการ 15-M ขึ้นมาได้ แต่ก็ไม่ได้
หมายความว่า กลุ่มทางการเมืองอื่น ๆ ของสเปนนั้น ไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้อง แต่ก็ปฏิเสธไม่ได้ว่า กลุ่มที่วางยุทธศาสตร์
เพื่อต่อต้านอำนาจนำ (anti-hegemony) เพื่อสร้างอำนาจนำใหม่นั้น เป็นกลุ่มผู้ก่อตั้งพรรคโปเดมอสในอนาคตนั้น
มีบทบาทที่สำคัญ ทั้งการเคลื่อนไหว 15-M และรายการ *La Tuerka* ดังกล่าวจึงมีความสัมพันธ์ที่เกื้อกูลกันให้
พรรคโปเดมอสก่อตั้งขึ้นมาได้ปี 2014⁷⁷

ดังนั้นหากจะกล่าวว่า การก่อตัวขององค์ภาพของพรรคโปเดมอสก่อนจะมาเป็นพรรคการเมืองนั้น
เกิดขึ้นตั้งแต่ปี 2006 ก็อาจไม่ผิด เพราะแนวความคิดและการใช้ยุทธศาสตร์ในการเผยแพร่ความคิดของพรรคนั้น
ริเริ่มมาแต่ก่อน ทั้งการสนับสนุนการเคลื่อนไหวทางสังคมในรูปแบบของการชุมนุมประท้วง การใช้การแสดงความคิดเห็น
ผ่านการอภิปรายแบบวิชาการ และการตั้งโต๊ะเสวนาเป็นวงวิชาการ โดยการเชื่อมโยงวิกฤตที่เกิดขึ้นเข้ากับทฤษฎี
ทางวิชาการ แต่ก็ไม่ได้ถูกต้องเสมอไป เพราะหากจะกล่าวถึงพรรคการเมืองในฐานะสถาบันทางการเมืองก็คง
ต้องนับการก่อตั้งเป็นพรรคการเมืองเป็นหลัก แต่ในขณะเดียวกันก็ปฏิเสธไม่ได้ว่าการเคลื่อนไหวที่ถูกวางรากฐาน
มาจากการเผยแพร่ความรู้ และเรื่องเล่าทางการเมืองแบบประชานิยมฝ่ายซ้ายนั้น ถูกพัฒนามาตั้งแต่สื่อรายการ
โทรทัศน์ จนกลายมาเป็นการเคลื่อนไหวบนท้องถนน จึงเป็นที่มาให้พรรคการเมืองกำเนิดขึ้นได้

3.2.2 จากการเคลื่อนไหวบนท้องถนนสู่สถาบันทางการเมือง

ขณะที่ขบวนการ 15-M [และกลุ่มอื่น ๆ เช่น *Izquierda Anticapitalista* (IA: ฝ่ายซ้ายต่อต้านทุนนิยม)
หรือ *Plataforma de Afectados por la Hipoteca* (PAH: กลุ่มผู้ที่ได้รับผลกระทบจากสินเชื่อที่อยู่อาศัย) ที่เป็น
กลุ่มการเคลื่อนไหวทางสังคมอื่น ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการชุมนุมเรียกร้องในเวลาดังกล่าว และมีส่วนสำคัญใน
การเป็นฐานเสียงของพรรคโปเดมอสในเวลาต่อมา] นั้นเป็นการเคลื่อนไหวในลักษณะ autonomy หรือการ
เคลื่อนไหวที่เป็นอิสระของประชาชน มาเป็นการเคลื่อนไหวในเชิงสถาบัน คือการเคลื่อนไหวเพื่อเปลี่ยนแปลงให้
สถาบันทางการเมืองและเศรษฐกิจ มีความเป็นประชาธิปไตยและให้ผลประโยชน์ต่อประชาชนมากขึ้น ดังนั้น
“สนามต่อสู้” ทางการเมือง (political arena) จึงเปลี่ยนมาเป็นสถาบันทางการเมือง⁷⁸ เช่น รัฐสภา เป็นต้น การ
ก่อตั้งพรรคการเมือง ที่เป็นสถาบันทางการเมืองที่ยึดโยงกับประชาชนจึงเป็นเครื่องมือและยุทธศาสตร์ที่สำคัญ

75 Ibid., 231.

76 Ibid., 20–21.

77 Ibid., 231.

78 Ibid., 232.

เพราะพรรคการเมืองสามารถเชื่อมโยงกับฐานเสียงที่เป็นประชาชน และเชื่อมโยงกับอำนาจรัฐ ที่สามารถสร้างการเปลี่ยนแปลงของทั้งนโยบายและผลลัพธ์ต่าง ๆ ของประเทศได้

โดยเฉพาะพรรคการเมืองที่มีเสียงสนับสนุนจากกลุ่มของประชาชนที่มีอุดมการณ์และแนวทางที่ชัดเจนแล้ว การก่อตั้งพรรคการเมืองเพื่อให้ได้ที่นั่งมากพอในสภา เพื่อเป็นตัวแทนเสียงของกลุ่มประชาชนเหล่านั้น เพื่อนำเสียงสะท้อนและความต้องการของประชาชนไปปฏิบัติจริง ให้เห็นผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรมจึงเป็นเรื่องที่สมเหตุสมผล และมีความเป็นไปได้ แม้ว่าจะมีผู้ชุมนุมและนักกิจกรรมที่ไม่เห็นด้วยกับแนวทางการเมืองแบบพรรคการเมือง และมองว่าพรรคการเมืองไม่ได้เป็นตัวแทนของพวกเขา⁷⁹ เพราะแม้ว่าในคำประกาศของพรรคในหลายครั้ง จะเอ่ยและอ้างถึงถึงขบวนการ 15-M ตลอดมา เพื่อทำให้ผู้สนับสนุนขบวนการเข้าใจว่าพรรคการเมืองนี้เป็นตัวแทนเสียงของพวกเขาในการเมืองในระบบหรือการเมืองเชิงสถาบัน แต่ขณะเดียวกันพรรคก็ไม่สามารถบอกได้ว่าเป็นพรรคที่เป็นเฉพาะของ 15-M ทั้งนี้ก็เพราะพรรคนั้นต้องพูด “ในนามของประชาชน” นั่นก็หมายถึงประชาชนทั้งหมด ที่มีสิทธิ์เลือกตั้งและอาจเลือกลงคะแนนให้พรรค ไม่ได้หมายความว่าเพียงแค่อำนาจที่เข้าร่วมกับ 15-M เพียงกลุ่มเดียว เพราะก็เป็นเรื่องธรรมดาที่กลุ่มคนหลายกลุ่มมาทำงานร่วมกันจะมีความเห็นที่ต่างต่างกันไป แม้แต่เรื่องของการบริหารงานแบบแนวราบ หรือการบริหารงานแบบแนวตั้ง หรือบนลงล่าง แน่แน่นอนว่าการมีสถาบันทางการเมืองอย่างพรรคการเมืองนั้นต้องมีลำดับชั้นของโครงสร้าง แต่กลุ่มที่ต้องการความเท่าเทียมในการบริหารก็ยืนยันถึงหลักการ เป็นต้น⁸⁰

ดังนั้น การปรับตัวเข้ามาในสนามทางการเมืองในรูปแบบของสถาบัน จึงไม่สามารถทำตามแต่ความต้องการของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง หรือขบวนการใดขบวนการหนึ่งได้ การพยายามให้ได้คะแนนเสียงจึงต้องพยายามที่จะรวบรวมคนกลุ่มอื่น ๆ เข้าไปด้วยให้ได้มากที่สุด แต่ปัญหาก็จะตกลงมาอยู่ที่ว่า หากรวบรวมผู้คนจากมากมายหลายกลุ่มที่มีความหลากหลายแล้ว จะสามารถรักษาข้อเสนอและอุดมการณ์ที่ก่อกำเนิดมาตั้งแต่แรกได้หรือไม่ หากจะต้องลดทอนความเข้มข้นของอุดมการณ์และข้อเสนอของพรรคลงไป แล้วจะทำให้สูญเสียฐานเสียงที่ก่อตั้งมาหรือไม่ และจะเกิดความขัดแย้งของแนวทางของผู้คนในพรรคหรือไม่ หากเกิดแล้วจะแก้ไขปัญหาอย่างไร ฯลฯ ปัญหาเหล่านี้จึงตามมาเมื่อนำขบวนการในรูปแบบ autonomy เข้าสู่ความเป็นสถาบันทางการเมือง ที่ต้องเลือกแนวทางที่ชัดเจน และเป็นตัวแทนของประชาชนที่มีความแตกต่างหลากหลาย เพราะความคาดหวังของผู้สนับสนุนนั้นก็แตกต่างกันไปหลายไป ด้วย การที่บอกว่า “พรรคเป็นของทุกคน” หรือ การพูด “ในนามของทุกคน” เป็นองค์รวมนั้น จึงเกิดขึ้นได้ยาก

3.2.3 ปัญหาของการเปลี่ยนผ่านสู่สถาบันทางการเมือง

หลังจากที่พรรคโปเดมอสได้ก่อตั้งขึ้น ก็ได้เกิดการจัด “สมัชชาพลเมือง” (citizen assembly) ที่เรียกว่า Vistalegre I ของพรรคขึ้นเพื่อเป็นการแถลงนโยบายและกิจกรรมของพรรค และยังเป็นโอกาสให้สมาชิกพรรคได้มีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็น และร่วมลงมติถึงทิศทางของพรรคว่าจะดำเนินแนวทางของพรรคไปในทิศทางใด ทั้งยังเปิดโอกาสให้ประชาชนนั้นสามารถเสนอแนวทางและนโยบายได้ และยังมีกรให้ลงคะแนนเพื่อเลือกหลักการทางการเมือง โครงสร้าง และแนวทางเกี่ยวกับจริยธรรม (ethical) ของพรรคได้ ซึ่งทุกคนที่ลงทะเบียนร่วมงานสามารถลงคะแนนได้ ซึ่งพรรคโปเดมอสนั้น ได้ออกตัวว่าเป็นพรรคของทุกคน จึงพยายามที่จะสร้างเครื่องมือ

79 Ibid., 232–34.

80 Ibid., 251–52.

ให้ประชาชนนั้นมีส่วนร่วมกับพรรคให้ได้มากที่สุด แต่แม้ว่าจะมีผู้ที่เสนอข้อเสนอ (proposal) เกี่ยวกับแนวทางของพรรคมากถึง 350 ข้อเสนอ แต่ข้อเสนอที่ถูกพิจารณานั้น มีเพียง 2 ข้อเสนอหลักเท่านั้น ดังนั้น แนวทางของพรรคที่กล่าวว่า “ทุกคน” สามารถมีส่วนร่วมได้นั้น จึงถูกตั้งคำถามและวิพากษ์วิจารณ์เป็นอย่างมาก⁸¹

ซึ่งสองข้อเสนอดังกล่าวนั้น คือข้อเสนอของกลุ่มผู้ก่อตั้งเอง เช่น Iglesias, Monedero, Errejon, Bescansa, Alegre ในคำขวัญของ “*Claro que Podemos!*” (Of course, we can!) และอีกข้อเสนอมาจาก Pablo Echenique และ Teresa Rodriguez ซึ่งเป็นสมาชิกสภายุโรป ในคำขวัญของ *Sumando Podemos* (Joining forces, we can) วิสัยทัศน์ที่ต้องการให้ประชาชนมีส่วนร่วมกับพรรค ในการกำหนดทิศทางของพรรคเอง เพราะ เครือข่ายการเคลื่อนไหวทางสังคมซึ่งถือเป็นแนวทางที่สำคัญที่กำเนิดมาควบคู่กับโปเดมอสนั้น ยังเห็นว่าการมีส่วนร่วมนั้นสำคัญเพราะเป็นเครื่องมือที่จะทำให้ชนะการเลือกตั้งและยังเป็นการทำให้ประชาชนชนได้มีส่วนร่วมกับพรรคอย่างต่อเนื่องอีกด้วย จึงมีการเสนอให้ใช้การจับสลากเพื่อเลือกผู้แทนในสภาประชาชน หรือการให้มีประชามติออนไลน์หลาย ๆ ครั้ง และยังทำให้ส่วนที่เป็นพลังที่เกิดจากฐานล่าง ที่มีความเป็นอิสระนั้นมีพลังในการขับเคลื่อนพรรค แต่อย่างไรก็ตาม แม้ว่า “ใครก็ตาม” นั้นสามารถเสนอข้อต่าง ๆ เข้ามาได้ มีเพียงไม่กี่คนเท่านั้นที่อ่านข้อเสนอทั้ง 350 ข้อเสนอดังกล่าว อีกทั้ง “ใครก็ตาม” นั้นยังสามารถเสนอได้แม้ว่าจะไม่ได้เป็นสมาชิกพรรคก็ตาม⁸² จึงตามมาซึ่งเสียงวิพากษ์วิจารณ์ว่าการให้ใครก็ได้มาเสนอหลักการซึ่งจะเป็นแนวทางในการดำเนินกิจการของพรรคนั้นเหมาะสมหรือไม่ พวกเขาเหล่านั้นมีส่วนได้ส่วนเสียอย่างน้อยเพียงใด และจะเป็นผลเสียต่อพรรคมากกว่าหรือไม่

มากไปกว่านั้นยังมีส่วนที่ถูกวิพากษ์วิจารณ์ว่าท้ายที่สุดแล้ว แม้ว่าพรรคมีการเปิดโอกาสให้คนมากมายในการมีส่วนร่วม แต่ท้ายที่สุด เมื่อมาถึงส่วนที่ต้องตัดสินใจเรื่องที่สำคัญ หรือแม้แต่ข้อเสนอดังกล่าวนั้น ก็มีคนเพียงกลุ่มเล็กไม่กี่คนในการตัดสินใจ และคนกลุ่มเล็กเหล่านั้น จะสามารถเลือกหลักการทางการเมือง โครงสร้าง และแนวทางเกี่ยวกับจริยธรรมของพรรคได้ สามารถกำหนดบัญชีรายชื่อผู้ลงสมัครของพรรค (candidate party lists) และสามารถตัดสินใจเรื่องต่าง ๆ ได้ในสมัชชาพลเมืองหรือที่ประชุมพรรค ประชาชนสามารถมีส่วนร่วมได้เพียงการลงคะแนนทางโทรศัพท์เท่านั้น ถึงขั้นมีการวิจารณ์ว่า มีผู้ผูกขาดทางอำนาจของพรรคเหมือนกับการปกครองแบบเลนิน ซึ่งแม้แต่พรรคคอมมิวนิสต์ของสเปนเองยังไม่มี แต่พวกเขาสามารถทำแบบนี้อยู่ภายใต้ฉากของคำว่า ประชาธิปไตยภายในพรรค ซึ่งก็สามารถบอกว่าตนเองเป็นประชาธิปไตยได้จากเสียงที่ได้รับลงคะแนน⁸³ ที่สำคัญคือใครจะสามารถเป็นคู่แข่งที่สามารถจะเอาชนะกลุ่มของ Iglesias ได้ เพราะดังที่ได้กล่าวไป Iglesias นั้นเป็นคนที่มิชื่อเสียง และปรากฏตัวในโทรทัศน์บ่อย และได้รับความนิยมมาก ขณะที่ผู้อื่นกำลังนำเสนอข้อเสนอของตัวเอง แต่ Iglesias ปรากฏตัวอยู่บนจอทีวี แน่หนอนว่าในครั้งนี กลุ่มของ Iglesias นั้นชนะอย่างขาดลอย แม้ว่า ในอีกค่ายหนึ่งนั้นได้มีการทำงานและพัฒนาข้อเสนอมาเป็นอย่างดี โมเดลของการมีส่วนร่วมจึงถูกกลบด้วยการนำพรรคโดยไม่ต้องมีรายละเอียดมาก และจุดขายของโปเดมอสที่กล่าวไว้แต่แรกว่าจะสนับสนุนกลุ่มคนรากหญ้า และการมีส่วนร่วมจากล่างขึ้นบนนั้น หายไปกับ Vistalegre I ในครั้งนี้⁸⁴ เสียงวิพากษ์วิจารณ์จึงเกิดขึ้นมากมายถึงการรวมศูนย์อำนาจของพรรค ซึ่งขัดแย้งกับหลักการที่พรรคเคยให้สัญญาและเป็นจุดเด่นของพรรค ทั้งในเรื่องของการเป็นประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม และการรวบรวมประชาชนให้มาอยู่ในแนวหน้า

81 Ibid., 253–54.

82 Ibid., 255.

83 Ibid., 255–56.

84 Ibid., 256–58.

ทางการเมืองเดียวกัน จึงเกิดคำถามว่าโปเดมอสก็เป็นเพียงแค่พรรคก่อตั้งใหม่ที่ไม่แตกต่างจากพรรคการเมืองทั่ว ๆ ไปที่เคยมีอยู่ ไม่ได้มีความก้าวหน้าและมีความสามารถที่จะผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงได้จริง

นอกจากนี้ยังมีเรื่องของคนที่ผู้มีอำนาจและการตัดสินใจในพรรคขึ้นอยู่กับบุคลากรที่เป็น “ผู้ชาย” เนื่องจากหนึ่งในองค์ประกอบหลักในการก่อตั้งพรรคนั้นคืออุดมการณ์สตรีนิยม (feminism)⁸⁵ เนื่องจากการต่อสู้เพื่อความเท่าเทียมทางเพศ การต่อต้านความรุนแรงทางเพศ และการต่อสู้เพื่อสิทธิสตรี เป็นต้น⁸⁶ สิ่งเหล่านี้จึงเกิดขึ้นเป็นปัญหาที่ท้าทายขอโปเดมอสว่าจะสามารถทำให้พรรค “เป็นของทุกคน” ได้จริงหรือไม่ ขณะที่การมีส่วนร่วมของภายในพรรคในการลงคะแนนเสียงเพื่อการตัดสินใจต่าง ๆ ลดลงอย่างต่อเนื่อง⁸⁷ สิ่งที่พรรคพยายามทำต่อไปคือการ “รวบรวม” ความต้องการต่าง ๆ ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพรรคเข้ามาให้ได้มากขึ้น เช่น เรื่องของสตรีนิยม เป็นต้น สมาชิกพรรคหลายคนที่เป็นผู้หญิงอ้างถึงความสำคัญของความเป็นสตรีนิยม และต้องการให้ผู้หญิงมีบทบาทและมีอิสระมากขึ้นในพรรค ประกอบกับกล่าวว่า ขบวนการสตรีนิยมเองก็เป็นหนึ่งในแกนหลักของขบวนการ 15-M⁸⁸ แน่นนอนว่าเมื่อประเด็นดังกล่าวถูกหยิบยกขึ้นมา ทำให้เกิดการพิจารณาต่อของพรรค ต่อมาในการหาหรือในสมัชชาพลเมืองของพรรคในครั้งที่ 2 หรือ Vistalegre II นั้น ได้มีการบรรจุเรื่องของสตรีนิยม สิทธิของผู้หญิง ความเป็นปึกแผ่น ความหลากหลายของชาติ การกระจายอำนาจ ยังมีแผน 2020 ที่ระบุว่าต้องเป็นการลดความเป็นปิตาธิปไตย หรือชายเป็นใหญ่ลงในพรรค เป็นต้น⁸⁹

Vistalegre II นั้น เป็นการลงประชามติของพรรคเพื่อห้ามตีผู้นำของพรรค และแนวทางต่าง ๆ ทั้งทางการเมืองและการจัดการในพรรค ซึ่งนำมาซึ่งความไม่ลงรอยกันของ Iglesias และ Errejón ซึ่งฟาก Errejón นั้นเสนอแนวทางที่กระจายอำนาจลงไปให้มากขึ้นในพรรค เพื่อให้สามารถรักษาความสัมพันธ์และการเชื่อมต่อการเคลื่อนไหวทางสังคมของประชาชน เช่น 15-M ไว้ ทำให้เกิดการเปรียบเทียบว่า Errejón นั้นมีความเป็น “ซ้าย” น้อยกว่า Iglesias แต่แนวทางของ Iglesias เองนั้น เป็นแนวทางที่แม้ว่าจะ “ซ้ายกว่า” แต่ก็นิยมแนวทางที่มีการจัดการพรรคแบบ “บนลงล่าง” ซึ่งก็ยิ่งถูกวิจารณ์ว่าไม่ได้มีการเปิดให้คนที่อยู่ด้านล่าง หรือผู้สนับสนุนนั้นได้มีส่วนร่วมอย่างแท้จริง ทำให้ขาดการสนับสนุนและความชอบธรรมจากกลุ่มที่นิยมการชุมนุมแบบอิสระ และ 15-M แม้ว่าจะชนะการลงประชามติก็ตาม⁹⁰ แน่นนอนว่า การได้เป็นผู้นำของ Iglesias ก็นำไปสู่ความรู้สึกว่าจะไม่มีการเปลี่ยนแปลง⁹¹ แม้ว่าจะมีการพยายามบรรจุความต้องการไว้แล้วก็ตาม ทำให้ผู้สนับสนุนทั้งในและนอกพรรคลดระดับความนิยมต่อพรรคลง บ้างอาจเรียกว่าเป็นการ “ถอยถอยจากประชานิยม” เพราะประชาชนให้ความนิยมลดลงเนื่องจาก ยังมีปัญหาเรื้อรังตั้งแต่ปี 2015 เช่น การขาดการมีส่วนร่วมของประชาชน ขาดการจัดการวางรากฐานในพื้นที่ต่าง ๆ ในประเทศ การมีลำดับชั้น และการรวมศูนย์อำนาจของพรรค ความไม่ชัดเจนของอุดมการณ์ทางการเมือง ขาดการเอาใจรู้อันเสี่ยง นอกจากนี้ยังขาดความชัดเจนในอุดมการณ์ที่ต่อต้าน “กลุ่ม 1%”

85 แม้แต่สี่ประจำพรรคที่เป็นสีม่วงก็ยังได้มาจากความข้องเกี่ยวกับสตรีนิยม ดู Javier Franzé, 'The Podemos Discourse: A Journey from Antagonism to Agonism', in *Podemos and the New Political Cycle: Left-Wing Populism and AntiEstablishment Politics*, ed. Óscar García Agustín and Marco Briziarelli (Cham: Springer International Publishing, 2018), 56, https://doi.org/10.1007/978-3-319-63432-6_3.

86 Fominaya, *Democracy Reloaded*, 236–39.

87 Ibid., 264.

88 Ibid., 267.

89 Ibid., 272.

90 Ibid., 274–75.

91 ดูเพิ่มในส่วนของ ความแตกต่างและพัฒนาการของสมัชชาพลเมืองได้ที่ 'Vistalegre I vs. Vistalegre II: diez diferencias dos años después', *El Independiente*, 10 December 2016,

<https://www.elindependiente.com/politica/2016/12/10/vistalegre-i-vs-vistalegre-ii-10-diferencias-dos-anosdespues/>.

ที่เป็นคู่ตรงข้ามใหม่ (ซึ่งจะได้กล่าวในหัวข้อถัดไป) แต่กลับยังวนเวียนอยู่ในคู่ตรงข้ามแบบเดิม (ซ้าย-ขวา) และการเข้าร่วมกับพรรค “ซ้ายเก่า” ต่าง ๆ เช่น PSOE ทำให้ภาพของความเป็นซ้ายสุดขั้ว หรือซ้ายที่แตกต่างที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงนั้นลดลง ทำให้คะแนนนิยมต่ำลงไปด้วยนับจากปี 2015 – 2018⁹²

สิ่งเหล่านี้จึงทำให้ Errejón นั้นแยกทางออกไป โดยเฉพาะหลังจากการประกาศรวมตัวของโปเดมอสกับ IU (*Izquierda Unida – United left*) ซึ่งเป็นพรรคคอมมิวนิสต์เก่าของสเปน และหลังจากที่แนวทางของ Errejón นั้นแพ้การลงคะแนนต่อ Iglesias เขาได้พ้นจากตำแหน่งโฆษกของพรรค เป็นที่ชัดเจนว่าแนวทางของ Errejón ที่เน้นในฐานะเสียงที่เป็นประชานิยมชนชั้นกลาง (middle-class populism) ที่พยายามจะแหวกออกจากคู่ขัดแย้งเดิมคือซ้ายและขวา นั้นพ่ายแพ้ต่อความนิยมของ Iglesias ที่เน้นในฐานะเสียงที่เป็นนักกิจกรรมฝ่ายซ้าย [แบบดั้งเดิม ?] เน้นการแตกหัก สนับสนุนการเคลื่อนไหวบนท้องถนน ในแง่ที่ว่ามีความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำกับผู้ชุมนุมที่พร้อมจะทำตามคำสั่งของผู้นำเสมอ เมื่อผู้นำเอ่ยปาก⁹³ อย่างไรก็ตามนี่เป็นเพียงการตัดสินภายในพรรค จำนวนของผู้เข้าร่วมไม่มากเมื่อเทียบกับสนามการเมืองจริง เพราะนอกจากจำนวนของผู้ที่มีส่วนร่วมจะน้อยลงดังที่ได้กล่าวไปแล้วนั้น ทั้งภาพใหญ่จากภายนอกของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม และทางการเมืองเชิงทฤษฎีก็ยังคงมองว่าโปเดมอสนั้นยังออกห่างจากการเมืองของนคราญา และการเชื่อมโยงกับมวลชนในแนวราบ และยังคงยึดติดกับความมั่นคงของพรรคการเมืองและผู้นำที่เข้มแข็ง ที่เป็นการบริหารจัดการแบบแนวตั้ง⁹⁴ การพยายามที่จะเปลี่ยนแปลงการเมืองให้เป็นประชาธิปไตยให้มากขึ้น โดยดึงการมีส่วนร่วมของประชาชนและปฏิรูปการเมืองของสเปนให้ประชาชนมีอำนาจอธิปไตยอย่างแท้จริงโดยซึ่งอำนาจมาจากฝ่ายขวาตามทฤษฎีของเออร์เนสโต ลาคลาว ด้วยวิธีการชนะเลือกตั้งด้วยพรรคการเมืองและถืออำนาจรัฐ นั้นจึงเกิดขึ้นได้ยาก เมื่อคะแนนนิยมนั้นลดลงเรื่อย ๆ

สุดท้ายในปัจจุบัน การเลือกตั้งทั่วไปครั้งล่าสุดของสเปน ในเดือนพฤศจิกายนปี 2019 กลุ่ม Unidas Podemos หรือพันธมิตรการเลือกตั้งของพรรคโปเดมอส (ซึ่งเป็นการประสานกันของพรรค IU, Equo และ En Común Podem— จำนวนที่นั่งที่ได้ไม่ใช่อำนาจของพรรคโปเดมอสเพียงพรรคเดียว) ได้ที่นั่งไปเพียง 34 ที่นั่งจาก 71 ที่ที่เคยได้ในปี 2014 ซึ่งลดลงกว่าครึ่ง ในอีกฟากฝั่ง Errejón ที่ย้ายไปอยู่พรรค Más Marid ได้ไป 3 ที่นั่ง⁹⁵ อย่างไรก็ตาม แม้ว่าจะได้ที่นั่งลดลง จากความนิยมของพรรคที่ลดลงไปด้วยนั้น แต่ในครั้งนี้ พรรคโปเดมอสนั้นได้เป็นรัฐบาลโดยการร่วมเป็นรัฐบาลผสมกับพรรค PSOE ซึ่งเป็นพรรคสังคมนิยมของสเปน ซึ่งอาจเรียกได้ว่าเป็น “ปีกซ้าย” ของสเปน ซึ่งเมื่อสำรวจจากข้อมูลทางประชากรศาสตร์ของผู้ที่ลงคะแนนให้โปเดมอสนั้น พบว่าเป็นผู้มีอายุไม่มากเมื่อเทียบกับผู้ที่เลือกพรรค PP ซึ่งเป็นพรรคฝ่ายขวาที่เป็นรัฐบาลในสมัยก่อนหน้า⁹⁶ แสดงให้เห็นว่าโปเดมอสนั้นยังคงมีฐานเสียงที่เป็น “คนรุ่นใหม่” อยู่ซึ่งแม้จะมีคะแนนเสียงลดลง จากการจัดการภายในพรรค และคำวิพากษ์วิจารณ์ต่าง ๆ แต่สิ่งหนึ่งที่โปเดมอสยังยืนยันอยู่ คือการยืนยันในหลักการที่จะเปลี่ยนแปลงให้สเปนเป็นประชาธิปไตยมากขึ้น ที่ให้คุณค่าอย่างเสรีภาพ และความเท่าเทียมมากขึ้น ซึ่งการได้เข้าสู่อำนาจรัฐของโปเดมอสนั้นก็เป็นที่น่าจับตามองต่อไปว่า โปเดมอสจะสามารถผลักดันวาระของ “ประชาธิปไตยที่ยังรากลึก” ได้มากน้อยแค่ไหน ในบทบาทที่พรรคโปเดมอสมีอำนาจรัฐ— ตามทฤษฎีและสมมติฐานที่พรรคได้วางเอาไว้

92 Giorgos Katsambekis and Alexandros Kioupiolis, eds., *The Populist Radical Left in Europe*, 1st edition, Routledge Advances in European Politics (London ; New York: Routledge, 2019), 61–62.

93 Ibid., 64.

94 Ibid., 66.

95 Fominaya, *Democracy Reloaded*, 280.

96 Fominaya, *Democracy Reloaded*.

ดังนั้น การเปลี่ยนแปลงจากการเคลื่อนไหวทางสังคม ซึ่งเป็น anti-establishment politics หรือการเมืองที่ต่อต้านแนวทางสถาบัน มาสู่แนวทางของสถาบันทางการเมืองอย่างพรรคการเมืองนั้น จึงเป็นภารกิจที่ท้าทายและทำให้เกิดปัญหาตามมาเป็นอย่างมาก แน่แน่นอนว่า แม้ว่า Iglesias นั้นเสนอแนวทางที่รวมศูนย์อำนาจของพรรคไว้ที่ศูนย์กลางของพรรค แต่สิ่งนั้นก็ได้รับการรับรองโดยเสียงการลงคะแนนในสมัชชาพลเมืองของพรรคไม่ใช่หรือ การชนะเสียงในรูปแบบของประชามติในลักษณะนี้ จึงเป็นความชอบธรรมของ Iglesias ที่ได้รับการเห็นชอบจากที่ประชุมดังกล่าว แต่แน่นอนว่าก็จะมีเสียงวิพากษ์วิจารณ์ว่าการบริหารจัดการแบบนี้ไม่เป็นประชาธิปไตย และละเลยเสียงของผู้ที่อยู่ข้างล่าง ซึ่งไม่เป็นไปตามหลักการของความเท่าเทียมกัน แต่แน่นอนว่าการเข้าสู่สนามของสถาบันทางการเมือง โดยเฉพาะในระบบรัฐสภาและพรรคการเมืองนั้น จำเป็นที่จะต้องปรับขบวนของการ “ต่อสู้” ให้เป็นไปตามมกติกามีอยู่ ดังนั้น การเข้าสู่การเมืองเชิงสถาบันจึงหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะต้องมีการจัดการที่เป็นลำดับขั้น แต่การสละ/ละทิ้งการมีส่วนร่วมของมวลชนที่สนับสนุน/ประชาชนที่มีโอกาสจะมาสับสนุนนั้น จะทำให้เกิด “ประชาธิปไตยที่แท้จริง” ที่ดึง/รวบรวมคนทุก ๆ กลุ่มเข้ามาให้มีบทบาทในการเมืองแบบที่พรรคตั้งใจ และใช้เป็นนโยบาย/แนวทางที่ได้กล่าวไว้ตั้งแต่แรกได้หรือไม่ เพราะการเมืองแบบ “ประชานิยม” ที่ถูกตีความใหม่ จะสำเร็จได้ก็ต้องประกอบด้วยการมีส่วนร่วมดังกล่าวเป็นสำคัญ⁹⁷ การใช้มวลชนใน “การเคลื่อนไหวทางสังคม” มาเป็นฐานเสียงของพรรคการเมืองในสถาบันทางการเมือง จึงไม่ได้เรื่องง่าย และสามารถเปลี่ยนผ่านได้อย่างลงตัว แม้ว่า การพยายามที่จะเป็น “พรรคลูกผสม” ดังที่ได้กล่าวไป ก็ยังไม่สามารถหาจุดที่สมดุลระหว่างทั้งสองอย่างได้

สุดท้าย จึงอาจต้องกลับไปมองเพียงผลลัพธ์สุดท้าย— โดยที่อาจต้องยอมปิดตาข้างเดียวเพื่อให้ไม่เห็นวิธีการที่ไม่เป็นประชาธิปไตยของการบริหารจัดการ— ของขบวนการประชานิยมแบบซ้ายกึ่งที่ได้กล่าวมาว่าจะสามารถรวบรวมความต้องการของประชาชน ให้ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจนำ และทำให้ประชาธิปไตยหยั่งรากลึกได้หรือไม่ ซึ่งจะได้อภิปรายในหัวข้อถัดไป ว่าพรรคโปเดมอสมีวิธีการในการสร้างคู่ตรงข้ามใหม่ เพื่อนำไปสู่เป้าหมายดังกล่าวได้หรือไม่

3.3 การสร้างคู่ตรงข้าม/ใช้อำนาจนำในการสลายคู่ตรงข้ามเดิม และสร้างคู่ตรงข้ามใหม่ได้อย่างไร

แน่นอนว่าการเมืองนั้นเป็นเรื่องของการจัดป็นสรรอำนาจ ไม่ว่าจะม้ออำนาจในรูปแบบไหน การต่อสู้กันเพื่ออำนาจนั้นยังคงเป็นสาระของการเมือง แต่หากกล่าวถึงการต่อสู้ ก็จะต้องมีคู่ตรงข้าม การนิยามว่าคู่ตรงข้ามคือใครสู้กับใคร จึงเป็นเรื่องสำคัญ ในการเมืองแบบประชานิยม สิ่งที่สำคัญที่สุดอย่างหนึ่งคือการสร้างคู่ตรงข้าม การสร้างแนวหน้า หรือฝ่ายทางการเมืองที่มีลักษณะเป็นพวกเรา ปะทะ พวกเขา (Us versus Them) การเมืองประชานิยมในรูปแบบทั่วไปอาจเป็น คนธรรมดาสามัญ ปะทะ ชนชั้นสูงที่ถืออำนาจ หรือ คนดี ปะทะ คนชั่ว เป็นต้น แต่ในกรณีของพรรคโปเดมอสนั้น เป็น Pablo Iglesias ได้กล่าวว่าคนที่ปล้น “พวกเรา” ไปก็คือ กลุ่มคนรวย (The Rich) ซึ่งไม่ได้จ่ายภาษีมากเท่าที่ควรจะเป็น ซึ่งในปี 2012 ผู้มีรายได้มากกว่า 300,000 ยูโรต่อปีจะต้องจ่ายภาษีในอัตราสูงสุดที่ร้อยละ 52 แต่คนรวยในสเปนไม่มีใครจ่ายถึง ด้วยกลไกภาษีของสเปนที่ทำให้คนรวยเหล่านั้นจ่ายภาษีน้อยลง เช่น ภาษีจากการลงทุนจะเก็บภาษีน้อยกว่าภาษีเงินได้ และมีช่องทางในการเลี่ยงภาษี⁹⁸ ขณะเดียวกันกลุ่มคนจน (The Poor) นั้นต้องจ่ายภาษีในอัตราที่ไม่สัมพันธ์กับรายได้ที่ได้ และกลุ่มคนที่มีรายได้ต่ำกว่า 33,000 ยูโรต่อปี (ประมาณร้อยละ 80 ของประชากร) นั้น มีสัดส่วนในการจ่ายภาษีถึงร้อยละ 27.3 แต่ผู้มีรายได้สูงกว่า 175,000 ยูโรต่อปี (ประมาณร้อยละ 0.4 ของประชากร) มีสัดส่วนในการจ่ายภาษีสรรร้อยละ 16.3⁹⁹

97 Katsambekis and Kioupiolis, *The Populist Radical Left in Europe*, 67.

98 Iglesias, *Politics in a Time of Crisis*.

99 Ibid.

สิ่งเหล่านี้จึงแสดงให้เห็นถึงการจ่ายภาษีที่ไม่ยุติธรรมและความเหลื่อมล้ำระหว่างผู้มีรายได้สูงและต่ำของสเปน ทำให้พรรคโปเดมอสเห็นถึง “ชนชั้นสูงที่เอาเปรียบ” กับ “ประชาชนผู้ที่ถูกเอาเปรียบ” เป็นคู่ตรงข้ามกัน แน่หนอนว่าเมื่อพูดถึงประชาชนที่ถูกเอาเปรียบ จึงไม่ได้มีการแบ่งแยกกว่าเป็นประชาชนกลุ่มใด มีอุดมการณ์ทางการเมืองซ้ายหรือขวา หรือเป็นเพศใด เพราะหากเอารายได้เป็นตัวตั้ง ผู้ที่มีรายได้น้อยทั้งหมดจึงถูกเอาเปรียบจากกลุ่มคนรวย ดังนั้น กลุ่มคนรวยที่เป็นส่วนน้อย แต่ถือครองทรัพย์สินอยู่มาก และยังไม่ได้มีการจ่ายภาษีอย่างเป็นธรรม จึงเป็นคู่ตรงข้ามกับประชาชนผู้ถูกเอาเปรียบ การเปลี่ยนแปลงสู่คู่ตรงข้ามใหม่ ที่ศัตรูของประชาชนคือชนชั้นสูง จึงเรียกได้ว่าเป็น nodal point หรือจุดที่ความหมายใหม่ที่เป็นกระแสหลักของสังคมนั้นกลายมาเป็นความคิดที่ครอบงำ¹⁰⁰ ในสเปน ซึ่งโปเดมอสเชื่อว่าภารกิจของพวกเขาคือการสลาย nodal point เก่า เพื่อให้ความคิดแบบใหม่เข้าครอบงำแทนที่¹⁰¹ เช่น การตีความหมายของชาติใหม่ ที่ไม่ใช่แบบฝ่ายขวาที่มุ่งอนุรักษ์สิ่งต่าง ๆ ให้เป็นแบบเดิม แต่ชาตินั้นหมายถึงสำนึกร่วมของประชาชน ชาติจึงจะขาดประชาชนไม่ได้ และการปกครองโดยประชาชนนั้นก็คือประชาธิปไตยนั่นเอง “ฝ่ายซ้าย” ในที่นี้จึงไม่จำเป็นต้องอยู่ตรงข้ามกับความเป็นชาตินิยม¹⁰² เป็นต้น การสร้างจุดเปลี่ยนที่เป็น nodal point จึงเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างการเมืองแบบประชานิยมในการเอาชนะคู่ตรงข้าม

พรรคโปเดมอสจึงหยิบยกเอาทฤษฎีอำนาจนำ และทฤษฎีประชานิยมฝ่ายซ้ายมาประยุกต์ใช้เป็นยุทธศาสตร์ของพรรคในการเินมองการเมืองของสเปน และรวบรวมประชาชนมาเพื่อเปลี่ยนแปลงให้รัฐมีความเป็นประชาธิปไตยมากขึ้น และสามารถที่จะทำให้ระบบเศรษฐกิจมีความเป็นธรรมกับประชาชนได้มากขึ้น

3.3.1 ซ้าย/ขวา vs ประชาชน/ชนชั้นสูง

การแบ่งขั้วทางการเมืองเป็นซ้ายและขวานั้น ทางพรรคโปเดมอสเห็นว่าเป็นการแบ่งคู่ตรงข้ามแบบเดิม แต่ไม่ได้หมายความว่า พวกเขาปฏิเสธว่าคู่ตรงข้ามแบบซ้ายและขวานั้นไม่มีอีกต่อไป ซึ่งด้าน Errejón ได้อธิบายในบทสนทนาของเขากับของตาล มูฟ ว่า การแบ่งขั้วแบบซ้าย/ขวานั้น แน่หนอนว่ายังมีอยู่ทั่วไปเช่นในยุโรป แต่ไม่ใช่ในกรณีของสเปน ซึ่งหากพยายามจะทำความเข้าใจการเมืองสเปนแล้วใช้กรอบคิดแบบซ้าย/ขวาแล้ว ก็จะไม่มีความเข้าใจ เพราะภูมิทัศน์ทางการเมืองของสเปนนั้นเปลี่ยนไป จุดยืนทางการเมืองของคนไม่ได้หยุดนิ่งอีกต่อไป ไม่ว่าจะเป็นซ้ายหรือขวา และ ความเป็น “ประชาธิปไตย” นั้นถูกขโมยไปโดยกลุ่มคนเพียงเล็กน้อยที่อยู่ด้านบน (oligarch— หรือพวกคณาธิปไตย)¹⁰³ กล่าวคือ ไม่ว่าจะเป็นซ้ายหรือขวา แต่ก็คือประชาชนหรือพลเมือง ที่ถูกขโมยอำนาจจากชนชั้นสูง แนวหน้าทางการเมืองที่ Errejón คิดว่าเป็นคู่ตรงข้ามทางการเมืองใหม่ของสเปนจึงคือประชาชน/ชนชั้นสูง หรือ citizen/casta¹⁰⁴ ซึ่ง casta นั้นตรงกับ caste ในภาษาอังกฤษ ซึ่งหมายถึงวรรณะ หรือฐานะ/สถานภาพทางสังคม ซึ่งหมายถึงผู้ที่มีสถานภาพทางสังคมในชั้นที่สูงกว่าประชาชนทั่วไป (และยังเป็นชื่อที่ได้มาตั้งแต่การเปลี่ยนผ่านสู่ประชาธิปไตยของสเปนในปี 1978 ซึ่งหมายถึงชนชั้นสูงทั้งในแง่ของเศรษฐกิจการเมือง และวัฒนธรรม¹⁰⁵) จุดนี้จึงอาจเปรียบเทียบได้กับ 99% vs 1% ที่เป็นการต่อสู้ระหว่างผู้ที่มี

100 Laclau and Mouffe, *Hegemony and Socialist Strategy*, 112.

101 Errejón and Mouffe, *Podemos*, 40.

102 Ibid., 87.

103 Ibid., 117–19.

104 มีการใช้คำที่แตกต่าง ที่สื่อถึงประชาชนตัวเล็ก มาเป็นคู่ตรงข้ามกับชนชั้นสูงที่เป็นยักษ์ตัวใหญ่ อย่างเช่น new/below/democracy vs old/above/oligarchy ดู Óscar García Agustín and Marco Briziarelli, eds., *Podemos and the New Political Cycle: Left-Wing Populism and Anti-Establishment Politics*, 1st ed. 2018 edition (Palgrave Macmillan, 2017), 53–54.

105 Franzé, ‘The Podemos Discourse’, 52.

และผู้ที่ไม่มี ซึ่งตรงกับลักษณะของประชานิยมทั่วไป ที่เป็นการเคลื่อนไหวของประชาชนธรรมดาตัวเล็ก ๆ ที่ต่อสู้กับยักษ์ตัวใหญ่¹⁰⁶

ซึ่ง Errejón ยังได้เห็นว่า การที่บอกว่าการแบ่งคู่ตรงข้ามซ้าย/ขวา ในสเปนนั้นใช้ไม่ได้ เพราะการที่พรรคสังคมนิยมในสเปนมีอำนาจนำ ก็ไม่ได้ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง และปัญหาที่เป็นผลพวงจากเสรีนิยมใหม่นั้นยังคงเป็นปัญหาอยู่ ในแบบที่ มูฟ เรียกว่าเป็นการเมืองในสภาวะหลังการเมือง และหลังประชาธิปไตย กล่าวคือ ไม่ว่าจะเป็นการเมืองแบบซ้ายหรือขวา ผลลัพธ์ที่ได้ก็ไม่แตกต่างกัน เป็นการเมืองที่ไม่มีการแข่งขันทางนโยบายทางเศรษฐกิจที่ไม่แตกต่างกัน คือดำเนินแนวตามเศรษฐกิจเสรีนิยมใหม่ ที่ทำให้ประชาชนมีความมั่นคงลดลง¹⁰⁷ ดังนั้น ความเป็น “ซ้าย” ดังกล่าวจึงไม่มีความหมายใดในการต่อสู้ พรรคสังคมนิยมดังกล่าวก็ไม่มี ความหมาย เป้าหมายของโปเดมอสจึงไม่ใช่การสร้างแนวหน้าของฝ่ายซ้ายขึ้นมาใหม่ หรือพยายามเป็นฝ่ายซ้ายที่แท้จริง แต่คือการก่อร่างสร้างตัวของ “ประชาชน” ซึ่งเป็นการสร้างเจตจำนงร่วมของพลเมือง ที่จะไปต่อสู้กับชนชั้นสูงเหล่านั้น¹⁰⁸ ซึ่งนั่นก็คือลักษณะทั่วไปที่เห็นได้ชัดของประชานิยมที่เน้นคำว่า “ประชาชน” ในฐานะองค์รวม มากกว่าที่จะเจาะจงไปยังกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง— ไม่ว่าจะเป็นเสรีนิยมกับอนุรักษนิยม ชนชั้นแรงงานกับชนชั้นนายทุน หรือ สงครามระหว่างเพศ— ผู้นำหรือผู้ที่ต้องการความนิยมจึงต้องอ้างถึงความเป็นประชาชนในการเชื่อมโยงเข้ากับ ทุก ๆ อย่างที่จะเสนอ¹⁰⁹ แม้ว่าลาคลาวเองจะเสนอว่า เมื่อรวบรวม/ดึงประชาชนทุกกลุ่มมาอยู่ด้วยกันแล้ว สิ่งที่ได้ จะคืออัตลักษณ์ร่วมของความเป็นประชาชน (popular identity) ที่มีลักษณะเป็นองค์รวม และองค์รวมนี้เอง จะเป็น กลไกในการชิงอำนาจนำให้มาเป็นของประชาชนได้ในที่สุด¹¹⁰ ก็ตาม ประชาชนนั้นก็ยังคงเป็นการรวบและดึงเอา ประชาชนที่แตกต่างหลากหลายเข้ามาอยู่ด้วยกัน เพื่อเป้าหมายบางประการ¹¹¹ ซึ่งในกรณีของโปเดมอสนี้ คือการ ชิงอำนาจนำ เพื่อการเปลี่ยนแปลงสเปนให้เป็นประชาธิปไตยที่แท้จริง

มูฟ ยังได้กล่าวต่อว่าหากเป็นในบริบทของประเทศฝรั่งเศส เราจะไม่สามารถพูดในลักษณะเดียวกันนี้ได้เลย เพราะในฝรั่งเศสนั้น มีขบวนการ “ประชานิยมฝ่ายขวา” ที่เข้มแข็งอยู่ เช่นในกรณีของผู้นำอย่าง Marine Le Pen การอ้างคำว่าประชาชนแบบข้างต้น อาจเป็นการสนับสนุนคู่ตรงข้ามระหว่างประชาชน/ชนชั้นสูง ในอีกความหมาย หนึ่งได้¹¹² ซึ่งก็หมายความว่า ประชาชนทั้งแบบซ้ายและขวาที่ใช้จำนวนประชาชนเป็นหลักในการครองอำนาจนำนั้น

106 Cas Mudde and Cristóbal Rovira Kaltwasser, eds., *Populism in Europe and the Americas: Threat or Corrective for Democracy?*, Reprint edition (Cambridge: Cambridge University Press, 2013), 8–9.

107 Mouffe, *For a Left Populism*, 11–12.

108 Errejón and Mouffe, *Podemos*, 119–20.

109 Mudde and Kaltwasser, *Populism in Europe and the Americas*, 3–7.

110 Laclau, *On Populist Reason*, 69-70,93-96,231-232; Laclau and Mouffe, *Hegemony and Socialist Strategy*, xviii–xix, 176–77, 193.

111 ราวปี ค.ศ. 1977 ได้มีกลุ่ม Combahee River Collective ซึ่งเป็นสมาคมของกลุ่มสตรีนิยมผิวดำเชื้อสายแอฟริกัน-อเมริกัน ที่เคลื่อนไหวในช่วงทศวรรษที่ 1970-80 ซึ่งเป็นกลุ่มที่รวบรวมความต้องการที่จะปลดแอกตัวเองออกจากความกดขี่ต่อเพศ สีดิว และความไม่เท่าเทียมทางเศรษฐกิจจากระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม ซึ่งเป็นการรวมกลุ่มกันของผู้ที่มีอัตลักษณ์ร่วมกันคล้ายกับ แนวคิดที่ลาคลาวและมูฟเสนอซึ่งเป็นการรวมตัวกัน ของกลุ่มที่มีความต้องการที่หลากหลาย แต่ก็ยังคงเป็นการรวมตัวของกลุ่ม อัตลักษณ์หนึ่ง ๆ เท่านั้น กลุ่ม Combahee River Collective ยังได้มีแถลงการณ์ขนาดยาว เกี่ยวกับพันธกิจของกลุ่มและอุดมการณ์ ความเชื่อ ดู The Combahee River Collective, *The Combahee River Collective Statement*, 1977.

112 Errejón and Mouffe, *Podemos*, 120.

มีความเหมือนกันในเชิงยุทธศาสตร์¹¹³ Errejón จึงกล่าวว่าเป็นการต่อสู้ของวาทศิลป์ (rhetorical battle) แต่โปเดมอสมีเป้าหมายในการมีอำนาจนำและอำนาจรัฐ จากประชาชนที่มีความแตกต่างหลากหลาย และส่วนใหญ่เป็นประชาชนที่ไม่ได้ถูกทำให้มีความสำคัญ และพวกเขาเหล่านั้นจึงต้องการทวงคืนความเป็นเจ้าของของสถาบันทางการเมืองต่าง ๆ โปเดมอสจึงถูกสร้างขึ้นจากการมองเห็นว่าคู่ตรงข้ามคือคู่ตรงข้ามระหว่างอะไร และมีเป้าหมายอย่างไร

แน่นอนว่าบริบทในสเปน โปเดมอสพยายามอยู่ในตำแหน่งที่ก้าวข้ามการแบ่งคู่ตรงข้ามแบบซ้ายและขวา แต่การบอกว่าไม่ใช่ฝ่ายซ้ายก็ทำให้ไม่ได้คะแนนเสียงจากฝ่ายก้าวหน้า แต่ Errejón เห็นว่า การแบ่งขั้วทางการเมืองแบบซ้ายและขวา ทำให้คู่ขัดแย้งและคู่ต่อสู้ทางการเมืองไปตกอยู่เพียงที่ประชาชนสองฝ่ายเท่านั้น ดังนั้น เหล่า “ชนชั้นสูง” หรือ *casta* ที่กุมอำนาจที่แท้จริงอยู่ในสังคมจึงไม่เดือดร้อน “ชนชั้นสูง” จึงอาจจัดตัวเองเป็นช้ายกลางหรือขวากลาง เพื่อความคล่องตัวในการอยู่ในฐานะที่สูงกว่า แต่หากเราหันมามองคู่ตรงข้ามใหม่ว่าเป็นคู่ขัดแย้งระหว่าง ประชาชน กับ ชนชั้นสูง ก็จะทำให้พวกเขาอยู่ในตำแหน่งที่รู้ตัวว่าเป็นคู่ขัดแย้งของประชาชนทั้งหมด¹¹⁴ ไม่ว่าจะซ้ายหรือขวา ชนชั้นสูงเหล่านี้จึงเป็นสถานะที่ขัดต่อผลประโยชน์ของประชาชนโดยรวม สิ่งนี้จึงไม่ใช่การสลายคู่ตรงข้ามที่เป็นการเมืองทางเลือกที่สาม (The Third Way)¹¹⁵ หรือสภาวะหลังการเมือง แต่เป็นการสร้างคู่ตรงข้ามใหม่ ที่เป็นคู่ขัดแย้งแนวดิ่ง ระหว่างประชาชน กับชนชั้นสูง ที่ต้องรวบรวมประชาชนในแนวราบ เพื่อสร้างความหมายทางการเมืองแบบใหม่ ภายใต้ความแตกต่าง และเอาชนะชนชั้นสูงเหล่านั้นด้วยเจตจำนงของประชาชนที่แท้จริง

ประชานิยมฝ่ายซ้าย ในแง่หนึ่งจึงเป็นการพยายามทำให้ระดับของความเป็นประชาธิปไตยมากยิ่งขึ้น ในแง่ของความเท่าเทียมและการมีเสรีภาพในทุก ๆ ด้าน และการทำเช่นนั้นจึงต้องการยุทธศาสตร์แบบประชานิยมฝ่ายซ้าย เพราะการมีเพียงแค่วาระหรือความคิดที่ก้าวหน้านั้นไม่เพียงพอที่จะบรรลุเป้าหมายได้ ดังนั้น จึงต้องมีการสร้างคู่ตรงข้ามใหม่ ที่ มูฟ เรียกว่าเป็นคู่ตรงข้ามแบบ agonistic ซึ่งหมายถึงการต่อสู้ที่ไม่จำเป็นต้องเอากันถึงตาย แต่เป็นการต่อสู้กันในสนามทางการเมือง ที่มีกฎกติกา มีแพ้ชนะเสมือนกีฬา คู่ตรงข้ามนั้นจึงจะนำไปสู่การสร้างเจตจำนงร่วมของประชาชน ที่สามารถท้าทายอำนาจของชนชั้นสูงที่เป็นผลผลิตของเสรีนิยมใหม่ได้ มูฟ จึงเห็นว่าประชานิยมฝ่ายซ้าย เป็นทางออกสำหรับการสร้างประชาธิปไตยที่ยั่งยืน จากการถูกทำลายโดยอำนาจของเสรีนิยมใหม่¹¹⁶ ประชานิยมฝ่ายซ้ายนี้จึงทำให้สามารถสร้างแนวทางทางการเมืองที่แตกต่างจากทั้งช้ายกลาง และช้ายสุดโต่งได้ และแน่นอนว่าแตกต่างกับแนวทางประชานิยมฝ่ายขวา¹¹⁷ ที่แม้จะมียุทธศาสตร์ที่คล้ายกัน เพราะในความเห็นของ มูฟ นั้น การเป็นประชานิยมก็เท่ากับเป็นประชาธิปไตย เพราะในแง่มุมมองของประชานิยมคือการสร้างประชาชน หรือมวลชน (*demos*) ดังนั้น ประชานิยมฝ่ายซ้ายคือประชานิยมที่มีเป้าหมายในการสร้างประชาธิปไตยที่ยั่งยืน¹¹⁸

113 เช่นเดียวกับกรณีของ Donald Trump อดีตประธานาธิบดีของสหรัฐอเมริกา ที่มีที่ปรึกษาคนสำคัญ ที่ชื่อว่า Stephen K. Bannon ผู้ซึ่งเป็นผู้วางยุทธศาสตร์ประชานิยมให้กับ Trump และยังได้มีการกล่าวถึงคู่ขัดแย้งในรูปแบบใหม่ คือประชาชนที่ไม่รู้ข้อมูลข่าวสาร กับชนชั้นสูงไม่ว่าจะเป็น ชนชาติ เชื้อชาติ สีผิวหรือเพศใด ซึ่งมีความคล้ายคลึงกับประชานิยมฝ่ายซ้ายในแง่ของการรวบรวมประชาชน ดู Matea Gold et al., 'For Trump Adviser Stephen Bannon, Fiery Populism Followed Life in Elite Circles', *Washington Post*, 19 November 2016, sec. Politics, https://www.washingtonpost.com/politics/for-trump-adviser-stephenbannon-fiery-populism-followed-life-in-elite-circles/2016/11/19/de91ef40-ac57-11e6-977a-1030f822fc35_story.html.

114 Errejón and Mouffe, *Podemos*, 121.

115 Mouffe, *For a Left Populism*, 33.

116 Errejón and Mouffe, *Podemos*, 123–24.

117 *Ibid.*, 126.

118 *Ibid.*, 127.

โปเดมอสจึงต้องมีการดึงคนจากหลายกลุ่ม โดยเฉพาะความเป็นสตรีนิยม หรือจาก ผู้เรียกร้องสิทธิสตรี นักวิทยาศาสตร์ ทหาร ตำรวจ หรือ กลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม¹¹⁹ เพราะนั่นหมายถึงการที่ประชาชนทุกกลุ่มได้สะท้อนความต้องการของตนออกมา ซึ่งนั่นหมายถึง “พลังของประชาธิปไตย”¹²⁰ เป็นพลังที่ประชาชนในแง่ขององค์รวมทั้งหมดได้ถูกแสดงออกมา (represented) ไม่ว่าจะประชาชนกลุ่มใด ชายหรือชาว เป็นกลุ่มอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ หรือทางเพศสภาพ ไม่ว่าจะประกอบอาชีพใด หากพบว่าตนนั้นถูกกดทับโดยกลุ่ม 1% หรือชนชั้นสูงด้านบน ทุกคนคือประชาชนที่ถูกเอาเปรียบเหมือนกัน พลังประชาธิปไตยในแง่นี้จึงเป็นการแจ้งความจำนงของประชาชนในการแสดงความต้องการต่อชนชั้นสูงที่กุมอำนาจอยู่

สิ่งสำคัญที่เป็นยุทธศาสตร์ของประชานิยมฝ่ายซ้าย โดยเฉพาะโปเดมอสจึงเป็น “การประกอบสร้างประชาชน” (construction of a people) เพื่อเป็นการสร้างแนวหน้าทางการเมืองเพื่อที่จะมาต่อสู้กับคู่แข่งของประชาชนผ่านสิ่งที่ลาคลาวและ มูฟ เรียกว่า “ห่วงโซ่แห่งความเท่าเทียม” (chains of equivalence)¹²¹ ที่เป็นการรวบรวมอัตลักษณ์และความต้องการที่หลากหลาย¹²² ของของประชาชนด้วยห่วงโซ่มาร้อยเรียงกันให้เป็นอัตลักษณ์ร่วม (collective identity) หนึ่งเดียว เพื่อที่จะต่อสู้กับคู่แข่งตรงข้ามของประชาชน— ชนชั้นสูงที่กุมอำนาจ— แต่ดังที่ได้กล่าวไปว่าประชาชนนั้นก็มีการให้คุณค่าต่อการเมืองที่แตกต่างกัน การรวมตัวกันเป็นประชาชนดังที่ได้กล่าวไปจึงเป็นส่วนที่สำคัญ แต่การประกอบสร้างของประชาชนนั้นก็อาจนำไปสู่การรวมตัวที่เป็นภัยต่อประชาธิปไตยเอง¹²³ ทั้งนี้ จึงขึ้นอยู่กับคุณค่าของประชาชนที่ถูกประกอบสร้างขึ้น ว่าเป็นคุณค่าที่เป็นประชาธิปไตยหรือไม่ ดังที่ได้กล่าวไป มูฟ เห็นว่า สิ่งที่แตกต่างกันระหว่างประชานิยมฝ่ายซ้ายและขวา จึงอยู่ที่การสร้างห่วงโซ่แห่งความเท่าเทียมนี้¹²⁴

ซึ่งโปเดมอสก็ได้ใช้ห่วงโซ่นี้ ตั้งแต่ขบวนการ 15-M ที่เป็นตัวเริ่มสร้างห่วงโซ่ ประชาชนที่รู้สึกมีความต้องการที่จะเปล่งเสียง ที่ถูกเอาเปรียบ และต้องการเปลี่ยนแปลง จนการก่อตั้งพรรคเพื่อทำให้ห่วงโซ่นั้นเกิดเป็นจุดที่เริ่มไปสู่เป้าหมายที่ชัดเจนมากขึ้น โปเดมอสจึงเป็นตัวนำให้เกิดอัตลักษณ์ร่วมของประชาชน ที่ต้องการให้เกิดการเปลี่ยนแปลง สำหรับ Errejón มองว่าสเปนนั้นได้เดินทางมาถึงจุดที่สามารถประกอบสร้างประชาชน เพื่อสร้างแนวหน้าทางการเมือง และแสดงให้เห็นถึงคู่แข่งตรงข้ามใหม่ได้แล้ว เหลือเพียงแต่การทำให้สิ่งเหล่านี้เป็นเจตจำนงที่จะครองอำนาจนำ และเอาชนะในสนามทางการเมืองเท่านั้น¹²⁵ โปเดมอสจึงมีเป้าหมายที่จะต้องรวมประชาชนเป็นปีกแผ่น เชื่อมประชาชนให้มีเป้าหมายเหมือนกัน เพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงระดับชาติ ซึ่งชาตินั้นก็ไม่ได้เป็นสิ่งที่จะถูกผูกขาดโดยฝ่ายขวาหรือฝ่ายอนุรักษ์นิยมอีกต่อไป โปเดมอสจึงต้องดึงประชาชนจากฝ่ายตรงข้าม หรือประชาชนที่ยังเชื่อในคู่แข่งแบบเดิมเข้ามาให้ได้มากที่สุด เพราะ “เสียงข้างมาก” นั้น จะต้องรวมถึงเสียงของอีกฝ่ายด้วย¹²⁶

119 Fominaya, *Democracy Reloaded*, 253.

120 Errejón and Mouffe, *Podemos*, 140–41.

121 Laclau and Mouffe, *Hegemony and Socialist Strategy*, 127–34.

122 Ernesto Laclau, ‘Populism: What’s in a Name?’, in *Populism and the Mirror of Democracy*, ed. Francisco Panizza (London; New York: Verso, 2005), 37–38.

123 Errejón and Mouffe, *Podemos*, 143–44.

124 Ibid., 144.

125 Ibid., 146.

126 Ibid., 148.

โปเดมอสจึงใช้การสร้างห่วงโซ่ในการเชื่อมโยงประชาชนต่าง ๆ เข้าด้วยกัน ไม่ว่าจะป็นด้วยวิธีการสื่อสารทางตรง ทางการศึกษา ทางวัฒนธรรม เพื่อที่จะสร้างอัตลักษณ์ของชาติสเปนใหม่¹²⁷ เพื่อที่จะเป็นจุดศูนย์รวมของประชาชนที่แท้จริง การรวบรวมประชาชนโดยการใช้ห่วงโซ่ดังกล่าว คือการสร้างแนวร่วม และแนวหน้าทางการเมือง ที่เป็นฝ่ายของประชาชนที่เป็นเสียงส่วนใหญ่ของประเทศ โดยมีโปเดมอสเป็นพรรคการเมืองที่เป็นสถาบัน ที่เป็นตัวแทนของเสียงที่แสดงความต้องการของประชาชนจากเบื้องล่าง

3.3.2 จาก antagonism สู่อgonism

คำว่าคู่ขัดแย้งนั้นในภาษาอังกฤษที่ลาคลาวและ มูฟ ใช้ในงาน *Hegemony* ในปี 1985 (และ 2001 ในฉบับพิมพ์ครั้งที่สอง) จะใช้คำว่า antagonism ซึ่งใช้ในความหมายที่เป็นคู่ขัดแย้งกันในลักษณะของการต่อสู้แย่งชิงอำนาจนำ แม้ว่าในงาน *Hegemony* นั้น คำว่า antagonism จะไม่ได้มีความหมายในเชิงการต่อสู้กันอย่างเอาเป็นเอาตาย หรือต้องรบราฆ่าฟันกัน หากแต่มีความหมายในเชิงการชี้ให้เห็นคู่ตรงข้าม และสร้างแนวหน้าทางการเมือง¹²⁸ เพื่อนำไปสู่ประชาธิปไตยที่ยั่งยืน และการปฏิวัติประชาธิปไตย¹²⁹ อย่างไรก็ตาม antagonism นั้นยังมีนัยของการที่ตัวแสดงทางการเมืองที่เป็นคู่ขัดแย้งกันนั้น ไม่สามารถอยู่ร่วมกันได้ในสนามทางการเมืองหนึ่ง ๆ เพราะความแตกต่างของอัตลักษณ์ซึ่งกันและกัน ไม่ว่าจะป็นเรื่องของความแตกต่างของศาสนา ชาติพันธุ์ หรือเศรษฐกิจ สิ่งเหล่านี้จึงกลายมาเป็นความเป็นการเมืองที่ต่อสู้กันในรูปแบบของคู่ขัดแย้ง นำไปสู่การเมืองแบบ มิตร/ศัตรู ที่จะต้องต่อสู้เพื่อครองอำนาจนำ เพื่อให้อีกฝ่ายนั้นไม่มีพื้นที่และไม่สามารถอยู่ร่วมกันได้¹³⁰ ซึ่งนั่นก็เป็นลักษณะทั่วไปโดยพื้นฐานของการชิงอำนาจนำที่จะต้องพยายามลดทอนตัวตนของคู่ขัดแย้งลงไปให้มากที่สุด

ซึ่งต่างกับ agonism ซึ่งเป็นคำที่ใช้อธิบายคู่ขัดแย้งของ มูฟ ในเวลาต่อมา¹³¹ ซึ่งเป็นแนวคิดที่แสดงให้เห็นถึงความแตกต่างของอัตลักษณ์ของคู่ขัดแย้งทางการเมืองเช่นเดียวกัน แต่ความแตกต่างระหว่างอัตลักษณ์/ตัวแสดงทางการเมืองที่เป็นคู่ขัดแย้งกันในการชิงอำนาจนำนั้น ไม่จำเป็นต้องอยู่ในสถานะที่อยู่ร่วมกันไม่ได้ ดังนั้น agonism นั้นยังคงให้ความชอบธรรมต่อความต้องการของทั้งสองฝ่ายของคู่ขัดแย้ง และยังเปิดโอกาสให้คู่ขัดแย้งสามารถมีจุดร่วมกัน และสามารถเปลี่ยนฝ่ายมาอยู่ด้วยกันได้ ในแง่นี้ การชิงอำนาจนำจึงไม่ขัดต่อหลักการประชาธิปไตยที่ว่าต้องยอมรับฟังเสียงของอีกฝ่าย agonistic politics จึงเป็นการเมืองที่ตั้งอยู่ระหว่างการเมืองแบบสมานฉันท์ (consensualistic politics) กับ การเมืองที่ต้องมีความขัดแย้งแบบ antagonism¹³² กล่าวคือ agonism คือความขัดแย้งที่อยู่ในสนามการแข่งขันทางการเมืองแบบเกมกีฬา (contest in the field) ที่เมื่อแข่งขันกันตามกติกาแล้วก็จับมือกัน แต่ antagonism คือความขัดแย้งที่ต้องสู้กันให้ตายกันไปข้างหนึ่ง (fighting towards death) ซึ่งไม่ได้เปิดโอกาสให้ฝ่ายตรงข้ามได้มีพื้นที่ทางการเมืองต่อไป

ดังนั้น กรอบคิดของ agonism จึงเข้ากันได้ดีกับแนวคิด/ยุทธศาสตร์ประชานิยมฝ่ายซ้ายดังที่ได้กล่าวไป เพราะได้เปิดโอกาสให้คนที่คิดต่างกัน นั้นสามารถเปลี่ยนมาร่วมกับอีกฝ่ายได้ กล่าวคือ การมองว่าประชาชนนั้น

127 Ibid.

128 Laclau and Mouffe, *Hegemony and Socialist Strategy*, 126–27.

129 Ibid., 159

130 Franzé, 'The Podemos Discourse', 51.

131 Mouffe, *On the Political*; Chantal Mouffe, *The Return of the Political* (Verso, 2020); Chantal Mouffe, *Agonistics: Thinking The World Politically*, 1st edition (Verso, 2013); Mouffe, *For a Left Populism*.

132 Franzé, 'The Podemos Discourse', 51–52.

เป็นประชาชนที่ถูกเอาเปรียบ/กดขี่ โดยชนชั้นสูงเหมือนกัน นั้นยังมีองค์ประกอบที่ร่วมกันอยู่ และยังสามารถแสดงให้เห็นว่าประชาชนเหล่านั้นเห็นปัญหาและเปลี่ยนแปลงอยู่ในแนวหน้าทางการเมืองเดียวกัน แม้จะมีความแตกต่างในด้านต่าง ๆ นี่จึงเป็นเหตุที่ มูฟ ยังคงเน้นย้ำเรื่องของการเมืองที่เป็นพหุนิยม¹³³ เพื่อที่จะสามารถดึงประชาชนมาเป็นพวกให้ได้มากที่สุด จึงจะสามารถต่อสู้กับชนชั้นสูงที่ถืออำนาจอยู่ได้ ในแง่นี้ ในทางปฏิบัติความขัดแย้งในรูปแบบ agonism จึงมีความยืดหยุ่นมากกว่า ซึ่งช่วงหลังวิกฤตเศรษฐกิจในปี 2008 ซึ่งเป็นผลกระทบโดยตรงจากความล้มเหลวของการดำเนินนโยบายแบบเสรีนิยมใหม่ จึงต้องหาวิธีที่เป็นปฏิบัตินิยมมากที่สุด

ซึ่งในที่นี้ โปเดมอสจึงให้ความสำคัญกับคู่ตรงข้ามที่เป็น agonism ในช่วงที่ก่อตั้งพรรคมากกว่า เพราะในก่อนหน้าที่โปเดมอสจะเป็นพรรคการเมืองการเคลื่อนไหวของโปเดมอสซึ่งเชื่อว่าการเปลี่ยนผ่านสู่ประชาธิปไตยในปี 1978 นั้น เป็นการเปลี่ยนแปลงสู่ประชาธิปไตยที่ถูกขโมย (hijack) โดยระบอบ '78 ซึ่งเป็นเสมือนการรับไม้ต่อจากรบอบฟรังโก ที่สุดท้าย สเปนก็ยังปกครองด้วยชนชั้นสูงอยู่ดี ประชาธิปไตยจึงจะเกิดได้ก็ต่อเมื่อสเปนนั้นเป็นอิสระต่อระบอบ '78 ดังกล่าว¹³⁴ จากนั้นเมื่อมีรัฐธรรมนูญ การเมืองของสเปนก็กลายเป็นการเมืองที่แบ่งคู่ตรงข้ามแบบชายและขวา จึงทำให้เหล่าชนชั้นสูงที่กุมอำนาจที่แท้จริงยังอยู่ได้โดยไม่มีผลกระทบ โปเดมอสจึงต้องการแสดงให้เห็นถึงปัญหาที่แท้จริงของการเมืองสเปน คือต้องทำให้สเปนเป็นประชาธิปไตยให้มากยิ่งขึ้น อำนาจอธิปไตยจึงต้องเป็นของประชาชน โครงการการเมืองของโปเดมอสจึงคือ การสร้างคู่ตรงข้ามใหม่ระหว่าง ประชาชนและชนชั้นสูง และทำให้ประชาชนมีอำนาจนำเพื่อให้อำนาจเป็นของประชาชนที่แท้จริง¹³⁵ และเป็นการทวงคืนอำนาจจาก “พวกเขา” ซึ่งก็หมายถึงชนชั้นสูงที่เป็นผลผลิตจากรบอบ '87 เป็นต้นมา การเคลื่อนไหวของโปเดมอสตั้งแต่ขบวนการ 15-M จึงเป็นการท้าทายต่อกลุ่มชนชั้นสูงที่เป็นอำนาจเก่า โดยการชุมนุมประท้วงซึ่งเป็นการท้าทายแบบ antagonism ที่พยายามจะเปลี่ยนแปลงระเบียบทางการเมืองของสเปน และทำให้ชุมชนทางการเมืองของสเปนมีความกระตือรือร้นทางการเมืองมากขึ้น¹³⁶

จากนั้นเมื่อก่อตั้งเป็นพรรคการเมืองแล้ว ความขัดแย้งแบบ antagonism ก็ได้เปลี่ยนเป็น agonism ความสัมพันธ์กับคู่ขัดแย้งแบบศัตรูก็ได้เปลี่ยนเป็นการแข่งขันแบบมิตรภาพ โปเดมอสได้มีการปรับตัวเพื่อให้การต่อสู้นั้น สามารถดำรงอยู่ในระเบียบทางการเมืองของสเปนได้มากขึ้น กล่าวคือ จากการเคลื่อนไหวทางสังคมในรูปแบบการชุมนุมประท้วง มาเป็นรูปแบบทางสถาบันทางการเมือง และยังเป็นสถาบันทางการเมืองที่ถูกก่อตั้งในยุคระบอบ '78 อีกด้วย ซึ่ง Javier Franzé ได้เสนอว่าการปรับตัวเข้าสู่ agonism ของโปเดมอสนั้นมี 4 ระยะ คือ

ระยะที่ 1 การยอมรับสถาบันที่ถูกก่อตั้งขึ้นในปี 1978 แม้ว่าจะเป็นการยอมรับความชอบธรรมของการมีอยู่ของสถาบันเหล่านั้น แต่โปเดมอสก็ยังคงต้องการการเปลี่ยนแปลง¹³⁷

ระยะที่ 2 การเปลี่ยนผ่านในปี 2015 –2016 ที่โปเดมอสนั้นได้มีส่วนร่วมในรัฐบาลระดับภูมิภาคของสเปน Iglesias ยังกล่าวว่านี้เป็นการเปลี่ยนผ่านไปสู่สิ่งที่ทันสมัยขึ้น เป็นประชาธิปไตยมากขึ้นของสเปน ที่เป็นผลมาตั้งแต่ขบวนการ 15-M และนอกจากนี้โปเดมอสยังทำได้รับคะแนนมาเป็นอันดับ 3 ของการเลือกตั้งทั่วไปในเดือนธันวาคม 2015 ซึ่งเป็นการทำให้ระบบการเมืองสองพรรคจบลง ประกอบกับการเสนอแก้ไขรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นการประนีประนอม เพื่อให้สถาบันทางการเมืองต่าง ๆ นั้นสามารถเข้ากันได้กับความต้องการของประชาชนเพื่อทวงคืนอำนาจของประชาชน¹³⁸

133 Errejón and Mouffe, *Podemos*, 32, 116, 120–21.

134 Franzé, 'The Podemos Discourse', 55.

135 Ibid., 56.

136 Ibid., 58.

137 Ibid., 61–62.

138 Ibid., 63.

ระยะที่ 3 ในการเลือกตั้งในเดือนมิถุนายน 2016 ที่โปเดมอสได้ความร่วมมือกับ IU ซึ่งไม่ได้มีแนวทางและอุดมการณ์ที่เหมือนกับโปเดมอส แต่การเข้าร่วมเพื่อสร้างแนวหน้าทางการเมืองเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ยังมีการต่อรองเพื่อร่วมรัฐบาลกับพรรค PSOE¹³⁹ ฉะนั้น ความร่วมมือของพรรคในเขตซ้ายของสเปนนี้ จึงเป็นการลดระดับอัตลักษณ์ของตนเองเพื่อร่วมมือเพื่อให้เป้าหมายลุล่วง

ระยะที่ 4 เป็นการจบสงคราม ซึ่งเข้าสู่ภาวะ agonism ที่มากที่สุด มีการอภิปรายกันในพรรคเพื่อประนีประนอมกันดังที่ได้กล่าวไป และปรับขบวนพรรคให้สามารถดึงและรวบรวมประชาชนกลุ่มต่าง ๆ ให้เข้ามาอยู่ในแนวหน้าได้มากขึ้น และแน่นอนว่า เมื่อต้องการละทิ้งคู่ตรงข้ามเก่าแบบซ้ายและขวาไป เพื่อมาเป็นคู่ตรงข้ามแบบบนและล่าง อัตลักษณ์ของโปเดมอสจึงไม่ใช่สังคมนิยมประชาธิปไตย หรือประชานิยมฝ่ายซ้าย แต่เป็นเพียงแค่ “ประชานิยม” เท่านั้น¹⁴⁰

จะเห็นได้ว่า ระหว่างทางที่โปเดมอสได้เดินทางมาตั้งแต่ก่อนตั้งพรรคจนถึงปัจจุบัน หากมองในแง่ของการสร้างคู่ตรงข้ามที่มีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ประนีประนอมมากขึ้น จะเห็นได้ว่า การพยายามที่จะทำการเปลี่ยนแปลงนั้นจะต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายฝ่าย ทั้งในส่วนของภาคประชาชนที่เป็นฐานเสียงเองและเกมการเมืองในสภา จึงเป็นธรรมดาที่จะต้องลดระดับของความสุดขั้วในอุดมการณ์ลงไป แต่ในขณะเดียวกันก็อาจทำให้สูญเสียฐานเสียงของประชาชนที่เคยเป็นผู้สนับสนุนมาก่อน การเป็นพรรคการเมืองลูกผสมจึงต้องรักษาสมดุลในส่วนนี้ การเลือกที่จะสร้างคู่ขัดแย้งใหม่ในรูปแบบล่างและบน หรือประชาชนและชนชั้นสูงดังกล่าวจึงต้องมีความเป็นความขัดแย้งแบบ agonism ซึ่งเปิดโอกาสให้คนที่อยู่ในอีกฟากฝั่งหนึ่งของคู่ขัดแย้งนั้นสามารถเปลี่ยนมาอยู่ในฟากฝั่งของประชาชนได้ คู่ขัดแย้งที่จำเป็นต่อการสร้างแนวหน้าของประชาชนคือคู่ขัดแย้งที่ไม่ได้สู้กันเพื่อกำจัดอีกฝ่ายหนึ่งให้สิ้นซาก แต่เป็นการเปิดโอกาสให้ฝ่ายตรงข้ามสามารถเรียนรู้ และตัดสินใจและพิจารณา และสามารถเปลี่ยนมาเป็นมิตรได้ในที่สุด

3.4 บทสรุปและบทเรียนจากโปเดมอส

แม้ว่าพรรคโปเดมอสของสเปนนั้น ได้นำแนวคิดประชานิยมฝ่ายซ้าย มาปรับใช้ในเชิงยุทธศาสตร์ ตั้งแต่การทำให้ประชาชนตื่นตัวกับการเมือง การสร้างฐานความนิยมจากประชาชน และก่อตั้งเป็นพรรคการเมืองเมื่อสถานการณ์สุกงอม เพื่อบรรลุเป้าหมายของการสร้างประชาธิปไตยที่ยั่งยืน แต่ก็สุดท้ายโปเดมอสนั้นไม่ได้ให้ความสำคัญของการเป็นฝ่ายซ้ายมากเท่าใด เพราะโปเดมอสเชื่อว่าการใช้นามว่าฝ่ายซ้ายนั้นจะทำให้การสร้างคู่ตรงข้ามใหม่นั้น ตกลงไปอยู่ในวังวนของความขัดแย้งเก่า หรือคู่ขัดแย้งแบบซ้าย/ขวา สิ่งที่โปเดมอสเชื่อคือการคู่ขัดแย้งแบบบน/ล่าง หรือประชาชน/ชนชั้นสูง ซึ่งเป็นคู่ขัดแย้งที่เป็นคู่ขัดแย้งที่แท้จริงในบริบททางการเมืองของสเปน หลังจากการเปลี่ยนแปลงการปกครองและได้รัฐธรรมนูญในปี 1978 สเปนยังไม่เป็นประชาธิปไตยที่แท้จริง ดังนั้น ภารกิจที่โปเดมอสเชื่อว่าสำคัญกว่า คือ โครงการครองอำนาจนำทางการเมืองของสเปน และทำให้ประชาธิปไตยยั่งยืนรากลึกในสังคมสเปน เพียงแต่อาศัยทฤษฎีของลาคลาว และ มูฟเท่านั้น

แต่เมื่อลงมือใช้ทฤษฎีดังกล่าวในการปฏิบัติ ก็พบว่ามีปัญหามากมายที่ในทางปฏิบัตินั้นไม่สามารถจะให้ผลลัพธ์ได้ตามที่ทฤษฎีคาดหวัง อีกทั้งการเปลี่ยนแปลงจากการเคลื่อนไหวทางสังคม ในรูปแบบต่าง ๆ มาเป็นการเคลื่อนไหวในรูปแบบสถาบันทางการเมืองอย่างพรรคการเมือง ในรูปแบบพรรคการเมืองลูกผสมนั้นก็พบปัญหาทั้งภายในและภายนอก กล่าวคือ ภายในการจัดการภายในพรรค ซึ่งมีรูปแบบในแบบขององค์กร

139 Ibid., 64.

140 Ibid., 65.

ซึ่งมีลำดับชั้นในการบริหาร แต่ไม่สอดคล้องกับความเป็นประชาธิปไตยในแบบที่พรรคนี้ชูเป็นแนวทางนโยบาย และปัญหาภายนอกอย่างผลการเลือกตั้งที่ไม่ได้เป็นที่พอใจ และยังไม่สามารถเข้าสู่อำนาจรัฐ และครองอำนาจนำได้จริง ซึ่งแม้ว่าการเกิดขึ้นของโปเดมอสจะเป็นปรากฏการณ์ที่ทำให้ระบบการเมืองแบบสองพรรคใหญ่ครอบงำของสเปนนั้นจบลง แต่การขึ้นมาได้เป็นพรรคอันดับที่สามของโปเดมอสกลับไม่ได้ทำให้โปเดมอสและอุดมการณ์ที่ต้องการทำให้ประชาธิปไตยหยั่งรากลึกเป็นประชาธิปไตยที่แท้จริงนั้น เกิดขึ้นได้ แม้ว่าโปเดมอสจะมีการจัดเวทีเพื่อระดมความเห็นและเพิ่มการมีส่วนร่วมของสมาชิกพรรคและประชาชนทั่วไป ก็ไม่ได้ทำให้ได้คะแนนเสียงเพิ่มขึ้นในการเลือกตั้งครั้งต่อมาในปี 2019 จึงต้องประนีประนอมกับพรรคที่เข้าร่วมการเป็นรัฐบาล แต่แม้ว่าการได้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของอำนาจรัฐของโปเดมอสจะช่วยให้เข้าถึงอำนาจรัฐได้บางส่วน แต่ก็ต้องแลกมาด้วยการยอมสละความเข้มข้นของอุดมการณ์ที่ได้สร้างไว้มาก่อน ประกอบกับสมาชิกผู้ก่อตั้งได้ทยอยลาออกกันไป ทั้งด้วยอุดมการณ์ที่เข้ากันไม่ได้เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงในพรรค และจากคะแนนที่ได้ 44 น้อยลงจากการเลือกตั้ง อาจทำให้พรรคการเมืองอย่างโปเดมอสกลายเป็นพรรค “ธรรมดา”¹⁴¹ ซึ่งไม่ได้มีเนื้อหาและยุทธศาสตร์แบบประชานิยมฝ่ายซ้ายอีกต่อไป

อย่างไรก็ตาม กรณีศึกษาพรรคโปเดมอสในสเปนได้แสดงให้เห็นว่า การดึงและรวบรวมประชาชนเพื่อสร้างแนวหน้าทางการเมืองโดยประชาชน เพื่อการเปลี่ยนแปลงการเมืองโดยการครองอำนาจนำของประชาชนนั้นสามารถทำได้ และขบวนการเคลื่อนไหว การปรับตัว จากการสร้างฐานเสียงจากการเคลื่อนไหวทางสังคม จนถึง การก่อตั้งพรรคการเมือง แสดงให้เห็นความเคลื่อนไหวของกระบวนการก่อสร้างของประชาชนนั้นเกิดขึ้นได้จริง แต่การทำให้สำเร็จนั้น ยังคงต้องใช้เวลาในการสร้างฐานของประชาชนมากกว่านี้ และขณะเดียวกัน ตัวของพรรคเองก็ยังคงพิสูจน์ตัวเองว่าจะสามารถประคับประคองทั้งอุดมการณ์ รักษาทั้งฐานเสียง และรักษาสถานภาพในการเป็นสถาบันทางการเมืองได้หรือไม่ เพราะการปรับเปลี่ยนรูปแบบจากขบวนการที่มีความเป็นอิสระ เข้ามาสู่การเมืองในระบบที่มีโครงสร้างชัดเจนนั้น ย่อมมีความไม่ลงรอยกันของการบริหารจัดการ โจทย์ที่สำคัญที่สุดอย่างหนึ่งของโปเดมอสก็คือจะประสานร้อยร้าวระหว่างประชาชนกับพรรคได้อย่างไร จึงจะเป็นพรรคการเมืองที่เป็นเครื่องมือที่จะเชื่อมประชาชนกับอำนาจนำอย่างแท้จริง

141 Arthur Borriello, 'Spanish Left Populism Is Dead, Long Live Spanish Left Populism?', *Populism in Action* (blog), 21 June 2021, <https://more.bham.ac.uk/populism-in-action/2021/06/21/spanish-left-populism-is-deadlong-live-spanish-left-populism/>.

บทที่ 4

กรณีพรรคซิริซ่า (Syriza) ในประเทศกรีซ

ในประเทศกรีซนั้นมิมีวิกฤตทางเศรษฐกิจครั้งใหญ่และยาวนานในช่วงทศวรรษที่ 2010 และแน่นอนว่าได้รับผลกระทบจากวิกฤตเศรษฐกิจโลกตั้งแต่ปี 2008 เป็นต้นมา ซึ่งคล้ายกับกรณีของสเปน ในแง่ที่มีปรากฏการณ์ของการเคลื่อนไหวทางสังคมในรูปแบบต่าง ๆ รวมถึงการประชุมประท้วง ก่อนที่จะเกิดพรรคการเมืองที่เป็นสถาบันทางการเมืองขึ้นเพื่อเป็นตัวแทนเสียงของประชาชนที่แสดงความต้องการ ซึ่งพรรคซิริซ่านั้น เป็นพรรคการเมืองที่ก่อตั้งขึ้นในปี 2004 ซึ่งเกิดก่อนวิกฤตทางเศรษฐกิจ และการเคลื่อนไหวทางการเมืองของประชาชนครั้งใหญ่ในช่วงต้นทศวรรษ 2010 แต่พรรคซิริซ่าในฐานะพรรคฝ่ายซ้ายก็เป็นพรรคการเมืองที่ใช้ยุทธศาสตร์แบบประชานิยมฝ่ายซ้าย ที่แสดงตัวเป็นตัวแทนของประชาชนในการต่อสู้กับนโยบายทางเศรษฐกิจและการเมืองแบบเสรีนิยมใหม่ นโยบายรัดเข็มขัดลดต้นทุนของรัฐ และสามารถเข้าสู่อำนาจได้ในปี 2015 ซึ่งถือเป็นการปรากฏการณ์ประชานิยมฝ่ายซ้ายที่คู่ขนานไปกับพรรคโปเดมอสในสเปนในปี 2015 – 2016 ด้วยเช่นกัน

ซึ่งในบทนี้จะกล่าวถึง พัฒนาการและบทบาทของพรรคซิริซ่า ท่ามกลางวิกฤตเศรษฐกิจที่ประชาชนต้องการการเปลี่ยนแปลง การสร้าง nodal point และการใช้ยุทธศาสตร์แบบประชานิยมฝ่ายซ้ายในการรวบรวมประชาชน จนชนะเลือกตั้งได้จัดตั้งรัฐบาลในปี 2015 และเปลี่ยนภูมิทัศน์ทางการเมืองของกรีซในการยอมรับนโยบายของฝ่ายซ้ายสุดโต่ง ซึ่งด้วยสถานการณ์ทั้งหมดนำไปสู่การเกิดขึ้นของปรากฏการณ์ประชานิยมฝ่ายซ้ายที่เป็นกรณีตัวอย่างของโลก โดยจะเริ่มพิจารณาจากบริบททางการเมืองของกรีซ ในช่วงที่เกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ เนื่องจากเป็นช่วงที่ประชาชนนั้นตื่นตัวทางการเมืองและเกิดการเคลื่อนไหวทางการเมืองครั้งใหญ่จากนั้นจึงพิจารณา การตอบรับของพรรคซิริซ่าต่อวิกฤต ที่ทำให้ประชาชนเชื่อมั่นว่าสามารถเป็นตัวแทนในการเข้าสู่อำนาจได้ และขณะเดียวกันก็ยังคงให้ประชาชนมีบทบาทในฐานะเจ้าของอำนาจอธิปไตยอยู่ได้ที่ทำให้ซิริซ่ายังคงเป็นพรรคประชานิยมอยู่ได้

4.1 บริบททางการเมืองของกรีซช่วงเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ

พรรคซิริซ่า (Syriza: ΣΥΡΙΖΑ) นั้นก่อตั้งเมื่อปี 2004 ซึ่งเป็นพรรคกลุ่มฝ่ายซ้าย ที่เป็นสถาบันทางการเมืองที่เป็นตัวแทนขององค์กรฝ่ายซ้ายต่าง ๆ ซึ่งประกอบด้วยผู้ที่มีอุดมการณ์ตั้งแต่ซ้ายสุดโต่ง นักกิจกรรมฝ่ายขวาเล็กน้อย ลัทธิทรอตสกี (Trotskyism) และลัทธิเหมา (Maoism)¹⁴² ซึ่งเป็นแนวหน้าทางการเมืองที่ค่อนข้างมีความแตกต่างอย่างมาก แต่ก็ทำให้ซิริซ่ามีความนิยมเพิ่มมากขึ้นหลังจากเกิดวิกฤตทางเศรษฐกิจ วิกฤตทางเศรษฐกิจจึงมีความสำคัญต่อการเติบโตของซิริซ่า เนื่องจากก่อนหน้านั้น ซิริซ่าเป็นเพียงพรรคเล็ก ที่ได้ที่นั่งในสภาเพียง 13 ที่นั่งจาก 300 ที่นั่งในปี 2009 สู่ 149 ที่นั่งในปี 2015 อะไรคือสิ่งที่ทำให้ประชาชนนั้นหันมานิยมพรรคซิริซ่าที่ก่อตั้งก่อนเกิดเหตุการณ์วิกฤตเศรษฐกิจ และการชุมนุมประท้วงครั้งใหญ่ ที่เรียกว่า *aganaktismenoi* หรือ 'squares movement' ที่เกิดขึ้นพร้อม ๆ กันกับการชุมนุมประท้วงที่มีลักษณะเดียวกัน และมีชื่อเรียกร้อง

142 Giorgos Katsambekis, 'The Populist Radical Left in Greece: Syriza in Opposition and in Power', in *The Populist Radical Left in Europe*, ed. Giorgos Katsambekis and Alexandros Kioupiolis, Routledge Advances in European Politics (London; New York: Routledge, 2019), 23.

คล้ายกันทั่วโลกในปี 2011 ซึ่งอาจแตกต่างกับกรณีของโปเดมอสที่แม้จะมีเค้ามุก่อนการประชุม แต่ก็ตั้งพรรคหลังจากมีการเรียกร้องครั้งใหญ่ของประชาชน การจะทำความเข้าใจบริบททางการเมืองในส่วนนี้ จึงต้องเข้าใจว่าการใช้การสื่อสารทางการเมืองของพรรคการเมืองต่าง ๆ ในช่วงที่มีบริบททางการเมืองของกรีซหลังวิกฤตนั้นแตกต่างกันอย่างไร

แม้ว่าการเมืองของกรีซนั้นจะมีรากฐานมาจากระบบประชาธิปไตยโดยตรง แต่ในปัจจุบันระบบการเมืองของกรีซนั้นเป็นการปกครองในระบอบประชาธิปไตยแบบตัวแทนที่เป็นสาธารณรัฐ กล่าวคือ มีประธานาธิบดีมาจากการเลือกของรัฐสภา ซึ่งรัฐสภานั้นก็มาจากการเลือกตั้งของประชาชน ประธานาธิบดีมีอำนาจในการแต่งตั้งนายกรัฐมนตรี และรัฐมนตรีอย่างเป็นทางการ ซึ่งทั้งนี้ขึ้นอยู่กับเสียงของตัวแทนในสภา ซึ่งมาจากพรรคการเมืองนั่นเอง ซึ่งกรีซนั้นเป็นระบบการเมืองที่มีหลายพรรค หลังจากการเปลี่ยนผ่านมาสู่ประชาธิปไตยในปี 1974 นั้นกรีซได้ถูกปกครองโดยพรรคการเมืองที่สลับกันระหว่างขบวนการกลางและซ้ายกลางอยู่เสมอ ความเป็นการเมืองจึงไม่ได้มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงมากนัก นอกจากนั้นยังเป็นการสลับเข้าไปมาในการดำรงตำแหน่งรัฐบาล ระหว่างพรรคฝ่ายขบวนการกลางอย่าง ND (New Democracy) กับพรรคที่มีลักษณะเป็นซ้ายกลางอย่าง PASOK (Panhellenic Socialist Movement) ขณะที่การเวลาผ่านไปจากทศวรรษ 1990 พรรคทั้งสองได้ลดความชัดเจนในการเป็นซ้าย/ขวา เกิดสภาวะการเมืองในทางเลือกที่สาม คือไม่ได้มุ่งเน้นหลักการหรืออุดมการณ์ทางการเมือง เพียงแต่มุ่งเน้นเศรษฐกิจที่ดีสำหรับทุกคนเท่านั้น ดังที่ได้กล่าวไปข้างต้น อีกทั้งยังสลับกันขึ้นสู่อำนาจ ไม่ว่าจะเป็นการอยู่ในอำนาจแบบพรรคเดียว หรือรัฐบาลผสม เรื่อยมาจนถึงปี 2015¹⁴³

แน่นอนว่า “ความเป็นการเมือง” นั้นถูกทำให้ลดลง ในแง่ของการต่อสู้แย่งชิง ซึ่งเป็นเรื่องปกติสำหรับสังคมที่เข้าสู่สภาวะความเป็นประชาธิปไตย หรือสภาวะที่เรียกได้ว่า “ประชาธิปไตยได้ตั้งมั่นแล้ว” เพราะหลังจากกรีซได้เปลี่ยนผ่านมาเป็นประชาธิปไตยในปี 1974 การเปลี่ยนผ่านอำนาจอธิปไตยนั้นเป็นไปอย่างสันติและตามกติกาดำเนินการตามรัฐธรรมนูญได้ระบุนไว้ ซึ่งหากมองดูผิวเผิน การเมืองของกรีซนั้นอยู่ในเกณฑ์ที่เป็นประชาธิปไตยตั้งแต่นั้นมา หากแต่แนวคิด “ประชานิยมฝ่ายซ้าย” นั้น ตั้งอยู่บนสมมติฐานที่ว่า ความเป็นประชาธิปไตยในแบบที่มีเพียงการเลือกตั้งและเปลี่ยนรัฐบาลนั้นยังไม่เพียงพอ เพราะ การเมืองที่ไม่มี “ความเป็นการเมือง” นั้น เป็นการเมืองที่ไม่จริง เพราะผลลัพธ์ของการเมืองดังกล่าวไม่ได้มีการเปลี่ยนแปลงแม้ว่าอำนาจจะเปลี่ยนแปลง ประชานิยมฝ่ายซ้ายจึงต้องการเสนอ “ประชาธิปไตยที่ยั่งยืน” ลงไป เพื่อให้สภาวะที่เป็นประชาธิปไตยมากกว่าเดิม ซึ่งกรีซเป็นกรณีหนึ่งที่ตรงตามสมมติฐานดังกล่าว เมื่อปัญหาเริ่มใหญ่ขึ้นในวิกฤตเศรษฐกิจ

ปัญหาเริ่มเห็นได้ชัดจากวิกฤตเศรษฐกิจปี 2008 ที่ทำให้ประชาชนนั้นเดือดร้อนอย่างจริงจัง พรรค PASOK โยการนำของ George Papandreou จึงชนะการเลือกตั้งด้วยคำมั่นสัญญาที่จะแก้ปัญหาเศรษฐกิจของกรีซในปี 2009 การใช้นโยบายที่มีลักษณะเป็นฝ่ายซ้าย หรือเป็นแบบชุมชนนิยม (communitarianism) มากขึ้น เช่น การพยายามแจกจ่ายทรัพยากรและความมั่งคั่งให้มีความยุติธรรมมากขึ้น การเก็บภาษีที่เป็นทำ เพื่อให้ผลประโยชน์กับคนชั้นกลางและชั้นล่างของสังคม นอกจากนี้ยังมีนโยบายเพื่อเพิ่มการมีส่วนร่วมของประชาชน นโยบายสีเขียว หรือนโยบายการบริหารด้วยอิเล็กทรอนิกส์ (electronic governance) แต่แล้วเมื่อ PASOK ได้เข้าสู่อำนาจโดยการเป็นรัฐบาลจริง การบริหารกลับกลายเป็นตรงกันข้าม คือ ได้มีการเซ็นข้อตกลงฉุกเฉิน (memorandum) กับสหภาพยุโรปและกองทุนสำรองระหว่างประเทศ (International Monetary Fund: IMF) ซึ่งรายละเอียดของข้อตกลงนั้น เป็นการใช้นโยบายรัดเข็มขัดและเข้มงวดทางเศรษฐกิจ ในแนวทางที่ค่อนข้างไปทางเสรีนิยมใหม่

ทำให้ PASOK นั้นเสียคะแนนนิยม แต่ก็ยังสามารถรวบรวมเสียงส่วนมากไว้ได้ ทำให้เกิดความโกรธของประชาชนกรีกจำนวนมาก จนเกิดแรงกดดันจนทำให้รัฐบาลอยู่ไม่ได้ Papandreou จึงต้องลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ทำให้ต้องเปิดทางร่วมรัฐบาลกับพรรค ND และพรรค LAOS (Popular Orthodox Rally) ซึ่งเป็นพรรคฝ่ายขวาสุดโต่งขนาดเล็ก ในปี 2011 โดยมี Lucas Papademos ผู้ที่ไม่ได้เป็นสมาชิกรัฐสภา ได้รับการแต่งตั้งเป็นนายกรัฐมนตรี¹⁴⁴ แน่ใจว่าระหว่างนี้ได้เกิดการชุมนุมประท้วงใหญ่ในนามของ *aganaktismenoi* หรือ 'squares movement' ที่เป็นการรวมกลุ่มของผู้ไม่พอใจในนโยบายรัดเข็มขัดดังกล่าว คล้ายกับกรณีของสเปน จึงทำให้รัฐบาลต้องเผชิญกับความยากลำบากเป็นอย่างมาก

ซึ่งการชุมนุม 'squares movement' นั้นเกิดขึ้นหลังจากการชุมนุมใหญ่ *indignados* ในสเปนเพียงไม่กี่วัน จึงกล่าวได้ว่าเป็นการชุมนุมในลักษณะเดียวกัน ที่มีข้อเรียกร้องคล้ายกันในเวลาพร้อม ๆ กัน นอกจากนี้ ยังมีโครงสร้างของผู้เข้าชุมนุมที่คล้ายกัน คือเป็นมวลชนกลุ่มรากหญ้าที่รวมตัวกันแบบฉับพลัน โดยทราบจากสื่อที่นำเสนอข่าว เพื่อต่อต้านนโยบายรัดเข็มขัด การเรียกร้องนั้นเป็นไปในนามของ "ประชาชน" ที่ถูก "ชนชั้นสูง" หรือชนชั้นนำผู้มีอำนาจนั้นหักหลัง ในการที่ทำให้เศรษฐกิจของกรีซนั้นพังทลายลง จึงเป็นการแสดงออกถึงความไม่พอใจและโกรธแค้นในการบริหารจัดการรัฐในวงกว้าง ทำให้เกิดการตั้งคำถามกับระบบสองพรรคในกรีซ ว่าระบบการเมืองแบบดั้งเดิมที่เป็นอยู่นี้ ทำให้ประเทศเกิดวิกฤตดังกล่าว และยังทำให้ประชาชนเลิกศรัทธาในการเมืองระบบรัฐสภา และสถาบันทางการเมืองและสถาบันทางสังคมต่าง ๆ เช่น สหภาพแรงงาน เป็นต้น การชุมนุมนี้จึงเป็นการสะท้อนถึงวิกฤตของความชอบธรรมของระบบการเมืองของกรีซทั้งระบบ¹⁴⁵

ดังนั้น การชุมนุมที่มีข้อเรียกร้อง/ข้อเสนอที่ปฏิเสธระบบการเมืองแบบรัฐสภา และสถาบันทางการเมือง ย่อมยืนอยู่ตรงข้ามกับพรรคการเมืองที่เป็นสถาบันทางการเมืองที่สำคัญอย่างหนึ่ง เนื่องจากความหมดศรัทธาและไม่เชื่อว่าการเมืองแบบตัวแทนจะสามารถตอบโจทย์ ช้ำยังนำพาประเทศไปสู่วิกฤตมากกว่าเดิม แต่พรรคชิริซ่านั้นยังเป็นพลังจากสถาบันรัฐสภาเพียงพรรคเดียวที่สนับสนุนการเคลื่อนไหว 'square' อย่างเปิดเผย¹⁴⁶ ซึ่งในจุดนี้เอง ทำให้ชิริซ่านั้นพยายามประพฤติตัวเป็นพรรคการเมืองลูกผสม ที่พยายามจะขับเคลื่อนการเมืองในสภาและการเมืองในท้องถนนไปด้วยกัน เพื่อบรรลุเป้าหมายทางการเมือง ด้วยยุทธศาสตร์แบบประชานิยม โดยการใช้ความต้องการของประชาชนเป็นแรงผลักดันในการได้รับความนิยม เพื่อใช้ประชานิยมเป็นกลไกในการสร้างประชาธิปไตย ในแง่ที่เป็นประชานิยมแบบควรววม (inclusionary populism) ไม่ใช่เป็นประชานิยมแบบแบ่งแยก (exclusionary populism) ที่สร้างศัตรูแบบประชานิยมฝ่ายขวา¹⁴⁷ และสร้างความเชื่อมั่นในระบบรัฐสภาอีกครั้ง

4.2 การพัฒนาเป็นพรรคการเมืองที่มีลักษณะเป็นประชานิยมฝ่ายซ้าย

แรกเริ่มเดิมที พรรคชิริซ่าได้ก่อตั้งในปี 2004 ภายใต้การรวมกลุ่มของพรรคการเมืองและกลุ่มการเมืองนอกสภาที่เป็นฝ่ายซ้าย ซึ่งแรกเริ่มนั้นคือกลุ่ม Coalition of Left, Movements and Ecology (SYN) ซึ่งต่อมาได้ทำการเปลี่ยนแปลงภาพลักษณ์ของตนเองเพื่อปรับตัวให้ออกห่างจากความเป็น Eurocommunism เพื่อสร้างภาพลักษณ์ใหม่ที่เป็นซ้ายสุดขั้ว และสนับสนุนการเคลื่อนไหวที่ต่อต้านเสรีนิยมใหม่ ซึ่งตลอดเวลาที่ผ่านมา

144 Ibid.

145 Ibid., 25.

146 Ibid.

147 Grigoris Markou, 'The Rise of Inclusionary Populism in Europe: The Case of SYRIZA', *Contemporary South-eastern Europe* 4, no. 1 (2017): 54–55.

ในช่วงปี 2004 เป็นต้นมานั้น SYN ก็ได้มีส่วนร่วมในการต่อสู้ที่เชื่อมโยงกับกลุ่มคนอายุน้อย หรือคนรุ่นใหม่ ในยุคสมัยนั้น ซึ่งการเคลื่อนไหวและอุดมการณ์นั้นมีลักษณะต่อต้านขบวนการโลกาภิวัตน์ การสนับสนุน การชุมนุมประท้วงการออกนอกระบบของมหาวิทยาลัยโดยนักศึกษาในปี 2006 - 2007 หรือการชุมนุมลุกฮือของคนรุ่นใหม่ต่อต้านเผด็จการอำนาจนิยมในปี 2008 ซึ่งมีการเสียชีวิตของเด็กอายุเพียง 15 ปี โดยฝีมือของเจ้าหน้าที่ตำรวจกลางกรุงเอเธนส์¹⁴⁸ สิ่งเหล่านี้จึงเป็นยุทธศาสตร์ของซิริซ่าตั้งแต่การพัฒนาก่อตัวของพรรค จนถึง การเกิดวิกฤตเศรษฐกิจ และการชุมนุมใหญ่ในปี 2011 ในการเชื่อมโยงตัวของพรรคพรรคกับผู้ที่ได้รับผลกระทบ จากเสรีนิยมใหม่ ไม่ว่าจะอยู่ในชนชั้น หรือสถานภาพทางสังคมใด ๆ นอกจากนี้ ยังมีสมาชิกของซิริซ่าเข้าร่วม ในการเคลื่อนไหวต่าง ๆ ด้วย¹⁴⁹ การปรับตัวที่ค่อนข้างยืดหยุ่นของซิริซ่าจึงทำให้พรรคสามารถสอดแทรกเข้าไป อยู่ในการต่อสู้ของประชาชนได้โดยไม่มีข้อจำกัด จึงทำให้ซิริซ่าเป็นพรรคการเมืองข้ามชนชั้น ที่ไม่ได้ยึดติดว่า ต้องเป็นพรรคการเมืองของชนชั้นนายทุนหรือชนชั้นแรงงาน ตามการแบ่งขั้วตรงตามเดิมของฝ่ายซ้ายแบบ มาร์กซิสม์ หากแต่เป็นการพุ่งไปที่กลุ่มเป้าหมายที่เป็นประชาชนในทุก ๆ ชนชั้นและสถานภาพ อีกทั้งยังพยายาม ให้การเคลื่อนไหวทางสังคมต่าง ๆ เป็นตัวชี้นำพรรค มากกว่าจะเป็นการใช้พรรคนำมวลชน ดังนั้น สิ่งที่ซิริซ่าทำ คือการดึงความสนใจให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้น จากนั้นจึงปรากฏตัวในพื้นที่ทางการเมือง ทั้งในสภาและในสื่อเพื่อให้เกิดความรู้จักมักคุ้น และสุดท้ายจึงเป็นการเกาะกระแสไปกับปัญหาวิกฤต เพื่อสร้าง บทบาทในการเสนอแนวทางแก้ไขปัญหา และหวังผลในการชนะการเลือกตั้ง¹⁵⁰

ความพยายามของซิริซ่าจึงเป็นการพยายามสร้างขั้วทางการเมือง (polarisation) ขึ้นอีกครั้งในสังคมกรีก เนื่องจากการเมืองในสังคมกรีกตั้งแต่ปี 1974 มานั้น อยู่ในสภาวะที่หยุดนิ่งทางการเมือง หรือเป็นสภาวะ หลังการเมือง และหลังประชาธิปไตยในคำของ มูฟ ที่ไม่ว่าจะเปลี่ยนแปลงรัฐบาลด้วยการเลือกตั้งอย่างไร แต่ สุดท้ายผลลัพธ์ที่ได้ก็ไม่ต่างกัน คือต้องยอมรับการขยายตัวและการครองอำนาจนำของเสรีนิยมใหม่ ไม่ว่าจะ ใช้การเข้าสู่อำนาจแบบประชาธิปไตยแบบตัวแทนหรือไม่ก็ตาม ความชอบธรรมที่อ้างถึงของรัฐมักเป็นการกล่าวถึง การทำเศรษฐกิจให้ดี ซึ่ง Grigoris Markou ได้เสนอว่า การเมืองกรีกร่วมสมัยนั้นกลายเป็นฉันทามติของสภาวะ ที่เป็นการเมืองแบบหลังประชาธิปไตย ที่สถาปนาการเมืองแบบ “อยู่ตรงกลาง” โดยมีความร่วมมือของสองพรรค (คือ ND และ PASOK) และองคาพยพของเสรีนิยมใหม่เป็นตัวขับเคลื่อน¹⁵¹ ในที่นี้จึงเห็นได้ว่า แม้ว่า ND และ PASOK จะอยู่คนละแฉกทางอุดมการณ์ทางการเมือง ซึ่งเป็นขวากลาง และซ้ายกลาง ตามลำดับ แต่จุดรวมของ ทั้งสองนั้นคือ มีความ “อยู่ตรงกลาง” ร่วมกัน ซึ่งสิ่งที่ทั้งสองพรรคมีร่วมกันนี้ ทำให้ทั้งสองพรรค ไม่ว่าจะโดย ความตั้งใจหรือไม่ สร้างสภาวะตรงกลางทางการเมืองที่ไม่มีความเป็นการเมือง เพราะทำให้ระบบการเมือง ไม่สามารถถูกเปลี่ยนแปลงได้ด้วยวิถีทางทางการเมือง เช่น การเลือกตั้งเป็นต้น พรรคซิริซ่าจึงเข้ามาเพื่อมี เป้าหมายในการทำให้การเมืองมีความเป็นการเมืองอีกครั้ง

อย่างไรก็ดี แม้ว่าสภาวะนี้ดำรงอยู่มาได้เป็นเวลานาน แต่เมื่อเกิดวิกฤตเศรษฐกิจ ทำให้ประชาชน เกิดความไม่พอใจ เนื่องจากนโยบายรัดเข็มขัดก็ดี การลดงบประมาณต่าง ๆ ก็ดี หรือการแปรรูปเป็น

148 Katsambekis, 'The Populist Radical Left in Greece', 26.

149 Ibid.

150 Ibid.

151 Markou, 'The Rise of Inclusionary Populism in Europe', 56; Grigoris Markou, 'The Left-Wing Populist Revolt in Europe: SYRIZA in Power', *Identities: Journal for Politics, Gender and Culture* 14 (1 June 2017): 149, <https://doi.org/10.51151/identities.v14i1-2.326>.

เอกชนขององค์กรต่าง ๆ กีดกัน ที่ทำให้เกิดสภาวะที่ยากลำบากของกรีซ ทำให้สภาวะหลังประชาธิปไตย ที่ไม่มีความเป็นการเมืองนั้นถูกมองว่าเป็นปัญหามากยิ่งขึ้น เนื่องจากมาตรการต่าง ๆ นั้นทำให้ประชาชนเสียผลประโยชน์ และทำให้ความเหลื่อมล้ำสูงขึ้น¹⁵² ดังนั้น สิ่งที่พรรคซิริซาเสนอ จึงเป็นปฏิกริยาต่อเสรีนิยมใหม่และการกระทำดังกล่าวของภาครัฐกรีซและสหภาพยุโรป ซึ่งเป็นการต่อต้านนโยบายรัดเข็มขัด และแสดงตนเป็นทางเลือกทางการเมืองใหม่ที่มีความเป็นการเมือง สิ่งที่ซิริซาทำจึงเป็นสร้างขั้วทางการเมืองขึ้นมาอีกครั้งจากสภาวะหลังการเมืองและหลังประชาธิปไตย ที่สนับสนุนให้ตัวแสดงทางการเมือง—ซึ่งในที่นี้คือประชาชน—นั้นมีความตื่นตัวทางการเมือง และสื่อสารกับสังคมว่าสภาวะที่เป็น “ตรงกลาง” ทางการเมืองอย่าง อำนาจนำของเสรีนิยมใหม่นั้นเป็นปัญหา และทำให้กรีซและประชาชนนั้นเดือดร้อน ในจุดนี้ ซิริซาจึงได้สวมบทบาทในฐานะที่เป็นพรรคการเมืองที่เป็นตัวแทนในการต่อสู้ทางสังคมโดยการสถาปนาขั้วตรงข้ามทางการเมืองที่เป็น “พวกเรา ปะทะ พวกเขา” ขึ้น โดย “พวกเรา” นั้นหมายถึงเหยื่อของเสรีนิยมใหม่ และโลกาภิวัตน์ เช่น การแปรรูปองค์กรเป็นเอกชน หรือการลดบทบาทของรัฐในการควบคุมกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ของตลาด เช่น กลุ่มแรงงาน กลุ่มเปราะบางทางเศรษฐกิจ หรือกลุ่มคนรุ่นใหม่ ส่วน “พวกเขา” นั้นหมายถึง ผู้ที่กุมอำนาจ ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มชนชั้นสูง สถาบันทางการเมืองต่าง ๆ พรรคการเมืองในระบบสองพรรคอย่าง ND และ PASOK กลุ่มธนาคาร หรือพวกคณาธิปไตย¹⁵³

การสร้างคู่ตรงข้ามในลักษณะนี้ จึงมีความคล้ายคลึงกันมากในกรณีของพรรคโปเดมอสของสเปน ไม่ว่าจะ เป็นชุดของคำในการเกิดปรากฏการณ์การครองอำนาจนำของเสรีนิยมใหม่ สภาวะหลังการเมืองและหลังประชาธิปไตย และการใช้นโยบายรัดเข็มขัดของภาครัฐต่อประชาชน และตามมาด้วยการตอบโต้ของประชาชนในรูปแบบของการเคลื่อนไหวทางสังคมโดยการชุมนุมประท้วง ทำให้เห็นถึงตัวแบบที่คล้ายกันในปรากฏการณ์ทางการเมืองในลักษณะนี้ แน่แน่นอนว่าวิกฤตเศรษฐกิจครั้งใหญ่ และการสูญเสียความเชื่อมั่นของรัฐและสถาบันทางการเมืองนั้น เป็นบรรยากาศที่เอื้อให้เกิดปรากฏการณ์ประชานิยม ดังที่เคยเกิดขึ้นมากมายในยุโรป¹⁵⁴ และเคยถูกมองว่าเป็นเสมือนโรคภัย ที่บ่อนทำลายประชาธิปไตย และเสถียรภาพของสหภาพยุโรป¹⁵⁵ แต่ในอีกแง่มุมหนึ่งนั้น ประชาชนนิยม ดังที่ได้กล่าวไปว่าสามารถเป็นได้ทั้งการแก้ไข และเป็นได้ทั้งภัยคุกคามของประชาธิปไตย¹⁵⁶ ด้วยความที่ในแง่หนึ่ง ประชาชนก็เป็นส่วนหนึ่งของประชาธิปไตย แต่การใช้เพียงเสียงข้างมากของประชาชนเป็นตัวตัดสินเพียงอย่างเดียว ก็เป็นการละเลยคุณค่าอื่น ๆ ของประชาธิปไตยไปด้วยเช่นกัน

ดังนั้น ในสถานการณ์วิกฤตที่ปะทุขึ้นในกรีซหลังปี 2008 นั้น จึงเป็นโอกาสของประชานิยมที่จะเกิดขึ้น ซิริซาจึงใช้โอกาสนั้นเช่นกัน แต่เป็นการตีความการเป็นประชานิยมใหม่ที่ไม่ใช่ประชานิยมในฝ่ายขวา แต่เป็นประชานิยมที่พยายามรวบรวมความต้องการของประชาชนเพื่อที่จะตอบสนองความต้องการนั้น โดยใช้วิถีทางที่เป็นประชาธิปไตยมากขึ้น โดยการประกาศต่อต้านนโยบายและแนวทางที่ขัดต่อผลประโยชน์ของประชาชน เพื่อที่จะรวบรวมเสียงของประชาชนในการเข้าสู่อำนาจ และแสดงตนเป็นตัวแทนของประชาชน โดยอ้างอำนาจอธิปไตย

152 Markou, 'The Rise of Inclusionary Populism in Europe', 56.

153 Katsambekis, 'The Populist Radical Left in Greece', 27.

154 Yannis Stavrakakis, 'Populism, Anti-Populism and Democracy', *Political Insight* 9, no. 3 (1 September 2018): 33–35, <https://doi.org/10.1177/2041905818796577>.

155 Giorgos Katsambekis and Yannis Stavrakakis, 'Populism, Anti-Populism and European Democracy: A View from the South', *OpenDemocracy*, 23 July 2013, <https://www.opendemocracy.net/en/can-europe-make-it/populism-anti-populism-and-european-democr/>.

156 Mudde and Kaltwasser, *Populism in Europe and the Americas*, 16.

ของประชาชนที่ประชาชนฝากไว้กับตนในการตัดสินใจต่าง ๆ ทางการเมือง การใช้ยุทธศาสตร์นี้ในการเข้าสู่อำนาจของซิริซ่า จึงเป็นการชี้ให้เกิดการตีความใหม่ต่อกรอบคิดของประชานิยม ว่าประชานิยมสามารถเป็นกลไกที่ทำทลายต่อสภาวะที่ไม่เป็นการเมืองหรือสภาวะหลังประชาธิปไตยโดยเฉพาะในยุโรปได้¹⁵⁷ หรืออีกแง่หนึ่ง กล่าวคือ ประชานิยมนั้นเป็นกลไกในเชิงชาตินิยม— ที่มีการตีความชาติใหม่ ในลักษณะที่ถือว่าชาตินั้นประกอบด้วยประชาชน— ที่ต่อต้านเสรีนิยมใหม่ที่นำมาซึ่งบรรษัทข้ามชาติ การลดอำนาจของรัฐในการควบคุมตลาดประชานิยมฝ่ายซ้ายจึงต่อต้านโลกาภิวัตน์และภูมิภาคนิยม (regionalism) การรวมกลุ่มทางภูมิภาคไปโดยปริยาย เพราะกลุ่มทางภูมิภาคนั้นสามารถใช้ที่ประชุมและมติในการกดดันให้เกิดการตัดสินใจของรัฐหนึ่ง ๆ ที่เป็นสมาชิก และสามารถนำมาซึ่งการขัดผลประโยชน์ของประชาชนในรัฐได้ ในแง่นี้ กรณีของกรีซที่ถูกครอบงำด้วยอิทธิพลของสหภาพยุโรปซึ่งต้องการทำให้ภูมิภาคมีความเป็นเสรีนิยมใหม่มากขึ้น จึงเป็นผลลบต่อผลประโยชน์ของประชาชนในกรีซ ดังนั้น การเอาประชาชนเป็นที่ตั้งของประชานิยมฝ่ายซ้ายในแง่นี้ จึงหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะเป็นชาตินิยมไปด้วยควบคู่กันไป แม้ว่าอาจเป็น “ชาตินิยมฝ่ายซ้าย” ด้วยก็ตามที่

การตีความใหม่ของประชานิยมฝ่ายซ้ายของซิริซ่าจึงไม่ใช่ประชานิยมที่พยายามผลักดันกลุ่มต่าง ๆ ออกเป็นศัตรู แต่เป็นประชานิยมที่เชื่อมโยงความต้องการของประชาชนที่แตกต่างและหลากหลายเข้าด้วยกัน โดยการมองว่าความต้องการต่าง ๆ ของประชาชนทุก ๆ คน ทุก ๆ กลุ่มนั้นมีค่าเท่าเทียมกัน ไม่ว่าจะในกลุ่มนักเรียนนักศึกษาที่มีปัญหา กลุ่มแรงงาน กลุ่มสิ่งแวดล้อม กลุ่มความหลากหลายทางเพศ หรือกลุ่มผู้ลี้ภัยก็ตาม¹⁵⁸ สิ่งเหล่านี้จึงตรงกับสิ่งที่ลาคลาวเรียกว่า เป็นห่วงโซ่แห่งความเท่าเทียม ที่เป็นการมองว่า ความต้องการของทุก ๆ กลุ่มนั้นเท่าเทียมกันและต้องได้รับการสะท้อนและแก้ไขโดยอำนาจของประชาชนที่แท้จริง¹⁵⁹ เป้าหมายของซิริซ่าจึงเป็นการสร้างความเป็นปึกแผ่นทางสังคมใหม่ที่รวบรวมคนทุกสถานภาพ ทุกชนชั้นรวมถึงกลุ่มชายขอบที่ถูกกลืน¹⁶⁰

กระนั้นแล้วก่อนเกิดวิกฤตเศรษฐกิจ แม้ว่าซิริซ่าจะเป็นที่รู้จักในการเคลื่อนไหวทางสังคม แต่ก็ยังไม่ได้มีเสียงเป็นส่วนใหญ่ในระดับชาติ แน่แน่นอนว่าแม้จะได้รับความนิยมในกลุ่มที่ต้องการเปลี่ยนแปลง แต่คนที่อยู่ในระดับกลางยังคงสนับสนุนพรรค ND และ PASOK แต่เมื่อ วิกฤตหนักขึ้นและลุกลามไปยังวงกว้าง โดยเฉพาะคนที่อยู่ในระดับกลางมากขึ้น คนส่วนมากก็เริ่มเห็นปัญหาขบวนการต่อต้านและความต้องการที่จะเปลี่ยนแปลงจึงมีมากขึ้น เป็นจุดเปลี่ยนที่แนวทางแบบพรรคซิริซ่าได้รับการสนับสนุน และสามารถเข้าสู่อำนาจได้ในที่สุด

จะเห็นได้ว่า แม้ว่าซิริซ่าจะพยายามเป็นประชานิยมแบบครบรวม มากกว่าผลักดันกลุ่มอื่นออกไปเป็นศัตรู แต่ก็ยังมีส่วนที่เป็น “พวกเขา” ซึ่งก็คือกลุ่มชนชั้นสูง และกลุ่มสถาบันทางการเมืองต่าง ๆ ซึ่งการสร้างคู่ตรงข้ามนี้เป็นคู่ตรงข้ามแบบ agonistic ซึ่งเป็นคู่ตรงข้ามที่ไม่ทำลายล้างกัน จากการที่ซิริซ่านั้นยังคงเล่นการเมืองในสภาอยู่ และพยายามจะแสดงตนว่าเป็นสถาบันทางการเมืองที่ไม่เหมือนพรรคอื่น แต่เป็นพรรคการเมืองที่เป็นสถาบันทางการเมืองที่เป็นตัวแทนของคนกลุ่มอื่น ๆ นอกสภาและกลุ่มชายขอบอื่น ๆ ในสังคมด้วย จึงเป็นพรรคการเมืองที่อาจเรียกได้ว่ามีความเป็นพรรคการเมืองลูกผสมก็ว่าได้ ซึ่งพรรคการเมืองที่ใช้ยุทธศาสตร์ประชานิยมฝ่ายนี้มักจะเป็นกัน เพื่อเปิดทางให้เกิดความยืดหยุ่นและมีช่องทางในการเข้าสู่อำนาจในระบบได้ไปพร้อมกัน

157 Yannis Stavrakakis, 'Populism in Power: Syriza's Challenge to Europe', *Juncture* 21, no. 4 (2015): 274–76, <https://doi.org/10.1111/j.2050-5876.2015.00817.x>.

158 Katsambekis, 'The Populist Radical Left in Greece', 27.

159 Laclau, 'Populism: What's in a Name?', 37–39.

160 Katsambekis, 'The Populist Radical Left in Greece', 27.

4.3 จุดเปลี่ยน (nodal point) ที่ทำให้เกิดประชานิยมแนวใหม่ในกรีซ : ห่วงโซ่แห่งความเท่าเทียม

พรรคซิริซาภายใต้การนำของ Alexis Tsipras ตั้งแต่ปี 2009 ได้เล็งเห็นแนวทางที่ปรับตัวให้พรรคซิริซาได้ค่อย ๆ ได้รับความนิยมและเข้ามามีอำนาจ Tsipras ได้เริ่มเข้าลงเล่นการเมืองจากการลงสมัครรับเลือกตั้งเป็นนายกเทศมนตรีของเมืองเอเธนส์ แม้จะไม่ได้รับชัยชนะ แต่เขาก็ได้รับเลือกให้เป็นผู้นำของกลุ่ม SYN ในปี 2008 และเป็นผู้นำของซิริซาในเวลาต่อมา ด้วยการเป็นผู้นำพรรคการเมืองที่อายุน้อยที่สุดตั้งแต่ปี 1931 คืออายุเพียง 33 ปี Tsipras ได้ดำรงตำแหน่งผู้นำของพรรคในช่วงของวิกฤตเศรษฐกิจพอดี จึงเป็นช่วงเวลาที่เขาได้ปรับแนวทางนโยบาย ให้เข้ากับสถานการณ์ ซึ่งเกี่ยวข้องกับความต้องการของคนทุก ๆ กลุ่มนโยบายรักเข้มชัดที่ถูกใช้อย่างแพร่หลายในช่วงวิกฤตเศรษฐกิจ ซิริซาโดยการนำของ Tsipras จึงเลือกที่มองความต้องการและความต้องการของประชาชนทุก ๆ กลุ่ม ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มคนอายุน้อย กลุ่มแรงงาน สหภาพแรงงาน กลุ่มที่ถูกจ้างงานอย่างเปราะบาง (precarious workers) กลุ่มผู้ประกอบการรายย่อย หรือแม้แต่กลุ่มอัตลักษณ์กลุ่มชายขอบต่าง ๆ¹⁶¹ ที่ได้รับผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อม แม้จะไม่ใช่เรื่องเศรษฐกิจที่เป็นผลกระทบโดยตรง แต่ซิริซาก็ถือว่าความต้องการของประชาชนนั้น เป็นความต้องการที่เท่าเทียมกันหมด สิ่งที่ซิริซาทำจึงเป็นการสร้าง “ห่วงโซ่แห่งความเท่าเทียม” ในสังคมกรีซ และสามารถได้รับความนิยมจากทุก ๆ กลุ่มที่มีความเดือดร้อนและมีความต้องการ ทำให้พวกเขา รู้สึกว่า พรรคการเมืองอย่างซิริซา เป็นตัวแทนเสียงของเขา จึงทำให้เกิดลักษณะแบบประชานิยมขึ้น

ซิริซาจึงได้ใช้โอกาสในวิกฤตเศรษฐกิจนี้ในการสร้างห่วงโซ่แห่งความเท่าเทียมขึ้นท่ามกลางความต้องการที่หลากหลายในสังคมกรีซ โดยการใช้วิธีการหาเสียงอย่าง “รัฐบาลโดยฝ่ายซ้าย” ซึ่งเป็นการรวมกลุ่มของพรรคฝ่ายซ้ายที่แยกตัวออกจากพรรค PASOK โดยเป็นการหาเสียงเพื่อรวมเสียงของพรรคฝ่ายซ้ายเพื่อจัดตั้งรัฐบาลผสม โดยการพยายามรวบรวมกลุ่มต่าง ๆ ให้กลายเป็น “ประชาชน” ที่เป็นองค์รวมเดียว เป็น “ประชาชน” ที่เดือดร้อนที่ได้รับผลกระทบจากวิกฤตเศรษฐกิจและนโยบายรัดเข็มขัดจากรัฐ “ประชาชน” คนธรรมดาสามัญที่อยู่ในห่วงโซ่แห่งความเท่าเทียม ที่ต้องต่อสู้กับกลุ่มชนชั้นนำที่ทำข้อตกลงกับสหภาพยุโรป ที่เป็นพวกหลังการเมือง/หลังประชาธิปไตย อย่างพรรค PASOK และ ND “ประชาชน” เหล่านี้จึงต้องการที่จะให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ทั้งนี้เพื่อเป็นการขยายฐานของผู้มาใช้สิทธิ์เลือกตั้ง ให้ผู้มีสิทธิ์เลือกตั้งรู้สึกว่าเป็นพวกเดียวกับ “ประชาชน” เพื่อชิงเสียงส่วนใหญ่ในการเลือกตั้งในปี 2012 ดังนั้น ไม่ว่าประชาชนผู้ที่ได้รับผลกระทบดังกล่าว จะอยู่ในกลุ่มใด ก็ถือว่าเป็น “ประชาชน” เหมือนกันหมด นี่จึงเป็นจุดเปลี่ยนที่ทำให้พรรคซิริซาเป็นพรรคตัวแทนของประชาชน เพราะไม่ได้พยายามกำหนดว่าเป็นตัวแทนของใคร แต่เป็นตัวแทนของทุกคน ซึ่งเป็นคนส่วนมาก¹⁶² ซึ่งตรงนี้อาจทำให้ซิริซานั้นแตกต่างกับปรากฏการณ์ประชานิยมที่เคยเกิดมาก่อนในประเทศอื่น ๆ¹⁶³

ซิริซาได้ใช้ยุทธศาสตร์ในการเข้าไปมีส่วนร่วมในการเคลื่อนไหวทางสังคมหลายกลุ่ม เช่น กลุ่มเคลื่อนไหวเพื่อสิ่งแวดล้อม กลุ่มเคลื่อนไหวเพื่อต่อต้านการจ่ายค่าผ่านทาง กลุ่มแรงงาน ประสพปัญหาการเลิกจ้าง ฯลฯ¹⁶⁴ สิ่งเหล่านี้ทำให้กลุ่มที่เคลื่อนไหวทางสังคมต่าง ๆ ที่มีการชุมนุมประท้วง เพื่อเรียกร้องและมีความต้องการที่แตกต่างกันไปในัน รู้สึกว่าพรรคซิริซาเป็นตัวแทนเสียงของพวกเขา อย่างน้อย ๆ ก็ในด้านที่พวกเขาต้องการเอง

161 Ibid., 28.

162 Ibid., 30.

163 Ibid., 28–29.

164 Ibid., 30.

ดังนั้น การเดินทางเข้าเพื่อไปหาเสียงกับกลุ่มต่าง ๆ เหล่านั้น จึงเป็นการขยายฐานเสียงให้กับซิริซ่าที่สามารถรวบรวมความต้องการของทุก ๆ กลุ่ม และมอบอุปทาน (supply) ในทางนโยบายให้กลุ่มเหล่านั้น จะยังได้กล่าวว่า กลุ่มของประชาชนทุกกลุ่มนั้น เป็นประชาชนที่มีความต้องการเหมือนกัน และความต้องการเหล่านั้น มีค่าเท่ากัน ไม่มีความต้องการของใครสำคัญไปกว่ากัน การเป็นประชาชนเหมือนกัน ทำให้ได้รับความสำคัญที่เท่ากัน และพรรคการเมืองอย่างซิริซ่า เป็นพรรคการเมืองที่สามารถให้คำมั่นสัญญาว่าจะตอบสนองให้กับความต้องการต่าง ๆ เหล่านั้นได้ โดยประชาชนมีคู่ตรงข้ามที่เป็นศัตรูร่วมกันก็คือชนชั้นสูง ที่ถืออำนาจรัฐอยู่ ดังนั้น จึงต้องเปลี่ยนอำนาจรัฐ สิ่งที่ซิริซ่าทำ จึงเป็นการสร้างห่วงโซ่แห่งความเท่าเทียม หรือ chain of equivalence ที่จะเป็นการทำให้ทุกความต้องการของประชาชนนั้นมีความหมาย และได้รับการตอบสนองอย่างเท่าเทียม

เช่นกันกับการชุมนุมใหญ่ 'square movement' ในปี 2011 ซิริซ่าก็ได้ใช้ยุทธศาสตร์เดียวกัน เพื่อเป็นการขยายเป้าหมายไปสู่การสร้างแนวหน้าทางการเมืองในระดับสถาบันทางการเมือง ซึ่งเป็นการเข้าไปมีส่วนร่วมกับการเคลื่อนไหวในแนวราบ โดยมีสมาชิกพรรคเข้าร่วมการเคลื่อนไหวด้วย ทำให้ผู้เข้าร่วมการเคลื่อนไหวรู้สึกว่าเป็นพรรคที่มีความเกี่ยวข้องและเป็นพวกเดียวกัน นี่จึงเป็นการก้าวจาก "การแสดงจุดยืน" ของพรรค ไปสู่ "การเป็นตัวแทน" ของประชาชนในการเมืองระบบรัฐสภา¹⁶⁵ ซิริซ่ามองว่าการชุมนุม 'square movement' นั้นเป็นการชุมนุมที่เกิดขึ้นด้วยตัวเอง ที่ประชาชนที่หลากหลายออกมาเป็นตัวนำในการเรียกร้อง และยังคงจะเริ่มเป็นกลไกที่จะก่อตัวให้เกิดการเมืองในแบบใหม่ ที่แตกต่างไปจากยุคกลาง ๆ แบบที่ PASOK/ND สลับกันขึ้นมา มีอำนาจแต่ไม่มีอะไรเปลี่ยนแปลง ซิริซ่ายังเชื่อว่าการชุมนุมนี้จะนำไปสู่การมีเสียงส่วนใหญ่ครั้งใหม่ ที่เป็นเสียงส่วนใหญ่ที่มีความเป็นการเมือง ที่จะสร้างแรงผลักดันทางการเมืองที่จะต่อสู้ ต่อต้าน และโค่นล้มระบบการเมืองแบบเก่าลง¹⁶⁶

เหตุการณ์ชุมนุม 'square movement' จึงเป็นเหตุการณ์ที่เป็นจุดเปลี่ยนที่ทำให้เกิดเงื่อนไขของการแบ่งคู่ตรงข้ามของการเมืองกรีก โดยแบ่งพวกของผู้ที่ต่อต้านนโยบายรัดเข็มขัดที่มาในรูปแบบของข้อตกลงจากสหภาพยุโรป (anti-memorandum) และผู้ที่สนับสนุนข้อตกลงดังกล่าว (pro-memorandum) ซึ่งเป็นการฉายภาพให้เห็นชัดถึงการแบ่งขั้วทาง ชัยและขวา พอสมควร ในแง่ของการต่อต้านแนวทางและอุดมการณ์แบบเสรีนิยมใหม่ ทั้งในระดับโลกและระดับชาติ ซิริซ่าจึงทำตัวเป็นกระบอกเสียงของผู้คนเหล่านี้ ที่ต่อต้านนโยบายและข้อตกลงดังกล่าว ทำให้ซิริซ่าสามารถเป็นพรรคที่ใช้ยุทธศาสตร์แบบประชานิยมฝ่ายซ้ายได้ไม่ยาก อีกทั้งยังใช้แรงกระแทกในการชุมนุมนี้ในการขึ้นเป็นพรรคที่มาแรงและสามารถก้าวเป็นพรรคที่เป็นคู่แข่งสำคัญในการเลือกตั้งที่กำลังจะถึงในปี 2012 ได้¹⁶⁷ เนื่องจากเป็นพรรคเดียวที่สามารถสื่อสารกับการชุมนุมได้อย่างชัดเจน และสามารถใช้กระแสของการชุมนุมในการเพิ่มความนิยมกับพรรคได้มากที่สุด ซึ่งต่างกับพรรค ND ที่อยู่ตรงกันข้ามในแง่ของนโยบาย หรือ PASOK, LAOS หรือแม้แต่พรรคคอมมิวนิสต์อย่าง KKE เอง ก็ยังไม่สามารถเชื่อมโยงกับการชุมนุมได้อย่างแนบชิดเหมือนกับซิริซ่า¹⁶⁸ ซิริซ่าจึงสามารถได้รับคะแนนนิยมพุ่งสูงขึ้นจากการเลือกตั้งปี 2009 ในการเลือกตั้งปี 2012¹⁶⁹

165 Ibid., 30–31.

166 Ibid., 31.

167 Daniele Albertazzi and Davide Vampa, eds., *Populism and New Patterns of Political Competition in Western Europe*, 1st edition (Abingdon, Oxon ; New York, NY: Routledge, 2021), 231.

168 Katsambekis, 'The Populist Radical Left in Greece', 32.

169 Albertazzi and Vampa, *Populism and New Patterns of Political Competition in Western Europe*, 232.

ในการเลือกตั้งเดือนพฤษภาคม 2012 ซิริซ่าได้รับเลือก 52 ที่นั่ง จาก 300 ที่นั่ง ซึ่งได้คะแนนเป็นลำดับที่สอง รองจาก ND ซึ่งได้ 108 ที่นั่ง และ PASOK ลำดับที่สามได้ 41 ที่นั่ง นับเป็นความสำเร็จของซิริซ่าในการดำเนินการยุทธศาสตร์ประชานิยมฝ่ายซ้ายดังที่ได้กล่าวไป แต่ว่าการเลือกตั้งครั้งนี้ ไม่สามารถทำให้รัฐสภากรีกนั้นจัดตั้งรัฐบาลได้ เนื่องจากเสียงมีความแตกกระจาย และหลายภูมิภาคทางการเมืองของกรีกที่มีสองพรรคในเมื่อไม่สามารถจัดตั้งรัฐบาลได้ รัฐธรรมนูญของกรีกนั้นกำหนดให้อำนาจของประธานาธิบดีสามารถยุบสภาและสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ได้ภายใน 30 วัน จึงเกิดการเลือกตั้งอีกครั้งในเดือนถัดมาคือเดือนมิถุนายน 2012 ซึ่งผลปรากฏว่า ซิริซ่ายังคงเป็นที่สอง แต่ได้ที่นั่งเพิ่มถึง 17 ที่นั่งเป็น 71 ที่นั่ง แต่ขณะที่ ND ก็ได้ที่นั่งถึง 129 ที่นั่งจึงสามารถจัดตั้งรัฐบาลผสมได้ ส่งผลให้ซิริซ่านั้นเป็นพรรคฝ่ายค้านที่ได้คะแนนเป็นอันดับที่สอง

ความพ่ายแพ้ในการเลือกตั้งของซิริซ่าในปี 2012 นั้นไม่ได้ถือว่าเป็นความล้มเหลวเสียทีเดียว และยังเป็นพลวัตขาขึ้น เพราะซิริซ่าได้คะแนนเพิ่มขึ้นจากการเป็นพรรคเล็กที่ได้ที่นั่งเพียง 13 ที่นั่ง ในปี 2009 สามารถก้าวเข้ามาได้คะแนนเสียงที่เพิ่มขึ้นถึง 58 ที่นั่ง ในเวลาเพียง 3 ปี การปรับกระบวนการของพรรคภายใต้การนำของ Tsipras จึงเป็นการสร้างแนวทางการเมืองใหม่ระหว่างประชาชนผู้ได้รับผลกระทบที่ต่อต้านนโยบายรัดเข็มขัดและข้อตกลงฯ กับ ชนชั้นสูง/ผู้สนับสนุนข้อตกลงฯ ทำให้เกิดความคิดเรื่องห่วงโซ่แห่งความเท่าเทียมของประชาชนและที่สำคัญที่สุดคือการทำให้การเมืองกลับมามีความเป็นการเมือง โดยการทำลายสภาวะการเมืองแบบสองพรรค ND/PASOK ลง และเสนอแนวทางที่ทำให้การเมืองเป็นประชาธิปไตยที่ให้ผลประโยชน์กับประชาชนมากขึ้น

มากไปกว่านั้น ซิริซ่ายังทำหน้าที่เป็นฝ่ายค้านที่เข้มแข็ง ทำหน้าที่ในการตรวจสอบ และพยายามยับยั้งนโยบายรัดเข็มขัดต่าง ๆ ที่เป็นผลพวงจากข้อตกลงการปรับแผนเศรษฐกิจกับสหภาพยุโรปเพื่อที่จะสร้างผลงานและวิสัยทัศน์ในการเลือกตั้งครั้งต่อไป¹⁷⁰ จากนั้นจึงมีการเลือกตั้งสภายุโรปในปี 2014 ซึ่งซิริซ่าก็ยังใช้แนวทางเสียงในลักษณะเดิม ที่ใช้คำในลักษณะ "เราจะไม่ทน" หรือ "ลงคะแนนเพื่อให้เขาออกไป" ในฐานะที่เราเป็น "ประชาชน" ที่จะต้องรวมตัวกันเพื่อขับไล่พวกที่เลวทราม เช่น พวกสถาบันทางการเมือง—ผู้มีอิทธิพลทางการเงิน เช่น ธนาคารหรือทุนอสังหาริมทรัพย์—สื่อที่ชี้นำออกไป¹⁷¹ การหาเสียงในครั้งนี้ จึงมีส่วนที่เชื่อมโยงไปสู่การเลือกตั้งทั่วไปของกรีกในครั้งต่อไป ซึ่งก็คือในปี 2015 ซิริซ่าได้กล่าวว่าพลังของประชาชนมีเป้าหมายในการลดปัญหาวิกฤตของมนุษยชาติ ทำให้ความต้องการได้รับการตอบสนอง ปรับปรุงภาคการผลิต พื้นฟูประชาธิปไตย กระจายความมั่งคั่งใหม่ และขยายสิทธิของส่วนรวม ซิริซ่ายังหวังใช้เวทีของสภายุโรปในการกล่าวให้โลกและยุโรปเห็นถึงปัญหาของวิกฤตเศรษฐกิจและนโยบายรัดเข็มขัดที่สหภาพยุโรปผลักดันให้กับกรีก นอกจากนี้ยังได้ชี้ให้เห็นถึงปัญหาอื่น ๆ ที่ยังรุมเร้าอยู่ เช่น การเหยียดเชื้อชาติ และความเป็นเผด็จการ แสดงให้เห็นถึงความพยายามในการรวบรวมกลุ่มต่าง ๆ ให้มาอยู่ในห่วงโซ่ที่เท่าเทียมกัน

หลังจากการเลือกตั้งสภายุโรปที่ค่อนข้างประสบความสำเร็จ ความหวังของซิริซ่าจึงกลับมาอีกครั้ง และเข้าสู่ช่วงการเลือกตั้งทั่วไปในปี 2015 ซิริซ่าจึงได้ขยับมาพูดเรื่องประชาชนเป็นส่วนใหญ่ Tsipras ผู้ทำชิงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ได้กล่าวว่าการต่อสู้ครั้งนี้เป็นการต่อสู้ระหว่าง ประชาชน 99% กับ ชนชั้นสูง 1% ที่กีดกันผลประโยชน์ ดังนั้น จึงต้องให้ประชาชนมีอำนาจอธิปไตยอย่างแท้จริง¹⁷² ถือเป็นกรีกกล่าวถึงปัญหาในกรีกเชื่อมโยงกับปัญหาในประเทศอื่น ๆ ทั่วโลก และการเคลื่อนไหวทั่วโลกสากลอย่าง Occupy Wall Street

170 Katsambekis, 'The Populist Radical Left in Greece', 33.

171 Ibid.

172 Ibid., 34.

จึงทำให้ซิริซาชนะการเลือกตั้งในเดือนมกราคม 2015 เป็นอันดับที่หนึ่ง ได้จำนวนที่นั่ง 149 ที่นั่ง ได้เพิ่มจากการเลือกตั้งก่อนถึง 78 ที่นั่ง ถือเป็นความสำเร็จครั้งใหญ่ของซิริซาและยุทธศาสตร์ประชานิยมฝ่ายซ้าย ทำให้ซิริซาสามารถจัดตั้งรัฐบาลผสมกับพรรค ANEL (Independent Greeks) ซึ่งเป็นพรรคที่ต่อต้านนโยบายรัดเข็มขัดที่แยกตัวออกจาก ND ในปี 2012

4.4 การขึ้นสู่อำนาจของซิริซา

ซิริซาชนะการเลือกตั้งสองครั้งในปี 2015 เนื่องจากการเลือกตั้งครั้งแรกในเดือนมกราคม 2015 ที่ซิริซาได้จัดตั้งรัฐบาลผสมนั้น มีอายุได้ราว 8 เดือน เนื่องจากเมื่อซิริซาภายใต้การนำของ Tsipras ในช่วงแรกนั้น แม้ว่าจะยังคงแนวนโยบายที่หาเสียงไว้ในเรื่องของการต่อต้านเสรีนิยมใหม่ ต่อต้านสัญญาภัยกับสหภาพยุโรป แต่ก็ยังไม่สามารถเปลี่ยนแปลงอะไรที่เป็นรูปธรรม และจุดเปลี่ยนอีกครั้งหนึ่งก็ตามมาในเดือนกรกฎาคม 2015 เมื่อมีข้อตกลงในการรับเงินช่วยเหลือจากสหภาพยุโรป กองทุนการเงินระหว่างประเทศ (IMF) และธนาคารกลางยุโรป (ECB) อีกฉบับ เนื่องจากปัญหาวิกฤตหนี้ของกรีซที่เรื้อรังตั้งแต่วิกฤตเศรษฐกิจ 2008 ซึ่งข้อตกลงนี้มีมาตรการที่เข้มงวดด้านการเงินมากขึ้น โดยกรีซจะต้องตัดงบประมาณลงและลดสวัสดิการบำนาญลง จึงจะได้รับ Tsipras ในฐานะนายกรัฐมนตรีจึงประกาศให้มีการลงประชามติเพื่อตัดสินใจว่าจะรับข้อตกลงดังกล่าวจากสหภาพยุโรปหรือไม่ ซึ่งผลปรากฏว่า ประชาชนได้ลงมติ “ไม่รับ” กว่าร้อยละ 61 ซึ่งเป็นการแสดงออกถึงเจตจำนงของประชาชนในการไม่เอากับนโยบายรัดเข็มขัดอย่างเข้มงวดของสหภาพยุโรป แต่อย่างไรก็ดี Tsipras ก็ได้กลับลำและตัดสินใจตกลงรับข้อเสนอดังกล่าวกับสหภาพยุโรปเป็นเวลา 3 ปี โดยต้องอาศัยเสียงจากฝ่ายค้านที่สนับสนุนนโยบายรัดเข็มขัด เพราะผู้แทนจากพรรคซิริซาเองราว 43 คนนั้นลงมติไม่เห็นด้วย ซึ่งข้อเสนอดังกล่าวนั้นมีความเข้มงวดทางเศรษฐกิจมากกว่าเดิมเสียอีก¹⁷³

การกระทำดังกล่าวจึงส่งผลให้เกิดการสูญเสียเสถียรภาพและความชอบธรรมในรัฐบาลขึ้น เนื่องจากมีผู้แทนหลายคนลงมติไม่เห็นด้วย Tsipras จึงเห็นว่า เป็นเรื่องทางศีลธรรมที่ควรทำที่จะต้องจัดให้มีการเลือกตั้งใหม่อีกครั้งเพื่อถามเสียงจากประชาชนว่าอยากให้ซิริซาไปต่อหรือไม่ และเพื่อให้ประชาชนตัดสินใจว่าพรรคการเมืองใดควรที่จะนำข้อตกลงนี้ไปใช้¹⁷⁴ เนื่องจากซิริซาได้กลับลำทำในสิ่งที่เคยต่อต้านไว้ แม้จะทำด้วยความจำเป็นก็ตาม ดังนั้น Tsipras ในฐานะนายกรัฐมนตรีจึงลาออกและจัดให้มีการเลือกตั้งใหม่ในเดือนกันยายน 2565¹⁷⁵ ซึ่งผลปรากฏว่าซิริซาได้ที่นั่งมากถึง 145 ที่นั่ง ซึ่งน้อยกว่าเดิมเพียง 4 ที่นั่ง ซิริซาจึงยังได้รับความชอบธรรมในการเป็นรัฐบาลต่อโดยจัดตั้งรัฐบาลผสมกับพรรค ANEL ที่ได้ไป 10 ที่นั่งเช่นเดิม ซึ่ง Tsipras ได้กล่าวว่า การเลือกตั้งครั้งนี้เป็นชัยชนะของประชาชน แสดงว่าประชาชนยังให้ความเชื่อมั่นในแนวทางของซิริซาว่าจะสามารถพากรีซออกจากวิกฤตได้หรือไม่ ?

อย่างไรก็ตาม แม้จะมีการเผยออกมาผ่านเรื่องเล่าในเชิงแก้ต่างให้กับ Tsipras และซิริซาว่าการทำข้อตกลงนั้น เป็นการ “ยื่นคำขาด” จากสหภาพยุโรปว่าจะรับการช่วยเหลือหรือไม่รับ ซึ่ง Tsipras ได้พยายามต่อรองและหาทางออกที่เป็นประโยชน์ต่อกรีซที่สุด โดยอีกทางเลือกหนึ่งหากไม่รับข้อตกลงคือกรีซออกจากสหภาพยุโรป

173 Gabriele Steinhauser and Tom Fairless, 'Greece Requests Three-Year Bailout in First Step Toward Meeting Creditors' Demand', WSJ, accessed 19 August 2022, <http://www.wsj.com/articles/greek-prime-ministerpledges-concrete-proposals-to-bridge-creditor-impasse-1436348229>.

174 Katsambekis, 'The Populist Radical Left in Greece', 37.

175 'Greece Crisis: PM Alexis Tsipras Quits and Calls Early Polls', BBC News, 20 August 2015, sec. Europe, <https://www.bbc.com/news/world-europe-34007859>.

หรือ 'Grexit' จึงได้มีการเรียกข้อเสนอนี้ของสหภาพยุโรปว่าเป็นการรัฐประหารโดยสหภาพยุโรปในการข่มขู่กึ่งบังคับให้รับข้อเสนอ ดังนั้น Tsipras จึงเลือกทางออกที่ดีที่สุดให้กับกรีซแล้ว ซึ่งแน่นอนว่าฝ่ายค้าน พรรค ND ก็เห็นด้วยกับข้อตกลงนี้¹⁷⁶ จึงทำให้การทำข้อตกลงผ่านในสภาของกรีซได้ แต่การแก้ต่างนั้นก็ไม่ได้ทำให้ความจริงที่ว่าซีริซ่าไม่ได้ทำตามประชามติของประชาชนที่เรียกร้องให้ไม่รับข้อเสนอและออกจากสหภาพยุโรป ซึ่งผลที่ตามมานั้นก็อาจทำให้ซีริซ่าไม่สามารถทำตามนโยบายที่ใช้หาเสียงและดึงดูดประชาชนให้มาลงคะแนนเลือกตั้งให้ได้ เช่น การเพิ่มสวัสดิการหรือเพิ่มการจ้างงาน เป็นต้น เพราะการจะทำให้รัฐเป็นสวัสดิการแบบดั้งเดิมนั้น จะทำโดยไม่ตัดขนาดกับระบบโลกในปัจจุบันนั้นคงเป็นไม่ได้ อีกทั้งการที่ซีริซ่าแสดงตัวว่าเป็นปฏิปักษ์กับสหภาพยุโรปตั้งแต่แรก ก็ทำให้ปากฝั่งของสหภาพยุโรปนั้นเห็นว่าซีริซ่านั้นเป็นตัวอันตราย ซึ่งไม่เป็นมิตร แต่ท้ายที่สุดก็กลับต้องยอมให้กับข้อตกลงของสหภาพยุโรป ทำให้การยืนอยู่ครั้ง ๆ กลาง ๆ ของซีริซ่า นอกจากจะสูญเสียศักยภาพในการเปลี่ยนแปลงอย่างถึงรากแล้ว ยังไม่สามารถปฏิบัติตามแนวทางที่ทำข้อตกลงไว้ เช่น มาตรการรัดเข็มขัด/เข้มงวดทางเศรษฐกิจ ได้อีกด้วย ทางเลือกนี้จึงเป็นปัญหาของการบริหารรัฐของฝ่ายซ้าย ไม่แม้แต่เพียงกรณีของซีริซ่า¹⁷⁷

แน่นอนว่าสิ่งนี้จึงส่งผลให้การหาเสียงของซีริซ่าในการเลือกตั้งเดือนมกราคม และกันยายน 2015 นั้นแตกต่างกัน ซึ่งในเดือนมกราคมนั้นซีริซ่าได้ใช้การหาเสียงที่เคยพูดมาโดยตลอด ซึ่งหนักไปในแง่เศรษฐกิจ เช่น จะไม่เอานโยบายรัดเข็มขัดทางเศรษฐกิจ จะสร้างสวัสดิการ ปฏิรูประบบเศรษฐกิจ และกระตุ้นการจ้างงาน แต่ในเดือนกันยายนนั้นเปลี่ยนเป็นการอธิบายถึงความจำเป็นในการยอมรับข้อตกลง และการกล่าวถึงความแตกต่างระหว่างพรรคเก่า ND และ พรรคใหม่ซีริซ่า ว่าซีริซ่าจะก้าวผ่านวิกฤตที่เรื้อรังจากพรรคฝีมือของพรรคเก่า และจะพากรีซันวิกฤตให้ได้ โดยการยืนอยู่เคียงข้างประชาชน¹⁷⁸ ซึ่งในช่วงหลังนั้น นโยบายพรรคและการหาเสียงนั้นผูกติดกับตัวของผู้นำพรรค ซึ่งก็คือตัวของ Tsipras มากขึ้น มากกว่าที่จะพูดถึง “ประชาชน” เป็นหลัก¹⁷⁹

เมื่อซีริซ่าชนะเลือกตั้งในเดือนกันยายนอีกครั้ง ซีริซ่าได้เปลี่ยนเป้าไปที่การคอร์รัปชันของพรรคเก่า โดยการเล่นบทบาทที่อิงกับคุณธรรมมากขึ้น เพราะในเรื่องเศรษฐกิจนั้น ถูกกำหนดด้วยข้อตกลงที่ทำกับสหภาพยุโรป ทำให้ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้มาก ซีริซ่าจึงเน้นไปที่การทำสงครามกับการทุจริต เชื่อมโยงว่าทำให้เกิดปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคม อีกทั้งก็ยังพยายามดำเนินนโยบายในทางสังคมที่เป็นนโยบายก้าวหน้ามากขึ้น เช่น การให้สัญญาติดกับผู้อพยพรุ่นที่สอง การให้สิทธิจดทะเบียนกับคูรัักเพศเดียวกัน การให้สิทธิคูรัักเพศเดียวกันในการรับอุปการะบุตรบุญธรรม หรือการให้สิทธิเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ทางเพศสำหรับบุคคลที่อายุเกิน 15 ปี เป็นต้น ซึ่งบางส่วนอาจไม่ได้รับการสนับสนุนจากพรรคร่วมรัฐบาล ANEL เพราะ ANEL เองก็เป็นพรรคฝ่ายขวา แต่กฎหมายผ่านเพราะได้รับเสียงสนับสนุนจากพรรคฝ่ายค้านที่เป็นพรรคแบบซ้ายกลาง เช่น PASOK หรือ Potami¹⁸⁰ นับว่าก็ได้ผลักดันนโยบายที่ได้ให้ไว้กับกลุ่มที่ซีริซ่ากล่าวว่าจะเป็นตัวแทนของทุกกลุ่มประชาชน

แน่นอนว่าข้อผิดพลาด หรือการเป็นรัฐบาลฝ่ายซ้ายอย่างที่ถูกตั้งความหวังไว้นั้น คงจะเป็นเรื่องยาก เพราะแต่ละคนก็คาดหวังกับความเปลี่ยนแปลงที่แตกต่างกัน ข้อข้ออ้างที่มีมักจะถูกใช้ก็คือ ยังไม่มีรัฐบาลฝ่ายซ้าย “ที่แท้จริง”

176 Costas Douzinas, *Syriza in Power: Reflections of an Accidental Politician*, 1st edition (London: Polity, 2017), 127.

177 Slavoj Zizek, *The Courage of Hopelessness: Chronicles of a Year of Acting Dangerously* (London: Allen Lane, 2017), 49–52.

178 Katsambekis, 'The Populist Radical Left in Greece', 38.

179 Ibid., 39; Zizek, *The Courage of Hopelessness*, 46.

180 Katsambekis, 'The Populist Radical Left in Greece', 38.

ที่สามารถต่อสู้กับเสรีนิยมใหม่ได้อย่างประสบความสำเร็จ¹⁸¹ หรือจะบอกว่า เราไม่สามารถสู้กับเสรีนิยมใหม่ได้ ในบริบทของสถาบันทางการเงิน หรือระบบทุนนิยมโลก แบบนี้ได้¹⁸² ซึ่งนั่นก็เท่ากับว่า เป็นการยอมรับว่า การมีพรรคการเมืองที่เป็นพรรคซ้ายสุดขั้วและเข้ามาเพื่อเล่นการเมืองในระบบรัฐสภานั้น—ไม่ว่าจะได้รับการสนับสนุนจากการเคลื่อนไหวทางสังคมหรือไม่—ไม่สามารถประสบความสำเร็จได้ในทางปฏิบัติหรือไม่? เพราะอย่างไรก็ตาม ไม่ว่าจะชนะเลือกตั้งหรือไม่ ก็ไม่สามารถแก้ไขปัญหาของเสรีนิยมใหม่ที่เป็นปัญหาใจกลางทางเศรษฐกิจ ที่สำคัญที่สุดที่พรรคประชาชนฝ่ายซ้ายกล่าวว่าเป็นปัญหาที่สำคัญที่สุด แม้ว่ากรกล่าวอ้างว่า อย่างน้อยให้พวกเราทำสิ่งที่เลวร้ายเสียเอง ดีกว่าให้ฝ่ายตรงข้ามทำ อาจทำให้ความเลวร้ายนั้นลดลงของนักวิชาการที่สนับสนุนซิริซ่านั้น¹⁸³ ก็คงจะใช้ไม่ได้ เพราะสุดท้ายผลลัพธ์ก็ไม่ได้ต่างจากเดิม และความนิยมของซิริซาก็ลดลงยิ่งขึ้น

การเป็นรัฐบาลของซิริซ่านั้นสิ้นสุดลงในการเลือกตั้งทั่วไปในกรีซปี 2019 ด้วยชัยชนะของพรรค ND ไปกว่า 158 ที่นั่ง ส่งผลให้ได้เป็นพรรคเสียงข้างมากเกินกึ่งหนึ่งของสภา ส่วนซิริซ่านั้นได้เพียง 86 ที่นั่งเท่านั้น ซึ่งถือเป็นความพ่ายแพ้ที่ค่อนข้างใหญ่สำหรับฝ่ายซ้าย นอกจากนี้ไม่เพียงแต่ในกรีซเท่านั้น แต่ยังเป็นอีกในหลายพื้นที่ในโลกที่ฝ่ายขวานั้นพร้อมใจกันขึ้นมาสู่อำนาจด้วยการเลือกตั้ง สิ่งเหล่านี้เกิดขึ้นเพราะอะไร? เพราะรัฐบาลฝ่ายซ้ายที่มีโอกาสเข้ามามีอำนาจทำหน้าที่ได้ไม่ดีพอ หรือเพราะฝ่ายซ้ายไม่สามารถเปลี่ยนแปลงอะไรได้จริง หรือเพราะฝ่ายขวานั้นมีแนวทางที่ชัดเจนกว่า? สิ่งเหล่านี้ยังคงต้องศึกษากันต่อไปเพื่อตอบคำถาม แต่ในกรณีของซิริซาในกรีซนั้น คำตอบที่สะท้อนออกมาไม่ยากคือการที่ซิริซาไม่สามารถรักษาสถานะเสียงที่มาจากความนิยมที่ซิริซาเองแสวงหามาได้ตั้งแต่แรก ซึ่งก็คือการชูปัญหาเรื่องเศรษฐกิจที่เป็นผลมาจากเสรีนิยมใหม่ แต่ซิริซาไม่ประสบความสำเร็จในการแก้ไขปัญหานั้น¹⁸⁴ มากกว่านั้น แม้ว่าซิริซาจะพยายามผลักดันนโยบายที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มความหลากหลายทางสังคม กลุ่มทางเพศ หรือกลุ่มอัตลักษณ์ แต่สวัสดิภาพในเรื่องอื่น ๆ เช่นความปลอดภัย สาธารณูปโภค ที่นอกเหนือจากเรื่องเศรษฐกิจ ก็ยังไม่ได้รับการดูแลที่ดีพอ¹⁸⁵ ซึ่งนั่นก็เป็นหนึ่งในความมั่นคงที่ “ประชาชน” อันเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของประชานิยมฝ่ายซ้าย ควรได้รับเช่นกัน คำถามถัดมาจึงเป็นคำถามที่ว่า พรรคซิริซา จากที่เคยกล่าวว่า เป็นพรรคประชานิยมฝ่ายซ้าย หรือพรรคฝ่ายซ้ายสุดขั้วนั้น เมื่อขึ้นมามีอำนาจแล้ว ก็กลายเป็นพรรคธรรมดา พรรคหนึ่ง ที่กลายมาเป็นซ้ายกลาง/ขวากลาง ไปแล้วหรือไม่

4.5 บทสรุปและบทเรียนจากซิริซาและประเทศกรีซ

แม้ว่าพัฒนาการของพรรคซิริซาในกรีซ จะทำให้เห็นถึงการก้าวเข้ามาได้รับความนิยมและขึ้นมามีอำนาจทางการเมืองได้จริง โดยการชูยุทธศาสตร์ประชานิยมฝ่ายซ้าย และประสบความสำเร็จในการได้เป็นรัฐบาลในที่สุด แต่ซิริซ่านั้นไม่สามารถรักษอำนาจไว้ได้ ไม่ว่าจะเนื่องจากการตกที่นั่งลำบากไม่สามารถปฏิเสธข้อตกลงกับสหภาพยุโรปได้ หรือไม่สามารถดำเนินการได้เนื่องจากบริบทของโลกต่าง ๆ จึงไม่สามารถแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจได้ แม้ว่าในช่วงหลังเมื่อข้อตกลงหมดอายุแล้วจะพยายามกลับมาแก้ก็ตาม ความนิยมของซิริซาจึงลดลง และต้องลงจากอำนาจในที่สุด แสดงให้เห็นว่าการเป็นประชานิยมฝ่ายซ้ายนั้น มีความแตกต่างจากประชานิยมฝ่ายขวา ที่ผู้สนับสนุนไม่ได้สนับสนุนแต่เพียงวาทะหรือแรงดึงดูดของผู้นำเท่านั้น แต่ยังมองถึงผลลัพธ์ด้วย กล่าวคือ ไม่ได้มีความเชื่อมั่นที่ยึดติดกับตัวบุคคลเพียงอย่างเดียว

181 อ้างใน Zizek, *The Courage of Hopelessness*, 46–47.

182 Stathis Kouvelakis, 'Syriza's Rise and Fall', *New Left Review*, no. 97 (1 February 2016): 69.

183 Zizek, *The Courage of Hopelessness*, 47–48.

184 Gary Younge, 'Syriza's Defeat Shows the Left Needs a Plan to Hold on to Power, Not Just Win It', *The Guardian*, 12 July 2019, sec. Opinion, <https://www.theguardian.com/commentisfree/2019/jul/12/syriza-leftelection>.

185 Evel Economakis, 'How Syriza Lost the Left', *Dissent Magazine* (blog), 3 July 2019,

แม้ว่าซีริซ่านั้นมีความพยายามในการเป็นตัวแทนเสียงของประชาชนทุกกลุ่ม โดยการยกปัญหาของประชาชนทุกกลุ่มขึ้น โดยเฉพาะกลุ่มรากหญ้า และมีนโยบายเพื่อทุกกลุ่ม ทำให้พรรคซีริซ่าเป็นประชานิยมที่แตกต่างคือเป็นประชานิยมแบบรวบรวม ไม่ใช่ผลึกออก และยิ่งท่ามกลางวิกฤตเศรษฐกิจ และการดำเนินการภายใต้อุดมการณ์ทางเศรษฐกิจแบบเสรีนิยมใหม่ การใช้เงื่อนไขที่ต่อต้านการดำเนินการทางเศรษฐกิจของรัฐบาลขณะนั้นจึงเป็นยุทธศาสตร์ที่ดีในการดึงความนิยมของตน ซีริซ่าจึงเป็นสัญลักษณ์ของพรรคที่อยู่ตรงกันข้ามกับสถาบันทางการเมืองและสถาบันทางสังคมต่าง ๆ ที่ทำให้ประชาชนเสียผลประโยชน์ ซีริซ่าจึงประกาศยืนอยู่ข้างประชาชนและการเคลื่อนไหวของประชาชน และบอกว่าจะพาประชาชนออกจากการเมืองแบบเก่าสิ่งที่ซีริซ่าทำจึงเป็นการสร้างแนวหน้าทางการเมืองระหว่างประชาชน ที่เป็นคู่ตรงข้ามกับสถาบันเหล่านั้น แต่ตัวซีริซ่าเองนั้นเป็นข้อยกเว้นเพราะเป็นสถาบันที่จะเข้าไปเปลี่ยนแปลง จึงเห็นได้ว่า ตัวของพรรคหรือผู้นำที่เป็นประชานิยมเองนั้น จะเป็นข้อยกเว้นของศัตรูของประชาชนทั้งสิ้น ทั้ง ๆ ที่ตนเองนั้น ก็เป็นส่วนหนึ่งของ “สถาบัน” หรือ “ชนชั้นสูง” เหล่านั้น แต่เป็นสถาบันหรือชนชั้นสูงที่มีศีลธรรมมากกว่า

ซีริซ่าจึงใช้ยุทธศาสตร์นี้ ในการรวบรวมประชาชนเพื่อเพิ่มความนิยมและเข้าสู่อำนาจ พยายามแสดงตนว่าแตกต่างจากกลุ่มอำนาจเดิม เพื่อสร้างพลังทางการเมืองใหม่ ซึ่งซีริซ่านั้น ถือเป็นพรรคการเมืองฝ่ายซ้ายที่ใช้ยุทธศาสตร์ประชานิยมฝ่ายซ้ายพรรคแรก ๆ ในโลก ที่ประสบความสำเร็จในการประยุกต์ใช้ทฤษฎีของลาคลาวและมูฟ ให้เข้ากับสถานการณ์จริง แม้จะไม่ได้กล่าวชัดเจนเหมือนกับกรณีของโปเดมอสในสเปนก็ตาม แต่วิธีการและจังหวะทางการเมืองของกรีซ เป็นบริบทและเงื่อนไขที่เหมาะสมและเอื้อให้ประชานิยมฝ่ายซ้ายอย่างมาก อย่างไรก็ตาม แม้พรรคซีริซ่าจะสามารถประสบความสำเร็จในการชนะเลือกตั้ง และทำให้การเมืองของกรีซเปลี่ยนภูมิทัศน์จากการสลับไปมาระหว่างซ้ายกลางและขวากลาง ทำให้การเมืองของกรีซที่อยู่ในยุคหลังการเมือง กลับมามีความเป็นการเมืองอีกครั้ง โดยกระตุ้นให้ประชาชนนั้นตื่นตัวกับการเมือง และเห็นว่าการมีส่วนร่วมทางการเมืองนั้นสามารถเปลี่ยนแปลงได้ โดนการพยายามดึงความนิยมของประชาชนผ่านยุทธศาสตร์ประชานิยมฝ่ายซ้าย

แต่ท้ายที่สุด ก่อนที่ซีริซ่าจะลงจากอำนาจ ข้อเท็จจริงกลับปรากฏว่า สังคมการเมืองของกรีซนั้นไม่ได้มีความเปลี่ยนแปลงถอนรากถอนโคน หรือมีการเปลี่ยนแปลงในลักษณะที่ประชาชนส่วนมากนั้นได้ผลประโยชน์คืนจากกลุ่ม 1% ดังที่ได้กล่าวมา นโยบายรัดเข็มขัดยังหลงเหลืออยู่ ความเป็นเสรีนิยมใหม่ ที่ไม่ได้ถูกบังคับกดดันให้ใช้เพียงแต่ในประเทศ แต่องค์กรเหนือรัฐที่มีอิทธิพลต่อกรีซ ก็ยังคงใช้อำนาจและอิทธิพลทำให้กรีซยังต้องดำเนินการบริหารตามแบบของเสรีนิยมใหม่ต่อไป ยังไม่รวมถึงสถาบันทางการเงินหรือองค์กรทางเศรษฐกิจการค้าที่ยังคงต้องใช้แนวทางแบบเสรีนิยมใหม่ในการขับเคลื่อน ด้วยประการทั้งปวง จึงแสดงให้เห็นว่าเพียงการชนะเลือกตั้งโดยพรรคการเมืองที่เป็นตัวแทนเสียงของประชาชน และประกาศจะทำตามนโยบายเพื่อประชาชนส่วนใหญ่ นั้นในทางปฏิบัติยังไม่สามารถทำการเปลี่ยนแปลงได้ เนื่องจากการถืออำนาจรัฐไม่ได้หมายความว่าจะสามารถครองอำนาจนำได้ เพราะอำนาจรัฐไม่สามารถเข้าแทรกแซงได้ถึงทุกส่วนของสังคม และทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผลกระทบจากปัจจัยภายนอก เช่น องค์กรเหนือรัฐต่าง ๆ ซึ่งอำนาจรัฐนั้นต่อรองได้ยาก การสามารถถืออำนาจรัฐได้ โดยการชนะเลือกตั้งก็ดี หรือยึดอำนาจรัฐได้ก็ดี จึงไม่ใช่การรับรองความเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นได้เสมอไป

ดังนั้น กรณีซีริซ่าจึงแสดงให้เห็นว่า การขึ้นสู่อำนาจและการรักษาอำนาจนั้นต้องแยกออกจากกัน การใช้ยุทธศาสตร์ประชานิยมฝ่ายซ้ายนั้นสามารถทำให้พรรคการเมืองได้รับความนิยมจากการรวบรวม

ความต้องการของประชาชนและสามารถเป็นตัวแทนของประชาชนได้ แต่การอยู่ในอำนาจก็ต้องสามารถตอบสนองความต้องการเหล่านั้นให้เห็นผลได้จริงเช่นกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสัญญาว่าจะเปลี่ยนแปลงอย่างถึงราก หรืออย่างสุดซึ้ง ซึ่งอาจทำยากในบริบทปัจจุบันอย่างที่ว่าวิชาการในที่สนับสนุนชิริซ่าเองซึ่งทำให้เกิดความผิดหวัง และทำให้ประชาชนหันไปเลือกพรรคการเมืองที่อย่างน้อยก็มีความชัดเจนมากกว่า อย่างไรก็ตาม ปัญหาของอุดมการณ์เศรษฐกิจแบบเสรีนิยมใหม่ และการใช้นโยบายรัดเข็มขัดอย่างเข้มงวดทางเศรษฐกิจและการคลัง ยังคงเป็นปัญหาที่เรื้อรัง และกลายเป็นแนวปฏิบัติที่นิยมทำกันทั่วโลก ยังคงต้องหาวิธีการในการแก้ไขและเปลี่ยนแปลงต่อไป

บทที่ 5

สร้างประชาชนโคนล้มเผด็จการ: พรรคอนาคตใหม่กับทฤษฎีประชานิยมฝ่ายซ้าย และการสถาปนาประชาธิปไตยอันตั้งมั่นในสังคมไทย

“ผมเลยประยุกต์ทฤษฎีของเออร์เนสต์ ลาคลาว กับชองตาล มูฟ มาใช้ คุณจะเชียร์พรรคการเมืองคนละพรรค ใส่เสื้อคนละสี เป็นเรื่องปกติในการเมืองแบบระบอบประชาธิปไตย แต่ไม่ได้หมายความว่าคุยกันไม่ได้แล้วเปิดโอกาสให้ทหารเข้ามายึดอำนาจ ผมจึงเสนอให้ชี้ชวนดูความขัดแย้งชุดใหม่ที่ถูกต้อง คือทุกคน, คุณถอดเสื้อถอดสีออกไปก่อนนะ, คุณต้องการอะไรจากประเทศนี้ คุณทนเห็นอะไรในสังคมไทยไม่ไหวแล้ว...เราชี้ชวนให้มาคุยกัน จะเอารัฐบาลมาจากการเลือกตั้งแต่มีทหารที่คอแบบนี้ทุกครั้ง จะเอาแบบนี้หรือถูกละเมิด สิทธิเสรีภาพกันถ้วนทั่วไม่ว่าคุณเชียร์พรรคไหนก็เถอะ เหนือ ใต้ อีสาน ออก ตก โดนมด เชียร์พรรคเพื่อไทย เชียร์พรรค ประชาธิปัตย์ คุณโดนละเมิดสิทธิหมด ผมก็มานั่งวิเคราะห์ว่า เอ้ย นี่แหละคือ social demand สิ่งที่เราให้ชื่อว่า “ประชาชน” ไม่ใช่ เสื้อเหลืองเสื้อแดง”

ปิยบุตร แสงกนกกุล, 2562

ข้อความข้างต้นเป็นส่วนหนึ่งในความเห็นของ ดร.ปิยบุตร แสงกนกกุล เลขาธิการและหนึ่งในผู้ก่อตั้งพรรคอนาคตใหม่ ซึ่งให้สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 8 พฤษภาคม พ.ศ. 2562 ภายหลังจากที่ทางพรรคประสบ ความสำเร็จในการเลือกตั้งทั่วไปเมื่อสองเดือนก่อนหน้านั้นอย่างท่วมท้นด้วยจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ถึง 81 ที่นั่ง จนกลายเป็นพรรคการเมืองอันดับสามของประเทศ ทั้ง ๆ ที่ตัวพรรคเพิ่งเปิดตัวมาได้เพียงแค่วันเดียว¹⁸⁶

แน่นอน สำหรับผู้เชี่ยวชาญการเมืองไทยคงทราบกันดีว่าปรากฏการณ์ที่พรรคการเมืองหน้าใหม่ประสบผลสำเร็จกวาดที่นั่งในสภาได้เป็นจำนวนมากนั้น มิใช่เรื่องใหม่แต่อย่างใด ดังเช่นการเกิดขึ้นของพรรค การเมืองเฉพาะกิจต่าง ๆ ในหน้าประวัติศาสตร์การเมืองร่วมสมัยไม่ว่าจะเป็นพรรคเสริมนั่งคคิลลา (ในการเลือกตั้ง พ.ศ.2500) พรรคสหประชาไทย (ในการเลือกตั้งพ.ศ.2512) หรือพรรคสามัคคีธรรม (ในการเลือกตั้ง พ.ศ.2535) ฯลฯ อย่างไรก็ตามในขณะที่ความสำเร็จของพรรคอนาคตใหม่อาจดูเหมือนไม่ได้แตกต่างในเชิง เปรียบเทียบกับพรรคการเมืองเฉพาะกิจตามที่ยกตัวอย่างมาข้างต้น แต่เมื่อพิจารณาไปถึงรายละเอียดก็จะพบลักษณะพิเศษในความสำเร็จดังกล่าวของพรรคอนาคตใหม่ที่แปลกไปจากพรรคการเมืองเฉพาะกิจก่อนหน้าอย่างสิ้นเชิง โดยเฉพาะการปฏิเสธแนวทางที่เน้นกวาดต้อนอดีตผู้แทนจากพรรคการเมืองต่าง ๆ มาเป็นสมาชิก เพื่อรับประกันคะแนนเสียงจากการเลือกตั้ง แต่เลือกใช้การสื่อสารทางอุดมการณ์ที่มุ่งต่อต้านคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ผู้ทำรัฐประหารเมื่อปี พ.ศ.2557 ตลอดไปจนถึงพรรคการเมืองที่สืบทอดอำนาจของคณะรัฐประหารชุดดังกล่าวอย่างชัดเจน

ทั้งนี้ ดังข้อความจากบทสัมภาษณ์ข้างต้น จะเห็นได้ว่าแม้อาจพิจารณาว่ากองทัพคืออุปสรรคสำคัญต่อพัฒนาการทางการเมืองของประเทศ แต่ปิยบุตรก็ได้ชี้ให้เห็นถึงปัจจัยที่สร้างความได้เปรียบแก่กองทัพว่าหาได้อยู่ที่ตัวอาวุธยุทโธปกรณ์หรือกำลังพล หากแต่อยู่ที่ความแตกแยกของประชาชนเองที่แบ่งแยกความคิดและ

186 ดูเนื้อหาคำสัมภาษณ์ทั้งหมดได้ใน ปิยบุตร แสงกนกกุล , “จากชีวิตขนาดยาวถึงความฝันนอกหมวกนักวิชาการของปิยบุตรแสงกนกกุล”, ขวัญชาย ดำรงขวัญและอดิเดช ชัยวัฒนกุล (สัมภาษณ์), ใน *The Matter*, วันที่ 8 พฤษภาคม 2019, <https://thematter.co/social/long-interviewwith-piyabutr/76766>. เข้าใช้ในวันที่ 28 พฤษภาคม พ.ศ. 2565

อุดมการณ์ทางการเมืองออกเป็นฝักฝ่ายต่าง ๆ ไม่ว่าจะ เป็นกลุ่มเสื้อเหลือง กลุ่มเสื้อแดง ฝ่ายพรรคเพื่อไทย หรือ ฝ่ายพรรคประชาธิปัตย์ ฯลฯ จนกลายเป็นช่องโหว่ให้กองทัพสามารถแทรกแซงและฉวยโอกาสยึดอำนาจ เป็นผลสำเร็จ ในแง่นี้ถ้าอุดมการณ์สำคัญของพรรคอนาคตใหม่คือการต่อต้านเผด็จการทหาร และถ้าปัจจัยที่ทำให้กองทัพสามารถยึดอำนาจทางการเมืองได้คือความแตกแยกในหมู่ประชาชน หน้าที่สำคัญของพรรคอนาคตใหม่ก็ คงเป็นอย่างอื่นไปเสียมิได้นอกจากการการสลายขั้วทางการเมืองต่าง ๆ เพื่อสร้าง “ประชาชน” ขึ้นมาใหม่ ใน ฐานะพลังหรือเสียงเรียกร้องทางสังคม (social demand) ที่จะร่วมกันต่อต้านและเอาชนะอิทธิพลของกองทัพ และเผด็จการทหารในท้ายที่สุด

น่าสนใจว่าแม้การกล่าวอ้างถึง “ประชาชน” ในบทสัมภาษณ์นี้อาจชี้ชวนให้คิดไปถึงวาทศิลป์ของ นักการเมืองในระบอบประชาธิปไตยที่มักอ้างอิงถึงประชาชนในฐานะรากฐานความชอบธรรมของอำนาจที่ตนกำลังใช้ แต่การกล่าวถึงประชาชนดังกล่าวของปิยบุตรก็ดูเหมือนจะมีนัยมากกว่าจะเป็นเพียงแค่โวหารลอย ๆ ดังที่ ตัวเขาได้กล่าวเอาไว้ตั้งแต่ในช่วงแรกของข้อความข้างต้นว่า แรงบันดาลใจสำคัญที่ช่วยให้คุณสามารถวิเคราะห์ และกำหนดยุทธศาสตร์ตลอดไปจนถึงท่าทีของพรรคที่เน้นสร้าง “ประชาชน” นี้จะมาจากทฤษฎีซ้ายประชานิยม ของเออร์เนสต์ ลาคลาวและชองตาล มูฟ ซึ่งให้ความสำคัญกับการเปลี่ยนแปลงภูมิทัศน์ทางการเมืองผ่านการ ระดมสร้างพลังประชาชน นั่นจึงอาจไม่เกินเลยไปนักหากจะสรุปว่าการกล่าวอ้างถึง ประชาชนในฐานะพลังที่ช่วย สลายความขัดแย้งทางการเมืองเพื่อเอาชนะกองทัพและสร้างระบอบ ประชาธิปไตยอันสมบูรณ์ตามเนื้อหาของ บทสัมภาษณ์นี้ คือการประยุกต์ใช้ทฤษฎีของลาคลาวและมูฟในบริบท ทางของสังคมการเมืองไทยกล่าวอีกแบบ ก็คือ ในขณะที่ทฤษฎีการเมืองของลาคลาวและมูฟจะเป็นทฤษฎีที่มักถูกประยุกต์ใช้กับบริบททางการเมืองของ ประเทศในยุโรปภายใต้เป้าหมายของการต่อต้านทุนนิยมและระเบียบทางการเมืองของเสรีนิยมใหม่¹⁸⁷ ทฤษฎีดังกล่าว กลับถูกใช้ในบริบททางการเมืองของไทยที่เป้าหมายสำคัญ (ยัง) ไม่ใช่การเผชิญหน้ากับทุนนิยมและระเบียบทางการเมือง แบบเสรีนิยมใหม่ หากแต่คือการเผชิญหน้าเอาชนะเผด็จการเพื่อจัดตั้งให้ระบอบประชาธิปไตยสามารถลงหลักปักฐาน ในสังคมการเมืองไทยอย่างมั่นคง¹⁸⁸

แต่อะไรคือแนวทางการปรับประยุกต์ใช้ทฤษฎีการเมืองของลาคลาวและมูฟภายใต้บริบททางการเมือง ของไทย? อะไรคือคุณูปการทางการเมืองของทฤษฎีดังกล่าวที่พรรคอนาคตใหม่นำมาประยุกต์ใช้? และคุณูปการ ดังที่ว่านี้ส่งผลต่อการสถาปนาระบอบประชาธิปไตยอันตั้งมั่นในสังคมไทยได้อย่างไร?

5.1 บริบททางการเมือง: ความขัดแย้งของภาพตัวแทนประชาชนและโอกาสหลังการเปลี่ยนรัชสมัย

เป็นที่ทราบกันดีว่าตลอดช่วงระยะเวลาเกือบ ๆ ยี่สิบปีตั้งแต่กลางทศวรรษที่ 2540 เป็นต้นมา สังคม การเมืองไทยได้ตกอยู่ภายใต้ความขัดแย้งทางการเมืองอันเข้มข้นระหว่างฝ่ายแรกที่เป็นคนชั้นกลางเมือง มีฐานะ ทางเศรษฐกิจ เป็นข้าราชการระดับสูงหรือมีตำแหน่งสำคัญในองค์กรเอกชนธุรกิจ ฯลฯ กับฝ่ายหลังที่เป็น คนชนบท จากภาคเหนือและอีสาน ประกอบอาชีพทางการเกษตรและค้าขายทั่วไป ภายใต้การสนับสนุนจากปัญญาชนปีกก้าวหน้า ที่ให้ความสำคัญกับกระบวนการประชาธิปไตยและการเลือกตั้ง โดยความขัดแย้งดังกล่าวนี้อาจอธิบายได้ผ่าน

187 ดังที่ตัวของตาล มูฟเคยใช้ให้เห็นว่าการนำเสนอทฤษฎีหลังลัทธิมาร์กซ์ซึ่งเน้นขับเคลื่อนพลังประชาชนมากกว่าการพึ่งพา ชนชั้นกรรมาชีพนั้นจะอยู่ภายใต้บริบทการต่อสู้กับระบบทุนนิยม และระเบียบทางการเมืองแบบเสรีนิยมใหม่ซึ่งเป็นปัญหาทางการเมือง หลักในสังคมตะวันตกดู Chantal Mouffe, *For a Left Populism* (London: Populism, 2018), pp.9-24.

188 ดูเพิ่มเติมได้ประเด็นนี้ได้ ใน ปิยบุตร แสงกนกกุล, “หนึ่งปีอนาคตใหม่: จากกรัมซี—ลาคลาว—มูฟ—ถึงปฏิบัติการทำนรก ของปิยบุตร แสงกนกกุล”, ปกป้อง จันทรวินัย (สัมภาษณ์), ใน *the 101 world*, วันที่ 7 มิถุนายน 2019, <https://www.the101.world/piyabutr-saengkanokkulinterview/>. เข้าใช้เมื่อวันที่ 30 กรกฎาคม พ.ศ. 2565

สีที่แต่ละฝ่ายใช้เป็นสัญลักษณ์บ่งบอกจุดยืนและอุดมการณ์ของพวกเขา ดังข้อความของนักรัฐศาสตร์ชื่อดังท่านหนึ่งที่ได้กล่าวเปรียบเทียบเปรยว่าความขัดแย้งทางการเมืองของไทยในช่วงเวลาดังที่ว่านี้คือ “สงครามระหว่างสี” ระหว่างฝ่ายแรกที่ใช้ “เสื้อเหลือง” เป็นสัญลักษณ์ โดยมีนัยถึงการปกป้องสถาบัน พระมหากษัตริย์และค่านิยมตามจารีตต่าง ๆ ของสังคมไทย กับฝ่ายหลังที่ใช้ “เสื้อแดง” เป็นสื่อบ่งบอกถึงความยากลำบากของคนชั้นล่างที่ปรารถนาในระบอบประชาธิปไตยอันเป็นธรรม ไม่สองมาตรฐาน¹⁸⁹

แน่นอน ความขัดแย้งทางการเมืองดังที่ว่านี้ถือเป็นหนึ่งในประเด็นยอดนิยมในการศึกษาทางรัฐศาสตร์และสังคมศาสตร์ นักวิชาการบางท่านเสนอว่าความขัดแย้งตรงนี้เป็นภาพสะท้อนผลกระทบจากการเข้ามาของวัฒนธรรมทุนนิยมที่ส่งผลกระทบต่อท่อนทำลายคุณค่าทางศีลธรรมและจริยธรรมทางการเมืองซึ่งเคยร้อยรัดประชาชนไทยให้มีความเป็นหนึ่งเดียว¹⁹⁰ ขณะที่นักวิชาการอีกส่วนหนึ่งกลับเล็งเห็นว่าความขัดแย้งดังกล่าวคือ ผลลัพธ์จากพัฒนาการทางเศรษฐกิจในช่วงสามทศวรรษก่อนหน้าที่ได้เปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคมจนให้กำเนิดชนชั้นใหม่ผู้มีผลประโยชน์และทัศนคติทางการเมืองแตกต่างกระทั่งก่อให้เกิดเป็นความขัดแย้งกับชนชั้นผู้ครองอำนาจเดิมในสังคม¹⁹¹ กระนั้น แม้อาจมีคำอธิบายอันหลากหลาย แต่คงมีอาจปฏิเสธได้ว่าหนึ่งใน ปัจจัยพื้นฐานที่เป็นต้นตอความขัดแย้งทางการเมืองตามที่กล่าวไปนี้ ก็คือทำที่ที่แต่ละฝ่ายมีต่อบทบาทและ ผลกระทบเชิงนโยบายจากรัฐบาลของพันตำรวจโท ดร.ทักษิณ ชินวัตร อดีตนายกรัฐมนตรีผู้ดำรงตำแหน่ง ตั้งแต่ปี พ.ศ.2544 ก่อนจะถูกรัฐประหารในปี พ.ศ.2549 กล่าวคือ ในขณะที่ฝ่ายที่ใช้เสื้อเหลืองเป็นสัญลักษณ์ทางการเมืองจะเป็นฝ่ายอนุรักษ์นิยมผู้หวาดระแวง กังขาและต่อต้านทักษิณ (จนเลยเถิดไปถึงการต่อต้าน กระบวนการเลือกตั้งตามระบอบประชาธิปไตย) ฝ่ายเสื้อแดงก็คือฝ่ายประชาธิปไตยที่ชื่นชอบในผลงานการ บริหารประเทศของทักษิณ (และดังนั้นจึงให้การสนับสนุนกระบวนการคัดสรรผู้บริหารประเทศด้วยการเลือกตั้งตามแนวทางประชาธิปไตย)

189 เกษียร เตชะพีระ, *สงครามระหว่างสี* (กรุงเทพฯ: Open Books, 2553)

190 สมบัติ จันทรวงศ์, “ประชาธิปไตยไทย: ประชาธิปไตยและความเป็นจริง”, *นารี-นาวา-ประชา-รัฐ: รวมบทความสัมมนา ประจำปี 2555 คณะ รัฐศาสตร์ ธรรมศาสตร์*, กิตติประเสริฐสุข (บรรณาธิการ) (กรุงเทพฯ: คณะรัฐศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2555), หน้า 45-76.

191 อภิชาติ สถิตินิรามัย, ยุक्ति มุกดาวิจิตรและนิติ ภาวครพันธ์ุ, *ทบทวนภูมิทัศน์การเมืองไทย* (เชียงใหม่: แผนงานสร้างเสริมนโยบายสาธารณะที่ดี (นสร.) และสถาบันศึกษานโยบายสาธารณะ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2556)

จริงอยู่ การสรุปรวบยอดความขัดแย้งทางการเมืองของไทยในรอบสองทศวรรษมานี้โดยรวมศูนย์ไปที่ทำที่ต่อรัฐบาลของทักษิณ ชินวัตร อาจดูเป็นการสรุปที่ลดทอนความซับซ้อนของเงื่อนไขทางสังคมต่าง ๆ ทว่าข้อสรุปดังกล่าวนี้ก็อาจไม่ได้เป็นข้อสรุปที่สิ้นเชิงไปเสียทีเดียว โดยเฉพาะเมื่อพิจารณาไปถึงผลกระทบต่อโครงสร้างความสัมพันธ์ทางอำนาจที่นโยบายของทักษิณมีต่อสังคมไทย ดังข้อสรุปอันแหลมคมของเกษียร เตชะพีระ นักรัฐศาสตร์ผู้โด่งดังที่ได้สรุปรวบยอดให้เห็นว่าแท้จริงแล้วสิ่งที่รัฐบาลทักษิณกระทำไปนั้นคือการ สถาปนา “ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ที่เลือกตั้ง” ซึ่งก็คือการอาศัยนโยบายกระตุ้นเศรษฐกิจในระดับรากหญ้ามาสร้างความนิยมจากประชาชน จนสามารถครอบครองตำแหน่งทางการเมืองต่าง ๆ ไปจนถึงใช้อำนาจจากตำแหน่งดังกล่าวอย่างเต็มที่โดยพร้อมจะละเมิดกรอบข้อบังคับทางกฎหมายที่เคยควบคุมขอบเขตการใช้อำนาจเหล่านั้น¹⁹² แน่นนอน การกล่าวเปรียบเปรย “ระบอบทักษิณ” ว่าเป็นสมบูรณาญาสิทธิราชย์ในที่นี้ย่อมมีนัยเชิงโวหารเทียบเคียงไปถึงแนวโน้มการใช้อำนาจของรัฐบาลทักษิณที่มีลักษณะหมิ่นเหม่พร้อมละเมิดกรอบกฎหมายไม่ต่างไปจากการใช้อำนาจตามอำเภอใจของพระมหากษัตริย์ในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ อย่างไรก็ตาม พ้นไปจากนัยตามที่กล่าวไปแล้ว การกล่าวว่รัฐบาลของทักษิณมีลักษณะแบบ สมบูรณาญาสิทธิราชย์เองก็มีนัยแฝงไปถึงความขัดแย้งระหว่างตัวทักษิณกับสถาบันพระมหากษัตริย์อย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงไปได้ เพราะยิ่งรัฐบาลของทักษิณได้รับความนิยมสูงมากขึ้นเท่าใด ความนิยมนั้นก็จะย้อนกลับมา ทำให้รัฐบาลกลายเป็นคู่แข่งกับราชสำนักมากเท่านั้น

ทั้งนี้ ดังที่นักวิชาการด้านรัฐศาสตร์ท่านหนึ่งเคยวิเคราะห์เอาไว้ได้อย่างน่าสนใจว่า ความนิยมที่ราชสำนักและพระมหากษัตริย์ได้รับจากเหล่าพสกนิกรนั้นคือหัวใจสำคัญที่ช่วยค้ำยันบทบาทตลอดจนอำนาจทางการเมืองที่สถาบันพระมหากษัตริย์ใช้สถาปนาฐานะอันสูงส่งในสังคมไทย เพราะความนิยมดังดังกล่าวคือ หลักฐานถึงความสำเร็จในการ “แปลงเจตจำนงของประชาชนให้กลายเป็นเจตจำนงของพระราชา” หรือก็คือ การการจัดวางให้พระมหากษัตริย์เป็นผู้นำทางทางการเมืองผ่านการยืนยันถึงสถานะของพระมหากษัตริย์ในฐานะตัวแทนอันแท้จริงของประชาชน¹⁹³ ดังนั้น เมื่อพิจารณาจากแง่มุมดังกล่าว การที่รัฐบาลของทักษิณได้รับความนิยมจากประชาชนเป็นอย่างสูงจึงย่อมส่งผลต่อฐานความชอบธรรมในฐานะตัวแทนประชาชนอันแท้จริงของพระมหากษัตริย์ตามไปด้วย หรือหากจะกล่าวอีกแบบก็คือความนิยมอย่างถล่มทลายในฐานะ นายกรัฐมนตรีที่มาจากการเลือกตั้งของทักษิณได้ส่งผลกัดกร่อนฐานความชอบธรรมทางการเมืองของ พระมหากษัตริย์ในฐานะตัวแทนของปวงชนหรือประชาชนไปโดยปริยาย¹⁹⁴

ด้วยเหตุนี้ ความขัดแย้งทางการเมืองระหว่าง “เสื้อเหลือง” กับ “เสื้อแดง” จึงอาจเป็นภาพสะท้อน ของความขัดแย้งทางสัญลักษณ์ที่เชื่อมต่อกับจุดยึด (nodal point) อันเป็นฐานความชอบธรรมทางการเมืองใน สังคมประชาธิปไตยอย่าง “ประชาชน” ระหว่างฝ่ายที่เชื่อมต่อกับประชาชนผ่านตำแหน่งของพระมหากษัตริย์ กับฝ่ายที่เชื่อมต่อกับประชาชนผ่านกลไกการเลือกตั้ง กล่าวอย่างถึงที่สุด ความขัดแย้งทางการเมืองในรอบเกือบ ๆ สองทศวรรษ ตั้งแต่กลางทศวรรษที่ 2540 เป็นต้นมา คือผลของวิกฤติทางสัญลักษณ์ซึ่งทำหน้าที่เชื่อมต่อ เป็นภาพตัวแทน (representation) ประชาชน ที่แต่ละฝ่ายต่างก็ไม่สามารถยึดครองและผูกขาดความเป็นภาพตัวแทนที่เชื่อมต่อกับประชาชนได้อย่างสมบูรณ์ นั่นจึงไม่แปลกที่ชัยชนะทางการเมืองของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจะนำมาซึ่งการต่อต้าน

192 เกษียร เตชะพีระ, “ระบอบทักษิณ”, *ฟ้าเดียวกัน*, 2:1 (มกราคม-มีนาคม 2547), หน้า 43-48

193 ปถุณ เทพนรินทร์, “อุดมการณ์ราชาชาตินิยมกับกระบวนการแปลงเจตจำนงมหาชนให้กลายเป็นเจตจำนงแห่งราชา”, *ฟ้าเดียวกัน*, 10:2 (กรกฎาคม-ธันวาคม 2555)

194 เฟิงอั่ง, หน้า 69-74.

จากภาพตัวแทนประชาชนอีกฝั่งหนึ่งเสมอ ไม่ว่าจะเป็นการเดินขบวนของฝ่ายเสื้อเหลืองที่ต่อต้านรัฐบาลฝ่ายทักษิณของนายสมัคร สุนทรเวช และนายสมชาย วงศ์สวัสดิ์ ในปี พ.ศ.2551 ตลอดไปจนถึงการรณรงค์ต่อต้านรัฐบาลนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะโดยฝ่ายเสื้อแดงในปี พ.ศ.2552 และ 2553 รวมทั้งการเดินขบวนปิดกรุงเทพมหานครเพื่อโค่นล้มรัฐบาลของนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตรในปี พ.ศ.2557 ในแง่นี้ การรัฐประหารล้มล้างรัฐบาลประชาธิปไตยโดยฝ่ายกองทัพซึ่งมีนัยอ้างอิงไปถึงอำนาจของพระมหากษัตริย์ ทั้งที่ เกิดขึ้นในปี พ.ศ.2549 และในปี พ.ศ.2557 จึงอาจไม่ใช่อะไรเลยนอกจากความพยายามของฝ่ายการเมืองหนึ่งในการผูกขาดความเป็นภาพตัวแทนประชาชนด้วยการตัดทำลายการเชื่อมต่อที่ผูกโยงประชาชนเข้ากับตำแหน่งทางการเมืองที่มาจากการเลือกตั้ง พร้อม ๆ ไปด้วยยืนยันทรงความเป็นภาพตัวแทนของประชาชนอื่น แท้จริงที่ดำรงอยู่ภายในสถาบันหลักของประเทศอย่างสถาบันพระมหากษัตริย์¹⁹⁵

ปฏิเสธได้ยากว่าการทำรัฐประหารข้างต้น เป็นยุทธศาสตร์ทางการเมืองที่ประสบผลสำเร็จไม่น้อย เพราะการทำให้สังคมการเมืองไทยปราศจากการเลือกตั้งในระยะเวลาที่ย่อมส่งผลในการตัดการเชื่อมต่อที่ผูกโยงประชาชนเข้ากับตำแหน่งทางการเมืองที่มาจากการเลือกตั้ง กระนั้น หากการรัฐประหารส่งผลบั่นทอนฝ่ายการเมืองที่ให้ความสำคัญกับสัญลักษณ์ที่เชื่อมต่อนักการเมืองเข้ากับกระบวนการเลือกตั้ง การสิ้นรัชสมัยของพระมหากษัตริย์ผู้ครองราชย์ยาวนานกว่าครึ่งศตวรรษก็ย่อมส่งผลต่อความน่าเชื่อถือของสถาบันพระมหากษัตริย์ในฐานะของสถาบันที่อ้างอิงความชอบธรรมของตนเข้ากับการเป็นผู้แทนอื่นแท้จริงของประชาชนด้วยเช่นกัน ในแง่นี้ นับตั้งแต่ปลายปี พ.ศ.2559 อันเป็นการย่างเข้าปีที่สามหลังการรัฐประหาร และเป็นปีแห่งการสิ้นรัชสมัยของพระมหากษัตริย์ที่ครองราชย์มาอย่างยาวนาน สังคมการเมืองไทยก็ได้เข้าสู่ภาวะสุญญากาศที่แกนหลักซึ่งเคยเป็นแกนกลางของแต่ละฝ่ายในการยึดเหนี่ยวการเชื่อมต่อเพื่อเป็นภาพตัวแทนของประชาชนเริ่มเสื่อมถอย จนเปิดโอกาสและความเป็นไปได้ในการเชื่อมต่อเพื่อสร้างภาพตัวแทนชุดใหม่ของประชาชน ดังความเห็นของเกษียรที่ชี้ให้เห็นว่าการหายไปจากสังคมการเมืองของผู้นำสูงสุดทั้ง สองฝ่ายในช่วงผลัดแผ่นดินตลอดจนการลี้ภัยทางการเมืองได้สร้างสิ่งที่เรียกกันว่าจังหวะประชานิยม (populist moment) ซึ่งก็คือจังหวะเวลาที่มีการเชื่อมต่อเดิมเพื่อเป็นภาพตัวแทนของประชาชนถึงจุดวิกฤติ ส่งผลก่อให้เกิดพลังประชานิยมทางการเมืองที่รอคอยให้กลุ่มและฝักฝ่ายทางการเมืองหน้าใหม่สร้างการเชื่อมต่อเข้ากับฝ่ายของตนในฐานะภาพตัวแทนชุดใหม่ของประชาชน¹⁹⁶

ข้อวิเคราะห์สถานการณ์ความเปลี่ยนแปลงของสังคมการเมืองไทยข้างต้นนี้ ถือได้ว่าสอดคล้องกับความเห็นของชัยวิช ตูลากร อดีตผู้ร่วมก่อตั้งพรรคอนาคตใหม่ ที่ให้สัมภาษณ์กับคณะผู้วิจัยว่าจุดเริ่มต้นสำคัญที่เป็นแรงขับเคลื่อนในการสร้างพรรคอนาคตใหม่นั้นจะมาจากลักษณะของการเมืองไทยยุคเปลี่ยนรัชสมัยที่ ฝ่ายนำทางการเมืองเดิมไม่สามารถสถาปนาภาวะนำด้วยการผูกขาดการเชื่อมต่อนักการเมืองกับประชาชนเอาไว้ได้ ไม่ว่าจะเป็น

195 คณะผู้วิจัยได้รับอิทธิพลสำหรับการเข้าใจประเด็นนี้จากงานวิจัยของเอเจนี เมอร์ริโอซึ่งชี้ให้เห็นว่า การรัฐประหารทั้งในปี พ.ศ.2549 และ พ.ศ.2557 นั้น เป็นผลจากความล้มเหลวของขบวนการตุลาการณัฏฐ์ที่มีเป้าหมายในการสร้างความเป็นสถาบันให้กับอำนาจและความชอบธรรมทางการเมืองของกษัตริย์เพื่อป้องกันความไม่แน่นอนในช่วงเปลี่ยนรัชสมัย และเพื่ออ้างสถานะหน้าที่ได้เปรียบของชนชั้นอำมาตย์นิยม กล่าวคือแม้จะมีการสร้างและออกแบบศาลรัฐธรรมนูญเพื่อสืบทอดอำนาจในแบบที่พระมหากษัตริย์เคยใช้แต่อำนาจ ดังกล่าวกลับไม่สามารถรับมือกับพลังทางการเมืองที่มาจากเลือกตั้งของรัฐบาลทักษิณซึ่งได้การใช้กำลังทหารจากกองทัพ เพื่อขูดรากถอนโคนพลังดังกล่าว จึงเป็นสิ่งที่มีโอกาสหลีกเลี่ยงไม่ได้ ดู เอเจนี เมอร์ริโอ, "รัฐเร้นลึกในไทย พระราชอำนาจและศาลรัฐธรรมนูญ (พ.ศ.2540-2558), วีระ อนามศิลป์ (แปล), *ฟ้าเดียวกัน*, 14:1 (มกราคม-เมษายน 2559), หน้า 13-46.

196 Kasian Tejapira, "Elite Realignment, a populist moment: reflections on Thailand's 2019 general elections", *new mandala*, 4 April 2019, <https://www.newmandala.org/elite-realignment-a-populist-moment-reflections-on-thailands-2019-general-elections/>, เข้าใช้เมื่อวันที่ 30 กรกฎาคม 2565

ความไม่พอใจของผู้คนจำนวนมากจากการบริหารเศรษฐกิจของรัฐบาลเผด็จการ หรือการเพิ่มขึ้นของผู้ลงคะแนน หน้าใหม่ที่ยังไม่ถูกเชื่อมต่อกับฝ่ายการเมืองฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ประกอบกับท่าทีของพรรคเพื่อไทยซึ่งเป็นแกนหลัก ของฝ่ายประชาธิปไตยในขณะนั้น ที่ไม่สามารถตอบสนองเสียงเรียกร้องทางสังคมของกลุ่มต่าง ๆ ที่ต้องการ ประชาธิปไตยได้อย่างเป็นที่น่าพอใจ จึงถือเป็นโอกาสครั้งสำคัญที่เอื้อให้ผู้เล่นทางการเมืองหน้าใหม่ ๆ สามารถ ลงแข่งขันเป็นทางเลือกใหม่ในการสร้างการเชื่อมต่อเพื่อสร้างภาพตัวแทนประชาชนแทนสองขั้วการเมืองเดิม โดยเฉพาะการผสมผสานพลังจากสองขั้วการเมืองเดิมภายใต้เป้าหมายสำคัญอย่างการล้มล้างเผด็จ การและจัดตั้ง ระบบประชาธิปไตยอันยั่งยืนในสังคมการเมืองไทย¹⁹⁷

ถึงตรงนี้ จึงเป็นที่ชัดเจนว่าการเกิดขึ้นของพรรคอนาคตใหม่นั้นไม่ได้อาศัยเพียงแค่ปัจจัยด้านความต้องการ ส่วนบุคคลของคณะผู้ก่อตั้ง หากแต่ยังเป็นผลพวงจากความขัดแย้งที่สองขั้วการเมืองเดิมต่างก็กีดกัน บ่อนเซาะ รากฐานของแต่ละฝ่ายในการเชื่อมต่อเพื่อเป็นภาพตัวแทนของประชาชน จนเปิดโอกาสให้ผู้เล่นทางการเมืองหน้าใหม่ สามารถเข้ามาช่วงชิงการเชื่อมต่อสร้างภาพตัวแทนใหม่ ๆ ของประชาชนเพื่อขับเคลื่อนวาระทางการเมืองของตน ดังเช่นพรรคอนาคตใหม่ที่อาศัยโอกาสทางการเมืองดังกล่าว สถาปนากการเชื่อมต่อให้ตนเองกลายเป็นภาพตัวแทน ของประชาชนเพื่อขับเคลื่อนวาระทางการเมือง อย่างการล้มล้างเผด็จการและจัดตั้งระบบประชาธิปไตยอันตั้งมั่น ในสังคมการเมืองไทยต่อไป แต่พรรคอนาคตใหม่ถือกำเนิดขึ้นมาได้ อย่างไร? อะไรคือยุทธศาสตร์หรือแนวทาง ที่พรรคใช้เพื่อสร้างการเชื่อมต่อและสถาปนาความเป็นภาพตัวแทนของประชาชนแทนสองขั้วเดิมในเมืองไทย? และแนวทางยุทธศาสตร์ดังกล่าวสอดคล้องกับทฤษฎีขั้วประชานิยมของลาคลาวและมูฟอย่างไร?

5.2 พรรคอนาคตใหม่กับยุทธศาสตร์การก่อร่างสร้างประชาชน (ขึ้นมาใหม่)

พรรคอนาคตใหม่ก่อตั้งอย่างเป็นทางการ เมื่อวันที่ 15 มีนาคม พ.ศ.2561 ด้วยการริเริ่มจากผู้ร่วมก่อตั้ง สามคน คือ นายธนธร จีรุงเรืองกิจ, รศ.ดร.ปิยบุตร แสงกนกกุล, และนายชัยธวัช ตุลาธน โดยมีเครื่องหมาย หรือสัญลักษณ์ประจำพรรคเป็นสามเหลี่ยมกลับหัวแสดงถึงการให้ความสำคัญกับประชาชนคนส่วนใหญ่ของ ประเทศ ขณะเดียวกับที่มีลูกศรชี้พุ่งขึ้นด้านบนอันสื่อได้ถึงการเมืองหน้าสู่เส้นทางของอนาคตอันก้าวหน้า ในแง่นี้ พรรคอนาคตใหม่จึงเป็นพรรคที่สื่อสารเป้าหมายของตนผ่านสัญลักษณ์ได้อย่างชัดเจน นั่นคือ การให้ความสำคัญกับ “ประชาชน” ในฐานะผู้ทรงอำนาจสูงสุดผู้ที่จะเป็นกำลังหลักของการผลักดันสังคมไทย ให้มุ่งไปสู่อนาคตใหม่อันก้าวหน้า เท่าทันโลก¹⁹⁸

การเมืองเน้นความสำคัญไปที่ “ประชาชน” ของพรรคอนาคตใหม่ดังที่อธิบายไปนี้มีเพียงแต่จะปรากฏใน รูปสัญลักษณ์ของพรรคเท่านั้น หากยังสะท้อนออกมาผ่านคำพูดของปิยบุตรหนึ่งในผู้ก่อตั้งพรรคที่ได้กล่าวออกมา ขณะกล่าวปราศรัยว่า “ประชาชนคือเจ้าของอำนาจอธิปไตยดังนั้นพรรคอนาคตใหม่จะให้ความสำคัญ ต่อประชาชน ผ่านนโยบายรูปแบบประชานิยม”¹⁹⁹ ซึ่งคำกล่าวนี้มีเพียงแต่จะตอกย้ำให้เห็นถึงน้ำหนักของ ประชาชนที่ทางพรรค ถือว่าเป็นเจ้าของอำนาจปกครองสูงสุด หากแต่ยังมีนัยสื่อไปถึงทฤษฎีขั้วประชานิยมของลาคลาวและมูฟ ผ่านการกล่าวถึงแนวทางกำหนดนโยบายภายใต้รูปแบบของประชานิยม ซึ่งก็คือการขับเคลื่อนนโยบายที่เน้นตอบสนอง

197 สัมภาษณ์ ชัยธวัช ตุลาธน, ผู้ร่วมก่อตั้งพรรคอนาคตใหม่และเลขาธิการพรรคก้าวไกล, ออนไลน์, 14กรกฎาคม 2565.

198 อ้างอิงข้อมูลจาก, “คู่มือเลือกตั้ง 2562”, ใน *The Standard*, <https://thestandard.co/thailandelection2019party/%E0%B8%9E%E0%B8%A3%E0%B8%A3%E0%B8%84%E0%B8%AD%E0%B8%99%E0%B8%B2%E0%B8%84%E0%B8%95%E0%B9%83%E0%B8%AB%E0%B8%A1%E0%B9%88/>, เข้าใช้เมื่อวันที่ 15 สิงหาคม 2565

199 ปิยบุตร แสงกนกกุล, “การเมืองใหม่อนาคตใหม่ประเทศไทย”, *อนาคตใหม่—Future Forward*, วันที่ 7 มิถุนายน 2018, <https://www.youtube.com/watch?v=DJRa4uenYIM>, เข้าใช้เมื่อวันที่ 15 สิงหาคม 2565

ความต้องการขั้นพื้นฐานที่ประชาชนทุกคนควรได้รับ เเงกเช่นเดียวกับคำให้ สัมภาษณ์ในอีกวาระหนึ่งที่ตัวเขาได้เน้นย้ำว่า หัวใจสำคัญอันเป็นเข็มทิศกำหนดแนวทางของพรรคอนาคตใหม่ คือแนวคิดเรื่องประชานิยมของลาคลาวและมูฟ ซึ่งเป็นแนวคิดที่เชื่อในพลังของประชาชน มีศูนย์กลางอยู่ในการ “คืนการเมืองให้ประชาชน” ผ่านการเปิดให้ประชาชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมถกเถียง แลกเปลี่ยน และกำหนดนโยบายสาธารณะต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตและความเป็นอยู่ของประชาชนเอง²⁰⁰

แต่อะไรคือ “ประชาชน” ตามที่พรรคอนาคตใหม่มุ่งนำเสนอเพื่อเป็นภาพตัวแทน? หน้าตาของ “ประชาชน” ดังกล่าวแตกต่างอย่างไรจากภาพตัวแทนของประชาชนที่ถูกนำเสนอผ่านขั้วการเมืองสองฝ่าย อย่างกลุ่มเสื้อเหลือง และกลุ่มเสื้อแดงดังที่อธิบายไปในส่วนที่แล้ว? ถึงตรงนี้ จึงเป็นที่ชัดเจนว่าการก่อสร้าง “ประชาชน” ที่พรรคอนาคตใหม่จะอ้างเป็นภาพตัวแทนนั้นคงเป็นไปได้หากไม่มีการนำเสนอขั้วการเมืองชุดใหม่ที่เน้นลักษณะร่วมของผู้ลงคะแนนที่สังกัดตนเองในคู่อัดแย้งทางการเมืองสองขั้วเดิม หนึ่งในคำแถลงอันหนักแน่นซึ่งปิยบุตร ใช้กล่าวประกอบวาระของการก่อตั้งพรรคอนาคตใหม่คือหลักฐานที่ยืนยันประเด็นนี้อย่าง ชัดเจนตามที่ว่า:

“คนทุกคนไม่ว่าจะสังกัดกลุ่มการเมืองใด สังกัดสีเสื้อการเมืองใด ไม่ว่าจะเป็นคนชนบทหรือคนเมือง ไม่ว่าจะเป็กรากหญ้าหรือคนชั้นกลาง ไม่ว่าจะเป็คนเยาวยชน วัยกลางคนหรือคนชรา ไม่ว่าจะประกอบอาชีพ ผู้ใช้แรงงาน เกษตรกร หาเช้ากินค่ำ พนักงานบริษัท เจ้าหน้าที่รัฐหรือประกอบอาชีพอิสระ ไม่ว่าจะเป็คนเพศใด หรือมีรสนิยมทางเพศแบบใด คนเหล่านี้ต่างก็เป็ประชาชนซึ่งต้องการชีวิตที่ดี มีความมั่นคงและสวัสดิการ สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีศักดิ์ศรีตั้งแต่เกิดจนตาย...”²⁰¹

จากคำแถลงข้างต้น จะเห็นได้ว่า “ประชาชน” ที่พรรคอนาคตใหม่มุ่งสถาปนาขึ้นมาเพื่อเป็นฐานให้กับความชอบธรรมสำหรับขั้วเคลื่อนไหวทางการเมืองของตนนั้น จะเป็ประชาชนที่อยู่เหนือความแตกต่าง อันเป็ต้นต่อความขัดแย้งในสังคมไทยมาก่อน ไม่ว่าจะเป็ความแตกต่างด้านทัศนคติทางการเมือง สถานะทาง เศรษฐกิจ วัย อาชีพหรือเพศสภาพ ฯลฯ เพราะหัวใจที่กำหนดลักษณะของความเป็นประชาชนตรงนี้ คือความต้องการที่จะมีชีวิตที่ดี ที่มั่นคงสมศักดิ์ศรีในฐานะมนุษย์ อันเป็ความต้องการที่ทุกคนทุกฝ่ายต่างก็ปรารถนาไม่ต่างกัน ด้วยเหตุนี้ การก่อสร้าง “ประชาชน” ตามแนวทางของพรรคอนาคตใหม่จึงไม่ใช่การก่อสร้างที่จะกลับมาซ้ำรอยการแบ่งข้างตามขั้วคู่อัดแย้งทางการเมืองเดิม แต่คือปฏิบัติการที่มุ่งเน้นจุดร่วมที่ทุกฝ่าย—ไม่ว่า จะมีความแตกต่างกันแค่ไหน—ต่างก็มีเหมือนกัน นั่นก็คือความปรารถนาหรือต้องการบรรลุถึงชีวิตที่ดี

นั่นจึงไม่แปลก ที่จุดเน้นสำคัญสำหรับการสร้าง “ประชาชน” ตามแนวทางของพรรคอนาคตใหม่ จะไม่ได้ อยู่ที่ความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ หรือเสียงข้างมากภายใต้กลไกจากการเลือกตั้ง เพราะจุดเน้นทั้งคู่คือจุดเน้นที่จะกลับมาต่อกัน ความขัดแย้งทางการเมืองเดิม ๆ ในสังคมไทย ตรงกันข้ามการสร้าง “ประชาชน” ดังกล่าวจะเริ่มมาจากหลักการที่สามารถเชื่อมร้อยและขับเคลื่อนความเหมือนในฐานะที่ทุกคนต่างก็เป็ส่วนหนึ่งของประชาชน ตามแนวทางทฤษฎีขั้วประชานิยมของลาคลาวและมูฟซึ่งเน้นย้ำว่าหัวใจสำคัญในการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองคือการสถาปนาอัตลักษณ์ทางการเมืองขึ้นมาใหม่ผ่านการสร้างจุดยึด (nodal point) ทางอัตลักษณ์โดยอาศัยการสร้าง the chain of equivalence หรือ “ห่วงโซ่แห่งความเท่าเทียมเชื่อมโยง” ที่จะช่วยสลายความแตกต่างรายบุคคลด้วยการเชื่อมร้อยทุกฝ่ายภายใต้อัตลักษณ์ทางการเมืองที่เหมือนกัน ดังนั้น ถ้าจุดยึดทางอัตลักษณ์

200 ปิยบุตร, “หนึ่งปี อนาคตใหม่: จากกรัมชี้—ลาคลาว—มูฟ—ถึงปฏิบัติการทำนรกของปิยบุตร แสงกนกกุล”,

201 ปิยบุตร แสงกนกกุล, “อนาคตใหม่ต้องการคุณ”, *อนาคตใหม่—Future Forward*, วันที่ 14 ตุลาคม 2018, <https://www.youtube.com/watch?v=mXc46ViOmG4>, เข้าใช้เมื่อวันที่ 15 สิงหาคม 2565

ในกรณีของสังคมไทยและพรรคอนาคตใหม่คือ “ประชาชน” ห่วงโซ่ที่ทางพรรคใช้เพื่อขับเคลื่อนความเหมือนสำหรับการเชื่อมต่อและนิยาม “ประชาชน” ขึ้นมาเสียใหม่ (พร้อม ๆ ไปกับสลาย ความแตกต่างในชั่วขัดแย้งทางการเมืองเดิม) ก็คงเป็นอย่างอื่นไปเสียมิได้นอกจากหลักการเรื่อง “ความเท่า เทียม” ดังที่ธนาธร หัวหน้าพรรคอนาคตใหม่ได้เคยกล่าวขณะที่ให้สัมภาษณ์ครั้งหนึ่งว่า:

“พรรคอนาคตใหม่ให้ความสำคัญกับคนไทยเท่าเทียมกันประเทศไทยเท่าทันโลก นี่คือวิสัยทัศน์ที่เราอยากเห็นประเทศไทยในอนาคต เวลาเราพูดถึงเท่าเทียมกันเราพูดถึงอะไร? เราพูดถึงความเท่าเทียมในสามมิติก็คือเศรษฐกิจ สังคม การเมือง เศรษฐกิจ เรากำลังพูดถึงการลดความเหลื่อมล้ำระหว่างคนรวยกับคนจนที่ช่องว่างนั้นมันใหญ่มหาศาล ถ้าวัดกันด้วยทรัพย์สินของคนหนึ่งเปอร์เซ็นต์ในโลก ถ้าใช้ตัวชี้วัดนี้เป็นตัววัดประเทศไทยคือประเทศที่เหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจมากที่สุดในโลก เราเห็นกฎหมายผูกขาดทางการค้า เราเห็นสัมปทานที่เอื้อให้กลุ่มทุนไม่กี่กลุ่มทุน สร้างเนื้อสร้างตัวมีความมั่งคั่งเป็นแสนล้านได้ในเวลาเพียง 10-20 ปี ในขณะที่คนจนไม่มีโอกาสทางเศรษฐกิจ ไม่มีโอกาสที่จะเติบโต ไม่มีโอกาสที่จะก้าวผ่านชนชั้นของตัวเองในชีวิตหนึ่ง ในด้านสังคม เราเห็นความไม่เท่าเทียมกัน ในการเข้าสู่ความยุติธรรม ความยุติธรรมในประเทศนี้มีไว้ให้สำหรับคนรวยและคนมีอำนาจ คนจนไม่ได้รับความยุติธรรม จุดที่สุดของคนจน ของคนที่ไร้อำนาจอยู่ในคุกอยู่ในตาราง การปฏิบัติอย่างไม่เสมอภาคกันต่อหน้ากฎหมายคือความเหลื่อมล้ำทางสังคมที่สำคัญที่สุด ส่วนสุดท้ายคือเรื่องความเท่าเทียมกันทางการเมือง เราเห็นชัดว่าประเทศนี้ไม่ได้มองว่าคนทุกคนมีหนึ่งสิทธิหนึ่งเสียงเท่ากัน เสียงของคนไม่ได้มีความหมายเท่ากัน เสียงของคนจนไม่เป็นที่ถูกได้ยิน เสียงของประชาชนไม่เคยได้รับการเคารพ เมื่อไรก็ตามที่ชนชั้นนำหรืออภิสิทธิ์ชนรู้สึกว่าจะถูกสั่นคลอน ก็จะใช้กลไกรัฐประหารมายึดอำนาจคืนสู่ตัวเอง ไม่แบ่งปันอำนาจซึ่งควรเป็นของประชาชนให้กับ ประชาชน ดังนั้นเวลาเราพูดถึงความเท่าเทียมกัน เราหมายถึงสามมิตินี้”²⁰²

คำกล่าวข้างต้นของธนาธร สะท้อนให้เห็นถึงหลักการที่พรรคอนาคตใหม่ใช้เป็นฐานสำหรับการสร้าง “ประชาชน” ที่พรรคจะนำเสนอเพื่อเป็นภาพตัวแทน นั่นก็คือหลักการเรื่องความเท่าเทียมทั้งในมิติทาง เศรษฐกิจ สังคมและการเมือง “ประชาชน” ที่พรรคอนาคตใหม่ต้องการจะเป็นภาพตัวแทนจึงย่อมมิใช่พสกนิกรผู้จงรักภักดี หรือเสียงข้างมากที่ปรากฏออกมาจากการเลือกตั้ง หากแต่คือผู้คนในทุก ๆ ชนชั้นที่ปรารถนา โอกาสทางเศรษฐกิจอย่างเท่าเทียม ปรารถนากฎหมายที่เป็นธรรมที่ตนเองมีสิทธิบนเงื่อนไขของการเป็น เจ้าของอำนาจอย่างแท้จริง จุดร่วมที่ช่วยผสมผสานและสร้างอัตลักษณ์ของประชาชน—สำหรับพรรคอนาคต ใหม่—จึงเป็นอย่างอื่นไปเสียมิได้นอกจาก ความปรารถนาที่จะสร้างสังคมที่ทุก ๆ คนสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่าง เสมอภาค ไม่ตกอยู่ในความสัมพันธ์อันเหลื่อมล้ำที่ตนเองสูญเสียอำนาจในการกำหนดชะตากรรมในชีวิตของตน

ถึงตรงนี้ จึงเป็นที่ชัดเจนว่านอกจากยุทธศาสตร์การสลายความขัดแย้งตามขั้วการเมืองเดิมเพื่อ นำเสนอความเหมือนที่เชื่อมร้อยทุกฝ่ายในฐานะประชาชนเข้าด้วยกันแล้ว การนำเสนอคู่ขัดแย้งร่วมของทุกคนใหม่ในฐานะ “ปรปักษ์” (antagonist) ของประชาชน ก็ถือเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่ต้องนำเสนอออกมา เพราะยังมีการเน้นย้ำ

202 ธนาธรจึงรุ่งเรืองกิจ, “เลือกตั้ง2562: ประเทศนี้ไม่ได้มองว่า คนทุกคนมี 1 สิทธิ 1 เสียงเท่ากัน”, *BBC NEWS*, วันที่ 16 มกราคม 2019, <https://www.youtube.com/watch?v=fp9tmljNwQs>, เข้าใช้เมื่อวันที่ 15 สิงหาคม 2565,

คู่ขัดแย้งอันเป็นด้านตรงข้ามให้ชัดเจนมากเท่าใด ความเหมือนซึ่งเป็นผลจากการเชื่อมต่อกันผ่านห่วงโซ่ที่เชื่อมโยงทุกคนบนอัตลักษณ์ร่วมก็จะยิ่งชัดเจนมากขึ้นเท่านั้น ดังที่ลาคลาวและมูฟได้ชี้ให้เห็นว่า หัวใจสำคัญของการสร้างห่วงโซ่ที่ร้อยรัดเชื่อมโยงผู้คนเข้ากับจุดยึดทางอัตลักษณ์นั้นจะวางอยู่บนการขบขันคู่ปรปักษ์ของจุดยึดทางอัตลักษณ์ดังกล่าวให้เด่นชัด ในฐานะอุปสรรคที่ขวางกั้นความสมบูรณ์แบบของอัตลักษณ์ จนทำให้ผู้ที่รับอัตลักษณ์ดังกล่าวเกิดความตระหนักถึงอัตลักษณ์ที่ไม่สมบูรณ์ของตน อันจะนำไปสู่ความปรารถนาที่จะเติมเต็มความไม่สมบูรณ์นี้ด้วยการแสดงออกต่าง ๆ ที่มีนัยย้อนกลับมาตอกย้ำและยืนยันอัตลักษณ์ทางการเมืองที่ตนเลือก

นั่นจึงไม่แปลกที่พร้อม ๆ กับการกล่าวถึงความเท่าเทียมในฐานะหลักการที่เชื่อมร้อยผู้คนจนก่อเกิดเป็นประชาชน การกล่าวถึงอุปสรรคที่ปิดกั้นความเท่าเทียมอย่าง “ความเหลื่อมล้ำ” ก็จะเป็นแกนหลักสำคัญที่พรรคอนาคตใหม่จำเป็นต้องกระทำเพื่อตอกย้ำให้ปรปักษ์ของประชาชน (ตามแบบที่ตนเองกำลังก่อร่างขึ้นมา) เกิดความเด่นชัด อันจะส่งผลสะท้อนย้อนกลับมาสร้างความเด่นชัดให้กับ “ประชาชน” ในแบบที่ ตนเองต้องการตามไปด้วย ดังคำสัมภาษณ์ของปิยนุตรที่ได้กล่าวไว้:

“ไม่ว่าคุณจะเป็นเหลืองหรือแดง คุณต่างเป็นเหยื่อ เป็นผู้ประสพภัยของปัญหาความเหลื่อมล้ำของประเทศไทยทั้งนั้น ไม่ว่าใครก็คงไม่ ต้องการเห็นสังคมไทยเผชิญปัญหาความเหลื่อมล้ำที่กว้างขวางขึ้นมากกว่านี้ กลุ่มที่ถูกมองว่าเป็นเหลือง คือคนเมืองหรือคนชั้นกลาง ก็ เป็นได้แค่มนุษย์ออฟฟิศไปเรื่อย ๆ หลายคนไม่มีวันที่จะขยับชนชั้นขึ้นได้เหมือนกัน ส่วนคนชนบทที่มักถูกมองเป็นแดง ก็ไม่มีวันที่จะหลุด พ้นจากกับดักความยากจนชุดเดิม ๆ ได้แน่นอน จะเห็นว่าปัญหาความเหลื่อมล้ำเป็นโจทย์ร่วมกันของทุกฝ่าย...”²⁰³

จากคำสัมภาษณ์ดังกล่าว จะเห็นได้ชัดว่าเพื่อเชื่อมร้อยผู้คนให้เป็นประชาชนผ่านหลักการเรื่องความเท่าเทียม สิ่งที่พรรคอนาคตใหม่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงไปได้ก็คือการขีดเส้นแบ่งแยกและนิยามประชาชนเสียใหม่ ด้วยการกำหนดว่าปรปักษ์ของประชาชนคือความเหลื่อมล้ำ ในฐานะอุปสรรคร่วมที่คอยขวางกั้นความปรารถนาของทุกคน (ไม่ว่าจะเคยมีอัตลักษณ์ทางการเมืองแบบเสื้อเหลืองหรือเสื้อแดง) ให้ไม่สามารถบรรลุเป้าหมายที่ต้องการ เพราะฉะนั้น หากใครก็ตามเป็นผู้ที่ได้รับประโยชน์บนความเหลื่อมล้ำ หรือสถาปนาอำนาจของตนผ่านการเอารัดเอาเปรียบบุคคลอื่น ๆ ก็จะถูกถือว่าเป็นปรปักษ์หรือส่วนหนึ่งของอุปสรรคขวางกั้นความปรารถนาถึงชีวิตที่ดีของทุกคนตามไปด้วย

แน่นอน ด้วยเหตุที่การขบขันคู่ตรงข้ามในฐานะปรปักษ์ของประชาชน เป็นส่วนหนึ่งในยุทธศาสตร์ก่อร่างสร้างประชาชนของพรรค จึงเป็นเรื่องเข้าใจได้หากพรรคอนาคตใหม่อาจถูกพิจารณาว่าเป็นกลุ่มที่สร้างความแตกแยกในสังคม ไม่ต่างไปจากสองขั้วการเมืองเดิมที่สร้างความขัดแย้งให้กับสังคมการเมืองไทยก่อนหน้านี้ กระนั้น เมื่อพิจารณาไปที่ทฤษฎีของลาคลาวและมูฟที่ให้ความสำคัญกับคู่ตรงข้ามในฐานะจุดอ้างอิงที่ช่วยให้ แต่ละฝ่ายสามารถผลิตและยืนยันอัตลักษณ์ผ่านการปฏิเสธสิ่งที่อยู่ตรงกันข้ามกับตน การตอกย้ำถึงการดำรงอยู่ของปรปักษ์ว่าเป็นส่วนหนึ่งในการก่อร่างสร้างประชาชนก็ย่อมเป็นแนวทางที่จำเป็นภายใต้เป้าหมายสำคัญ คือการขบขันห่วงโซ่ที่เชื่อมต่อฝ่ายต่าง ๆ จนมีอัตลักษณ์ร่วมทางการเมืองที่เหมือนกัน อย่างไรก็ตาม แม้ยุทธศาสตร์การก่อร่างสร้างประชาชนของพรรคอนาคตใหม่อาจดูเหมือนยุทธศาสตร์ที่ขบขันความแตกแยก บนการนิยามขอบเขตอัตลักษณ์ว่าใครคือประชาชนและใครคือปรปักษ์ของประชาชน แต่เส้นแบ่งที่พรรคอนาคตใหม่ใช้เพื่อกำหนดขอบเขตอัตลักษณ์

203 ปิยนุตร, “หนึ่งปีอนาคตใหม่: จากกรัมซี—ลาคลาว—มูฟ—ถึงปฏิบัติการทำนรกของปิยนุตร แสงกนกกุล”,

ของความเป็นประชานดังกล่าว ก็กลับมิใช่เส้นแบ่งแนวตั้งที่ชี้ว่าการเมืองตามคู่ขัดแย้งชุดเดิมใช้ (เช่นการแบ่งแยกเป็นฝ่ายเสื้อเหลืองและฝ่ายสีแดง) แต่จะเป็นเส้นแบ่งแนวนอนซึ่งตั้งอยู่บนความสัมพันธ์ทางชนชั้นระหว่างประชาชนซึ่งก็คือผู้คน 99 เปอร์เซ็นต์ของประเทศ กับชนชั้นนำผู้เป็นเพียงคนจำนวน 1 เปอร์เซ็นต์ของประเทศ ดังที่ปิยบุตรได้กล่าวเน้นเรื่องนี้เอาไว้อย่างชัดเจนว่า

“เราแบ่งครึ่งผ่ากลางประชาชนให้แยกเป็นสองสีแบบนี้ไม่ได้ ต้องตัดแบ่งตามแนวขวาง นิยามกันใหม่ ว่า “เรา” คือใคร “เขา” คือใคร ไม่ว่าจะชาวนา ชาวประมง คนชนบท คนเมือง คนชั้นกลางระดับล่าง คนชั้นกลาง หรือแม้กระทั่งมนุษย์ออฟฟิศ ข้าราชการประจำ ครู นัก ธุรกิจ ผู้ประกอบการ สตาร์ทอัพ เอสเอ็มอี แรงงาน ทุกคนมีปัญหาของตัวเองเต็มไปหมด และมีความแตกต่างหลากหลายอยู่ในนั้น มันต้องสร้างห้องโถงแห่งการเชื่อมโยงปัญหาของคนทุกกลุ่มให้มาเทียบเท่ากันให้ได้ ซึ่งให้เห็นถึงปัญหาเชิงโครงสร้างของประเทศไทยแล้ว หลอมรวมความต้องการของคนทั้งสังคมเหล่านี้มาชนกับชนชั้นนำกลุ่มคน 1% ที่ดูดซับเอาทรัพยากร อำนาจ และทุนของประเทศไว้อยู่กระจุกเดียว ส่วนคนที่เหลือไม่ว่าคุณชอบสีไหน เซียร์พรรคไหน ต่างก็ต้องลำบากด้วยกันหมดทั้งสิ้น ในขณะที่คนชนชั้นนำ 1% นั้น ไม่ว่าจะรัฐบาลจะมาจากการเลือกตั้งหรือกองทัพ เขาก็อยู่ได้เหมือนเดิมตลอด ไม่มีอะไรเปลี่ยนแปลง”²⁰⁴

การก่อร่างสร้างประชาชนของพรรคอนาคตใหม่ การก่อร่างที่มุ่งผสมผสานเชื่อมโยงกลุ่มคนต่าง ๆ (ทั้งผู้ที่สังกัดกลุ่มเสื้อเหลืองและผู้ที่ยังสังกัดกลุ่มเสื้อแดง) ให้มีอัตลักษณ์ร่วมกันผ่านการสร้างปรีภักษ์ร่วมของทุกฝ่าย จึงเป็นสิ่งที่แยกไม่ขาดไปจากการต่อต้านกลุ่มชนชั้นนำหรืออภิสิทธิ์ชนที่ตั้งตัวอยู่สูงกว่าบุคคลทั่วไป ด้วยเหตุที่กลุ่มคนเหล่านี้คือต้นตอแห่งความเหลื่อมล้ำที่คอยดูดกลืนทรัพยากรต่าง ๆ ของประเทศไปเป็นฐานสั่งสมความ มั่งคั่งและอำนาจที่เหนือกว่า ดังนั้น “ประชาชน” ที่พรรคอนาคตใหม่สร้างและเสนอตัวเป็นภาพตัวแทนให้ จึงเป็นประชาชนที่ต้องต่อต้านอภิสิทธิ์ชนเสมอ หรือก็คือเป็นประชาชนที่ตั้งคำถาม พร้อมทำชนกับความบิดเบี้ยวของสังคมนการเมืองที่เอื้อประโยชน์ให้กับชนชั้นนำและอภิสิทธิ์ชนอย่างไม่ลดละ กล่าวอย่างถึงที่สุด การก่อร่างสร้างประชาชนขึ้นมาใหม่ตามแนวทางของพรรคอนาคตใหม่ (ซึ่งได้รับแรงบันดาลใจมาจากข้อเสนอทางทฤษฎีของลาลาวและมูฟ) จะไม่ใช่อะไรเลยนอกจากการสลายความเป็นปรีภักษ์ที่กำหนดเนื้อหาความขัดแย้งทางการเมืองของไทยแต่เดิมอย่างเสื้อเหลือง/เสื้อแดง ด้วยการผสมผสานเชื่อมโยงทั้งสองขั้วการเมืองเข้าไว้ด้วยการภายใต้คำว่า “ประชาชน” พร้อม ๆ กับนิยามปรีภักษ์ร่วมของทั้งสองฝ่าย ว่าเป็นความเหลื่อมล้ำและชนชั้นนำ/อภิสิทธิ์ชนผู้อยู่เบื้องหลังความเหลื่อมล้ำดังกล่าว

จากตรงนี้ จึงเป็นที่ชัดเจนว่าการนิยามปรีภักษ์ของประชาชนก็คือพวกอภิสิทธิ์ชนหรือชนชั้นนำที่อยู่เบื้องหลังความเหลื่อมล้ำนั้น จะสอดคล้องเข้ากับพอดีกับวาระทางการเมืองของพรรคอนาคตใหม่อย่างการต่อต้านรัฐประหารและเสริมสร้างการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอย่างยั่งยืน เพราะถ้าจุดยึดทางอัตลักษณ์ที่พรรคอนาคตใหม่ใช้เป็นแกนกลางทางยุทธศาสตร์ของตนคือการสร้างประชาชนที่วางอยู่บนความสัมพันธ์ที่เท่าเทียมกัน การรัฐประหารโดยเหล่าอภิสิทธิ์ชนก็ย่อมจะเป็นสิ่งที่ไม่สามารถยอมรับได้ ดังคำปราศรัยของปิยบุตรในงานแถลงนโยบายของพรรคอนาคตใหม่เมื่อปี พ.ศ.2561 ที่ว่า:

“เมื่อประชาชนเป็นผู้ทรงอำนาจสูงสุดแล้ว การตัดสินใจทางการเมือง การตัดสินใจทางสาธารณะ ประชาชนจะเป็นผู้ทรงอำนาจตัดสิน ผ่านการแสดงออกทางการเลือกตั้ง การออกเสียงประชามติ การเข้าไปมีส่วนร่วมในทางการเมือง การใช้เสรีภาพในการแสดงออกซึ่ง ความคิดเห็นของตนเอง เมื่อไรก็ตามที่ประชาชนได้กลายเป็นผู้ทรงอำนาจสูงสุด และได้แสดงออกซึ่งเจตจำนงของตนเองผ่านวิธีการต่าง ๆ ที่ผมกล่าวไปแล้วนั้น ชนชั้นนำอนุรักษ์นิยมไม่สามารถควบคุมได้ เมื่อประชาชนเดินเข้าคูหากากบาทเลือกตั้ง ชนชั้นนำอนุรักษ์นิยมไม่สามารถควบคุมผลการเลือกตั้งได้ตามที่เขาต้องการ เมื่อประชาชนเดินเข้าคูหาออกเสียงประชามติชนชั้นนำอนุรักษ์นิยม ไม่สามารถควบคุมผลการออกเสียงประชามติได้...ชนชั้นนำอนุรักษ์นิยมจำเป็นอย่างยิ่ง ถ้าหากเขาต้องการจะหยุดยั้งการตัดสินใจของประชาชน หยุดยั้งพัฒนาการของประชาธิปไตยที่เราก่อร่างสร้างตัวมา หากเขาจำเป็นจะต้องหยุดยั้ง ใช้ทุกวิถีทางแล้วหยุดยั้งไม่ได้ อาวุธสุดท้ายที่เขาเลือกใช้ก็คือการรัฐประหาร”²⁰⁵

การสร้างประชาชนของพรรคอนาคตใหม่ ซึ่งรวมศูนย์อยู่บนหลักการเรื่องความเท่าเทียมจึงเป็นสิ่งที่แยกไม่ขาดจากการต่อต้านรัฐประหาร (ซึ่งมีต้นตอมาจากอภิสิทธิ์ชน/ชนชั้นนำ) และดังนั้น จึงแยกไม่ออกจากการปกป้องและส่งเสริมระบอบประชาธิปไตย เพราะภายใต้ความเท่าเทียมกันของประชาชนคงไม่มีระบอบการเมืองไหนที่จะยืนยันในความเท่าเทียมและอำนาจของประชาชนได้เทียบเท่ากับระบอบประชาธิปไตย ดังที่ปิยบุตรได้กล่าวขณะปราศรัยว่า “ประชาธิปไตยประกอบจากคำสองคำ คือ ประชาบวกอธิปไตยแปลว่าอำนาจสูงสุดเป็นของประชาชน คำว่าอำนาจสูงสุดเป็นของประชาชนมีนัยสำคัญอย่างยิ่งเพราะมีหมายความว่า ประเทศนี้เป็นของประชาชนทุก ๆ คนไม่ใช่ของคนใด คนหนึ่งหรือกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งประชาชนมีสิทธิเลือกผู้ปกครองเพื่อตอบสนองประโยชน์ให้แก่ประชาชน”²⁰⁶ รูปธรรมของภารกิจทางการเมืองในการก่อร่างสร้างประชาชนของพรรคอนาคตใหม่ จึงอาจมีข้ออะไรเลยนอกจากการคืนประชาธิปไตยให้แก่สังคมไทย ตามที่ตัวเขาได้กล่าวต่อมาว่า “ประชาธิปไตยกับเรื่องปากท้องหรือด้านเศรษฐกิจเป็นเรื่องเดียวกัน เพราะระบอบประชาธิปไตยคือสิ่งที่สร้างความดีอยู่ที่ดีให้แก่ประชาชน เราจึงต้องให้ความสำคัญกับการนำประชาธิปไตยคืนสู่สังคมไทย”²⁰⁷

แต่ถ้ารูปธรรมสำคัญในยุทธศาสตร์การก่อร่างสร้างประชาชนของพรรคอนาคตใหม่ คือการตอกย้ำให้ระบอบประชาธิปไตยสามารถตั้งมั่นในสังคมไทยได้ อะไรคือหน้าตาของระบอบประชาธิปไตยตามที่พรรคอนาคตใหม่ให้ความสำคัญ? ถ้าต้นแบบที่กำหนดยุทธศาสตร์ทางการเมืองของพรรคอนาคตใหม่คือทฤษฎีการเมืองของลาคลาว และมูฟ หน้าตาของประชาธิปไตยที่พรรคอนาคตใหม่มุ่งจัดตั้งในสังคมการเมืองไทยจะสอดคล้องหรือแตกต่างไปจากข้อเสนอในทฤษฎีของทั้งคู่หรือไม่? อย่างไร?

5.3 ประชาธิปไตยของอนาคตใหม่: ลักษณะเฉพาะของสังคมไทยและความแตกต่างจากการประยุกต์ใช้ทฤษฎี

หากกล่าวกันอย่างเคร่งครัด คงนับเป็นเรื่องฟุ่มเฟือยที่จะย่ำว่าทฤษฎีซ้ายประชานิยมของลาคลาว และมูฟ คือทฤษฎีที่ให้ความสำคัญกับการปกครองในระบอบประชาธิปไตย เพราะดังที่ได้ชี้ให้เห็นในบทก่อนหน้าว่า

205 ปิยบุตร แสงกนกกุล, “ตัดวงจรรัฐประหาร ปักธงประชาธิปไตย”, คำปราศรัยในงานแถลงนโยบายพรรคอนาคตใหม่: เปิด วิสัยทัศน์ เปลี่ยน อนาคต วัน ที่ 16 ธันวาคม 2561 ณ ศูนย์การประชุมแห่งชาติสิริกิติ์, ตีพิมพ์ใน ปิยบุตร, *การเมืองแห่งความหวัง* (กรุงเทพฯ: พรรคอนาคตใหม่, 2562), หน้า 108-109.

206 ปิยบุตร แสงกนกกุล, “ปราศรัยที่บางโหลง จังหวัดสมุทรปราการ”, วันที่ 20 มกราคม 2019, <https://www.youtube.com/watch?v=C5wIFNCytxA>, เข้าใช้เมื่อวันที่ 6 สิงหาคม 2565.

207 เพิ่งอ้าง

การเคลื่อนฐานสำหรับเปลี่ยนแปลงทางการเมืองจากชนชั้นกรรมาชีพแบบลัทธิมาร์กซ์ดั้งเดิมมาสู่การอ้างอิง “ประชาชน” นั้น ย่อมหมายถึงการยอมรับแบบแผนการปกครองในระบบประชาธิปไตยที่ยึดเอาอำนาจของประชาชนเป็นอำนาจสูงสุดไปโดยปริยาย อย่างไรก็ตาม แม้อาจสนับสนุนการปกครองในระบบประชาธิปไตย แต่หน้าตาของประชาธิปไตยที่ลาคลาวและมูฟสนับสนุนนั้น ก็กลับมีลักษณะเฉพาะแตกต่างไปจากที่สังคมไทยส่วนใหญ่คุ้นเคยด้วยเหตุนี้ เมื่อกลับมาพิจารณาถึงการประยุกต์ใช้ทฤษฎีดังกล่าวในสังคมการเมืองไทย โดยเฉพาะหน้าตาของประชาธิปไตยอันเป็นรูปธรรมจากยุทธศาสตร์การก่อสร้างประชาชนของพรรคอนาคตใหม่ ก็คงจะได้ไม่ยากถึงลักษณะที่แตกต่างอันเป็นผลมาจากการปรับใช้ทฤษฎีในบริบทที่แปลกออกไปจากที่ตัวทฤษฎีถือกำเนิดขึ้นมาแต่อะไรคือหน้าตาของตัวแบบประชาธิปไตยที่ลาคลาวและ (โดยเฉพาะ) มูฟเห็นว่าสอดคล้องไปกับแนวทางของพวกเขา? หน้าตาของประชาธิปไตยดังกล่าวแตกต่างอย่างไรกับความเข้าใจถึงประชาธิปไตยโดยทั่วไป?

ตรงกันข้ามกับสังคมไทยที่วัฒนธรรมประชาธิปไตยยังไม่ได้หยั่งรากอย่างมั่นคง สังคมตะวันตกอันเป็นบริบทรายล้อมทฤษฎีซ้ายประชาธิปไตยของลาคลาวและมูฟคือบริบทที่ประชาธิปไตยกลายเป็นส่วนหนึ่งในคุณค่าและจินตนาการทางการเมืองของผู้คน โดยเฉพาะภายหลังจากการสิ้นสุดของสงครามเย็นที่ได้ตอกย้ำถึงฐานะของประชาธิปไตยว่าเป็นระบอบการเมืองหนึ่งเดียวที่เหมาะสมกับรูปแบบการอยู่ร่วมกันของผู้คนในโลก ดังนั้นการลงหลักปักฐานให้ประชาธิปไตยมีความมั่นคง จึงไม่เคยเป็นเป้าหมายของลาคลาวและมูฟ เพราะคงเป็นเรื่องน่าขำที่ทั้งคู่จะมีเป้าหมายในการลงหลักปักฐานให้ระบอบประชาธิปไตยมีความมั่นคง หากว่าสังคมและวัฒนธรรมที่ทั้งคู่ใช้ชีวิตทางการเมืองอยู่นั้นได้สถาปนาให้ประชาธิปไตยเป็นคุณค่าหลักของสังคมอยู่แล้ว กระนั้น แม้ประชาธิปไตยอาจลงหลักปักฐานอย่างสมบูรณ์ในโลกตะวันตก แต่นั่นก็ไม่ได้หมายความว่าระบอบดังกล่าวจะดำรงอยู่ได้โดยปราศจากภัยคุกคาม ดังข้อสังเกตของมูฟซึ่งตระหนักได้ดีถึงการเติบโตของกระแสชาตินิยมในโลกตะวันตกหลาย ๆ ประเทศ จนนำไปสู่การสำรวจตรวจสอบจุดอ่อนของระบอบประชาธิปไตยที่ก่อให้เกิดการขยายตัวของฝ่ายขวาที่อาจเป็นภัยต่อระบอบประชาธิปไตยเอง²⁰⁸

ทั้งนี้ ดังที่มูฟได้ชี้ให้เห็นว่า แม้อาจประสบความสำเร็จในการเป็นค่านิยมหลักทางการเมืองของสังคมการเมืองตะวันตก แต่ระบอบประชาธิปไตยก็ดูเหมือนจะโอบรับอิทธิพลทางความคิดแบบเสรีนิยมมากจนเกินไป โดยเฉพาะอิทธิพลทางความคิดที่เชื่อมั่นในปัจจุบันแต่ละบุคคลว่าสามารถคลี่คลายความขัดแย้งระหว่างกันด้วยการใช้เหตุผลถกเถียงเพื่อบรรลุฉันทมติต่าง ๆ จนเพิกเฉยปัจจัยด้านอารมณ์ความรู้สึกที่มีต่อการรวมกลุ่มตลอดไปจนถึงการดำรงอยู่ของปรีภักษ์ร่วมในฐานะเงื่อนไขที่แปลงให้การรวมกลุ่มดังกล่าว กลายเป็นอัตลักษณ์ทางการเมือง²⁰⁹ ในแง่นี้ ปัญหาของระบอบประชาธิปไตยที่เปิดโอกาสให้กลุ่มก้อนทางการเมืองที่ตั้งต้นเป็นปรีภักษ์กับตน (เช่นพวกฝ่ายขวาคลั่งชาติ) สามารถขยายตัวได้นั้นจึงเป็นผลมาจากวิถีคิด แบบเสรีนิยม ซึ่งสำหรับตัวมูฟแล้วเห็นว่าเป็นวิถีคิดที่ปฏิเสธความเป็นการเมือง (the political) หรือวิถีคิดที่ปฏิเสธการดำรงอยู่ของคู่ปรีภักษ์ ทั้ง ๆ ที่การมีอยู่ของคู่ปรีภักษ์คือเงื่อนไขเบื้องต้นที่ทำให้การสร้างอัตลักษณ์ ต่าง ๆ ในทางการเมืองเป็นไปได้²¹⁰

นั่นจึงไม่แปลกที่หน้าตาของประชาธิปไตยแบบที่มูฟ (และลาคลาว) มุ่งนำเสนอ จะไม่ใช่แค่ระบอบประชาธิปไตยตามหลักการที่ทุกคนคุ้นเคย เพราะลำพังแค่องค์ประกอบตามที่กล่าวไปนั้นคงไม่เพียงพอที่จะช่วยแก้ปัญหาของประชาธิปไตยที่ไม่สามารถรับมือกับการมีอยู่ของปรีภักษ์อย่างกลุ่มการเมืองขวาคลั่งชาติตามที่กล่าวไปได้

208 Chantal Mouffe, “For an Agonistic Model of democracy”, *Chantal Mouffe: Hegemony, Radical Democracy, and the Political*, James Martin (Edited) (Oxon: Routledge, 2013), p.191.

209 Ibid, pp.199-201

210 Chantal Mouffe, *On the Political* (London: Routledge, 2005), pp.10-14.

ดังนั้น ประชาธิปไตยที่เหมาะสมในสายตาของมูฟ จึงต้องเป็นประชาธิปไตยที่โอบรับความเป็นการเมืองในฐานะหัวใจที่จะช่วยให้ระบอบประชาธิปไตยสามารถยอมรับความเป็นปรปักษ์ของพวกขวาจัดคลั่งชาติ (และกลุ่มปรปักษ์อื่น ๆ) ให้เข้ามาดำรงอยู่ร่วมเป็นส่วนหนึ่งของตัวระบอบได้²¹¹ ด้วยเหตุนี้ นอกจากเงื่อนไขพื้นฐานของระบอบประชาธิปไตยอย่างหลักการเรื่องอำนาจอธิปไตยของประชาชนหรือการให้ความสำคัญกับการเลือกผู้แทนผ่านกลไกการเลือกตั้งแล้ว ประชาธิปไตยที่มูฟนำเสนอายังต้องเพิ่มกลไกทาง สถาบันให้ทุกภาคส่วนของสังคม (โดยเฉพาะฝ่ายที่ไม่พอใจกับระบอบประชาธิปไตยเอง) สามารถส่งตัวแทนเข้ามาช่วงชิงอำนาจและความนิยมตามวาระได้เสมอเพื่อกำหนดทิศทางของสังคมการเมืองภายใต้หลักประกันว่าทุกฝ่ายจะต้องเคารพหลักการขั้นพื้นฐานของระบอบประชาธิปไตยอย่างหลักเสรีภาพและความเท่าเทียมของประชาชน²¹²

ในแง่นี้ ประชาธิปไตยตามแนวทางทฤษฎีการเมืองของลาคลาวและมูฟ จึงเป็นประชาธิปไตยแบบ คู่ปรับ (agonistic democracy) ซึ่งจะไม่ใช่ประชาธิปไตยที่วางอยู่บนการใช้เหตุผลถกเถียงของปัจเจกเพื่อบรรลุฉันทมติ แต่คือประชาธิปไตยที่อนุญาตให้ความเป็นปรปักษ์ระหว่างกลุ่มต่าง ๆ สามารถแสดงตัวออกมาได้ด้วยวิธีการเปลี่ยนสภาพให้คู่ปรปักษ์ดังกล่าวกลายเป็น “คู่แข่ง” (adversary) ภายในการช่วงชิงอำนาจที่แม้จะต้องห้ำหั่นอย่างดุเดือดแต่ก็จะไม่ทำลายล้างอีกฝ่ายให้สิ้นซาก ด้วยถือว่าทุกกลุ่มต่างก็เป็นพลเมืองที่ภักดี กับค่านิยมประชาธิปไตยอย่างเสรีภาพและความเท่าเทียมกันทั้งสิ้น²¹³ กล่าวอย่างถึงที่สุด ถ้าหน้าตาของประชาธิปไตยตามแบบที่ลาคลาวและมูฟนำเสนอคือ ประชาธิปไตยที่ผนวกเอาความเป็นการเมืองเข้ามาเป็นแกนหลัก ประชาธิปไตยดังกล่าวก็จะต้องเป็นประชาธิปไตยแห่งการถ่วงสมดุลที่ด้านหนึ่งจะขบเน้นความ ชัดแย้งของคู่แข่งกลุ่มต่าง ๆ ขณะเดียวกันก็ผสมผสานความขัดแย้งเหล่านั้นไว้ภายใต้ค่านิยมร่วมอย่างเสรีภาพและความเท่าเทียมอันเป็นค่านิยมหลักของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย²¹⁴

แน่นอน ข้อเสนอที่มูฟออกแบบโครงสร้างประชาธิปไตยให้สามารถรองรับความเป็นปรปักษ์แบ่งฝักแบ่งฝ่ายต่อกันในสังคมการเมืองนี้ ย่อมเป็นข้อเสนอที่ถูกตั้งข้อกังขาถึงความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ ทั้งนี้ ในงานเขียนของเดวิด มาติยาเซอร์วิช (David Matijasevich) นักรัฐศาสตร์ชาวแคนาดาได้ชี้ให้เห็นถึงข้อจำกัดของการประยุกต์ใช้ประชาธิปไตยแบบคู่ปรับในสังคมการเมืองจริง ๆ โดยเฉพาะกับสังคมการเมืองที่หนึ่งในคุณค่าสำคัญของระบอบประชาธิปไตยอย่างความเท่าเทียมยังมิได้รับการยึดถืออย่างหนักแน่น²¹⁵ โดยหนึ่งในกรณีสำคัญที่มาติยาเซอร์วิชใช้เป็นตัวอย่างบอกเล่าประเด็นนี้ก็คือกรณีความขัดแย้งทางการเมืองในสังคมไทย ระหว่างกลุ่มเสื้อเหลืองและเสื้อแดงที่ความสัมพันธ์แบบคู่แข่งไม่สามารถเป็นไปได้เนื่องจากความสัมพันธ์ทางอำนาจอันไม่เท่าเทียมกันยอมทำให้ข้อเรียกร้องของฝั่งที่มีอำนาจน้อยกว่าจะถูกพิจารณาว่าเป็นปรปักษ์ ต้องถูกกดทับ ขจัดและปราบปรามให้สิ้นซากไม่ว่าจะในกรณีการล้อมปราบมวลชนเสื้อแดงในปี พ.ศ.2553 ที่มี ผู้เสียชีวิตกว่าเก้าสิบศพ หรือการเดินขบวนต่อต้านรัฐบาลของนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตรซึ่งนำมาสู่การ รัฐประหารในปี พ.ศ. 2557²¹⁶

นั่นจึงไม่ใช่เรื่องแปลกที่แม้จะใช้ทฤษฎีซ้ายประชานิยมของลาคลาวและมูฟมาเป็นตัวแบบนำทาง แต่ประชาธิปไตยที่พรคณาคติใหม่มุ่งลงหลักปักฐานในสังคมไทย จะไม่ได้เป็นประชาธิปไตยที่มีหน้าตาก้าวหน้าแบบประชาธิปไตยคู่ปรับ

211 Ibid, pp. 8-34.

212 Mouffe, “For an Agonistic Model of democracy”, pp 202-205.

213 Ibid, pp. 203-204.

214 Ibid.

215 David Matijasevich, *Radical Democracy and Its Limits* (Cham: Palgrave Macmillan, 2019), pp. 246-247.

216 Ibid, pp. 247-249.

เพราะถึงที่สุดแล้ว เงื่อนไขพื้นฐานที่สร้างความเป็นไปได้ในการจัดตั้งประชาธิปไตย แบบคู่ปรับอย่างความเท่าเทียมนั้นก็ยังคงห่างไกลจากการเป็นค่านิยมทางการเมืองหลักของสังคมไทย นี่จึงอาจเป็นเหตุผลที่ช่วยอธิบายว่าเหตุใดประชาธิปไตยที่พรรคอนาคตใหม่มุ่งนำเสนอจะเป็นแค่ “ประชาธิปไตยชั้น ต่ำ” ซึ่งไม่ได้มีองค์ประกอบที่ก้าวหน้ามากมายอะไรนัก เพราะสำหรับสังคมไทยแล้ว สิ่งที่สำคัญยิ่งกว่าความก้าวหน้าข้างต้น คือการยืนยันถึงความเท่าเทียมกันของประชาชนในฐานะหลักการขั้นพื้นฐานของระบอบประชาธิปไตยที่ผู้เป็นเจ้าของอำนาจปกครองสูงสุดจะไม่ใช่ใครอื่นนอกจากประชาชน

ทั้งนี้ หนึ่งในตัวอย่างที่สะท้อนความแตกต่างระหว่างทฤษฎีกับการประยุกต์ในกรณีข้างต้นได้ชัดเจนที่สุดก็คือการนิยามถึงสิ่งที่เรียกว่าความเป็นการเมือง และความสอดคล้องระหว่างความเป็นการเมืองกับตัวแบบประชาธิปไตยที่เหมาะสม กล่าวคือ ในขณะที่ลาคลาวและมูฟจะพิจารณาความเป็นการเมืองว่าเกี่ยวข้องกับการสร้างอัตลักษณ์ทางการเมืองผ่านการดำรงอยู่ของปรปักษ์ร่วมพรรคอนาคตใหม่กลับมีแนวโน้มที่จะพิจารณาความเป็นการเมืองว่าเป็นเรื่องของความสัมพันธ์ทางอำนาจและการตัดสินใจเชิงนโยบายซึ่งพัวพันกับชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในทุก ๆ มิติ ดังที่ปิยบุตรได้กล่าวเอาไว้ว่า

“ที่ผ่านมามีความเป็นการเมืองถูกถอดออกไปจากสังคม (depoliticization) การเมืองถูกทำให้เป็นเรื่องสกปรก น่ารังเกียจ เป็นเรื่องของความขัดแย้งรุนแรง การเมืองเป็นเรื่องน่าเบื่อ การตีเบตตกเถียงในประเด็นสาธารณะไม่หลงเหลืออีกเลย มีแต่เรื่องที่มีอำนาจข้าราชการ เทคโนโลยีแคร์จัดมาให้แล้ว นั่นหมายความว่าประชาชนหายไปจากการเมืองโดยสิ้นเชิง เราต้องฟื้นประชาชนให้กลายเป็นองค์ประธานทางการเมืองขึ้นมาให้ได้ ให้ประชาชนกลับมาคิดว่าการเมืองอยู่ในชีวิตประจำวันของเขา จึงต้องเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองให้มาก”²¹⁷

ในแง่นี้ จุดเน้นถึงประชาธิปไตยตามแบบที่พรรคอนาคตใหม่เสนอ จึงย่อมไม่ใช่การถ่วงดุลความขัดแย้งด้วยการแปลงปรปักษ์ให้กลายเป็นคู่แข่งดังที่มูฟเสนอ แต่คือการส่งเสริมการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ผ่านการเปิดพื้นที่ให้มีการถกเถียงถึงประเด็นสาธารณะต่าง ๆ โดยไม่ถูกผูกขาดอยู่ในกลุ่มของข้าราชการและผู้เชี่ยวชาญไม่กี่คน

นั่นจึงไม่แปลกที่เมื่อพิจารณาจากแง่มุมดังที่ว่ามาแล้ว ประชาธิปไตยตามที่พรรคอนาคตใหม่เน้นย้ำจะมีลักษณะเอนเอียงไปตามวิธีคิดแบบเสรีนิยมซึ่งเป็นวิธีคิดที่มูฟวิพากษ์วิจารณ์ เพราะด้วยนิยามความเป็นการเมืองของปิยบุตรข้างต้น จะเห็นได้ว่าหัวใจสำคัญของประชาธิปไตยนั้นหาใช่การแปลงปรปักษ์ให้กลายเป็นคู่แข่งมากเท่ากับการเปิดพื้นที่ให้พลเมืองหรือประชาชนสามารถใช้เหตุผลถกเถียงถึงประเด็นสาธารณะต่าง ๆ อย่างเท่าเทียม นี่จึงอาจไม่ได้เกินเลยไปนักหากจะกล่าวว่าในขณะที่ข้อเสนอถึงตัวแบบประชาธิปไตยของมูฟจะเป็นข้อเสนอที่ก้าวหน้าท้าทายวิธีคิดแบบเสรีนิยมภายใต้บริบทของสังคมการเมืองตะวันตกที่ระบอบประชาธิปไตยตั้งมั่นเป็นค่านิยมหลัก การนำเสนอประชาธิปไตยของพรรคอนาคตใหม่กลับมีลักษณะแบบเสรีนิยมเพื่อยืนยันหลักพื้นฐาน “ชั้นต่ำ” ของระบอบประชาธิปไตยเสียมากกว่า ทั้งการให้น้ำหนักไปกับการเปิดพื้นที่ทางการเมืองให้ประชาชนใช้เหตุผลถกเถียงพูดคุยถึงประเด็นสาธารณะต่าง ๆ หรือการยืนยันถึงหลักนิติรัฐซึ่งจะช่วยประกันอำนาจซึ่งจะช่วยประกันอำนาจและความเท่าเทียมทางการเมืองของประชาชนโดยไม่มีใครเป็นข้อยกเว้นตลอดไป จนถึง

217 ปิยบุตร, “หนึ่งปีอนาคตใหม่: จากกรัมซี—ลาคลาว—มูฟ—ถึงปฏิบัติการทำนรกของปิยบุตร แสงกนกกุล”,

บทบาทของผู้แทนและสภาผู้แทนราษฎรในฐานะตัวแทนผู้นำปัญหาของประชาชนแต่ละท้องถิ่นที่มากถกเถียง เพื่อบรรลุฉันทามติสำหรับแก้ไขปัญหาดังกล่าว

ถึงตรงนี้ คงพอจะสรุปได้ว่า แม้อาจเป็นแรงบันดาลใจตลอดไปจนถึงตัวแบบที่ช่วยให้พรรคอนาคตใหม่สามารถกำหนดยุทธศาสตร์ต่อต้านเผด็จการ และช่วยลงหลักปักฐานให้ระบอบประชาธิปไตยในสังคมไทยมีความมั่นคง แต่ด้วยบริบทของสังคมไทยที่แตกต่างไปจากสังคมการเมืองตะวันตก จึงไม่ใช่เรื่องแปลกที่หน้าตาของประชาธิปไตยแบบที่พรรคอนาคตใหม่นำเสนอนั้นจะเป็นเพียงประชาธิปไตยขั้นต่ำ หรือหลักการพื้นฐานของประชาธิปไตยซึ่งแตกต่างอย่างสิ้นเชิงกับตัวแบบประชาธิปไตยที่พัฒนาต่อยอดโดยตรงจากทฤษฎีของลา คลาวแน็นอน ความแตกต่างของแบบแผนประชาธิปไตยดังที่กล่าวมานี้ไม่สมควรถูกประเมินอย่างเคร่งครัดว่าเป็นเรื่องของความผิดพลาดในการใช้ทฤษฎี หรือเป็นความไม่แตกฉานของพรรคอนาคตใหม่ ตรงกันข้าม ดังที่ ได้ชี้ให้เห็นในบทที่สองของงานวิจัยชิ้นนี้ว่าทฤษฎีของลาคลาวและมูฟนั้นเป็นทฤษฎีที่มีได้ถือกำเนิดขึ้นมาจากสัญญาภาคหากแต่ถือกำเนิดภายใต้บริบททางการเมืองเฉพาะแบบหนึ่ง เพราะฉะนั้น จึงเป็นเรื่องธรรมดาที่การประยุกต์ใช้ทฤษฎีในบริบทที่แตกต่างไปจากบริบทต้นกำเนิดของตัวทฤษฎีเอง จะต้องอาศัยความสามารถของผู้ประยุกต์ที่ปรับให้ตัวทฤษฎีสามารถทำงานและส่งผลกระทบทางการเมืองต่อบริบทที่มีการนำไป ประยุกต์ใช้มากที่สุด

ในแง่นี้ ลักษณะของประชาธิปไตยที่แตกต่างกันระหว่างประชาธิปไตยที่พรรคอนาคตใหม่นำเสนอผ่านการประยุกต์ทฤษฎีการเมืองของลาคลาวและมูฟ กับตัวแบบประชาธิปไตยซึ่งพัฒนาโดยตรงมาจากตัวมูฟเอง จึงอาจไม่ใช่อะไรเลยนอกจากภาพสะท้อนความสามารถของพรรคอนาคตใหม่ในการสร้างพลังประชานิยมฝ่ายซ้ายแบบไทย ๆ นั่นก็คือการก่อร่างสร้างประชาชนเพื่อรวมพลัง ไม่ใช่สำหรับต่อต้านทุนนิยมและระเบียบของเสรีนิยมใหม่ (ดังที่ปรากฏในกรณีของประเทศตะวันตก) แต่เพื่อต่อต้านระเบียบและวัฒนธรรมเผด็จการพร้อม ๆ ไปกับลงหลักปักฐานให้หลักการและวัฒนธรรมประชาธิปไตยสามารถหยั่งรากในสังคมไทยได้อย่างมั่นคง

5.4 สรุป: จากประชาธิปไตยของ “อนาคตใหม่” สู่ออนาคตใหม่ของประชาธิปไตย

เมื่อวันที่ 21 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2563 ศาลรัฐธรรมนูญได้มีมติพิพากษาในคดีที่พรรคอนาคตใหม่กระทำ ความผิดขัดต่อหลักรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2560 เนื่องจากนายธนาธร จึงรุ่งเรืองกิจ หัวหน้าพรรคในขณะนั้นได้ให้พรรคอนาคตใหม่กู้ยืมเงินเพื่อใช้ดำเนินกิจการภายในเป็นจำนวน 191 ล้านบาท โดยศาลได้มีคำสั่งตัดสินยุบพรรคอนาคตใหม่พร้อม ๆ กับลงโทษกรรมการบริหารพรรคด้วยการตัดสิทธิ์การลงสมัครรับเลือกตั้งในทุกระดับเป็นเวลา 10 ปี²¹⁸ แน่นนอน คำตัดสินดังกล่าวถือได้ว่าเป็นการจุดชนวนการเดินขบวนครั้งใหญ่เพื่อต่อต้านการปกครองของคณะเผด็จการ เห็นได้จากการนัดรวมตัวในอีกหนึ่งวันต่อมาของเหล่านิสิตนักศึกษาในนาม สหภาพนักเรียน นิสิต นักศึกษาแห่งประเทศไทย (สนท) ที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ก่อนจะขยายตัวไปยังมหาวิทยาลัยอื่น ๆ ทั้งที่อยู่ในกรุงเทพมหานครและที่อยู่ตามภูมิภาคต่าง ๆ ของประเทศ²¹⁹ ซึ่งการขยายตัวดังที่ว่า นี้มีเพียงแต่จะเป็นการขยายตัวในเชิงปริมาณที่มีผู้สนใจเข้าร่วมจำนวนมาก หากแต่ยังเป็นการยกระดับประเด็นการเคลื่อนไหวไปสู่การตั้งคำถาม และเรียกร้องให้มีการปฏิรูปสถาบันพระมหากษัตริย์อันอาจถือเป็นข้อเรียกร้องทางการเมืองที่ก้าวหน้าที่สุดในรอบเกือบ ๆ ครึ่งศตวรรษเป็นต้นมา

218 “อนาคตใหม่: มติศาลรัฐธรรมนูญสั่งยุบพรรคอนาคตใหม่ตัดสิทธิ์ กก.บห.10 ปี”, *BBC NEWS*, 21 กุมภาพันธ์ 2020, <https://www.bbc.com/thai/thailand-51582581>, เข้าใช้เมื่อวันที่ 15 สิงหาคม 2565

219 ดูรายละเอียดเพิ่มเติมได้ใน “สนท.จัดแฟลชม็อบ หลังยุบ พรรคอนาคตใหม่”, *Thai PBS News*, 22 กุมภาพันธ์ 2563, <https://news.thaipbs.or.th/content/289189>, เข้าใช้เมื่อวันที่ 15 สิงหาคม 2565.

จริงอยู่ แม้อาจปฏิเสธไม่ได้ว่าแม้คำตัดสินยุบพรรคอนาคตใหม่นี้มีความคล้ายคลึงกับกลวิธีที่ชั่ว การเมืองฝ่ายหนึ่งใช้พลังงานชั่วคราวเมืองอีกฝ่ายตั้งที่อาจเห็นได้จากกรณีการยุบพรรคไทยรักไทย (พ.ศ.2550) พรรคพลังประชาชน (พ.ศ.2551) และพรรคไทยรักษาชาติ (พ.ศ.2562) แต่การยุบพรรคอนาคตใหม่นี้กลับนำมาซึ่งการโต้ตอบที่สำคัญอย่างความตื่นตัวทางการเมืองของนักศึกษา เยาวชนและคนรุ่นใหม่เป็นจำนวนมาก ในแง่นี้ การยุบพรรคอนาคตใหม่จึงกลับกลายเป็นจุดตั้งต้นให้การปรากฏตัวของ “อนาคต” ที่จะกลายเป็นกำลังหลักในการขับเคลื่อนประชาธิปไตยในสังคมไทย²²⁰ แน่แน่นอน แม้ความตื่นตัวของคนรุ่นใหม่ดังกล่าวอาจไม่สามารถใช้เป็นดัชนีชี้วัดความสำเร็จของพรรคอนาคตใหม่ในการลงหลักปักฐานให้ระบอบประชาธิปไตย สามารถดำรงอยู่ในสังคมไทยได้อย่างยั่งยืน เพราะต้องไม่ลืมว่าหัวใจสำคัญในภารกิจทางการเมืองของพรรคนั้นคือการก่อสร้าง “ประชาชน” เพื่อต่อสู้กับชนชั้นอภิสิทธิ์ชนและเผด็จการหาใช่การสร้าง “คนรุ่นใหม่” ทางการเมืองเพื่อต่อสู้และแทนที่ “คนรุ่นเก่า” กระนั้นดังที่ชัยธวัช หนึ่งในผู้ก่อตั้งหลักของพรรคอนาคตใหม่ได้ ให้ความเห็นแก่คณะผู้วิจัยว่าแม้อาจดูขัดแย้งกับเป้าหมายแรกเริ่มของพรรคที่มุ่งสร้างประชาชน แต่ความตื่นตัวของเยาวชนคนรุ่นใหม่ ก็คือดัชนีที่แสดงให้เห็นถึงพลวัตทางการเมืองของสิ่งที่เรียกว่าประชาชนเอง ยิ่งเยาวชนมีความตื่นตัวทางการเมืองมากเท่าใด ประชาธิปไตยซึ่งยืนยันทันถึงฐานะความเป็นเจ้าของอำนาจปกครอง สูงสุดของประชาชนก็จะยิ่งตั้งมั่นมากเท่านั้น²²¹

ด้วยเหตุนี้ เมื่อพิจารณาจากแง่มุมดังกล่าว พรรคอนาคตใหม่ก็ดูเหมือนจะบรรลุภารกิจทางการเมืองของตนแล้ว นั่นก็คือการปักธงประชาธิปไตยลงในสังคมไทยอย่างหนักแน่น มั่นคง ยิ่งไปกว่านั้น เมื่อพิจารณาว่าส่วนหนึ่งในการประสบความสำเร็จของพรรคอนาคตใหม่นี้มาจากการปรับประยุกต์ใช้ทฤษฎีซึ่งถือกำเนิดภายใต้บริบททางการเมืองในประเทศตะวันตกอย่างทฤษฎีซ้ายประชานิยมของลาคลาวและมูฟ ก็ยิ่งน่าทึ่งว่าเมื่อถูกนำมาประยุกต์ใช้ในบริบทที่แตกต่างออกไปจากเดิมนั้น ทฤษฎีดังกล่าวจะมีชีวิตของตนเองที่แตกต่างไปจากที่มันเคยเป็น โดยเฉพาะการก่อตัวของพลังประชานิยมที่จะไม่ได้ทำลายทุนนิยมหรือระเบียบทางการเมืองแบบเสรีนิยมใหม่ แต่คือพลังประชานิยมที่ต่อต้านอำนาจเผด็จการซึ่งดำรงเป็นส่วนหนึ่งในวัฒนธรรมทางการเมืองของไทยตลอดมา ความสำเร็จของพรรคอนาคตใหม่ดังที่นำเสนอในงานวิจัยบทนี้ จึงมิใช่แค่ความสำเร็จทางการเมืองภายใต้การประยุกต์ใช้ทฤษฎีจากสังคมการเมืองตะวันตก แต่คือความสำเร็จที่สามารถสร้าง “ชีวิตใหม่” ให้กับ ทฤษฎีที่ตนใช้ความสำเร็จที่จะไม่ได้มาจากนักปรัชญาผู้เป็นต้นคิดทฤษฎีดังกล่าว แต่เป็นผลมาจากผู้ปฏิบัติการที่ประยุกต์ใช้ทฤษฎีภายใต้บริบทอันแปลกใหม่ จนสามารถยกระดับให้ทฤษฎีนี้มีมิติอันลุ่มลึก รอบด้านมากกว่าที่เคยเป็น

220 ดูประเด็นนี้เพิ่มเติมได้ใน กนกรัตน์เลิศชูสกุล, *สงคราม (เย็น) ในระหว่างโบว์ขาว* (กรุงเทพฯ: มติชน, 2564)

221 สัมภาษณ์ชัยธวัช ตุลากร, ผู้ร่วมก่อตั้งพรรคอนาคตใหม่และเลขาธิการพรรคก้าวไกล, ออนไลน์, 14 กรกฎาคม 2565

บทที่ 6

บทสรุป บทเรียน และอนาคตของการเมืองของฝ่ายซ้าย

จากการศึกษาที่ผ่านมาดังที่ได้กล่าวไปในบทที่ 3 4 และ 5 คงไม่จำเป็นต้องกล่าวถึงความแตกต่างในการประยุกต์ใช้ทฤษฎีประชานิยมฝ่ายซ้ายในประเทศสเปน กรีซ และไทย ทั้งในมิติของวิธีการและเหตุผลสำหรับการใช้ กระนั้น แม้อาจแตกต่างกันในรายละเอียด แต่ก็เห็นได้ว่ากระแสของอุดมการณ์ประชานิยม ฝ่ายซ้ายในทั่วโลกนี้ ยังคงเป็นกระแสหลักในการตอบโต้กับการขยายตัวของอุดมการณ์เสรีนิยมใหม่ ซึ่งงานศึกษาวิจัยชิ้นนี้ได้ชี้ให้เห็นถึงจุดร่วมสำคัญในการตอบโต้ดังกล่าวอย่างการเกิดขึ้นของประชานิยมฝ่ายซ้าย ซึ่งเป็นการแสวงหาพลังทางการเมืองที่มุ่งขยายขอบเขตการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงภายในระบอบประชาธิปไตย ที่จะไม่หยุดอยู่แค่ กลไกเชิงสถาบันอย่างการเลือกตั้ง แต่จะมุ่งผสมผสานเครือข่ายระหว่างตัวแสดงในพื้นที่ของสถาบันการเมืองกับการเคลื่อนไหวภาคประชาชนภายนอกสถาบันการเมือง

เป็นที่น่าสังเกตว่าจากทั้ง 3 กรณีศึกษาข้างต้น ในสองกรณีแรก (คือ สเปนและกรีซ) จะเป็นประเทศที่แต่เดิมมิได้อยู่ภายใต้การปกครองแบบเผด็จการอำนาจนิยม หากแต่เป็นประเทศที่ปกครองไปตามลักษณะของระบอบประชาธิปไตย ซึ่งมีรัฐธรรมนูญ มีการเลือกตั้ง และมีการเปลี่ยนผ่านอำนาจตามกฎหมายโดยมิได้ยึดเอาความปรารถนาของผู้นำมาเป็นศูนย์กลางแต่เพียงผู้เดียว ดังนั้น การเกิดขึ้นของปรากฏการณ์ประชานิยมฝ่ายซ้ายในทั้งสองประเทศ จึงเป็นภาพสะท้อนความไม่พึงพอใจต่อระบอบประชาธิปไตยที่เป็นอยู่ โดยเฉพาะกลไกและโครงสร้างต่างๆของระบอบที่ดูเหมือนจะไม่สามารถสนองตอบความต้องการที่จะมีคุณภาพชีวิตที่ดี ตลอดจนความยุติธรรมของประชาชนทำให้ประชาธิปไตยในทั้งสองประเทศนี้ถูกพิจารณาจากผู้คนภายในประเทศตนเองว่ายังไม่ได้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ที่หยั่งรากลึกในสังคม อันมีสาเหตุมาจากการที่ประชาชนยังไม่ได้เป็นเจ้าของอำนาจที่แท้จริง จนทำให้การตัดสินใจต่าง ๆ ไม่ได้สะท้อนเจตจำนงของประชาชนมากเท่ากับความต้องการของอภิสิทธิ์ชน

ตัวอย่างที่ชัดเจนที่สุด ก็คือ ความเข้มงวดในการใช้นโยบายรัดเข็มขัดทางเศรษฐกิจภายหลังจากวิกฤตเศรษฐกิจในปี ค.ศ. 2008 ซึ่งทำให้ประชาชนทั้งในสเปนและกรีซต้องตกงานและสูญเสียความมั่นคงในชีวิต ทั้งจากการที่ต้องจ่ายภาษีมากขึ้นและการตัดลดสวัสดิการทางสังคม เกิดการชุมนุมซึ่งเป็นผลมาจากความเหลื่อมล้ำ ความไม่เท่าเทียมจากอิทธิพลของค่าขวัญ 99% vs 1% จนกลายเป็นโอกาสให้กลุ่มการเมืองฝ่ายก้าวหน้านำอุดมการณ์และทฤษฎีประชานิยมฝ่ายซ้ายมาใช้เป็นแกนในการเคลื่อนไหวและตั้งเป็นพรรคการเมืองในที่สุด ในแง่นี้ จุดตั้งต้นของกระแสประชานิยมฝ่ายซ้ายที่เกิดในประเทศสเปนและประเทศกรีซจึงมิใช่อะไรเลย นอกจากการนโยบายทางเศรษฐกิจของรัฐบาลที่มาจาก การเลือกตั้ง การสร้างพรรคการเมืองทางเลือกไม่ว่าจะเป็นพรรคโปเดมอสในสเปน หรือพรรคซิริซาในกรีซ จึงกลายเป็นทางเลือกใหม่ภายใต้กระแสประชานิยมฝ่ายซ้าย ที่หน้าที่หลักของพรรคจะมีใช่อะไรเลย นอกจากการสร้างประชาชนและดำเนินนโยบายตามความต้องการของประชาชนที่ถูกสร้างใหม่ดังกล่าว

กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ เพื่อโต้ตอบกับการจัดการทางเศรษฐกิจอย่างไม่ประนีประนอม พรรคโปเดมอส และพรรคซิริซาได้ใช้ยุทธศาสตร์ประชานิยมฝ่ายซ้าย ในการก่อร่างสร้างประชาชนผ่านการเชื่อมต่อความต้องการของกลุ่มต่างๆในสังคม ด้วยการผนวกและผสมผสานการชุมนุมประท้วงบนท้องถนนเข้ากับกลไกการเลือกผู้แทนเข้าไปในสภา

เพื่อเข้าไปเปลี่ยนแปลงแนวทางการจัดการทางเศรษฐกิจดังกล่าว พร้อมกับปฏิรูปสังคมตามแนวทางแบบฝ่ายซ้ายร่วมสมัยซึ่งมีเป้าหมายสำคัญคือการสร้างสังคมที่เปี่ยมไปด้วยความเสมอภาคเท่าเทียม (egalitarianism) อย่างสมบูรณ์ อย่างไรก็ตาม แม้อาจประสบผลสำเร็จในการก่อร่างสร้างประชาชนใหม่ตามแนวทางของแบบฝ่ายซ้าย แต่ก็ควรต้องกล่าวในที่นี้ถึงความล้มเหลวในเวลาต่อมาของพรรคอย่างโปเดมอส ที่ไม่สามารถรักษาจังหวะการนำเอาไว้ได้ ด้วยปัญหาความไม่เป็นประชาธิปไตยภายในพรรคที่ทำให้ห่วงโซ่แห่งความเชื่อมโยงเท่าเทียมที่พรรคสร้างขึ้นสำหรับการสร้างประชาชน ต้องแตกหักออกไป จนส่งผลต่อความ น่าเชื่อถือและทำให้แกนนำผู้ก่อตั้งพรรคทยอยลาออกไปในท้ายที่สุด

เฉกเช่นเดียวกับพรรคชิริซ่า ที่ถึงแม้จะประสบความสำเร็จผ่านการรณรงค์ต่อต้านนโยบายรัฐเข้มงวดทางเศรษฐกิจ แต่เมื่อเข้าสู่อำนาจรัฐ ทางพรรคกลับไม่สามารถแก้ไขนโยบายรัดเข็มขัดดังกล่าวได้ ชั่วร้ายยังได้ลงนามข้อตกลงถึงแนวทางการจัดการเศรษฐกิจแบบเสรีนิยมใหม่ตามที่สหภาพยุโรปเรียกร้อง ทำให้แม้ทางพรรคอาจยังคงความนิยมในหมู่ประชาชน แต่การดำรงอยู่ในอำนาจของพรรคเองนั้นก็ดูเหมือนจะเป็นการดำรงอยู่ที่สูญเปล่า เนื่องจากการถืออำนาจรัฐของชิริซ่านั้นมีข้อจำกัด ซึ่งไม่สามารถทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจอย่างถึงรากได้ ไม่ว่าทั้งจากปัจจัยภายในและภายนอก จนต้องพ่ายแพ้ต่อพรรคฝ่ายขวากลางอย่าง พรรค ND ในปี 2019 ในที่สุด เป็นตัวอย่างได้ดีว่าแม้จะได้เข้าสู่อำนาจเป็นผู้นำฝ่ายบริหารในรัฐบาล แต่ความล้มเหลวในการขับเคลื่อนนโยบายให้เป็นไปตามที่หาเสียงเอาไว้ก็อาจทำให้ทางพรรคเสื่อมความนิยมลงได้เช่นกัน

สำหรับในกรณีของประเทศไทยนั้นจะมีความแตกต่างจากสองกรณีแรกอย่างชัดเจน เนื่องจากแรงขับสำคัญในทางการเมืองนั้น มิได้มาจากปัญหาทางเศรษฐกิจ แต่เป็นปัญหาทางการเมืองโดยเฉพาะความไม่พอใจ ของผู้คนที่มิต่อกรรัฐประหาร ดังการเกิดขึ้นของพรรคอนาคตใหม่ซึ่งถือกำเนิดภายหลังจากการรัฐประหารใน ปี ค.ศ. 2014 (พ.ศ.2557) โดยมีเป้าหมายสำคัญคือขจัดต้นตอของการรัฐประหารอย่างการแก้ไขปัญหาคอขวด ความแตกแยกอันเกิดมาจากการแบ่งขั้วทางการเมือง เป้าหมายสำคัญของพรรคอนาคตใหม่จึงมิใช่การจัดการ กับปัญหาอันเกิดมาจากนโยบายทางเศรษฐกิจที่เคร่งครัดอย่างที่เกิดขึ้นในสเปนและกรีซแต่คือการสลายหรือ ก้าวข้ามความแตกแยกทางการเมืองเดิมด้วยการเสนอมหาพรรคการเมืองแบบฝ่ายซ้ายอย่างการต่อสู้กับอภิสิทธิ์ชนที่ อยู่เบื้องหลังการรัฐประหาร และสร้างประชาชนใหม่ที่หัวใจสำคัญจะมีได้อยู่ที่การเป็นผู้จงรักภักดีต่อสถาบันการเมืองสูงสุด แต่คือการเชื่อมั่นในความเสมอภาคเท่าเทียมในเหล่าประชาชนด้วยกัน อย่างไรก็ตามแม้จะได้รับคะแนนเสียงจากการเลือกตั้งทั่วไปอย่างเกินความคาดหมาย ทั้งยังมีส่วนในการผลักดันประเด็นการปฏิรูป ประเทศถึงรากถึงโคน แต่การที่พรรคอนาคตใหม่ ถูกยุบด้วยคำสั่งจากศาลรัฐธรรมนูญ ก็คงทำให้เป็นการยากที่จะกล่าวว่าการเคลื่อนไหวแบบซ้ายประชานิยมในเมืองไทยประสบความสำเร็จอย่างสวยงาม โดยเฉพาะเมื่อพิจารณาถึงแนวโน้มอันไม่แน่นอนที่พรรคก้าวไกล (ซึ่งเป็นพรรคที่สานต่ออุดมการณ์ของพรรคอนาคตใหม่) จะต้องเผชิญหน้ากับการเลือกตั้งทั่วไปครั้งหน้า

อย่างไรก็ตาม แม้การเคลื่อนไหวผ่าน อุดมการณ์/ทฤษฎี/ยุทธศาสตร์ ประชานิยมฝ่ายซ้าย อาจไม่สำเร็จไม่ว่าจะด้วยการไม่ได้ขึ้นสู่การมีอำนาจรัฐ หรือการที่ได้เข้าสู่อำนาจรัฐแล้วแต่ไม่สามารถขับเคลื่อนนโยบายและการเปลี่ยนแปลงได้ อาจเป็นที่สรุปได้ว่าการชนะเลือกตั้งและถืออำนาจรัฐนั้นอาจไม่ใช่ตัวชี้วัดความสำเร็จของประชานิยมฝ่ายซ้าย เนื่องจากข้อจำกัดของความความเป็นรัฐ หากแต่ความสำเร็จอาจไม่ใช่สิ่งที่ทำได้ในระยะเวลานั้น หรือเป็นความสำเร็จในระยะสั้น แต่เป็นความสำเร็จที่ได้ปลุกชีวิตของความเป็นการเมืองขึ้นอีกครั้งในรัฐ โดยประชาชนนั่นเองที่มีบทบาทสำคัญในการทำให้การเมืองมีความเป็นการเมือง ความตื่นตัวทางการเมืองทำให้ประชาชนได้ตระหนักถึงปัญหาว่าการเมืองของตนเองคืออะไร และกระตุ้นให้ ประชาชนมีส่วนร่วม

ทางการเมืองมากขึ้นต่อไปในอนาคต ก็ถือเป็นความสำเร็จในระยะแรกของประชานิยมฝ่ายซ้ายได้ในแง่นี้ ความรับรู้ของ “ประชาชน” จึงมีความสำคัญที่สุด และทำให้การที่ประชาชนจะสามารถเข้าถึงอำนาจอธิปไตยด้วยตัวเองได้มากยิ่งขึ้น ซึ่งในอนาคตอาจนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในระดับที่ใหญ่ขึ้น เช่น เรื่อง การต่อสู้กับอุดมการณ์เศรษฐกิจแบบเสรีนิยมใหม่ หรือการก้าวไปสู่ระบอบประชาธิปไตยที่ยังรากลึกมากยิ่งขึ้น

ด้วยเหตุนี้ จึงคงไม่เกินไปนัก หากจะกล่าวว่า ความนิยมต่อการเคลื่อนไหวแบบประชานิยมฝ่ายซ้ายจะเป็นความนิยมที่ตั้งอยู่บนความผันผวน มีขึ้นมีลง ไปตามสถานการณ์โดยเฉพาะการรักษาสัญญา หรือข้อเสนอที่เป็นส่วนหนึ่งในการก่อร่างสร้างประชาชนของตน เพราะหากไม่สามารถรักษาสัญญาหรือข้อเสนอส่วนนี้ไว้ได้ ความนิยมของประชานิยมฝ่ายซ้าย หรือของพรรคการเมืองที่สมทวนประชานิยมฝ่ายซ้ายนั้นย่อมหมดลงเช่นเดียวกัน อนาคตทางการเมืองของพรรคการเมืองและการเคลื่อนไหวทางการเมืองแบบประชานิยมฝ่ายซ้าย จึงเป็นอนาคตที่ขึ้นอยู่กับการรักษาสัญญาและวาระต่างๆ ไม่ใช่เพราะสัญญาดังกล่าวคือสิ่งที่ทำกับประชาชน แต่เพราะสัญญาและวาระดังกล่าวคือสิ่งที่สร้างประชาชน หากไม่สามารถรักษาสัญญาหรือวาระ เหล่านั้นก็ย่อมหมายถึงการสิ้นสุดของประชาชนเช่นกัน การสิ้นสุดซึ่งรูปธรรมก็คงเป็นอย่างอื่นไปเสียมิได้นอกจากการเสื่อมความนิยมและความพ่ายแพ้ทางการเมืองนั่นเอง

บทที่ 7

บรรณานุกรม

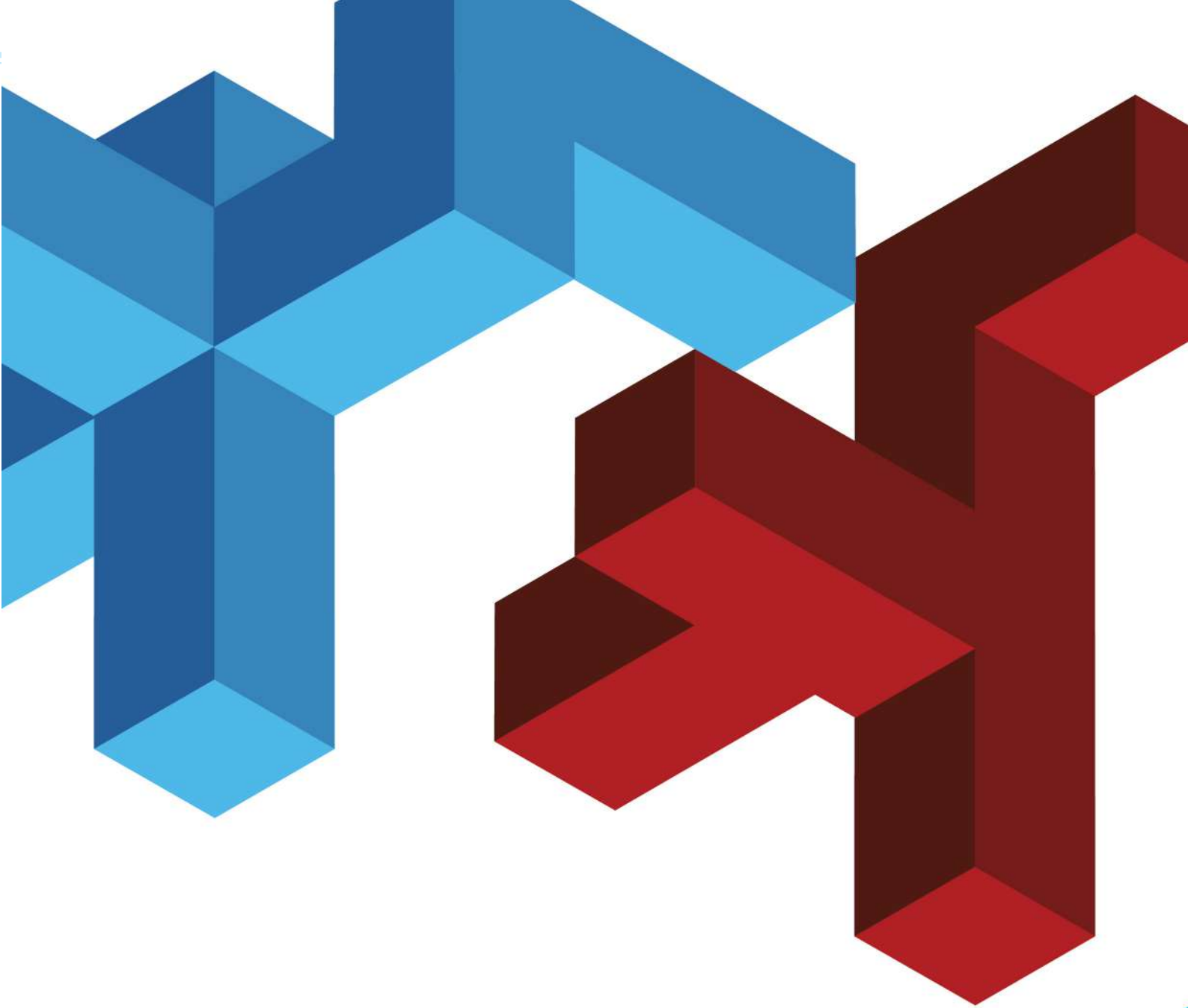
- Agustín, Óscar García, and Marco Briziarelli, eds. *Podemos and the New Political Cycle: Left-Wing Populism and Anti-Establishment Politics*. 1st ed. 2018 edition. Palgrave Macmillan, 2017.
- Albertazzi, Daniele, and Davide Vampa, eds. *Populism and New Patterns of Political Competition in Western Europe*. 1st edition. Abingdon, Oxon ; New York, NY: Routledge, 2021.
- Althusser, Louis. *For Marx*. Translated by Ben Brewster. London ; New York: Verso, 2006.
- Althusser, Louis, Etienne Balibar, and Jacques Bidet. *On The Reproduction Of Capitalism: Ideology And Ideological State Apparatuses*. Translated by G. M. Goshgarian. Later Printing edition. London ; New York: Verso, 2014.
- Anderson, Perry. *The H-Word: The Peripeteia of Hegemony*. Verso, 2017.
- Booth, Josh, and Patrick Baert. *The Dark Side of Podemos?: Carl Schmitt and Contemporary Progressive Populism*. 1st edition. Routledge, 2018.
- Borriello, Arthur. 'Spanish Left Populism Is Dead, Long Live Spanish Left Populism?' *Populism in Action* (blog), 21 June 2120. <https://more.bham.ac.uk/populism-in-action/2021/06/21/spanish-left-populism-is-dead-long-live-spanish-left-populism/>
- Charalambous, Giorgos, and Gregoris Ioannou, eds. *Left Radicalism and Populism in Europe*. 1st edition. London ; New York: Routledge, 2019.
- Damiani, Marco. *Populist Radical Left Parties in Western Europe: Equality and Sovereignty*. 1st edition. Routledge, 2020.
- Douzinas, Costas. *Syriza in Power: Reflections of an Accidental Politician*. 1st edition. London: Polity, 2017.
- Dumrongkwan, Kwanchai. 'จากชีวิตขนาดยาวกับความฝันนอกหมวกนักวิชาการ ของ "ปิยนุตร แสงกนกกุล" '. The MATTER, 8 May 2019. <https://thematter.co/social/long-interview-withpiyabutr/76766>
- Economakis, Evel. 'How Syriza Lost the Left'. *Dissent Magazine* (blog), 3 July 2019 https://www.dissentmagazine.org/online_articles/how-syriza-lost-the-left-upcoming-greek-elections
- Errejón, Íñigo, and Chantal Mouffe. *Podemos: In the Name of the People*. London: Lawrence and Wishart Ltd, 2016.
- Fominaya, Cristina Flesher. *Democracy Reloaded: Inside Spain's Political Laboratory from 15-M to Podemos: Inside Spain's Political Laboratory from 15-M to Podemos*. New York, NY: Oxford University Press, 2020.
- Foucault, Michel. *Archaeology of Knowledge*. 2nd edition. London ; New York: Routledge, 2002.

- . *Power: Essential Works of Foucault 1954-1984 (Volume 3)*. Edited by James D. Faubion. Translated by Robert Hurley. 1st edition. New York: The New Press, 2001.
- Franzé, Javier. 'The Podemos Discourse: A Journey from Antagonism to Agonism'. In *Podemos and the New Political Cycle: Left-Wing Populism and Anti-Establishment Politics*, edited by Óscar García Agustín and Marco Briziarelli, 49–74. Cham: Springer International Publishing, 2018. https://doi.org/10.1007/978-3-319-63432-6_3.
- Gold, Matea, Rosalind S. Helderman, Gregory S. Schneider, and Frances Stead Sellers. 'For Trump Adviser Stephen Bannon, Fiery Populism Followed Life in Elite Circles'. *Washington Post*, 19 November 2016, sec. Politics. https://www.washingtonpost.com/politics/for-trump-adviser-stephen-bannon-fierypopulism-followed-life-in-elite-circles/2016/11/19/de91ef40-ac57-11e6-977a1030f822fc35_story.html.
- Goodin, Robert E., Philip Pettit, and Thomas W. Pogge, eds. *A Companion to Contemporary Political Philosophy*. 2nd edition. Malden, MA ; Oxford: Wiley-Blackwell, 2007.
- BBC News. 'Greece Crisis: PM Alexis Tsipras Quits and Calls Early Polls', 20 August 2015, sec. Europe. <https://www.bbc.com/news/world-europe-34007859>.
- Halikiopoulou, Daphne. 'Economic Crisis, Poor Governance and the Rise of Populism: The Case of Greece'. *Intereconomics* 55, no. 1 (1 January 2020): 34–37. <https://doi.org/10.1007/s10272-020-0866-4>.
- Iglesias, Pablo. *Politics in a Time of Crisis: Podemos and the Future of Democracy in Europe*. Translated by Lorna Scott Fox. Verso, 2015.
- Katsambekis, Giorgos. 'The Populist Radical Left in Greece: Syriza in Opposition and in Power'. In *The Populist Radical Left in Europe*, edited by Giorgos Katsambekis and Alexandros Kioupiolis. Routledge Advances in European Politics. London ; New York: Routledge, 2019.
- Katsambekis, Giorgos, and Alexandros Kioupiolis, eds. *The Populist Radical Left in Europe*. 1st edition. Routledge Advances in European Politics. London ; New York: Routledge, 2019.
- Katsambekis, Giorgos, and Yannis Stavrakakis. 'Populism, Anti-Populism and European Democracy: A View from the South'. openDemocracy, 23 July 2013. <https://www.opendemocracy.net/en/can-europe-make-it/populism-anti-populism-and-european-democr/>.
- Koliopoulos, John S., and Thanos M. Veremis. *Modern Greece: A History since 1821*. 1st. Malden, MA: Wiley-Blackwell, 2009.
- Kouvelakis, Stathis. 'Syriza's Rise and Fall'. *New Left Review*, no. 97 (1 February 2016): 45– 70.
- Laclau, Ernesto. *Emancipation(s)*. First Edition. London: Verso, 2007.
- . *Ernesto Laclau: Post-Marxism, Populism and Critique*. Edited by David Howarth. Routledge, 2014.
- . *New Reflections on the Revolution of Our Time*. 1st edition. London ; New York: Verso Books, 1990.
- . *On Populist Reason*. Reprint edition. London ; New York: Verso, 2018.

- . *Politics and Ideology in Marxist Theory: Capitalism, Fascism, Populism*. Reprint edition. London: Verso Books, 2012.
- . 'Populism: What's in a Name?' In *Populism and the Mirror of Democracy*, edited by Francisco Panizza. London ; New York: Verso, 2005.
- . *The Rhetorical Foundations Of Society*. Verso, 2014. Laclau, Ernesto, and Chantal Mouffe. *Hegemony and Socialist Strategy: Towards a Radical Democratic Politics*. 2nd edition. London: Verso, 2001.
- Liargovas, Panagiotis, and Nikolaos Tzifakis. 'Left-Wing Populism: The Rise of Syriza and Its Consolidation as a Pillar of the Greek (Post-Crisis) Political System'. *Southeastern Europe* 45, no. 1 (6 May 2021): 1–18. <https://doi.org/10.30965/18763332-45010002>.
- Mann, Michael. *The Dark Side of Democracy: Explaining Ethnic Cleansing*. Reprint edition. New York: Cambridge University Press, 2004.
- Markou, Grigoris. 'The Left-Wing Populist Revolt in Europe: SYRIZA in Power'. *Identities: Journal for Politics, Gender and Culture* 14 (1 June 2017): 148–54. <https://doi.org/10.51151/identities.v14i1-2.326>.
- . 'The Rise of Inclusionary Populism in Europe: The Case of SYRIZA'. *Contemporary Southeastern Europe* 4, no. 1 (2017): 54–71.
- Martin, James, ed. *Chantal Mouffe: Hegemony, Radical Democracy, and the Political*. 1st edition. London ; New York: Routledge, 2013.
- Matijasevich, David. *Radical Democracy and Its Limits*. 1st ed. 2019 edition. Cham, Switzerland: Palgrave Macmillan, 2019.
- Mavrozacharakis, Emmanouil, Dimitrios Kotroyannos, and Stylianos Ioannis Tzagkarakis. 'Mediterranean Left-Wing Populism: The Case of SYRIZA'. *European Quarterly of Political Attitudes and Mentalities* 6, no. 2 (2017): 40–54.
- Mouffe, Chantal. *Agonistics: Thinking The World Politically*. 1st edition. Verso, 2013.
- . *For a Left Populism*. London ; New York: Verso, 2018.
- . *For an Agonistic Model of Democracy. Political Theory In Transition*. Routledge, 2013. <https://doi.org/10.4324/9780203502143-9>.
- . *On the Political*. 1st edition. London ; New York: Routledge, 2005.
- . *The Return of the Political*. Verso, 2020.
- . *Towards a Green Democratic Revolution: Left Populism and the Power of Affects*. Verso Books, 2022.
- Mouk, Yascha. *The People vs. Democracy: Why Our Freedom Is in Danger and How to Save It*. Illustrated edition. Cambridge, Massachusetts ; London, England: Harvard University Press, 2018.
- Mudde, Cas. 'The Populist Zeitgeist'. *Government and Opposition* 39, no. 4 (ed 2004): 541– 63. <https://doi.org/10.1111/j.1477-7053.2004.00135.x>.
- Mudde, Cas, and Cristobal Rovira Kaltwasser. *Populism: A Very Short Introduction*. 2nd ed. edition. New York, NY: Oxford University Press, 2017.

- Mudde, Cas, and Cristóbal Rovira Kaltwasser, eds. *Populism in Europe and the Americas: Threat or Corrective for Democracy?* Cambridge University Press, 2012.
- Müller, Jan-Werner. *What Is Populism?* Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 2016.
- Ophir, Adi M., Ann Laura Stoler, Stathis Gourgouris, Gil Anidjar, Gayatri Chakravorty Spivak, Étienne Balibar, Joan Copjec, et al. *Political Concepts: A Critical Lexicon*. Edited by J.M. Bernstein. 1st edition. Fordham University Press, 2018.
- Ovenden, Kevin, and Paul Mason. *Syriza: Inside the Labyrinth*. Pluto Press, 2015.
- Palaiologos, Yannis, and Theodore Pelagidis. 'How to Damage an Already Fragile Economy: The Rise of Populism in Greece'. *Georgetown Journal of International Affairs* 18, no. 2 (2017): 51–58.
- Panizza, Francisco, ed. *Populism and the Mirror of Democracy*. London ; New York, NY: Verso, 2005.
- Pappas, Takis Spyros. *Populism and Liberal Democracy: A Comparative and Theoretical Analysis*. Oxford University Press, 2019.
- Prentoulis, Marina. *Left Populism in Europe: Lessons from Jeremy Corbyn to Podemos*. 1st edition. Pluto Press, 2021.
- Radcliff, Pamela Beth. *Modern Spain: 1808 to the Present*. 1st edition. Wiley-Blackwell, 2017.
- Rubio, Juan Carlos Colomer. "' Todo Está Casi Perdonado" A Propósito de La Transición, Debate Historiográfico y Propuestas Metodológicas.' *Studium: Revista de Humanidades*, no. 18 (2012): 257–72.
- Schavelzon, Salvador, and Jeffery R. Webber. 'Podemos and Latin America'. In *Podemos and the New Political Cycle: Left-Wing Populism and Anti-Establishment Politics*, edited by Óscar García Agustín and Marco Briziarelli, 173–99. Cham: Springer International Publishing, 2018. https://doi.org/10.1007/978-3-319-63432-6_8.
- Siniloo, Gert. 'A Radical Left Party? The Ideology of SYRIZA'. Thesis, Tartu Ülikool, 2016. <https://dspace.ut.ee/handle/10062/52647>.
- Stavrakakis, Yannis. 'Populism, Anti-Populism and Democracy'. *Political Insight* 9, no. 3 (1 September 2018): 33–35. <https://doi.org/10.1177/2041905818796577>.
- . 'Populism in Power: Syriza's Challenge to Europe'. *Juncture* 21, no. 4 (2015): 273– 80. <https://doi.org/10.1111/j.2050-5876.2015.00817.x>.
- Steinhauser, Gabriele, and Tom Fairless. 'Greece Requests Three-Year Bailout in First Step Toward Meeting Creditors' Demand'. WSJ. Accessed 19 August 2022. <http://www.wsj.com/articles/greek-prime-minister-pledges-concrete-proposals-to-bridge-creditor-impasse-143634822>
- Taggart, Paul. *Populism*. 1st edition. Buckingham England ; Philadelphia: Open University Press, 2000.
- Tejapira, Kasian. 'Elite Realignment, a Populist Moment: Reflections on Thailand's 2019 General Elections'. *New Mandala* (blog), 4 April 2019. [https://www.newmandala.org/elite-realignment-a-populist-moment-reflections-on-thailands-2019-general -elect](https://www.newmandala.org/elite-realignment-a-populist-moment-reflections-on-thailands-2019-general-elect)

- The Combahee River Collective. *The Combahee River Collective Statement*, 1977. Younge, Gary. 'Syria's Defeat Shows the Left Needs a Plan to Hold on to Power, Not Just Win It'. The Guardian, 12 July 2019, sec. Opinion. <https://www.theguardian.com/commentisfree/2019/jul/12/syria-left-election>.
- Zizek, Slavoj. *The Courage of Hopelessness: Chronicles of a Year of Acting Dangerously*. London: Allen Lane, 2017.
- การเมืองใหม่ อนาคตใหม่ประเทศไทย, 2018. <https://www.youtube.com/watch?v=DJRa4uenYIM>.
- จันทร์วงศ์, สมบัติ. 'ประชาธิปไตยไทย: ปรัชญาและความเป็นจริง'. In *นารี-นาวา-ประชา-รัฐ: รวมบทความสัมมนา ประจำปี 2555 คณะรัฐศาสตร์ ธรรมศาสตร์*, edited by กิตติ ประเสริฐสุข. กรุงเทพฯ: คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2555.
- จันวิทย์, ปกป้อง. 'หนึ่งปีอนาคตใหม่ : จากกริมซี-ลาคลาว-มูฟ ถึงปฏิบัติการทำ "นรก" ของปิยบุตร แสงกนกกุล'. *The 101 World* (blog), 7 June 2019. <https://www.the101.world/piyabutraengkanokkul-interview/>.
- ตัณญาพัฒน์กุล, ณรงค์. 'อ่านสเปน กับ นุชธิดา ราศีวิสุทธิ'. *The 101 World* (blog), 22 October 2020. <https://www.the101.world/nuchthida-rasiwisut-interview/>.
- เตชะพีระ, เกษียร. 'ระบอบทักษิณ'. *ฟ้าเดียวกัน*, March 2547, 43–48.
- . *สงครามระหว่างสี*. กรุงเทพฯ: openbooks, 2553.
- เทพนรินทร์, ปถมน. 'อุดมการณ์ราชาชาตินิยมกับกระบวนการแปลงเจตจำนงมหาชนให้กลายเป็นเจตจำนง แห่งราชา'. *ฟ้าเดียวกัน* 10, no. 2 (December 2555).
- ปิยบุตรปราศรัยที่บางโหลง สมุทรปราการ, 2019. <https://www.youtube.com/watch?v=C5wlFNCytxA>.
- THE STANDARD. 'พรรคอนาคตใหม่'. Accessed 25 January 2023. <https://thestandard.co/thailandelection2019party/%e0%b8%9e%e0%b8%a3%e0%b8%a3%e0%b8%84%e0%b8%ad%e0%b8%99%e0%b8%b2%e0%b8%84%e0%b8%95%e0%b9%83%e0%b8%ab%e0%b8%a1%e0%b9%88/>.
- เมอริโอ, เออเจนี. 'รัฐเริ่มลึกในไทย พระราชอำนาจและศาลรัฐธรรมนูญ (พ.ศ.2540-2558)'. Translated by วีระ อนามัยศิลป์. *ฟ้าเดียวกัน* 14, no. 1 (April 2559): 13–46.
- เลิศชูสกุล, กนกรัตน์. *สงครามเย็น (ใน)ระหว่าง โบว์ขาว*. กรุงเทพฯ: มติชน, 2564. <https://www.matichonbook.com/product/view?id=3314>.
- สถิตินิรามัย, อภิชาติ, ยุกติ มุกดาวิจิตร, and นิติ ภาวครพันธ์ุ. *ทบทวนภูมิทัศน์การเมืองไทย*. เชียงใหม่: แผนงานสร้างเสริม นโยบายสาธารณะที่ดี (นสร.) และสถาบันศึกษานโยบายสาธารณะมหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2556.
- Thai PBS. 'สนท.จัดแฟลชม็อบ หลังยุบพรรคอนาคตใหม่'. Accessed 25 January 2023. <https://www.thaipbs.or.th/news/content/289189>.
- แสงกนกกุล, ปิยบุตร. *การเมืองแห่งความหวัง*. กรุงเทพฯ: พรรคอนาคตใหม่, 2562.
- BBC News ไทย. 'อนาคตใหม่ : มติศาลรัฐธรรมนูญสั่งยุบพรรคอนาคตใหม่ ดัดสิทธิ์ กก.บห. 10 ปี'. Accessed 25 January 2023. <https://www.bbc.com/thai/thailand-51582581>.
- อนาคตใหม่ต้องการคุณ, 2018. <https://www.youtube.com/watch?v=mXc46ViOmG4>.

สถาบันพระปกเกล้า
King Prajadhipok's Institute

120 ศูนย์ราชการเฉลิมพระเกียรติฯ อาคารรัฐประศาสนภักดี
(อาคารบี ชั้น 5 โซนทิศใต้) ถนนแจ้งวัฒนะ แขวงทุ่งสองห้อง
เขตหลักสี่ กรุงเทพฯ 10210
www.kpi.ac.th